మూడు ప్రాచీన సంస్కృత వ్యాఖ్యలతోను **మేఘదూతం** ప్రచురించి 50 కాపీలు ఈ సమితికి ఉపాయనంగా ఇచ్చారు. సంస్కృతభాషాసాహిత్యాల పూర్వపుఔన్నత్యం పునరుద్ధరించాలంటే ఈలాంటి సంస్కృతభాషాభిమానుల సాహాయ్యం ఎంతో అవసరం. ఏదో రూపంలో సంస్కృతప్రచారానికి ఇలాంటి సాహాయ్యం అందించడం ప్రతి భారతీయునికి స్వకర్తవ్యపాలనమే అవుతుంది.

శ్రీ మోహనరావుగారు చూపుతున్న సద్గ్రంథప్రచురణశ్రద్ధకు వారిని అభినందిస్తూ సంస్కృతభాషాప్రచారసమితి కార్యక్రమాలను ఈ విధంగా ప్రోత్సహిస్తున్నందులకు సమితి పక్షాన కృతజ్ఞతలు తెలుపుచున్నాను.

చక్కని భూమికతో అలంకృతమైన ఈ చంపూ కావ్యము సాహిత్యరస పిపాసువులకు సంతృప్తిదాయకము కాగలదని విశ్వసిస్తున్నాను.

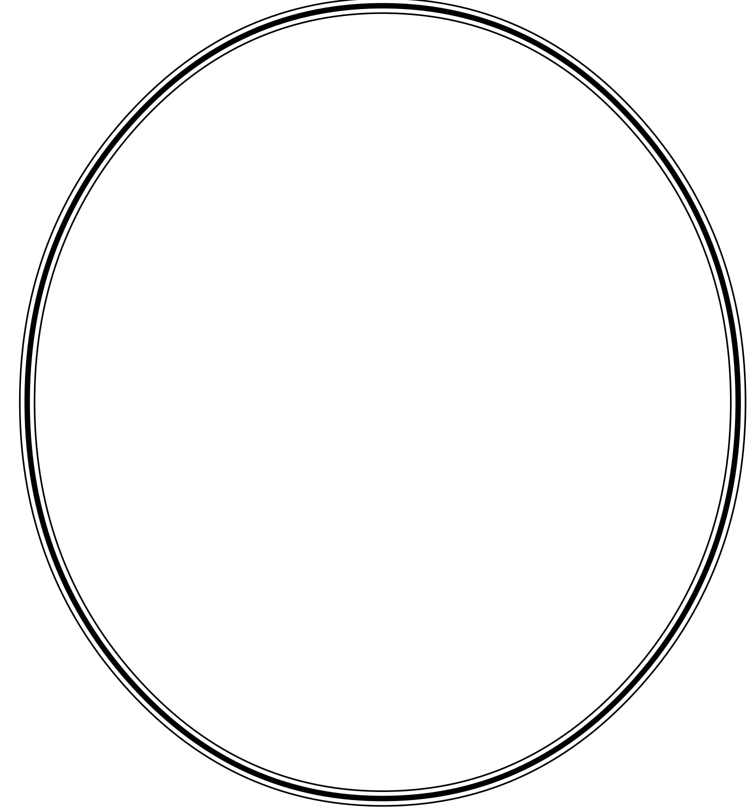
పుల్లెల శ్రీరామచంద్రుడు
కులపతి
సంస్కృత భాషా ప్రచారసమితి
హైదరాబాదు

వ్యయనామ సంవత్సర
శ్రావణ పూర్ణిమ 9-8-2006

శ్రీః

శ్రీ ములుగు పాపయారాధ్య విరచితా

కల్యాణచమ్పూః

ప్రకాశకులు

సంస్కృతభాషాప్రచారసమితి

హైదరాబాదు

శ్రీః

శ్రీ ములుగు పాపయారాధ్య విరచితా

కల్యాణచమ్పూః

ఆవిష్కరణ
స్థలం - శ్రీ వేఙ్కటేశ్వరస్వామివారి దేవస్థానం
బృన్దావన్ గార్డెన్స్, గుంటూరు.
తేది - **21-9-2006**
సమయం-సాయంకాలం గం.**6-30**ని॥లకు
పృష్ఠ సఙ్ఖ్యా - **176**

వెల - రూ. **50/-**

 1) R. MOHAN RAO, *M.Sc., M.A.,*
4-103, ILTD Colony Extn.,
Kothapet, CHIRALA - 523 157
Cell : 9440115411

2) **సంస్కృతభాషాప్రచారసమితి**
5-4-743/సి, రెండవ అంతస్తు,హరే కృష్ణ దేవాలయం ప్రక్కన,
నాంపల్లి స్టేషన్ రోడ్, అబిడ్స్, హైదరాబాదు-1
ఫోన్ ః 24615481

Designed by :
విక్రమ్ గ్రాఫిక్స్
ఆంధ్రరత్నరోడ్, చీరాల
☎ 08594 233242

ముద్రణ ః
సూర్యా ఆఫ్‌సెట్,
స్టేషన్ రోడ్, చీరాల
☎ 08594 233943

శ్రీః

అభినందనము

సంస్కృతాంధ్రభాషలలో ఉత్తమపండితులైన ములుగు పాపయారాధ్యులు పార్వతీపరమేశ్వరుల వివాహాన్ని కథావస్తువుగా గ్రహించి కళ్యాణచంపువును రచించాడు. ఈ కవి ఏకశిలాపురానికి (నేటి వరంగల్లుకు-ఓరుగల్లుకు) దగ్గర ఉన్న ములుగు గ్రామానికి చెందిన ఒక పవిత్రమైన ఆరాధ్యవంశంలో జన్మించాడు. భ్రమరాంబా, వీరనారాధ్యుల పుత్రుడు. ఇతని పూర్వికులు గుంటూరు జిల్లాలోని అమరావతికి వలస వెళ్ళి ఉండడం చేత ఈ కవి ఆ ప్రాంతంలోనే జనించి ఉంటాడు. అమరావతికి క్రీ.శ. 1783-1816 సంవత్సరాలలో ప్రభువుగా ఉన్న వేంకటాద్రినాయుని ఆస్థానంలో కవి పండితుడుగా ఉన్న పాపయారాధ్యులు సంస్కృతాంధ్రభాషలలో అనేక గ్రంథాలు రచించారు. ఈ విషయాలను, కల్యాణచంపూ కావ్యసౌందర్యాన్ని విశదీకరిస్తూ పండితవరేణ్యులు శ్రీ నిష్ఠల సుబ్రహ్మణ్యంగారు దీనికి అతి విస్తృతమైన భూమికను సంస్కృతభాషలో రచించారు. ఈ భూమిక ఏతత్కావ్యవైశిష్ట్యాన్ని ఇనుమడింపచేసేదిగా ఉన్నది.

శ్రీ రావి మోహనరావుగారు ఎంతో శ్రమకోర్చి అనేక ఉత్తమ గ్రంథాలను ఈ మధ్య వెలువరించారు. ఇంకా వెలువరిస్తున్నారు. వారు ఈ చంపువును సర్వాంగసుందరంగా తీర్చిదిద్ది, ఈ పుస్తకాలను సంస్కృతభాషాశ్రద్ధాళువుల చేతిలోనికి అందజేసే అవకాశం, దాదాపు 28 సంవత్సరాలుగా సంస్కృతభాషా ప్రచారానికై యథాశక్తిగా ప్రయత్నిస్తున్న సంస్కృతభాషాప్రచారసమితికి ఇస్తున్నారు.

తాము ధనాదులు వ్యయించి ప్రచురించిన పలు గ్రంథాలు ఎలాంటి ప్రతిఫలాపేక్ష లేకుండా, కేవలం సారస్వతసేవాశ్రద్ధతో, శ్రీ మోహనరావుగారు ఇంతకు పూర్వమే కొన్ని సంస్థలకు ఉచితముగా ఇచ్చి ఉన్నారు. రెండు మూడు సంవత్సరాల క్రితం అస్మద్విరచిత బాలానందినీ వ్యాఖ్యాసహితమైన **భామహకావ్యాలంకారం** ముద్రించి ఆ పుస్తకాలన్నీ సంస్కృతభాషా ప్రచారసమితికి బహుకరించారు. ఈ మధ్యనే తాము తెలుగులో రచించిన విస్తృత వ్యాఖ్యతోను,

మత్తగజాః తేషు పఞ్చాననలీలాం ప్రదర్శయ" ఇత్యాదిభిః ప్రార్థనైః తముపసిషేవే। ఏకదా అభ్రగఙ్గాయాః ఫుల్లాని రాజీవాని గృహీత్వా, తాని సంవర్తికాపత్రపుటితాని కృత్వా సత్వరం అవతతార హిమవాన్। తత్ర ఏకం పద్మం బహుభరాక్రాన్తమాసీత్। విస్మయాకులః కథఞ్చిదపి తద్ధృత్వా విషేహే। ధురః గిరిరపి చలో బభూవ। భక్తిభావలసితయామేనయా గృహానాగతో హిమవాన్, సత్కృతః సేవితశ్చ। తతః నాళీకభస్త్రికాం స్థాపయిత్వా భారహేతుం పరిశీలితవాన్। మేఘం వినాపి విద్యుదివ, దృశోః అమృతసేక ఇవ అభూత్। కాచన బాలికా పద్మగర్భే భాసమానా ఆసీత్। తస్మై పరజ్యోతిషే మనోధనముషే చిద్వపుషే నమాంస్యార్పయత్ గిరివరః। బహుధా ప్రస్తూయ యత్తేజస్సహితః విద్వాన్ భవతి, తత్తేజస్త్వమేవ, అతస్త్వాం నమామి ఇత్యాహ। వికసితమల్లీమాలేవ గిరిస్తుతిః జగదమ్బికాయాః మనః ఆనన్దవశం చకార। తతో జగదమ్బా సూర్యకల్పజాతా దక్షయజ్ఞధ్వంసాత్మికాం గాథాం అకథయత్। సా చ గాథా ఏవమాసీత్–

దక్షప్రజాపతిః జఘన్యదశామనుభవితుకామః అహఙ్కారవృక్షం ఆరుహ్య అనభిమత దైవం నిన్దితుమేవ దుర్భవబీజావాపకృషిభిః ఋషిభిః సహ యజ్ఞం కర్తుమారేభే। నరకపాల ధారణం, పితృవనవిహారః ఇత్యేతైర్గుణైః యుతః శివః అశివ ఇత్యబ్రూత దక్షః। ఏవముక్త్వా జగజ్జననీ, 'మేదక్షపుత్రీత్వమేవ విషాదం జనయతి' ఇత్యాహస్మ। సభాయాం ఉదయసూర్య సమదృఙ్మరీచిః దధీచిః। 'అపాస్తశివసంసర్గః యాగే స్వాన్తఙ్గమిష్యసి' ఇతి దక్షముక్త్వా సదసః నిరగాత్। తతో దధీచిః కైలాసం గత్వాన్యవేదయత్। తదా అహం(జగదంబా) ఆది శూన్యే శివేత్వయి అపూర్వం గర్వణం కృతవాన్ దక్షః అతః మేషముఖో – యం భవతు ఇతి అశపమ్। తదనన్తరం శివః ఏకసటాం ఐరావతీ వ్రతతీస్తబకమివ ఉత్పాట్య భూమౌ పాతయామాస। తతః భయదవపుః పురాన్తకసమః శ్రీవీరభద్రః ప్రాదురభూత్। వృష మారుహ్య వీరభద్రః, పశ్చాత్ కాళికారూపా అహం చ యజ్ఞవాటికాయాః ఉదచలావ। దక్షస్తు పితృభవనార్త్యాయాః తవ యజ్ఞవాటికాయాః కిం ప్రయోజనమ్? గచ్ఛ ఇతి మామవాదీత్। అధిసభం అఖిలేశ్వరం వినిన్దన్ మద్ధృదయమర్మణి అపీడయత్। శివద్వేష సమారూఢే సదసి సతాం నోచితా స్థితిః' ఇతి మనసి కృత్వా పితృసవనం పితృవనం భూయాత్ ఇత్యహం శప్తవతీ। శతకోటయః ప్రమథాః అధ్వరశాలాయాం పేతుః కశ్చిత్ భృగుంధరణౌ అపాతయత్। వేధః ప్రభృతీనాం కంఠగత జీవనతామ కల్పయన్ గణాః । హరిః వైకుణ్ఠం వివేశ। త్వదుపాసనాఫలానయనాయ నహి, కిన్తు పలాయనాయైవ ఇతి హసిత్వామృగాకృతేః యజ్ఞస్య శిరో – చ్ఛినద్వీరభద్రః, సభాసదః దుస్తరవేదనయా చుక్రుశుః

ఏవమేతాం గాథాం జగదమ్బికా హిమవతే ప్రోచ్య దక్షాత్ పిత్రపదేశం మార్ష్టుకామా అహం భవతః పుత్రీ భవిష్యామి ఇతి తస్య పుత్రీ బభూవ।

భూమికా

విదితమేవహి విపశ్చితాం యత్ కాన్తాసమ్మితతయోపదేశదాయి కావ్యం వేదశాస్త్ర పురాణేభ్యః విలక్షణమేవేతి। తాదృశేషు కావ్యేషు శ్రీ పాపయారాధ్య కవీన్ద్రైర్విరచితం కల్యాణచమ్పూకావ్యం మహత్స్థానమాక్రామతి సాహితీ క్షేత్రే "వాక్యం రసాత్మకం కావ్యమ్" ఇతి కావ్యలక్షణముక్తం సుధీభిః । ఇదం తు చమ్పూకావ్యమ్, చపి ధాతోరుప్రత్యయే చమ్పయతీతి చమ్పూః ఇతి భవతి। "గద్యపద్యమయం కావ్యం చమ్పూరిత్యభిధీయతే" ఇతి సాధారణం లక్షణమ్।

పఞ్చకావ్యేభ్యః యాదృశీ వ్యుత్పత్తిర్భవతి తాదృశీం వ్యుత్పత్తిం జనయితుమేవ శ్రీపాపయారాధ్యః కావ్యమిదం వ్యరీరచత్।

కవిపరిచయః :–

ఆంధ్రదేశే ఏకశిలానగరసమీపే విద్యమానే ములుగుగ్రామే ఆరాధ్యాః ఆసన్ । తద్వంశీయః కవిరయమ్। ఏష కౌణ్డిన్యగోత్రః శ్రీమద్భ్రమరామ్బావీరనారాధ్యశ్చ ఏతస్య పితరౌ, శమ్భులిఙ్గస్వామీ చాస్య గురుః। సఙ్గమేశ్వర ఇతి పితుర్నామాన్తరమ్ । ఏతత్పూర్వజాః గర్తపురీమణ్డలాన్తర్గతం నగరమమరావత్యభిధం సమాగత్య స్థితాః। అమరావతీపాలకస్య వేఙ్కటాద్రినాయుడోరాస్థానే స్థిత్వా కవిరయం తస్యాపి మన్త్ర గురుర్భూత్వా బహూన్ గ్రన్థాన్ రచయామాస।

కవేః వ్యక్తిత్వమ్:–

తర్కశాబ్దికాలఙ్కారేషు చక్రవర్తీ । సంస్కృతాన్ధ్రనిబన్ధనచతురః షట్కాలశివపూజా ధురన్ధరః। శ్రీ చక్రార్చనానిపుణః యోగీ అభినవ కాలిదాస బిరుదాఞ్చితః వేఙ్కటాద్రేః కులగురురాసీత్।

కవేః కాలః :–

శ్రీవేఙ్కటాద్రినాయుడుః అమరావతీం క్రీ॥శ॥ 1783–1816 మధ్యే శశాసేతి తదాస్థానవర్తినః అస్యాపి స ఏవ కాలః భవతి। వేఙ్కటాద్రినాయుడోరాస్థానే భోజాస్థాన ఇవ నవ కవీన్ద్రా ఆసన్నితి జ్ఞాయతే । తదాస్థానవర్తిషు కవిషు నిమ్నునిర్దిష్టాః జ్ఞాయన్తే 1) ములుగు పాపయారాధ్యః, 2) బుచ్చివేఙ్కః, 3) వట్టెం విరూపాక్షశాస్త్రీ, 4) దిట్టకవి రామచన్ద్రః, 5) రాళ్ళభండి పట్టాభిరామరాజః ।

కవేర్మతమ్ :–

శైవసమ్ప్రదాయే వేమనారాధ్యశాఖీయో – యం కవిః। బ్రాహ్మణవంశీయః అస్య శఙ్కరాద్వైతమేవ సమ్మతమితి చ కావ్యేన జ్ఞాయతే।

ఏతత్కవికృతీనాం నామాని :-

1) శంతనుచరితమ్(ఆన్ధ్రమ్), 2) అహల్యావధూపరిణయమ్(ఆన్ధ్రమ్), 3) ఘూర్జర చరితమ్(ఆన్ధ్రమ్), 4) ఇన్ద్రాత్మజాపరిణయమ్(ఆన్ధ్రమ్), శ్రీమద్దేవీభాగవతమ్(ఆన్ధ్రమ్), 6) సరసహృదయానురఞ్జనమ్(ఆన్ధ్రమ్), 7) సర్వమధురమ్(ఆన్ధ్రమ్), 8) ముక్తిద్వారస్తవ రత్నరాజమ్(ఆన్ధ్రమ్), 9) వేమనారాధ్యచరితమ్(ఆన్ధ్రమ్), 10) ఏకాదశీమాహాత్మ్యమ్ (సంస్కృతమ్),11)కల్యాణచమ్పూః(సంస్కృతమ్), 12) ఆర్యాశివస్తోత్రమ్ (సంస్కృతమ్)। 13) వేదాన్తసారసఙ్గ్రహః (సంస్కృతమ్)

కవినానేన శతాధికాః గ్రన్థాః కృతాః। పరన్తు ఏతాని నామాన్యేవ ఉపలభ్యన్తే। ఏతత్కృతిషు శ్రీమదాన్ధ్రదేవీభాగవత-సర్వమధుర-ముక్తిద్వారస్తవరత్నరాజ-కల్యాణ చమ్పువః ఏవ లభ్యన్తే ముద్రితాశ్చ। వేదాన్తసారసఙ్గ్రహస్తు తాలపత్రప్రతిరూపేణ లభ్యతే।

శ్రీమదాన్ధ్రదేవీభాగవతమ్ :-

విదితకవిత్వతత్త్వవినివేశితచిత్తో - యం కవిచన్ద్రః కల్పాన్తయశః ప్రకాశం దురిత భఞ్జకం దేవీభాగవతం వ్యరీరచత్। అస్య కవేర్ధారాశుద్ధేః దీర్ఘసమాసాభివ్యఞ్జితౌజోగుణస్య చైతదుదాహరణం భవతి -

"తలచెన్ విష్ణుదవక్రవిక్రమకళాధౌరేయుదైతేయు దో
ర్బలవిధ్వంసనకార్యనిర్వహణశుమ్భత్ప్రౌఢిమావక్రమున్
ప్రళయామ్భోధరచంచలాశతసహస్రప్రౌఢగాఢప్రభా
విలయీభావకరస్వదీధితివృతోర్వీచక్రమున్ చక్రమున్॥"

ముక్తిద్వారస్తవరత్నరాజః :-

ఏతద్గ్రన్థమాశ్రిత్య జనశ్రుతిరిత్థంశ్రూయతే । ప్రతిదినమేషకవిరుషసి కృష్ణాయాం స్నాత్వా బాలచాముణ్డేశ్వరీదర్శనం కురుతే స్మ। ఏకదా రాగద్వేషకషాయితాన్తరఙ్గాః కేచన కవాటోద్ఘాటనం నాకుర్వన్। తదా "ముక్తిద్వారము తల్పుదీయగదె చాముండా జగజ్జీవనీ" ఇతి మకుటేన సప్తవింశత్యా శ్లోకానాం ఘటితాయామస్య నుతౌ సమాప్తి మాప్నువత్యాం దేవీ స్వయం కవాటముద్ఘాట్య చాగత్య దర్శనం దదావితి తతోస్య మహిమా ప్రకటీకృత ఇతి।

సో - యం కవివరః త్రివిధలిఙ్గార్చనాకరః, షట్స్థలజ్ఞానవాన్, సంస్కృతాన్ధ్రనిష్ణాత ఇతి అధో నిర్దిష్టేన పద్యేన జ్ఞాయతే -

"త్రివిధలింగార్చనార్చిత త్రిణయనుండు
షట్స్థలజ్ఞానసంపన్నశక్తియుతుడు
ఉభయభాషాప్రవీణుద్యోగమూర్తి
పాపయారాధ్యకవిసార్వభౌముడితడు"

ఏషః అష్టావింశతిపద్యైరేకదుష్కరప్రాసైరస్తావీజ్జగదమ్బామ్। దుష్కరప్రాసస్య ధారాశుద్ధేశ్చ ఏతత్కావ్యం సర్వమప్యుదాహరణమేవ భవతి। తథాపి పద్యమేక ముదాహ్రియతే

"రక్తిన్ నీ పతి యంతరాసవపరీరంభక్రియాలాలసా
ధుక్తారుణ్యవతిన్ నినున్ గలసి యెంతో వేడ్కఁగర్మాటవీ
ధక్షోషంబిడ నీదు పాదములచెంతన్ దండమర్పింతు నీ
ముక్తిద్వారము తల్పు దీయగదె! చాముండా జగజ్జీవనీ॥" (పే.9, ప.17)

కల్యాణచమ్ప్వాః కథా

శ్రీపాపయారాధ్యేన విరచితే కల్యాణచమ్పూకావ్యే శివపార్వత్యోః కల్యాణగాథా నిరూపితా। కావ్యమిదం పఞ్చస్తబకతయా విభక్తమ్। రసవశాత్ లోహః యథా స్వర్ణం భవతి తథైవ భగవత్యాః కరుణావిశేషాత్ వచసాం పరమ్పరాం తనోమీత్యాహ కవిః। కల్యాణాద్రి ధనుర్ధరః భగవాన్ శమ్భుః అనయా కల్యాణగాథయా ఐహికాముష్మికం విధత్తే। చన్ద్రలేఖాసుధాం పీత్వాపి దేవాః యథా యజ్ఞేషు హవిర్భాగాన్ గృహ్ణన్తి తథైవ సత్స్వపి ప్రాచీన కావ్యేషు మత్కావ్యం కృపయా ఆస్వాదయన్తు విబుధా ఇతి బుధాన్ ప్రార్థయామాస కవిః। స్వచికీర్షిత ప్రబన్ధస్యేతరకావ్యవైలక్షణ్యమాహ కవిః।

హిమాలయే కదాచిత్ శౌనకాదయో మునయః సభామకుర్వత। తే సూతాయ పౌరాణికాయ స్పృహయామాసుః। స్మృతమాత్ర ఏవ చుళుకితసర్వపురాణ మహోదధిః సూతః ప్రాదురాసీత్। తస్మై నమాంస్యర్పయిత్వా మునయః సదాశివకథాభిః మనస్సన్తర్ప యితుం అభ్యర్థయామాసుః తతస్సూతః కథాం కథయితుమారేభే । కథా చ ఏవమ్-

హిమాలయో నామ మహాన్ మహీధరః కశ్చిదాస్తే। మహీధర ఇతి శబ్దః సకల భువన భరణసమర్థత్వాత్ అస్మిన్నేవ హిమాలయే యోగరూఢతయా ప్రయుజ్యతే పఙ్కజాది శబ్దవత్। అన్యగిరిషు మహీధరపదం ప్రయుజ్యమానమపి న సార్థకం భవతి। తత్ డిత్థడబిత్థాదిశబ్దవత్ కేవలం, యదృచ్ఛయా ప్రయుజ్యతే భూమిం గాం విధాయ అముం గిరిం వత్సం విధాయ రత్నాని దేవాః దుదుహుః పురా। తస్మిన్ సమయే భూధేనోః రత్నాని అయం పీతవాన్. అతః అమూల్యాని వస్తూని అస్మిన్నేవ పర్వతే లభ్యన్తే। రత్నగర్భా ఇతి భువో నామతు యదృచ్ఛాశబ్దవదేవ వర్తతే। హిమాలయపరిసరస్య ఓషధిప్రస్థస్య శాసకశ్చ హిమవాన్। తస్య పత్నీమేనా సా కీరాలాపా । ధీరా వ్యక్తమన్మథ భావా చన్ద్రముఖీ రామణీయకస్య నిధానమివ ఆస్తేస్మ, వ్యతీతే - పి మహతికాలే తయోర్న సన్తానమభవత్। అతః అనన్తసమ్పదః విపిన చన్ద్రికా ఇవ అమనుత। బహ్వీషు హైమనీషు రాత్రిషు జలసిక్తతనుః మూర్తీభూతా జలాకృతిరివ తపస్యన్ ఋషిచర్యామకార్షీత్ హిమవాన్। ప్రతిదినం పద్మైః చన్ద్రమౌళిం దధ్యౌ. "మమ హృదయే మన్మథాదయో

జయానామ్నీ సఖీ గతవతీ। శుకముఖద్విజవచనైరపి ఉద్వేగం పార్వతీ భజతీతి వక్తుం ప్రేషితా జయా। ఆగత్య శివసన్నిధేః జయా ఏవమవోచత్ । 'దేవి! త్వదాజ్ఞాం నవమాలికా మివ శిరసా గృహ్ణన్తీ శివరాజధానీం ఐక్షిషి। గత్వా, సభాభవనం ప్రవిశ్య శివేన అనుజ్ఞాతా, 'సుమనః ప్రియస్య భవతః సుమనస్సమర్పణం భవతాత్' ఇతి సుమనో మాల్యం దత్తవత్యహమ్ శివః, 'అబలా నవమాలికయా కుసుమైః కిం స్వాత్మార్పణం కరోతి? 'ఇత్యుక్త్వా' ఏషా స్రక్ హృది స్థాపితా సుఖాయ భవతి। ఆత్మని తాపం కరోతి । ఇత్యపి నిరూప్య త్రిఃకృత్వః తన్మనఃప్రమదసుధామ్బుధిచన్ద్రోదయం అభిలషితవాన్ ఇత్యుక్త్వా పార్వతీసమీపే జయా విరరామ।

పఞ్చమస్తబకగాథా

ఈశ్వరదత్తాం నవమాలికాం పార్వత్యై శివదూతీ జయా దదౌ। పార్వతీదత్తం శిఖామణిమపి శివాయార్పయామాస ఇతః ప్రాగేవ। తతః సూర్యాస్తమయచన్ద్రోదయౌ ఆస్తామ్। సఖ్యః పార్వత్యాః సౌభాగ్యం దైవానుకూల్యం చ పునః పునః ప్రశశంసుః। తతస్సఖీభ్యామిష్టాభ్యాం జయావిజయాభ్యాం అవలమ్బితా సౌధాదవతీర్య అభ్రాదాపతన్తీ మరుదాపగేవ పితుస్సభాం ప్రవిశ్య అభాసయత్। సా హైమవతీ ఇన్ద్రోద్యానస్య సురభిర మేవ సోమా బాలా రేమే। సభాసదః 'కన్యాపిత్రూణాం జామాతరి స్వాత్మసుఖో దయర్ధిరేవ కాఙ్క్ష్యఃఖలు' ఇత్యాదీని ప్రశంసావచనాన్యభాణిషుః । మహర్షయః అవనీభృతా మవరోధః మాస్త్వితి మేనాంద్రష్టుం అరున్ధతీం ప్రాహిణ్వన్। అరున్ధతీ 'మహారధః భవత్సుతాముమాం పరిణేతుమిచ్ఛతి। సప్తర్షయస్తత్ర అఙ్గీకృతాః' ఇతి నివేద్య 'కుమార్యాః శూలినం వల్లభమఙ్గీకురు। ఏషాపి త్వదన్తికస్థేవ ముదం గమిష్యతి' ఇతి తౌ హిమధర దమ్పతీ ప్రోత్సాహ యామాస। తతో దేవదున్దుభయో నేదుః। బుద్ధిమతాం సమక్షం కలశతనూజః తారాబలచన్ద్రబలసమేతం లగ్నం నిర్దిదేశ। హిమవాన్ తపస్వినాం పూజాసు మణిహేమాధికం బహు దదౌ –

తతో మహర్షయః రుద్రకన్యాభిస్సమాసేవితం శ్రీకణ్ఠం దదృశుః। స్యన్దనమారుహ్య ఆగచ్ఛేతి వదతః, నమస్కుర్వతః ఋషీన్ దేవః అనన్దయత్। నృత్యన్తీషు సురాఙ్గనాసు ప్రస్థానభేరీ అతాడ్యత। సర్వే శఙ్కరపురస్కృతాః ఆకాశమార్గేణ యయుః సర్వే చ హిమవదధిత్యకాయాం స్థితాం చన్ద్రశాలాం సమాపేదిరే। సురసరిన్ముఖ్యాః కాన్తాః పార్వతీం పరిష్కర్తుముద్యతాః తాం సుగన్ధతైలాభ్యఙ్గనం కారయామాసుః। పార్వతీ కృష్ణవేణీం బద్ధ్వా నూతనం పటం దధార। తతో వరపూజా యథా విధి నిర్వ్యూఢా। పూజకాస్సర్వే – పి లాజాన్ అక్షతాంశ్చ ధరన్తః హిమవతః గృహేషు చరన్తః ఆసన్ । భగవాన్ శఙ్కరః బ్రహ్మాణమభ్యర్చ్య పురోహితత్వే న్యయుఙ్క్త।

సప్తర్షిభిస్త్వరం పార్వతీమానయేతి నిర్దిష్టః హిమవాన్ సఖీసహస్రసమవేతాం పార్వతీం వరసంవిధానమానినాయ। హిమవాన్ దేవం పీఠే నివేశ్య మేనాకరధృత

ద్వితీయస్తబకగాథా

పద్మగర్భే లక్షితాం బాలాం కస్యేయం సుతేతి అచింతయన్నేవ సన్తానేచ్ఛుః హిమవాన్ జ గ్రాహ। మేనకా స్వస్తన్యదానేన తాం పోషయతి స్మ। ప్రమదవనే సఞ్చరన్త్యః పురకాన్తాం ఇమాం బాలికాం నవపద్మినీషు సఞ్చారయన్తి స్మ। సర్వగుణపూర్ణాయాం తస్యాం అవలోకయన్తిస్మ। కమలాసనాదయో – పి డోలావిభవే ఏతాం అసేవన్త। విద్యాభ్యాసకాలే పేశలశయ్యాం సద్వనిగుమ్భాం సమ్యగధీత్య విదుషీ జాతా। లోకానన్ద సరోవరే కమలినీ మూర్తిరివ క్రమేణ నవయౌవనవతీ సఞ్జాతా। హిమవానపి పరయా భక్త్యా శఙ్కరం స్తువీతేస్మ। శఙ్కరస్యాపి మనోజభావపరమ్పరాః మనసి ప్రాదురభూవన్ పరమపురుషో – పి హిమవతః అధిత్యకాయాం ఉపవిష్టః వసన్తః స్వసైనికైః తరణి ఘృణిగణైరావృతా చిత్కలా ఇతిమేనే। తణ్డుః శఙ్కరోటజం ఉపససర్ప। హిమవాన్ స్వయం శఙ్కరం నత్వా పార్వతీ మపి అనామయత్। స్వనన్దినీం తత్సేవాయై నియమ్య గృహం గతవాన్ హిమాద్రిః। పార్వత్యపి ప్రతిదినం పర్ణశాలావేదీసమ్మార్జనరఙ్గవల్ల్యాది శోధనాదిభిః కృపాతరఙ్గిత మాత్మేశ్వరం చకార। అత్రాన్తరే వసన్తో – పి శ్రీరామ ఇవ సారసహిత లక్ష్మణానన్దదః। కర్మఠానామపి మర్మభేత్తా విజజృమ్భే। పార్వతీ, విధుకరగ్రహతః మధుకర గ్రహతః విరహజాం బాధామాప। నగేన్ద్రధన్వనః మనోలతాయాః పార్వత్యాగమః సదుపఘ్నః అభవత్। నగజా శఙ్కరౌ అన్యోన్యానురక్తౌ ఆస్తామ్।

తృతీయస్తబకగాథా

తస్మిన్నేవ కాలే దేవాః తారకేణ పీడితాః బ్రహ్మాణం శరణం యయుః। తే భగవతః బ్రహ్మణః పదం సంసారసాగరనౌకాం సమ్పదాం పదం మేనిరే। పాకశాసన వహ్ని చన్ద్రాదయః పరాం పీడామనుభవన్తీతి బ్రహ్మా దివ్యజ్ఞానేన విదిత్వా తారకపీడానామన్తః నాస్తీతి ప్రోచ్య పురద్విషః చరణమేవ నశ్శరణమితి నిర్దిశ్య కుసుమబాణేన శివః పార్వత్యభిలాషయుక్తః కారయితవ్యః ఇతి నిర్దిదేశ।

తతో బిడౌజాః స్మరం సస్మార। తతః ఇన్ద్రం జనకం, మనశ్చమాతరం అవధాయ అతికుతుకీ ప్రాదుర్బభూవ వాణీపతిః । ఇన్ద్రస్య కుశలానుబన్ధాం గిరం నిశమ్య కా వధూః తవ మానసం ధునోతి? తాం నయామి। కథయ ఇత్యాహ పుష్పబాణః। "ప్రభఞ్జన స్యాపి ప్రభఞ్జనస్తారకః తం శమితుం న వయం శక్నుమః అతః క్షమారథాత్ శక్తిధరం సుతం సమ్పాదయితుం భవన్తమేవ శరణం మత్వా అహం త్వామస్మరమ్" ఇత్యాహ ఇన్ద్రః। మద్బాణాభిహతః రుద్రోపి రసమయీం స్థితిమేవ వాఞ్ఛతి ఇతి ప్రతిజజ్ఞే మన్మథః తతః పరభృతకోకిలాదిభిస్సమేతః మన్దాకినీం తతార అరవిన్దసాయకః। తత్పత్నీ రతిస్తు "సురకార్యనిర్వహణమస్తు, వా, నవా। పురద్విషి ఏతాదృశీ మతిః స్వఘాతినీ భవతి

ఇతి అస్మాద్యత్నాత్ విరమేతి ఉద్బోధితవతీ। "దైవాదేవ హితాహితే మనుజం ప్రాప్నుతః । అతః విచారః ముధా న కార్యః। ఉపకృతౌ విముఖస్య జీవనం వ్యర్థమ్। అతః పరోపకారాయ ప్రయతమానం మాం మా నివారయ 'ఇత్యుదీర్య మదనః ప్రతస్థే। పరహితమపి మహతామపరాధతః దోష ఏవ భవతి ఇతి సూచయత్ పుస్ఫోర దక్షిణం చక్షుః। మన్మథః బాణాన్ ప్రయుఞ్జన్ హస్తవిన్యాసచాతురీం ప్రాదర్శయత్। జగద్గురోః శఙ్కరస్య చక్షుషః జ్వలన్తీ జ్వాలా తం దదాహ। రతిస్తు జగతాం రక్షకః, లక్ష్మ్యాః భర్తా విష్ణుః భగవద్ద్రోహాత్ ఉపేక్షాం ప్రదర్శయన్ న రక్షతి। 'ఇతి చుక్రోశ। అత్రాన్తరే విహాయసః కాచన అవ్యక్తా వాణీ 'అచిరాదేవ తవ భర్తా జీవిష్యతి' ఇతి రతిం సాన్త్వయామాస। అనఙ్గీకృతమన్మథ శ్శఙ్కరోదేవః అన్తర్దధౌ। పార్వతీ తపసా శివం వశీకర్తుకామా గౌరీశృఙ్గం అధిరురోహ। హిమవానపి శాస్త్రే అనుషక్తాం తస్యాః మతిం నిశ్చిత్య కుటజైః ఉటజం నిర్మితవాన్ పార్వతీ అనఙ్గరాగేణ విపఞ్చికాం వాదితవతీ। కిఞ్చిదపి అనశ్నానా తపశ్చకార। దృశీం బ్రహ్మమయీం, జిహ్వాం మన్త్రమయీం, చిత్తవృత్తిం సర్వమయీం, మూర్తిం ఆచార మయీం కృత్వా తపస్తేపే। విరహవశాత్ తపతి గాయతి చ। కదాచిత్ మూర్ఛతి, భ్రమతి చ। అన్యదా వాఞ్ఛతి శుష్యతి। క్వచిన్ముహ్యతి। ఏవం తపస్యన్త్యాం పార్వత్యాం గ్రీష్మస్సమా గతః। అగ్నికీలాసమవేతా ఇవ శిఖరిణః విరేజుఃగ్రీష్మే। చణ్డరోచిషః మహో - మ్భసాం భ్రమాః ఉదభూవన్। తస్మిన్కాలే పఞ్చాగ్ని మధ్యస్థా తపస్తేపే। తస్యాస్తపసా జగత్త్రయమపి క్షుబ్ధమ్। తతః వర్షాసు పృషత్ప్రసారాః వృష్టయః బభుః। తదా పార్వతీ బహిస్తపశ్చకార। కష్టం తపస్కుర్వతీ అపి నార్షం పన్థానమత్యజత్। శరది పద్మాని సముల్లేసుః। పరన్తు విరహతప్తా పార్వతీచన్ద్రికాః అగ్నిజ్వాలాః అమనుత। పార్వతీ బన్ధుజీవకుసుమైః, బిసపుష్పైః, శ్రీఫలపల్లవైః శివమానర్చ। తతః హేమన్తః ఆగతః హేమన్తే వాయుః కృపాణ ఇవ శీతబాధాం వ్యధత్త। అభూతపూర్వమభవత్ దేవ్యాః తపస్స్ఫురణాత్।

భగవాన్ శఙ్కరః తాం పరీక్షితుకామః కపటవటుర్బభూవ। పరమపురుషస్య, ప్రకృతేశ్చ ద్వయోః అనుగుణః ప్రేమాభవత్ ఇతి సురాః మాయావటుం సిషేవిరే। జగదమ్బా పూజాయై పుష్పాణి అవచేతుం సఖీనాం గణః ప్రవృత్తః–మధ్యేమార్గం గౌరీశృఙ్గే తం దదర్శ। తతో మాయావటుః, "అత్ర, ప్రస్తరాః దుస్తరాస్సన్తి । దరీషు నద్యస్సన్తి। వనం చ భయావహమ్। అత్ర యుష్మాకం ప్రవర్తనం యతీనామపి మౌనముద్రాం విఘటయ్య ప్రశ్నచాపలం కరోతి ఇత్యేవమాదిభిః మధురవచనైః తాః ఆర్ద్రచేతసః చకార। సఖ్యః తం అతిథిసపర్యయా తోషితుం ఆశ్రమమానిన్యుః। పల్లవమయే ఆసనే తం సముపవేశ్య మధురఫలైః అతోషయన్। తతో వయస్యా శఙ్కరేణ పృష్టా పార్వతీచరితం వక్తుమారేభే।

చతుర్థస్తబకగాథా

కపటవటునా శివేన పృష్టా పార్వత్యాః సఖీ పార్వతీచరితం వక్తుమారేభే। ఆపౌరస్త్యాస్తా చలం హిమవాన్ మానస్య దణ్డతామేతి। తస్యపత్నీమేనకా। తయోర్ద్వయోః ద్రష్టౄణాం తారకేవ బాలికా పార్వతీ జాతా। యౌవనం ప్రాప్తా సా పార్వతీ శైశవక్రీడాసు, పాఞ్చాలికావివాహే ఏకా ఆత్మానం అపరం శివం చ మన్వానా తమేవ భర్తారమాప్తుం బద్ధాదరా ఆస్త। అస్యాశ్చిత్తం శిశిరకరభృతః అన్యత్ర నాయత్తమ్। విరహాత్ కాలం యమమివ ఆలీం వ్యాళీమివ అమనుత।

ఏతాం సఖీ ప్రోక్తాం వచనపఙ్క్తిం శ్రుత్వా కపటవటుశ్శఙ్కరః ఏవమాహ – "నిటలేన శఙ్కరః మన్మథం దగ్ధవాన్। తాదృశస్య శఙ్కరస్య నిటలే కః మఙ్గళశుభికాం బధ్నాతి? సో - యమనఙ్గీకృతకామః జటాటవ్యాం జీవనీయయా కయాచిత్ యుక్తః బహు భఙ్గాన్వితః శివః ఏకత్రస్థాతుం నార్హతి। అతః శివం త్యక్త్వా మయి అనురాగం కురు। సురాస్సర్వే మమ పరివారాః। మదన్యతః పురాణేషు పరిస్ఫూర్తిః ఏకతానా న కస్యాపి విద్యతే। ప్రథమమాత్రమమనుపాలయతా మయా రతిరహస్యధురావహతా హతా। అద్యగార్హస్థ్యం స్వీకృత్య సుమశరప్రతిభామభిదర్శయే"।

ఏవముక్తవతి శఙ్కరే తం వర్ణినం శోభాప్రసారిగమ్భీరదృశా కరవాలేనైవ శోణయన్తీ సక్రోధం, 'అయం మమ హృదయేశ్వరం ప్రవిగీయ హృదయే క్షురికాంన్యధాత్। అతః అయం మమాక్ష్ణోః వీక్షణవిధేః న హి భవితవ్యః' ఇతి ఆళీమాహపార్వతీ। కాచన లీలావతీ కేతకీభువా ప్రసూనగుచ్ఛేన తం మమర్ద। అపరా అస్యకరౌ నిరున్ధ్య తం అభిద్రుతచ్ఛాత్ర మపాతయత్। అన్యా తం వాససా బబన్ధ। కాచిత్ వైయాఘ్రీం కృత్తిం ధరస్వేతి శిరస్యక్షిపత్। అపరా క్షణాత్ మాఞ్జీం బిభేద। అత్రాన్తరే స్వగురోః శఙ్కరస్య అవధీరణాం దృష్ట్వా కశ్చన ఛాత్రః "పదావమర్దేన మనః ప్రదీయతామ్" ఇతి వదన్ హసాయ ప్రదుద్రావ। అపరః 'కాలః పాఠస్య బభూవ విఘ్నః భవేన్ను కిమ్?' ఇత్యాహ। అన్యః 'హే పార్వతి! దేవేషు గౌరవధియా అలమ్। అస్మాత్ జగత్త్రితయకుక్షిచరాత్ అధికః కః? ఇత్యాహస్మ। 'అయమేవ వరః భవిష్యతి' ఇత్యన్యః ఆత్మతర్జన్యా నిర్దిదేశ। అత్రాన్తరే భావినీం ఐశ్వరీం వృత్తిం దిదృక్షవః బ్రహ్మాదయస్సమాయాతాః తతః అనవకాశక్షపాజనన భూమిః భూమీరథః తాసామక్ష్ణోః పురః ఆవిర్బభూవ। ససఖీ పార్వతీశశిభృతి దృశః నిచిక్షేప। విస్మయవారిధౌ మగ్నా చ గిరిసుతా తస్య పదపఙ్కజే కరయుగం న్యధాత్ । తతశ్శివః, కతినైర్మదీరితైః మా దుఃఖితా స్యాః। కతిచిద్దినాని పితృగృహే తిష్ఠ । ఆవాముభావపి ఫలితభావౌ 'ఇత్యువాచ హిమవాన్ నిర్ఝరాస్రం సమాప । మేనా పుత్రీం పరిష్వజ్య గృహం నినాయ।

తతః పార్వతీ పిత్రోస్సవిధం అగచ్ఛన్తీ, బృన్దగోష్ఠీషు అవిహరన్తీ వియోగం అన్వభూత్। తతః పార్వతీ విరహతప్తా కాఞ్చన సఖీం శివాయ సన్దేశహారిణీమతనోత్।

ణైవ సర్వత్ర కావ్యేషు కవిభిః ఉపసర్గే స్థితేష్వేవ ల్యప్, అన్యథా తు క్త్వాప్రయుక్తః అత్ర కవిః ఉపసర్గసత్త్వే అపి ల్యపమకృత్వా క్త్వాప్రయోగమేవ చకార। పాణినీయానుసారేణ ప్రామాదికమిదమితి కేచిత్ వదన్తునామ।

అత్రాయం పరిష్కారః

సత్సు బహుషు వ్యాకరణేషు పాణినీయానుసారేణైవ కవిభిః ప్రయోక్తవ్యమితి కో - యం నియమః? పాణినీయస్య సమగ్రత్వాత్, పతంజలినాపి మహాభాష్యనిర్మాణాచ్చ బహుజన సమ్మతం సుందరం ఇదం వ్యాకరణమితితు నిర్వివాదమఙ్గీకుర్మః। మల్లినాథాదిభిః తత్ర తత్ర 'శార్వరస్య తమసో నిషిద్ధయే' 'అనుదితౌషసరాగా' ఇత్యాదిషు ప్రామాదికమితి వా, అపాణినీయమితి వా ప్రోక్తమ్। అపాణినీయమితి దోష ఇతు తు కేషాఞ్చిత్ భ్రమ ఏవ। అపాణినీయమితి శబ్దేన పాణినివ్యాకరణభిన్నత్వమేవ సూచ్యతే నతు దోషః ఇతితు రహస్యమ్। సోపసర్గక్త్వాప్రయోగాదయః వాల్మీకి వ్యాసాది కవిభిః బహుధా కృతాః న చ సర్వేషాం తేషాం దుష్టత్వమ్। అపాణినీయస్య పాణినిభిన్నత్వమాత్రాత్, అదుష్టత్వాత్ తత్ర్పయోగేషు ఆర్షత్వసమాశ్రయణం విహాయ వ్యాకరణాన్తరైః సాధనముచితమితి సిద్ధాన్తీకుర్మః। వ్యాకరణాన్తర సిద్ధానామపి పదానాం ప్రయోగః పాణినేరపి సమ్మత ఇతి బ్రూమః। 'శప్శ్యనోర్నిత్యమ్' ఇతి నిత్యత్వేన నుమం విధాయ స్వవ్యాకరణే, జామ్బవతీ విజయకావ్యే స్వయమేవ నుమ్రహితప్రయోగం చకార,

"అపశ్యతీ వత్సమివేన్దుబిమ్బం తచ్ఛర్వరీగౌరివహుం కరోతి" ఇతి చకార। 'పాణినీయాన్తర సిద్ధానామపి స్వీకారో న దుష్యతే' ఇతి ఆచార్యస్య ప్రవృత్తిః జ్ఞాపయతీతి సిద్ధమ్।

వాక్యనిర్మాణే చమత్కారః

"ఏకైక మజ్జమతిమూల్యమిదం వపుస్తే
కస్మాద్విరూపఘటనాయ యతేర్యతస్వ
నోచేత్త్వయా కథమదూరదృశా సహైషా
ద్విత్వాశ్రయా గహనగాహనకౌముదీస్యాత్" 4-39.

అటవ్యాం చన్ద్రికా ప్రథమతః వ్యర్థా సమజని ధాతృసృష్టౌ. త్వమపి హే పార్వతి! యది శఙ్కరం పరిణయసి తర్హి సావిపినకౌముదీ ద్విరుక్తాభవతీతి ద్విత్వాశ్రయా ఇతి పదేన చమచ్చకార। 'ద్వయం గతం సంప్రతి శోచనీయతాం' ఇతివత్ అనుసరణమత్ర।

అత్రైవ క్వచిత్ వ్యాకరణాంశయోజనేన చమత్కారం విదధాతి కవిః యథా -

"ఏకధాతు సమారబ్ధాశ్చన్ద్రచన్దనచన్ద్రికాః
నాహ్లాదమాదధానాస్స్యుః అస్యాం ప్రత్యయభేదితాః" 4-128

మణికలశనిస్సృతైః తోయైః శఙ్కరస్య పాదావక్షాళయత్। సుధాసమానం వస్త్రయుగం అర్పయతి స్మ। అలఙ్కారోపవీతాదికం సర్వమపి దత్వా 'కల్యాణీం మమ నన్దినీం భగవతే తుభ్యం ప్రదాస్యామి' ఇతి హిమవాన్ పార్వతీం శివాయ దదౌ। ముక్తాః ఉభావపి పరస్పరం శిరసోః విచిక్షిపతుః తతః శివః పార్వత్యాః పాణిం జగ్రాహ। అరున్ధత్యాః ప్రాధాన్యకర్మకర్తృతాం వీక్ష్య శివౌ అతితరాం తృప్తౌ। ఉభావపి వహ్నిం ప్రదక్షిణీచక్రతుః పాయసాపూపాదిభిః జనాః తర్పితాః హోమాదికమపి క్రమేణ సమాప్తిం గతమ్।

సద్వితీయః శమ్భుః గన్ధర్వాదిభ్యః స్వోచితాన్ వరాన్ దదౌ శివంస్వాభిముఖం కృత్వా విరిఞ్చిః సుమేషోః పునః జీవనం యయాచే। శివః దయాపరవశస్సన్ పుష్పేషుం పునః సృష్ట్వా తమాశీర్భిరేధయామాస। హిమవాన్ బహూని రత్నాదీని కన్యాయై జామాత్రే చ దదౌ । తతః అనురాగలహర్యాం ఉమామహేశ్వరౌ చిరం అరమేతామ్। నగధన్వా లీలాలయం వివేశ। సూర్యే చాస్తముపగతే పార్వత్యాసుఖమన్వభవత్।

మేనాహిమవద్భ్యాం విసృష్టః శఙ్కరః సకలపరిషత్సమేతః సద్వితీయః నిజ రాజధానీం ప్రావిశత్। కైలాసే సుఖోపవిష్టే శఙ్కరే దేవానాం పరిషత్ దేవదేవమస్తౌత్। శివపార్వత్యోః దృశాం సఙ్గమః కుమారోత్పత్తేః కారణమాసీత్। ఏషాగాథా అస్యాం చమ్ప్వాం బహువర్ణ నాభిః రమణీయతరా వర్ణితా।

\- - -

కథాకథనశిల్పమ్

కుమారసమ్భవే తు కాళిదాసః స్వయమేవ హిమాలయమవర్ణయత్। అయమపి స్వయమేవ కావ్యాదౌ కథామూలభూతం హిమాద్రిం అవర్ణయత్। తథాపి స్వయం కవివర్ణనాత్ పాత్రముఖేన వర్ణనమతీవశోభతే ఇతి నిశ్చితవాన్। వాల్మీకిరపి హనుమన్ముఖేన శ్రీరామమవర్ణయత్। ఏవం పాత్రముఖేన అన్యపాత్రగుణవర్ణనే చమత్కారోభవతీతి కవి సంప్రదాయసిద్ధమ్। అతః తమేవ సంప్రదాయమనరున్ధానః చతుర్థస్తబకే మాయావటవే పార్వతీసఖీ పార్వతీచరితం వక్తుకామా ఆదౌ హిమాలయ గుణాన్ అస్తౌషీత్। కుమారసమ్భవే నిఖిలం సఖీపార్వతీచరితమేవ ప్రస్తుత్య సంక్షేపేణ విరహమవర్ణయత్। సఖీ అస్యాః విరహౌత్కట్యం అవర్ణయత్। తతః కుమారసంభవే ఇవ మాయావటుః శివపరిణయేచ్ఛాం అనౌచితీం అస్యాః పురః నిర్దిదేశ కుమారసమ్భవ గాథాయాం మాయావటుః శివః కేవలం శివమేవ నినిన్ద। అత్రతు శివనిన్దాం మాయావటుర్న చకార। శివనిన్దాం యతినిన్దాం చ న శ్రుణుయత్ శ్రేయస్కామోనరః ఇతి లోకాః వదన్తి। 'న కేవలం యో మహతో - పభాషతే శ్రుణోతి తస్మాదపి యస్సపాపభాక్' ఇతి పార్వతీ ముఖేన యద్యపి మహాకవిః కాళిదాసః నః బోధయతి, తథాపి కిఞ్చిదివ పూర్వపక్షత్వేన శివనిన్దాం చకార। అనుభూతాద్వైతాను భూతిః కాళిదాసః పూర్వపక్షత్వేన శివనిన్దాం ప్రదర్శ్య రసపోషకత్వేన నాయికాముఖేన

సిద్ధాన్తతయా తత్ఖణ్డనం కారయిత్వా శృఙ్గారమదర్శయత్। శైవసిద్ధాన్తపారగః శ్రీపాపయారాధ్యకవిః మాయావటునా శివనిన్దాం నాకారయత్। కిన్తు శివేన సహపార్వత్యాః వివాహం అనుచితం ప్రత్యపాదయత్। రసపరిపోషసిద్ధ్యై అస్మిన్ కావ్యే కవిః ఆత్మానమేవ వృణీష్వ ఇతి మాయావటునా అవాదయత్। తదతిశయేన పార్వతీ క్రోధవహ్నిముద్దీపయతి। తేన చ మహారసపోషః। మాయావటుః ఆత్మనః ఔన్నత్యం కథం ప్రతిపాదయతీతి పశ్యన్తు సహృదయాః –

హరిః కరస్థః స్వయమేవ శమ్భుః విరిఞ్చిరగ్రేసరతామగాన్మే
సురాస్సురాగాః పరివారతాంయయుః తపోధనస్యైవ బభూవ కోశకః। 4–54

ఆరోహే - ప్యవరోహే చ సుగమా నిగమా మమ।
పురాణేషు పరిస్ఫూర్తిర్నైకతానా మదన్వతః॥ 4–55

శివనిన్దాఫలం ఝటిత్యేవ నరః ప్రాప్నుయాత్ ఇతీవసూచయన్ కవిః కాఞ్చన సఙ్ఘటనాం జగ్రన్థ। పార్వతీసఖ్యః తంచేష్టాభిః పరాబభూవుః। కాచన లీలావతీ కేతకీ కుసుమస్తబకేన అతాడయత్ మాయావటుం। అపరా తం అభిద్రుతచ్ఛాత్రమపాతయత్। అన్యా తం వాససా బబన్ధ। అపరా వైయాఘ్రీంకృత్తిం శిరసి అక్షిపత్। కాచన అన్న మక్షిపత్। స్మితముఖీ అపరా మౌఞ్జీం బిభేద। కాచిత్ జటాః ప్రగ్రహానివ స్వీకృత్య కాళికాం అతనుత। అత్రాన్తరే శిష్యాః మాయావటోః ఇతస్తతో ధావన్తః అస్మాదధికః కః ఇతి సఖీర్వదన్తిస్మ। ఏతద్ద్రష్టుం సురాః ఋషయశ్చ సమాగతాః। సర్వేషామపి అక్షిసాఫల్యం జనయన్ పురారిః ప్రాదుర్బభూవ। అత్ర సఖీశిష్య చేష్టావర్ణనేన హాస్యరసః పోషితః। కుమార సమ్భవేతు నాస్తి హాస్యస్పర్శః

తతః సర్వమపి వర్ణనాశిల్పం అస్మిన్ కావ్యే ప్రదిదర్శయిషుః కవిః సన్దేశకావ్య చ్ఛాయామపి న్యవేశయత్। జయా నామ పార్వతీసఖీ పార్వతీపరితాప నిర్వేదాపనోద నాయ తయాప్రేషితా శివరాజధానీం గత్వా నన్దినా అనుమతా శివంప్రాప్య నవమాలికా మయీం సన్దేశ వాచం, నవమాలికామివ శివాయ న్యవేదయత్। శివోపి తచ్ఛ్రుత్వా సన్తుష్టః। యథా మహర్షిః రామేణ హనుమద్ద్వారాసీతాయై అఙ్గుళీయకదానం, పునస్సీతయా హనుమద్ద్వారా చూడామణిదానం రామాయ సమ్యక్ నిబద్ధవాన్। తదేవ సన్దేశకావ్యానాం అవకాశం దదౌ। తన్మనసి నిధాయైవ కాళిదాసే నాపి యక్షేణ యక్షిణ్యై మేఘద్వారా సన్దేశః ప్రాపితః తతోబహూని సన్దేశకావ్యాన్యాసన్। అభినవకాళిదాసః పాపయారాధ్యః అత్రాపి సన్దేశకావ్యచ్ఛాయాం ఘటయిత్వా కథాకథనే శిల్పవిద్యాం ప్రాదర్శయత్। అనేన కథాకథనేన ప్రకృతశృఙ్గారరసపోషః కృతశ్చ।

అత్రకథాయాం పరస్పరానురాగరక్తయోః శివయోః సన్దేశ నిర్మాణేన పూర్వమేవ పోషితః మిథోనురాగః పరాం విశిష్టాం దశాం నీతః। ఏవం కథాకథనే కల్పనాం నిర్మాయ రసపోషం సమ్యక్ కృతవాన్ కవిః।

పదప్రయోగః

పదప్రయోగవిషయే కవేః ద్వివిధాదృష్టిర్వర్తతే। వ్యాకరణాంశైః చమత్కారిణాం పదానాం ప్రయోగస్త్వేకా। నిఘణ్టుష్వవస్థితానాం లోకే ఉపయోగమర్హతాం నూత్నానాం పదానాం ప్రయోగస్తు ద్వితీయా దృష్టిః। ఆభ్యాం పద్ధతిభ్యాం ద్వివిధాభ్యామపి పదప్రయోగ కుశలతా కవేః అస్మిన్ నిబన్ధే పరిశీల్యతే।

సాభ్యమితి కవిః ప్రయుయోజ యథా –
"ఆశాభిరాచరితకర్మణి కూకుదస్య కల్యాణశాటిభిరముష్య భవేద్ధిసాభ్యమ్।
మస్తే సజీరకగుడం సజలే కథం స్యా దాధాతుమస్య మనసీతి హి తర్కయామి॥ (4–27)

అత్ర సాభ్యమితిపదస్య 'సభాయాం సాధుః' ఇత్యర్థే ప్రథమం 'తత్ర సాధుః' ఇతి సూత్రేణ యతి సభ్య ఇతి సంసాధ్య పశ్యాత్ సభ్యస్య యోగ్యం యద్వా అర్హమిత్యర్థే సభ్య శబ్దాత్ 'అర్హే కృత్యతృచశ్చ' ఇత్యనేన సూత్రేణ కృత్యప్రత్యయే సతి సాభ్యమితి సాధనీయమ్। కిమిదం సాభ్యమ్? కిమియం సభ్యతా? సభ్యజనోచితో వ్యవహారః కిం ఇత్యర్థః। ప్రాయశః సభ్యతా సభ్యత్వం ఇత్యేవ దృశ్యతే। కిన్తు సాభ్యమితి కవిభిరప్రయుక్తం ప్రయోక్తుమర్హం వ్యాకరణసిద్ధం పదం ప్రయుజ్య నః ఆనన్దం జనయతి।

ప్రాయశః కుత్రచిత్ లోకసిద్ధమర్థం విహాయ అన్యస్మిన్నర్థే తస్యైవపదస్య ప్రయోగః క్రియతే కవితల్లజేన అనేన యథా–

"కుల్యస్రగ్భిః భూషితో - యం నకల్యః తౌల్యం నాత్తౌ దమ్పతీ హృత్పుశల్యే।
కామం కామం పీడ్యతే తత్తయోర్యః ప్రేమస్థేమా తాద్యతే భావదణ్డైః" (4–38)

అత్ర కుల్యస్రగ్భిః ఇతి ప్రయోగః। కుల్యశబ్దస్య "కుల్యాల్పాకృత్రిమాసరిత్" ఇతి అమరాత్ కృత్రిమసరితి లోకవ్యవహారః। అత్రనసః అర్థః। కులశబ్దేన వల్మీకమత్రసూచ్యతే। తస్మిన్ భవః కుల్యః సర్పః। కుల్యాః సర్పాః ఏవస్రజః పుష్పమాలాః తాభిః భూషితశ్శఙ్కరః । ఏవమత్ర అర్థః పరికల్పనీయః । అత్ర సర్పార్థే కుల్యశబ్దప్రయోగో విచిత్రః।

కవిరయం శుభికాశబ్దమేవం ప్రయుఙ్క్తే – "నిటలేస్మిన్ పురోధాః కః శుభికాం బద్ధుమిచ్ఛతి" రాజ్ఞాం వివాహేషు వరస్య లలాటే పట్టమేకం బధ్యతే యత్ శుభికాశబ్దేన వ్యవహ్రియతే।

వ్యాకరణాంశ చమత్కారేణ క్వచిత్ పదాని ప్రయునక్తి। అనుబధ్వా, ఆలబ్ధ్వా ఇతి। తద్యథా – "తవ భుజలతాయాః సరూప సమ్బన్ధమనుబధ్వా"।

"ప్రత్యుః ప్రసాదమాలబ్ధ్వా వయస్యాభిర్ధరాభృతామ్
పత్యుః ప్రాసాదమారూఢా హ్రస్వాదిం సాధ్వమన్యత" 4–117

పాణినీయ వ్యాకరణే సోపసర్గే ఏవ క్త్వోల్యప్ విహితః పాణినీయ వ్యాకరణానుసారే

ఇత్థం రాగవిరాగసఙ్కటకుటీ చిన్తానటీ నృత్యతీ
రంగీభావమముష్య యౌవతమణేస్సంప్రాపయన్మానసమ్॥" 4-21

అత్రపదైరేవ 'పార్వతీ తద్వస్తు తదివ మన్యమానాపి ఉన్మాదదశాం గమితేతి చిత్రముపావర్ణ్యత। కాలం కాలమివ, ఆశుగం ఆశుగమివ, చన్ద్రోత్పలే చన్ద్రోత్పలే ఇవ మన్యమానా యథార్థజ్ఞానయుక్తా ఏవ। పరన్తు శ్లేషేణ అస్యాః ఉన్మాదదశాభ్యూహనీయా। తథాహి-కాలం సమయం, కాలమివ అన్తకమివ, ఆశుగం వాయుం, ఆశుగం బాణమివ, చన్ద్రం చన్ద్రబిమ్బం, చన్ద్రమివ కర్పూరమివ, ఉత్పలం ఇన్దీవరం, ఉత్పలమివ మాంసఖణ్డ మివ అమనుత। ఆళీంసఖీంవ్యాళీం సర్పిణీమివ అమన్యత। ఏవం రాగవిరాగకుటీరే నృత్యన్తీ చిన్తానామ్నీ నటీ యౌవతమణేః యువతీనాం సమూహే రత్నభూతాయాః అస్యాః మానసం రఙ్గం చకారేతి । అత్ర వర్ణనాచమత్కృతిర్విద్యా। వర్ణనా నిపుణః ఖలు కవిః

"మనోవిపర్యయం పత్యౌ సంవేశేపి న జానతీ।
దేవీపునస్తమేవాస్మై శతకృత్వస్సమాచరత్॥ 4-102

మాయావటురూపం పరిత్యజ్య శివే సాక్షాత్కారముపేయుషి భవానీ నమశ్చకారేతి శ్లోకే నానేన వర్ణయతి కవిః। నిద్రాయామపి స్వభర్తరి శఙ్కరే మనోవిపర్యయం నాకరోత్ పార్వతీ। వాఙ్మనః కర్మభిః పత్యౌ వ్యభిచారో నాసీదిత్యర్థః। తథాపి దేవీ సాక్షాద్భూతాయ శఙ్కరాయ మనోవిపర్యయమేవ శతకృత్వః సమాచరదితి। అత్ర విరోధః । తథాపి మనోరూపశబ్ద విపర్యయం చక్రే। నమస్కారం కృతవతీతి పరిహారః అత్ర విరోధాభాసా లఙ్కారః। రమణీయ వచనవిన్యాసపటురయం కవిః।

అపరత్ర పార్వతీవిరహవర్ణనావసరే ఏవమాహ కవిః।

"శకున్తజాతా అపి శారికాదయః స్వనైర్నసూచన్తి హి సాగ్రవర్ణతామ్
అరున్తుదానేవ సృజేయురత్రతాన్ కథం ద్విజేషు శ్రుతిపర్యతి క్రమః" 4-124

శకున్తజాతాః పక్షిసమూహాన్తర్గతజనయః శారికాదయః

పక్షిణః స్వనైః ధ్వనిభిః అగ్రవర్ణతాం న సూచయన్తి। అగ్రే వర్ణతాం న సూచయన్తి। అత్ర తాన్ అరుంతుదానేవ శబ్దాన్ సృజేయుర్నామ.

ద్విజేషు పక్షిణో కథం శ్రుతిపర్యతిక్రమః శ్రవణకటుభాషణమ్? అథ ద్విజాః స్వనైః వేదధ్వనిభిః అవశ్యం అగ్రవర్ణతాం సూచన్తి। అత్ర ద్విజేషు తతాన। సద్విజాః శ్రవణ కటూన్ శబ్దాన్ న భాషన్తే। ఏతే ద్విజాస్తు అరున్తుదాన్ బాధాకరాన్ శబ్దాన్ సృజన్తి। ద్విజేషు వేదధిక్కారః న దృశ్యతే ప్రాయశః। పరన్త్వత్ర ద్విజేషు శ్రుతిపర్యతిక్రమః వేదధిక్కారస్తు దృశ్యతే కథమితి చమత్కారవర్ణనమ్। అత్రనైషధశైలీ స్ఫుటమవగమ్యతే సహృదయైః।

చన్ద్రచన్దనచన్ద్రికాపదాని 'చది ఆహ్లాదే' ఇత్యేకస్మాదేవ ధాతోః యద్యపి నిష్పన్నాః తథాపి ఔణాదికరకల్యుడాదిప్రత్యయ భిన్నాః ధాత్వర్థం ఆహ్లాదం న ఆదధతి। శశిగన్ధ జ్యోత్స్నాదయః పదార్థాః విశ్వాసం కర్తుమయోగ్యత్వాత్ ఆహ్లాదం న దదతి। పార్వతీ విరహ తప్తా ఏభిరపి శాన్తిం న భజతీతి అర్థః।

ఛందోనైపుణీ

భావానుగుణతయా బహూని ఛన్దాంసి ప్రయుయోజ కవిరయం। క్వచిత్ యతిభ్రంశ మపి నాగణయత్ । తథాహి -

"ఏకాపి స్వయమఖిలే సఖీసమాజే
స్వాలీత్వం ప్రకటయతీ జయాభిధా యా
కోట్యాతాభిరివ నవాభితాపనుత్యై
చక్రే కృత్యశతమహో హిమాయమానమ్" 4-127

(అత్ర ముద్రితపాఠే చక్రే కృత్యశతం హిమాయనుతమిత్యస్తి। తత్పరిణతం, ప్రహర్షిణీ వృత్తమిదమ్- 'మ్నౌజ్రౌగస్త్రిదశయతిః ప్రహర్షిణీయమ్' ఇతి లక్షణమ్। అస్మిన్ ప్రహర్షిణీవృత్తే త్రిషు దశాక్షరేషు చ యతిః కర్తవ్యః।అత్ర తృతీయచతుర్థయోః పాదయోః యతి భఙ్గః। తథాపి నాత్ర దోషః। యతేః ప్రాచీన ఛందోగ్రంథేషు అనభ్యుపగమాత్। అత ఏవ వ్యాసః లలితాసహస్రే - 'లక్ష్యరోమలతాధారతా సమున్నేయమధ్యమా। ఇతి జగదమ్బాం వర్ణయన్ యతి భఙ్గం చకార। ప్రాచీన గ్రంథేషు యతిర్నాస్త్యేవేతి తత్ర సౌభాగ్యభాస్కరే శ్రీభాస్కరరాయైః ప్రపఞ్చితమ్। అతో - త్ర ఛన్దోవైచిత్ర్యం ప్రదర్శితమితి అవగన్తవ్యమ్।

"సర్వజ్ఞత్వం భగవతి యది స్యాత్తథా శఙ్కరత్వమ్
నానుక్రోశః ప్రసరతి వధూతల్లజే పాత్రభూతే
నామ్నోర్యోగో భవతి న చ వేత్త్యుక్తితః కిం భవేన్నో
నామ్ని వ్యుత్పత్తిరిత్యాలపనమిహ వరంచేత్యనూద్య బ్రవీమి" 4-18

అత్ర వృత్తయోర్మేలనమ్ వైచిత్ర్యాయ। సామఞ్జస్యం తు పూర్వమేవ నిరూపితమ్।

అన్యాపదేశః

మహాకవయః ప్రాయశః స్వకావ్యేషు అన్యాపదేశతయా ఆత్మానం ప్రతివా కావ్యం ప్రతి తత్రతత్ర వదన్తీతి సమ్ప్రదాయః। సర్వైరపి కర్తవ్యమితినాస్తి పరం తు ప్రాయశః కుర్వన్తి। చతుర్థస్తబకే తాదృశాన్ అన్యాపదేశాన్ ద్విత్రాన్ కృతవాన్ కవిః। తత్పరిశీలనమత్ర క్రియతే।

శివం పరిణినీషతి పార్వతీతి విదిత్వా శివః మాయావటురూపీ పార్వతీం అనుచిత వ్యాపారాం నిరూపయన్ ఏవమాహ -

"సపత్నీ భవితాసీతి కిం మే వ్రీడావచోలతా
నాఙ్కురాయ తనోత్యస్తు రసపోషం కరోమ్యహమ్"

యది శివం పతిం వృణోషి తర్హి త్వం గఙ్గాయాః సపత్నీ భవిష్యసి అతః మమ లజ్జావచనవల్లీ అఙ్కురాయాపినతనోతి కిం కరోమి। అస్తు రసపోషః। బీజస్య అఙ్కుర రూపాకృతయే జలసేచనం కరోమీతి శివః ఆహస్మ। అత్ర కవేరిదమాకూతమ్ –

అత్ర కావ్యే నాయకశ్శివః అపరస్యాం నాయికాయాం గఙ్గాయాం ఆసక్తః। తద్భర్తా చ । మహారాజపుత్రీ పార్వత్యపి వివాహితం పురుష మేవ పరిణేతుమభిలషన్తీ విరహమపి ప్రాప। అత్రనాయికానాయకయోః కిం నామ వ్యక్తిత్వమ్? అత్ర యద్యపి శృఙ్గారరసాభాసో న భవతి, త్రివిధరసాభాసేషు అనన్తర్భూతత్వాత్, తథాపి శృఙ్గారరసః కిఞ్చిత్ మ్లాన ఇవ విచ్ఛాయత్వం కుతో న భజతి ఇతి సన్దిహానః కవిః వ్రీడాం కించిదివ ఆదౌ ఆవహన్ తతః పరిత్యజన్, తథాప్యస్యామవస్థాయాయపి రసపోషణం కృత్వా సహృదయానన్దం జనయిష్యామీతి కవేరభిప్రాయః అన్యాపదేశతయా ధ్వన్యతే।

"సన్ధ్యారాగాభియోగం భావుకస్వభాషానన్యథాకరణ సన్ధాశపథ నిర్వా
హకతాసముత్సాహసన్నాహ సాధకతాద్యోతక కరావబద్ధపృదాకు పరీవృఢమ్ ...."
ఇత్యాది. (4 స్తబకే –98 గద్యే – 5,6,7 పఙ్క్తిః)

ఈశ్వరం పార్వత్యాః ససఖ్యాః పురతః ప్రాదుర్భూతం వర్ణయతి కవిః। తపః కృశానుం శిరసావహతః, శఙ్కరస్య జటాపటలాత్ రోచీంషి పరితః వ్యాప్నువన్తిస్మ। అతః అకాలే సన్ధ్యారాగ ఇవ భవతి। శఙ్కరః ఇతః పూర్వమేవ మాయావటురూపేణ స్థిత్వా మమ సుగమాః నిగమాః సురా అపిమాంసేవన్తే 'మాం వృణీష్వ' ఇత్యుక్తవాన్। తాదృశ స్వభాషాయాః అన్యథా సఙ్ఘటనం మాస్తు ఇతి సాధయతః శివస్య తత్సూచనః హస్తాభరణ రూపసర్పైః భవతీతి వర్ణనమ్।
చతుర్థస్తబకస్య అన్తే ఏవమస్తి శ్లోకః

"అహం చ దేవి త్వముఖే కృతార్థే ద్వయోశ్చ సాఫల్యమవాప జన్మ
త్వయాధికం కిఞ్చిదపీహనాత్తం పదగ్రహేహం తు కరగ్రహేత్వమ్"

శివయా శివసమీపం ప్రేషితా జయానామ్నీ దూతీ శివాయ సన్దేశం శ్రావయిత్వా పునః పార్వతీం సమేత్య హే దేవి! త్వం అహం ఉభేకృతార్థే। ఆవయోః జన్మ సఫలమభూత్। మత్తః అధికం త్వయా నకిఞ్చిదపి సాధితమ్। సమానమేవ అవయోః ఫలమ్। అహం పదగ్రహే భగవతః లగ్నా। భవతీతు తస్య కరగ్రహం లబ్ధవతీ। ఏతావన్మాత్రమేవ భిన్నత్వం। అన్యదావయోః సర్వం సమానమిత్యర్థః।

అన్యాపదేశతయా మహాకవిః శ్రీపాపయారాధ్యః భగవతీం వక్తి। ఆత్మానం స్త్రీ పుం భేదరహితం మన్వానః హే దేవి! అహం త్వం కృతార్థే। ఉభయోర్జన్మసఫలమేవ।

అత్ర జీవబ్రహ్మణీ సూచ్యేతే। బ్రహ్మణః సాఫల్యం తు స్వస్మాత్ నిస్సృతం జీవం స్వస్మిన్ ఏవ లయీకరణాత్ భవతి। జీవస్యతు సాఫల్యం స్వమూలభూత బ్రహ్మణి లయ ఏవ। ఏవ ముభయోః ప్రాదుర్భావః సఫలః హేపరమాత్మక! త్వం కరగ్రహణేన మాముద్ధృతవానసి। అహం భక్తి యోగేన పదగ్రహేణ త్వాం లబ్ధవాన్ ఇతి। యద్వా పదగ్రహేణ నామపారాయణ రూపేణ। యద్వాపదప్రయోగ కుశలతాపన్నకావ్యకలాయాం భగవద్దర్శనేన। భగవాంస్తు కరగ్రహేణ ఉద్ధృతవానితి వా। యద్వా జీవస్య స్త్రీత్వాత్ । భగవాన్ జీవం పరిణినాయ ఇతివా। అత్ర అన్యాపదేశధ్వనిః సహృదయైరాస్వాద్యః। పార్వత్యాప్రేషితా దూతీ శివరాజధానీం గత్వా శివం దదర్శేతి వర్ణనే శివవర్ణనపరే గద్యే అన్యాపదేశతయా ఏవమాహ –

"స్వయమీశ్వరోపి కార్యానుబద్ధతయా ఋషిభిరిదమేవ కల్యాణప్రపఞ్చ ముదఞ్చయన్–"

ఈశ్వరవర్ణన పరస్యాప్యస్య వాక్యస్య అన్యాపదేశతయా సూచ్యార్థో విభావ్యతే? స్వకావ్యం ప్రత్యేవం అగాదీత్ కవిరిత్యపి జ్ఞాయతే। తథాహి–స్వయం ఈశ్వరోపి, సర్వకావ్యనాటక కళావిద్యా, కవితాశిల్పనిర్మాణచుఞ్చుర్వా సమర్థః కశ్చన కార్యేణ నూత్నకవితాశిల్పేన అనుబద్ధతయా కావ్యస్యాస్య। ఋషిభిః 'నానృషిః కురుతే కావ్యమ్' ఇత్యుక్తత్వాత్ ఏతత్కావ్య నిర్మాణేన సూచితమునిత్వైరస్మాభిః కృతమిదం కావ్యం, కల్యాణప్రపఞ్చం. కల్యాణ చమ్పూ విషయకవార్తాసమూహమేవ ఉదఞ్చయన్ సర్వత్ర ప్రకటయన్ నరోవర్తతే, వర్తిష్యతే ఇతి వా అర్థః ధ్వన్యతే ఇతి హృదయాః విదాఙ్కుర్వన్తు।

కవేః పాణ్డిత్యం వర్ణనానైపుణ్యం చ

కవిరయం అనుప్రాస సమేతయా కవితయా పార్వతీమేవం వర్ణయతి–

"యస్యా వయస్యా వయమన్యశస్యా యాస్సుశ్రియస్తాస్సమపాస్యలోకే
కస్యాశ్చిదాశాస్యపదే - నుపాస్యా శ్రీస్స్యాదమూం ప్రాప్య సముజ్జ్వలాస్యా" (4-9)

అన్యకాన్తాభిరపి ప్రశస్యావయం అభూమ। అస్యాః పార్వత్యాః సఖీత్వాదేవ। యాః లోకే ప్రసిద్ధాః శ్రియః, తాః సర్వాః అపాస్య లోకే వయమిమాం అశ్రయామ। కస్యాశ్చిదపి కన్యాయాః ఆశాస్యపదే అస్థితా, అతఏవ లోకే కయాచిదపి శ్రియా అసేవనీయా శ్రీః శోభా అమూం హిమవత్పుత్రీం ప్రాప్య సముజ్జ్వలాస్యా ప్రదీప్తముఖీ భవతీతి। అత్ర అనుప్రాస సౌన్దర్యం, వాక్య నిర్మాణచమత్కృతిశ్చ ఆస్వాదార్హతాం భజతః।
పార్వత్యాః వియోగవేదనాం వర్ణయన్నేవమాహకవిః

"కాలం కాలమివేక్షణైః కలయతే గన్ధాశుగం చాశుగం
చన్ద్రం చన్ద్రమివోత్పలం చ తదివ వ్యాళీమివాళీమియమ్

పదపరిచయకాముకేనానేన 'వ్యాత్యుక్షికా' శబ్దః నిపుణముపన్యస్తః వ్యుత్పత్త్యాధానాయ యథా–

"చిరమరమతాముమామహేశ్వరౌ అనురాగలహరీ వ్యాత్యుక్షికా శిక్షాప్రపఞ్చేషు ....." ఇతి (5-260)

వ్యాత్యుక్షికా నామ జలక్రీడా యస్యాం మిథః జలబిన్దుప్రక్షేపః క్రియతే। శబ్దో - యం ఉక్షసేచనే ఉత్యస్మాద్ధా తోః నిష్పన్నః। మాఘో - పి శబ్దమిమం పస్పర్శ, యథా–" వ్యాత్యుక్షీమభిసరణగ్లహాదదీవ్యన్" ఇతి కవిరయం అన్యత్రాపి వ్యాత్యుక్షికా శబ్దం ప్రయుయోజ" వ్యాత్యుక్షికావిహరణ లీలాలోలః" (5-315).

నగధనురితి శబ్దం అనఙ్రహితం ప్రాయోజీత్। యథా – "లీలాలయం నగధను ర్ముదితో జగాహే" (5-275) అత్రనగ ఏవధనుః యస్య ఇత్యర్థే 'ఆనఙ్ ధనుషః' ఇతి సూత్రేణ ఆనఙ్ నగధన్వా ఇతి రూపం స్యాత్, మేరుధన్వా, పుష్పధన్వా ఇతివత్। అమరో - పి 'గిరిధన్వామ్బుధీషుధిః" ఇతి అసూచయత్। ఆనఙః వికల్పత్వాత్ గిరిధనుః ఇత్యపి సిద్ధ్యతి। అపి చ దదన్ జనీహి ఇతి ప్రయోగాః కవేరస్య బుద్ధిమతామపి మహతీం వ్యుత్పత్తి మాధాతుం అర్హన్తి ఇతి ఏతాదృశప్రయోగేన మాఘానుసారిత్వమస్యస్ఫుటమ్। క్వచిదిమనిజన్త ప్రయోగతః పదపరిచయం కరోతి। యథా–

"బ్రహ్మర్షిస్తుతిమఞ్జిమా ప్రమథవాగ్గమ్భీరిమా స్వర్వధూ
లాసోల్లాసనబృన్దిమా సురసమిత్సల్లాప మాధ్వీరమా
గన్ధర్వానక దున్దుభిస్ఫుట తమా - రావస్ఫురద్ద్రాఘిమా
చాన్యోన్యం త్రిదృశః పురః పరిదధుస్తణ్డోః కలాచాతురీమ్" (5-328)

కవిరయం ఔపసాతపేన ఇతి ప్రయోగం చకార। తద్వథా–

"ధనురనుగుణమమ్బికం చకారేత్యధిసభమచ్యుతమాదిదేవ ఈశః
మణికనక కరమ్బితాఙ్గయష్టిం సమతనుతాద్రిమివౌషసా - తపేన" (5-331)

'అనుదితౌషసరాగా' ఇది భారవి రప్యాహ। 'కాలార్థాట్ఠఞ్' ఇతి సూత్రేణఠఞి ఔషసిక ఇతిస్యాత్। అతః ప్రామాదికాః ప్రయోగా ఇతి పాణినీయాః।

శ్రీపాపయారాధ్యస్య వ్యాకరణశాస్త్రపాణ్డిత్యమ్

"ప్రదీపః సర్వవిద్యానామ్" ఇత్యుక్త్యా వ్యాకరణశాస్త్రస్య సర్వవిద్యామూలత్వమేవ న, కిన్తు అవశ్యాధ్యయనీయత్వమపి ఆపతతి । అత ఏవ –

"యద్యపి బహు నాధీషే తథాపి పఠపుత్ర వ్యాకరణమ్
స్వజనః శ్వజనో మా భూత్ శకలం సకలం శకృత్ సకృత్"

ఇతి వ్యాకరణాధ్యేయతా విషయకః భట్టుపదేశః సజ్గచ్ఛతే । మహాభాష్యే చ వ్యాకరణస్య

క్వచిదయం కవిః అనుప్రాస సౌన్దర్యం పరాఙ్కాష్ఠాఙ్గమయతి। తద్యథా –

"జలాశయానాం భువనైరశాన్తం జలాశయానాం భవనైరతాన్తం
మహాన్తమస్యాః పరితాపమన్తం వినేతుమాళ్యో న దధుర్నితాన్తం" 4-132

జలాశయానాం సరోవరాణాం భువనైః జలైః 'జీవనం భువనం వనం' ఇతి కోశాత్। అశాన్తం శాన్తి మనుపగతం, జలాశయానాం జలే ఆ సమంతాత్ శయానాం పద్మానాం భవనైః ఉత్పాదనైః, తదానీయ సంస్పర్శనైరపి అతాన్తం గ్లానిమనుపగచ్ఛన్తం, అస్యాః మహన్తం పరితాపం అన్తం వినేతుం ఆళ్యః న శేకుః న సమర్థా అజాయన్త ఇత్యర్థః। వర్ణనాచమత్కారస్య ఇదముదాహరణమ్।

అశ్వస్త్రీయం తపశ్చక్రే మామితీవ క్రుధానిలః
సుహృద్భావేన విచరన్ అసుహృత్త్వే యతేదిమామ్॥ 4-145

అనిలః, మాం అశ్వస్త్రీ ఇయం తపశ్చక్రే ఇతి రుషా సుహృద్భావేనవిచరన్ తస్యాః సమీపే అసుహృత్త్వే దుష్టభావే ఇమాం యతేత్ పర్యచరేదితి। అథ చ అసూనాం ప్రాణానాం హృత్త్వేఅపహరణ కర్మణి ప్రయత్నం కుర్యాదితి వాయుసంస్పర్శనేపి ఇయం పీడ్యతే ఇతి।

"తేజసా శీతలతయా పుష్పవద్భావమాదిశన్
గతేరపి చ మే వ్యోమ్ని పుష్పవద్భావమాదిశత్॥ 4-165

జయానామ్నీ పార్వతీసఖీ శివరాజధానీం గత్వాప్రతినివృత్య పార్వత్యైనివేదయతి। స శఙ్కరః తేజసా కాన్త్యా శీతల తయా శైత్యేన చ పుష్పవద్భావమాదిశన్ సూర్యచన్ద్రం భావం నిర్దిశన్।

"ఏకయోక్త్యా పుష్పవన్తౌ దివాకరనిశాకరౌ" ఇత్యుమరాత్। వ్యోమ్ని ఆకాశే గతేరపి పుష్పవద్భావమాదిశత్। 'ఆకాశే పుష్పవద్భావో హి నామ గగన కుసుమత్వం అభావః ఇత్యర్థః । తం చకార అహమపి తత్రప్రభావేణాకృష్టా గన్తుమశక్నువానా తత్రైవాహమాసమ్ ఇత్యర్థః ఆత్మనః ఏవ న పుష్పవద్భావమాదిశత్ కిన్తు మమగతేరపీతి చిత్రమ్।

"అయా చ మహమీశస్య పాదభక్తిం పునః పునః
తామేవ పూర్ణామదదాత్ కా కృపా గిరిధన్వనః" 4-196

దూతీ పార్వతీం ప్రతివదతి। హే అపర్ణే! అహమీశస్య పాదభక్తి మయాచమ్। పాదయోర్భక్తిమయాచమ్। అథ చ చతుర్థాంశ భక్తిమయాచమితి। పరన్తు సః పూర్ణామేవ భక్తిం అదదాత్। చతుర్థాంశం యాచితే పూర్ణాన్దదాతిస్మ। ఇతి చిత్రమ్। యాచనాదధిక ప్రదాయీ భగవాన్ శఙ్కర ఇతి। గిరిధన్వనః పర్వతధన్వనః ఏతాదృశీకృపా ఇతి మహచ్చిత్రమిత్యర్థః।

పదప్రయోగః

“సప్తాః సప్త చ సప్తసప్తి మహసా దీప్తాః ప్రమోదామృతైః” (5–178) ఇత్యవర్ణయత్। అత్రసప్తాః ఇతి పదం కించిదివ వైచిత్ర్యం వహతి। “షప సమవాయే” ఇత్యస్మాద్ధాతోః క్తాన్తరూపమిదమ్। సప్తాః సమవేతాః ఇత్యర్థః। అపి చ 131 శ్లోకే ‘దారాన్ చక్రే వారివాశేరుదారాన్’ ఇతి దారాశబ్దం ప్రయుయోజ। ఏతాదృశప్రయోగాః పరితృణాం వ్యుత్పత్త్యాధానాయ భవన్తి। పుంలిఙ్గే బహువచన ఏవాస్య ప్రయోగః సమ్మతః ఖలు। అతఏవ విద్యానాథ కవిః “దారాన్ పద్మభువస్త్రిలోకజననీం వన్దే గిరాం దేవతామ్” ఇతి ప్రాయుఙ్క్త (ప్రతాపరుద్రీయే–1వ పరిచ్ఛేదః 1 శ్లో॥)

‘కల్మలీకినీం వేదనాముపశమితుం’ (5–19) ఇత్యాహ। కల్మలీకినీ సప్తానాం సాగరాణాం సమాహారః ఇత్యర్థే సమాహారద్విగుణం కృత్వా జీషి సప్తసాగరీ ఇతి ప్రయుయోజ। ఏవం ‘పఞ్చాక్షీ సఫలీకృతా’ (5–49) ఇత్యపి। పఞ్చానాం అక్ష్ణాం సమాహారః పఞ్చాక్షీ ఇతి। పఞ్చేన్ద్రియాహ్లాదం జనయామాస ఇత్యర్థః। అత్ర అక్షిశబ్దస్య న కేవలం చక్షురేవార్థః కిం తర్హి ఇన్ద్రియమితి। అన్యథా ప్రత్యక్షజ్ఞానే స్పర్శనశ్రావణాది జన్యం జ్ఞానం ప్రత్యక్షం నస్యాత్। సప్తర్షిచన్ద్రీ (5–109) సప్తర్షీణాం చన్ద్రాణాం సమాహారః సప్తర్షి చన్ద్రీ ఇతి సమాహార ద్విగురూపమ్। సప్తర్షిషు చన్ద్రత్వారోపణమ్। ఏతే ప్రయోగాః త్రిలోకీ ఇతివత్ పరితృవ్యుత్పత్త్యై నిదర్శితాః। కవిరయం సుషమశబ్దం పుంలిఙ్గే ప్రయుక్తవాన్। తద్యథా–

“హిమవతా అసమేనాపి సుషమేన వరవిహారాయైవ నిర్మితే” (5–137) ఇతి। ‘సుషమా పరమా శోభా’ ఇతి కోశాత్ యద్యపి స్త్రీలిఙ్గే ప్రయోగబాహుల్యం వర్తతే తథాపి అస్య పుంలిఙ్గే ప్రయోగో న దోషావహః। ‘లిఙ్గమశిష్యం లోకాశ్రయత్వాల్లిఙ్గస్య’ ఇతి లిఙ్గానుశాసనసూత్రాత్। మహిళా ఇత్యర్థే మహేళాశబ్దోప్యనేన ప్రయుక్తః। యథా–

“మహేళయా యో గృహమేథితామయా” (5–168) ఇతి.

“సురసరిన్ముఖ్యాః మహేళాః” ఇత్యపి (5–139).

ఉభయత్ర మహతీ చ సా ఇలా చ మహేళా ఇత్యర్థః। ఇలా స్త్రీ।

హరితమ్ హరిద్రా సమ్బన్ధి ఉద్వర్తనం చక్రురిత్యర్థే।

“లజ్జాధ్వాన్తనిరాసికాస్సమచరన్ ఉద్వర్తనం హారితమ్” ఇత్యాహ (5–143) విశేషతః కవిరయం,

“అతివేలపయస్తక్ర శీతలజల నిరవధికవీవధైః” ఇతి వీవధశబ్దం (5–160) ప్రవాహార్థే ప్రయోయోజ। నూత్నపదపరిచయం దిత్సునా మాఘేన తు,

“నిరుద్ధవీవధాసారప్రసారా గా ఇవ వ్రజమ్” (2–64) ఇతి ప్రయుక్తమ్।

“ఇ చ్ కర్మవ్యతిహారే ‘ఇతి సూత్రం అనుసృత్య ముష్టిభిః ముష్టిభిః’ కృత్వా ఇదం యుద్ధం ప్రవృత్తమ్” ఇత్యర్థే ముష్టీముష్టి ఇతి తుయుక్తమ్। పరంతు ముష్టాముష్టి ఇతి కవేరస్య ప్రయోగః దృశ్యతే, “ముష్టాముష్టిషు కేశబృన్దలులితాః” ఇతి (5–194) పాణినీయాతిక్రమః।

కవిరయం వీవధశబ్దమపి ప్రయుఙ్క్తే యతో – స్య నూత్నపదపరిచయో లక్ష్యమాస్తే। మాఘో – పి శబ్దమిమం ప్రయునక్తి స్మ తద్యథా –

“నిరుద్ధవీవధాసారప్రసారా గా ఇవ వ్రజమ్
ఉపరున్ధన్తు దాశార్హాః పురీం మాహిష్మతీం ద్విషః”

జగదిరే ఇత్యస్య నూత్నః ప్రయోగః యథా –

“పరే జగదిరేపరం సురసరిత్పయోవేల్లనమ్
చిరం కతి బభాషిరే క్షితిసమాత్తదుగ్ధాప్లుతిమ్
జగత్పితృకరగ్రహావసరబృన్దసమ్భావనా
పటీర రసశేషమిత్యుదాహరం తద్ధిమమ్।”

అత్ర జగదిరే ఇతి న తు కర్మార్థే కిన్తు కర్త్రర్థే ప్రయోగః। కర్మార్థే ప్రయోగ ఇతి తు న వాచ్యమ్। ఉత్తరత్ర బభాషిరే ఉదాహరణమ్ ఇతి। కర్త్రర్థ ప్రయోగాణామేవ దృశ్యమానత్వాత్। జగదిరే కర్త్రర్థప్రయోగస్య అన్యత్రాపి సత్త్వాత్। తద్యథా –

“అఙ్కం కే – పి శశఙ్కరే జలనిధేః పఙ్కం పరే మేనిరే
సారఙ్గం కతిచిచ్చ సంజగదిరే భూచ్ఛాయమైచ్ఛన్ పరే
ఇన్దౌ యద్దలితేన్ద్ర నీలశకలశ్యామం దరీదృశ్యతే
తత్సాన్ద్రం నిశిపీతమన్ధతమసం కుక్షిస్థమాచక్ష్మహే।”

చిత్రమీమాంసాకువలయానన్దాదిషు ఉదాహృతే శ్లోకే – స్మిన్ కేచిత్పణ్డితాః సంజగరిరే ఇతి పాఠం కల్పయామాసుః। తన్నచారు తాదృశధాత్వన్తరాన్వేషణ ప్రయాసాదపి వరం అర్థవిశేషే ఆత్మనేపదత్వం అభ్యుపగన్తుమ్। తాదృశపాఠే తథాకల్పనప్రయాసే – పి స్ఫుటమనేన కవినా ఏవమేవ ప్రయోగాత్ ఏతదేవ యుక్తమితి ఉత్పశ్యామః। వీవధ శబ్ద పరిస్ఫురణం విహాయాపి కేచిత్ వీరుధశబ్దం ఊహాఞ్చక్రిరే। సో – పి భ్రమ ఏవ। అనేనాపి కవినా తథైవ ప్రయోగాత్। ఆత్మమ్భరిప్రయోగోపి కృతః అనేన। యథా–

“విమృశ్య లోకానుకృతిం పురారిణా కృతం యదౌపాసనముఖ్యమస్మిన్
అభూత్తదాత్మమ్భరితాప్రసాధకం జగన్మయే కోనువిచార ఏషః॥” (5–211)

“కుక్షింభరిరాత్మమ్భరిశ్చ” ఇతి పాణినీయ సూత్రేణ ఆత్మమ్భరిశబ్దః సనుమ్ నిపాతితః। తదనుసృత్య ఆత్మమ్భరి శబ్దం ప్రయుయోజ। ఆత్మానం బిభర్త్తీతి ఆత్మమ్భరిః। తస్యభావః ఆత్మమ్భరితా।

అన్యాన్ యది ప్రౌఢతయా వా అపాణినీయతయా వా ప్రయునక్తి తర్హి కో దోషః? ఇతి బ్రూమః।

ఏవం శ్రీపాపయారాధ్యో - పి స్వకృతౌ కల్యాణచమ్ప్వాం కాంశ్చిత్ విచిత్రాన్ ప్రయోగాన్ ప్రయుయోజ। రమయాంబభౌ, భ్రమయాంబభతుః ఇతి విచిత్రౌ ప్రయోగౌ। 'కృఞ్చానుప్రయుజ్యతే లిటి। ఇతి కృ, అస్, ఏధ ధాతుభ్యః ఏవ ఆమః లిట్ప్రయోగ ఇతి పాణినినా నిరూపితే రమ్ధాతోః ఆమన్తత్వమ్ తతోలిట్ ప్రయోగః। అస్య అపాణినీయత్వేపి న కాపి క్షతిరితి బ్రూమః। ఏవమన్యే ప్రయోగాః। వ్యాకరణపారీణః ఏష కవిః స్వతన్త్రతయా శబ్దాన్ ప్రయుఙ్క్తే। యథానిష్ఠాలుః, అరాత్, తణ్డోపతణ్డాః, స్ఫాతిః, కన్తుః, కజాని, అముష్కరః ఆసామాస, సప్తాః, ముష్టాముష్టి, జనీహి, దృశాః , కాకవిః, దర్శితుం, ఆలబ్ధా, పశ్యతీ, అవేహి ఇత్యాదయః।

1) **నిష్ఠాలు:-** స్పృహిగృహిని ద్రాశ్రద్ధాభ్య ఆలుచ్" ఇతి ఏభ్య ఏవ ఆలుచ్ విహితః । ఉక్తాతిరిక్తనిష్ఠాశబ్దాదపి ఆలుచ్ కృతః।

2) **అరాత్ :-** రా ఇత్యాస్మాత్ ధాతోః లఙి అరాత్ ఇతి రూపం సిద్ధంమేవ।

3) **తణ్డోపతణ్డాః :-** ఏష సంస్కృతశబ్ద ఏవ। సంస్కృతగుణసన్దేః దృశ్యమాణత్వాత్। తడి ఇత్యస్మాత్ ధాతోః తణ్డశబ్దః। తణ్డోపతణ్డాః ఇతి ప్రయోగః ఆన్ధ్రాం ప్రసిద్ధః । క్వచిత్ గైర్వాణ్యామ్ విద్యమానాన్యపి అప్రసిద్ధాని పదాని ఆన్ధ్రకవయః ప్రయుఞ్జతే, యథా భసలః। భసలో నామ భ్రమరః। సదితి। సత్ నక్షత్రమ్। ఆన్ధ్రభాషాప్రభావః గైర్వాణీ భాషాయామపి ప్రసృతః। పదం తు సంస్కృతభాషా నిష్పన్నమ్। ఆన్ధ్ర్యామ్ బహులః తత్ప్రయోగః। పునః తత్ప్రయోగః గైర్వాణ్యాం కృతమనేన కవినా।

4) **స్ఫాతిః :-** 'స్ఫాయః స్ఫీ నిష్ఠాయామ్' ఇతి నిష్ఠాయామేవ స్ఫీవిధానాత్ క్తిని స్ఫాతిరితి।

5) **ఆసామాస :-** 'ఆస ఉపవేశనే' ఇత్యస్మాత్ ధాతోః లిటి అస్ ధాతుప్రయోగః 'ఆసాఞ్చక్రే' ఇత్యత్ర ఆస్ ధాతోః కృఞ్ప్రయోగో దృశ్యతే। ఏవం కృఞః స్థానే అత్ర అస్ ధాతుః।

6) **కన్తుః =** మన్మథః। సంస్కృతపదమిదమ్ । ఆన్ధ్రకవయః బహుశః ప్రయుఞ్జతే।

7) **కజాని :-** కశబ్దస్య జలమర్థః - అతః కజాని పద్మాని।

8) **అముష్కరః** :- ముష్కరః మహమ్మదీయః। అముష్కరః స్వజాతీయః।

9) **సప్తాః :-** 'షప సమవయే' ఇత్యస్మాత్ ధాతోః కర్తరి క్తః। సమవాయః గమనక్రియా లక్షిత ఏవ। సప్తాః సమవేతాః ఇతి।

రక్షోహాగమలఘ్వసన్దేహాదీన్య నేకాని ప్రయోజనాని ఉపవర్ణితాని । "ఏకః శబ్దః సుప్రయుక్తః సమ్యగ్జ్ఞాతః స్వర్గే లోకే కామధుక్ భవతి" ఇతి శిష్టోక్తిః అపి అస్తి । ఏతాదృశస్య వ్యాకరణస్య అనుశాసనేనైవ ప్రయోగాః కర్తవ్యా వా? ఉత యదృచ్ఛయా ఇత్యస్తి సంశయః। కవయస్తు వ్యాకరణవిరుద్ధా న్యపి పదాని ఉపయుఞ్జతే స్మ । తత్ర కో నిర్ణయః? ఇతి విచార్యతే ।

పాణినీయవ్యాకరణమేవ కావ్యానుశాసకమితి కేచన విపశ్చితః ఊహాఞ్చక్రిరే। అపరే తు పాణినీయభాషాయాశ్చ రామాయణ భారతాదికావ్యభాషాయాశ్చ నాస్తి సమ్బన్ధః ఇతి వదన్తి। అపాణినీయానామ్ బహూనామపి శబ్దానాం కావ్యేషు ఉపలమ్భాత్, వ్యాకరణ సిద్ధానామ్ 'పుపుతిత్రీయియిషషతి' ఇత్యాదీనాం కావ్యేషు కుత్రాపి అనుపలమ్భాత్ పాణినీయం కావ్యభాషానుశాసకం న భవతీతి హేతూనపి ప్రదర్శయన్తి తపశ్చరతి తపస్యతి వక్తవ్యమ్। అతఏవ 'తపస్యతే లోకజిగీషురగ్నేః' ఇతి ప్రయోగస్య ఛాన్దసత్వమ్ మహాభాష్యే ప్రదర్శితమ్। అతఏవ పాణినీయేన రాధితుం అశక్యానామ్ పదానామ్ ఆర్షత్వఛాన్దసత్వ-అపాణినీయత్వ ప్రతిపాదనమపి దృశ్యతే। తత్ర తత్ర 'మహాకవి ప్రయోగత్వాత్ సోఢవ్యమ్', 'నిరఙ్కుశాః కవయః' ఇతి చ శ్రూయన్తే వచనాని। అతః పాణినీయమ్ న హి వాఙ్మయాను శాసకమ్ ఇతి ద్వితీయః సిద్ధాన్తః జ్ఞాయతే। తత్ర ప్రథమః పక్షః అస్మద్గురువర్యాణాం శ్రీపోతుకుచ్చి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిణామ్ సమ్మతః । ద్వితీయస్తు శ్రీ వజ్ఝల చినసీతారామ శాస్త్రిణామ్ భవతి।

పాణినీయమ్ చ వైదికకర్మోపయోగిశిష్టవ్యవహారభాషామాత్రమూలకమితి అజ్ఞాత్వా ఆధునిక వైయాకరణా ఇవ కుమారిలభట్టోపి భ్రాన్తస్సన్ తన్త్రవార్తికే, 'పురాణేతిహాసాదిషు బహవశ్చ అపశబ్దా ఇతి అవాదీత్' ఇతి ప్రతిపాద్య వజ్ఝలశాస్త్రిణః తస్యైవ వచనాని ఏవముదాజహ్రుః-

"కల్పసూత్రస్మృతిగ్రన్థమీమాంసాగృహ్యకారిణః
శిష్టా దృష్టాః ప్రయుఞ్జానాః అపశబ్దానేకశః
అన్తో నాస్త్యపశబ్దానామ్ ఇతిహాసపురాణయోః" (తన్త్రవార్తికే 259)

శాబరభాష్యేపి "న చాహితాగ్నిసహస్రేపి ఏకస్సాధుశబ్దైరేవ వ్యవహ్రియమణో దృశ్యతే" ఇత్యస్తి । (1-3-8 వ్యాఖ్యాయామ్)

అతః పాణినీయేనైవ సర్వేషామపి పదానామ్ సాధుత్వమితి వా, తథైవ స్యాత్ ఇతి వా, అపాణినీయత్వమ్ దోష ఇతి వా, పాణినీయమ్ కావ్యభాషానుశాసకమ్ ఇతి వా వక్తుం న సుశకమ్।

అపి చ, శిష్టవ్యవహారేషు విద్యమానాన్ శబ్దాన్ వ్యాకరణాసాధ్యాన్ పరిశీల్య భగవాన్ పాణినిః తేషామపి సాధుత్వం ప్రతిపిపాదయిషుః 'పృషోదరాదీని యథోపదిష్టమ్' ఇతి సూత్రం వ్యరీరచత్। అత్రేదమపి అవధేయమ్-

వ్యాకరణాసాధ్యానామ్ అసాధుత్వమ్ ఇతి న మన్తవ్యమ్। అసాధూనపి శబ్దాన్ శిష్టా యది ప్రయుఞ్జతే తే సాధవ ఏవ భవన్తి। తేషామ్ ప్రయోగ విషయత్వాత్। వ్యాకరణసిద్ధానామపి పదానాం ప్రయోగః దోష ఏవ, యది తే న కేనాపి ప్రయుజ్యేరన్। ఏతమంశం ఏవ మనసి నిధాయ ప్రకృతః కల్యాణచమ్పూప్రబన్ధః పరిశీల్యః ఇతి నిర్దిశ్యతే। వ్యాకరణ సమ్మత్యా సహ ప్రయోగో - పి పరిశీల్యః ఇత్యభిప్రాయేణైవ 'సప్తద్వీపా వసున్ధరా' ఇత్యాదీని వచనాని ఉదాజహార తత్రభవాన్ భాష్యకారః। వ్యాకరణేన కృతకాః శబ్దాః అపి సాధ్యన్తే। న చ ఏతావన్మాత్రేణ వ్యాకరణసాధితస్య సర్వస్యాపి పదస్య సాధుతా వక్తుం శక్యతే। వ్యాకరణస్య ఏతాదృశీ అవస్థా సమ్భవతి ఇత్యత్ర న హి సంశయితవ్యమస్మాభిః। "మేకాధీశా మేకాధీశా మేకాధీశా" ఇతి శ్లోకవిషయే 'హే మేకాః , మేకామేకావంశః, తస్యాః అః భూషణం తస్య సంబుద్ధిః తథోక్త హే మేకావంశభూషణ! ....." ఇత్యాదివ్యాఖ్యా ఏతమేవార్థం పుష్ణాతి।

"సమానాయామర్థావగతౌ శబ్దేన చ అపశబ్దేన చ ధర్మనియమః క్రియతే। ఏవం క్రియమాణమభ్యుదయకారి భవతి। యదప్యుచ్యతే – నియమ ఇతి। యాజ్ఞే కర్మణి స నియమో - న్యత్రానియమః । యాజ్ఞే కర్మణి పునర్నాపభాషన్తే।" (మహాభాష్యే । అధ్యాః । పాదః ఆహ్నికమ్)

కాలే చ ప్రత్నే వైదికీభాషా, శిష్టవ్యవహారభాషా, ప్రాకృతైః సంభాష్యా భాషా ఇతి త్రిధా భాషాః అవర్తన్త। శిష్టవ్యవహారభాషా ఏవ వ్యాకరణేన సంస్కృతా, తథైవ యజ్ఞాదిషు ప్రసఙ్గః కార్యః ఇతి చ జ్ఞాయతే। అస్య సిద్ధాన్తస్య అనఙ్గీకృతౌ పాణినిసూత్రేష్వేవ ప్రయుక్తానామ్ అపాణినీయానామ్ దోషో దురుద్ధారో భవతి। పాణినిమునేరపి అయమేవ అభిప్రాయః సమ్మతః। అన్యథా స్వపూర్వవర్తిరామాయణభారతాదిభ్యః ప్రయోగానాహృత్య తానపి సాధయత్।

అపి చ 'యూస్త్ర్యాఖ్యౌ నదీ' ఇతి సూత్రభాష్యే స్త్ర్యాఖ్యౌ ఇతి శబ్దః సాధురేవ, పూర్వకవి ప్రయోగస్య సత్వాత్ ఇతి పూర్వపక్షిణః అభిప్రాయం ఖణ్డయామాస భాష్యకృత్। న హి కవిప్రయుక్తత్వమాత్రేణ సాధుత్వమ్ కథఞ్చిదపి భవతి శబ్దానామితి భావేన। ఆహ చ – "ఛన్దోవత్ కవయః కుర్వన్తి న హ్యేషా ఇష్టిః" ఇతి। కైయటో - ప్యత్ర అసాధవ ఏవ ఏవమాదయః, న తు తత్ప్రామాణ్యాత్ సాధుత్వవ్యవస్థా ఇతి వ్యాచఖ్యౌ। అతః వ్యాకరణమ్ కవిప్రయోగానుశాసకమ్ న భవతి ఇతి మునిత్రయాభిప్రాయః ఇతి సిధ్యతి।

ఏతద్రహస్యం సమ్యగవిజ్ఞాయ ఏవ కవిప్రయోగానామ్ అసాధుత్వమ్ ప్రామాదికత్వం చ వదన్తి కేచిత్ వైయాకరణాః। తత్కవిప్రయోగసాధనాయైవ సూత్రేషు విద్యమానేభ్యః చాదిభ్య ఏవ సాధనప్రయత్నః కృతః కైశ్చిత్। తద్దిశా ధావనం తు ముధా

భవతి। "అపశబ్దం ప్రయుఞ్జానో రౌరవం నరకం వ్రజేత్" ఇతి ఉక్త్యా వైదికకర్మసు అపశబ్దప్రయోక్తారం విహాయ కవిష్వపి దణ్డవిధానం న హి న్యాయ్యం భవతి।

'కృశాఙ్గీ' ఇతి కవిప్రయోగస్య అపశబ్దత్వే సిద్ధే 'అఙ్గగాత్రకణ్ఠేభ్యో వక్తవ్యమ్' ఇతి కథఞ్చిత్ సాధుతాయై అయతత వృత్తికారః। తథాపి భాష్యాద్యనుక్తత్వాత్ అప్రమాణమ్ ఇతి ప్రామాణికానామాశయః। ఏవం కాశికావృత్తికారో - పి। స్థూలాస్త్రీ ఇతి ముగ్ధబోధినీ సమ్మతానామ్ పదానాం అపాణినీయత్వం తు దురుద్ధారమేవ। శ్రీరామతర్కవాగీశేన అఙ్గాదిభిస్సహ నేత్రపదస్య జీష్ విహితః। ఏవం అసమ్మతానాం పదానాం సత్వేపి పాణినీయమ్ తదనుశాసనబుద్ధ్యైవ విరచితం ఇతి కో వా వివేకీ ప్రతిపాదయేత్?

'కృఞ్చానుప్రయుజ్యతే లిటి' ఇతి సూత్రవ్యాఖ్యాయామ్ తం పాతయాం ప్రథమమాస పపాత పశ్చాత్' 'ఇతి కాళిదాస ప్రయోగముదాహృత్య ప్రమాద ఏవాయమిత్యాహ।' న చ విపరీతప్రయోగనివృత్తిమాత్రే సూత్రస్య తాత్పర్యాత్ పశ్చాత్ ప్రయోగో వ్యవహితో - పి న దుష్యతి ఇతి వాచ్యమ్, 'విపర్యాసనివృత్త్యర్థం వ్యవహితనివృత్త్యర్థమ్ చేతి' వార్తిక విరోధాత్ ఇత్యాపి ఆహ। ఏతత్ప్రయోగస్య అసాధుత్వమేవోక్తమ్। కథఞ్చిత్ క్రియావిశేషణ వ్యవహితస్య ఉపర్యుక్తస్య ప్రయోగస్య క్రియావిశేషణవ్యవహితవ్యం న దోషః ఇతి నియమేన సాధితత్వేపి 'ప్రభంశయాం యో నహుషం చకార' ఇతి ప్రయోగస్య సాధుతా న సమర్థనీయా భవతి। ఏష నియమః ముగ్ధబోధిన్యామ్ 'ఆమ ఇతి పఞ్చమ్యైవపరతః ప్రయోగే సిద్ధే అనుగ్రహణం క్రియావిశేషణోపసర్గవ్యవధానే - పి ప్రయోగార్థమ్' ఇతి ప్రతిపాదయతా తేన స్థాపితః । ఏవమేవ సుభ్రు ఇతి కాలిదాసప్రయోగస్య అపాణినీయత్వే ఆపతితే, "సుభ్రూధీద్వ్య జమ్బ్వర్థానామ్ ధౌ హ్రస్వః" ఇతి ముగ్ధబోధినీకృత్ సాధయామాస। త్రియంబకశబ్దస్య మహాకవి ప్రయోగత్వాత్ సోఢత్వమాహ మల్లినాథః। 'ఇకో యణచి' ఇత్యాదీనామ్ పాణిని సూత్రప్రయోగత్వాత్ సౌత్రత్వాత్ సాధుత్వం సర్వై వైయాకరణైః అఙ్గీకృతమ్। అతః పాణిని మునిసాధితానామ్ పదానాం వైదికకర్మసు ప్రయోగేన పాపో న సమ్భవతి। కావ్యస్య వైదికకర్మతుల్యత్వాభావాత్ పాణినివిరుద్ధ పదానామ్ ప్రయోగే - పి న కిఞ్చిత్ దుష్యతి। పాణినీయస్య వైదికకర్మప్రయోగ సాధనమ్ ఉపపద్యతే। తత్తు న కావ్యభాషానుశాసకమ్ ఇతి సిద్ధాన్తః ఆశ్రయణీయః।

వ్యాకరణేన సాధితాః ఇతి 'పుపుతిత్రీయియిషిషతి' ఇత్యాదయః శబ్దాః న కేనాపి ప్రయుజ్యన్తే కావ్యేషు। శిష్టప్రయుక్తానామ్ త్రియమ్బకాదీనామ్ శబ్దానాం అప్రయోగః న కేనాపి క్రియతే ఇతి సర్వజనవిదితమేవ। అతః కావ్యేషు ప్రయోగః కవివివక్షాధీనః । వస్తుతః అపాణినీయత్వం హి నామ న దోషః వ్యాకరణాన్తరాణాముపయోగో న విరుధ్యతే ఇతి సిద్ధమ్। సర్వమపి కావ్యమ్ యదృచ్ఛయా లిఖితమపి న దోషాయ ఇతి నాస్మాకమ్ సిద్ధాన్తః। కిన్తు ప్రతిశతం పఞ్చనవతిశబ్దాన్ వ్యాకరణానుసారేణ ప్రయుజ్య

శ్రీపాపయారాధ్యమహాకవి ప్రయుక్తత్వాత్ నూతనసూత్రరీత్యా శబ్దాః సాధ్యాః। యద్వా పాణినివ్యాకరణం కుశాగ్రబిన్దుసదృశమ్ ఇతి సారస్వతనీత్యా వ్యాకరణాన్తరమ్ ఆశ్రయణీయమ్। సా నీతిర్యథా సారస్వతవ్యాకరణస్య లఘుభాష్యే ఉక్తమ్

"సముద్రవత్ వ్యాకరణం మహేశ్వరే
తదర్ధకుమ్భోద్ధరణం బృహస్పతౌ
తద్భాగభాగాచ్చ గతం పురన్దరే
కుశాగ్రబిన్దూత్పతితం హి పాణినౌ"॥

అన్యచ్చ పాణినేః ప్రాక్కాలే కవీనాం గ్రన్థకర్తౄణామ్ చ వ్యాకరణవిషయే కిం ప్రమాణమాసీత్? ఇతి చిన్తనీయమ్। తత్కాలే - పి వ్యాకరణాన్తరాణాం సత్త్వాత్ అపాణినీయప్రయోగాణామ్ అసాధుత్వం న మన్తవ్యమ్। ఏతదేవాభిప్రేత్య "సంస్కృత వ్యాకరణశాస్త్ర కా ఇతిహాస" గ్రన్థే ఉక్తమ్ । యథా -

"పాణిన్యుక్తం ప్రమాణం, న తు పునరపరం చన్ద్రభోజాదిసూత్రమ్"
కే - ప్యాహుస్తల్లఘిష్ఠం, న ఖలు బహువిదామస్తి నిర్మూలవాక్యమ్,
బహ్వఙ్గీకారభేదో భవతి గుణవశాత్, పాణినేః ప్రాక్ కథం వా,
పూర్వోక్తం పాణినిశ్చాప్యనువదతి, విరోధే - పి కల్ప్యో వికల్ప్యః॥"

తత్రైవ -"పరమవైదికానాం వేదవ్యాసాదీనాం మునిత్రయాలక్షితబహుపదప్రయోగ దర్శనాత్। 'దృష్ట్వా బహువ్యాకరణం మునినా భారతం కృతమ్' ఇతి చోక్తత్వాత్, శఙ్కరాచార్యాణా మపి ప్రపఞ్చసారాదిషు 'హునేత్' - ఇత్యాదిమునిత్రయానుక్తపద ప్రయోగాత్, వైదికోత్తమానాం చ మురారిమిశ్రసురేశ్వరాచార్యాదీనామ్ విశ్రామాదిశబ్ద ప్రయోగాత్, వైదికవీరస్య నైషధకారస్య 'నైవాల్పమేధసి పటోరుచిమత్త్వమస్య -' ఇత్యాది ప్రయోగాత్, వైదిక స్థాపకానాం విద్యారణ్యాచార్యాణాం ధాతువృత్తౌ కథాపయతి 'ఇత్యాదౌ శాకటాయనాది మతాఙ్గీకారాత్, బోప్పదేవ-కౌముదీకారాదీనాం చ వైదిక వరాణామ్ అపాణినీయానేక శబ్దప్రదర్శనదర్శనాత్, ఇదానీమప్యుత్తరదేశస్థైః వైదికశ్రేష్ఠైః సారస్వతాది వ్యాకరణానాం ప్రమాణీకరణాత్, కౌముద్యాశ్చ సర్వదేశపరిగృహీతత్వాత్, పాణినీయోత్పత్తేః ప్రాగ్భవైశ్చ వైదికైః వ్యాకరణాన్తరాణామేవాఙ్గీకృతత్వాత్, పాణినీయ వ్యతిరిక్తఛాన్దసలక్షణానామ్ ప్రాతి శాఖ్యానామ్ యుష్మాభిరఙ్గీకృత్వాచ్చ వ్యాకరణాన్త రాణామ్ శిష్టాఙ్గీకృతత్వం స్పష్టతరమేవ।

వర్ణనాచమత్కారః

తత్ర భవాన్ శివపార్వత్యోః కల్యాణమధికృత్య కల్యాణచమ్పూం ప్రణినాయ। ప్రారమ్భే సూతః మునిభ్యః కథామేవమాహ। హిమాలయే రత్నానాముపలాభాత్ అయమేవ రత్నగర్భః రత్నగర్భేతిభువో నామ తు డిత్థాదివద్యదృచ్ఛాశబ్దః। తస్య

10) **ముష్టాముష్టి :-** 'ఇచ్ కర్మవ్యతిహారే' ఇతి ఇచ్ నాస్తి। ముష్టీముష్టి ఇతి వక్తవ్యే ముష్టాముష్టి ఇతి । ఆన్ధ్రకవిః పోతనః ఆన్ధ్రభాగవతే 'ముష్టాముష్టి ఇత్యాహ' - యథా - "ముష్టాముష్టినహర్నిశంబు జయసమ్మోహంబునం బోరుచో"। (10 స్కన్ధే, పూర్వ-భాగే-66 పద్యమ్) ఏవం ఆన్ధ్రప్రయుక్తః శబ్దో - త్ర కవినా ఉపయుక్తః।

11) **జనీహి** । నేదం క్రియాపదమ్। జనిః జన్మ। 'జనుర్జననజన్మానిజనిరుత్పత్తిరుద్భవః ఇతి కోశాత్। జన్మక్రియాస్వరూపత్వాత్ శక్తిరపి జనిః। తత్సంబుద్ధౌ జని! హే మతే, హే మతి ఇతివత్। జని+ఇహి। హే పార్వతి ఇహి జనీహి ఇతి । సర్వే గత్యర్థకాః జ్ఞానార్థకాః ఇతి న్యాయాత్ జ్ఞానమర్థః। సమ్బోధనేన ఇహ సన్ధిః దృష్టః । 'పుత్రేతి రోదనవశాత్' ఇతి భాగవతప్రయోగాత్।

12) **దృశా :-** ప్రథమైకవచనమ్। 'ఆపంచైవ హలన్తానామ్ యథా వాచా నిశా దిశా' ఇతి భాగురిమతేన దృక్ ఇతి హలన్తశబ్దాత్ అపి దృశా ఇతి। నిశా, దిశా ఇతివత్।

13) **కాకవిః :-** కాపురుషః ఇతివత్ కాకవిప్రయోగః।

14) **దర్శితుమ్** । ద్రష్టుమ్ ఇతి స్థానే దర్శితుం ఇతి ఇట్సహిత ప్రయోగః।

15) **ఆలబ్ధ్వా :-** యద్యపి ఉపసర్గపూర్వకత్వే క్త్వో ల్యప్ వక్తవ్యం పాణినీయే, తథాపి రామాయణాదిషు ఉపసర్గసత్వేపి క్త్వా దృష్టః। రామాయణాదిష్వపి ప్రయోగో - యం దృష్టః।

16) **పశ్యతీః-** 'శప్శ్యనోర్నిత్యమ్' ఇతి సూత్రేణ శబన్తధాతోః నిత్యతయా నుమ్ విహితః అతః పశ్యన్తీ ఇతి స్యాత్। తథాపి పశ్యతీతి ప్రయుక్తవాన్ । నుమత్ర వికల్ప ఇతి ఊహ్యః। 'అపశ్యతీ వత్సమివేన్దుబిమ్బం తచ్చర్వరీ గౌరివ హుం కరోతి' ఇతి పాణినిః స్వయమేవ జామ్బవతీవిజయకావ్యే ప్రయుక్తవాన్।

17) **అవైహి:-** అవ+ఇహి ఇతి స్థితే అవేహి ఇతి రూపం ప్రతిపాద్య అవైహి ఇతి వృద్ధిరసాధురేవేతి కౌముద్యామ్ భట్టోజీదీక్షితః। అత్ర 'అవ రక్షణే' ఇత్యస్మాత్ ధాతోః కర్తృగామిత్వే ఫలే ఆత్మనేపదిత్వే లోటి ఉత్తమపురుషైకవచనమ్ రూపమ్ అవై, హి ఇతి అవశ్యం రక్షాని ఇతి నిర్ణేయ ఇతి మన్మనీషా।

అత్ర మదీయాః స్వీయాభిప్రాయాః :-

'యద్వా న స్తద్వానః' ఇతి వక్తవ్యే యర్వాణస్తర్వాణః ఇతి వదనాత్ తే ఋషయః యర్వాణ స్తర్వాణాః ఋషయోబభూవుః। తే విదితవేదితవ్యాః ఇతి। తే - పి మునయః యజ్ఞే కర్మణి పునర్నాపభాషన్తే।" ఇతి మహాభాష్యే పతఞ్జలినా ప్రతిపాదితమ్। అతః వైదిక కర్మస్వేవ అపశబ్దప్రయోగాత్ నరకప్రాప్తిః। న పునఃలౌకికవాఙ్మయే। అతః లౌకికవాఙ్మయే అపశబ్దప్రయోగాత్ న నరకప్రాప్తిః।

ఏవమపి సుశబ్దప్రయోగః కావ్యేషూచితః ఇతి ధియా సౌశబ్ద్యమ్ ఇతి గుణః, అపశబ్ద ప్రయోగాత్ శాస్త్రవిరుద్ధత్వాత్ దోషః కిమర్థం ఆలఙ్కారికైః గుణదోషప్రకరణయోః ప్రతిపాదితౌ ఇతి చేత్। శ్రూయతామ్। శాస్త్రానుసారిత్వమ్ సర్వథా కర్తవ్యమేవ। క్వచిత్ యది అతిక్రమః న స దోషాయ వా నరకాయ వా ఇతి। యది అపశబ్దస్తు సర్వథా న స్యాదేవ ఇది బ్రూషే తర్హి ఏకేనాపి అపశబ్దేన అస్పృష్టం ఏకమపి కావ్యమపి న లభ్యేత న లభ్యేతేవ। 'లౌకికకావ్యేషు క్వచిత్ అపశబ్దప్రయోగేన కవేః పతితుర్వా న కాపి క్షతిః। అస్య సిద్ధాన్తస్య అనఙ్గీకారే సర్వస్మిన్నపి కావ్యే బాధో దురుద్ధార ఏవ। సూక్తిసహస్రద్యోతితాత్మ నామ్ మహతామపి అయమేవ పక్షః సమ్మతః। వ్యాకరణకర్తా భగవాన్ పాణినిః జామ్బవతీవిజయకావ్యే అపశ్యతీతి శబ్దం ప్రయుజ్య సిద్ధాన్తమిమం అభ్యుపగతవాన్। మహావైయాకరణః భట్టిరపి 'హా పితః క్వాసి హే సుభ్రు' ఇతి వదన్ పక్షమిమం అఙ్గీచకార। కుమారిలభట్టః భగవతః కుమారస్వామినః అవతారః ఇతి సమ్ప్రదాయవిదః। అతో న తస్య భావేషు దోషలేశ ఉపపద్యతే। నిత్యం వైదికకర్మాచరణం, వేదార్థచర్చా, వైదికభావై స్సహజీవనమ్ వేదభావతన్మయత్వమ్ పరమం ముఖ్యం నృభిః పాలనీయమ్। తదపేనక్షయా కావ్యనిర్మాణం వా, తత్పఠనం వా వేదభిన్నభాషాప్రయోగో వా న్యూనతామేవ ఆశ్రయతి అతః వైదికకర్మవేదభావప్రాశస్త్యప్రతిపాదనాయ అర్థవాదరూపేణ కుమారిలః ఇతి హాస పురాణేషు అప శబ్ద ప్రయోగ ఇత్యాహ। అత్ర ఇతిహాసపురాణానామ్ నిన్దయా। వ్యాజస్తుత్యా వేదప్రశంసా క్రియత ఇతి రహస్యమ్।

రామాయణభారతాదిషు క్వచిత్ పాణినీయ భిన్నప్రయోగాన్ నిరీక్ష్య 'ఆర్షః ప్రయోగః' ఇతి ప్రాయః వ్యాఖ్యాసు శ్రూయతే। వస్తుతః మదీయాభిప్రాయేణ తత్పర్యన్త ధానమపి ముధైవ। లౌకికకావ్యేషు పాణినీయ భిన్నప్రయోగో న దుష్యతీతి నః సిద్ధాన్త అపి చ వ్యాసవాల్మీక్యాదయోపి ఏతమేవ పక్షమఙ్గీకుర్వన్తి। క్వచిత్ దేశభాషాప్రభావః అపి గైర్వాణ్యామ్ పతతి। యథా ప్రకృతకవికృతౌ। అత్ర కవేరభిప్రాయమేవం ప్రతిపాదయామః। కావ్యస్యాస్య వ్యుత్పత్త్యాధాయకత్వమేవ ముఖ్యం ప్రయోజనమ్ అభిలషతా కవినా సారస్వాతాది వ్యాకరణాన్తరాణ్యపి ఆశ్రిత్య ప్రయోగః కృతః। అతః పఞ్చకావ్యేభ్యోపి వ్యుత్పత్తిర్మహతీ భవతి। అస్య కవేః శాక్తత్వాత్ మహాశక్తిరూపయా సరస్వత్యా ప్రతిపాదితమేవ సారస్వతం వ్యాకరణం శ్రితవాన్ ఇతి అభ్యూహితం సుశకమ్। అన్యచ్చేదం రహస్యం ప్రతిభాతి। శాస్త్రాణి అపి అవిద్యామేవ దదతి। వేదాన్తవిద్యా ఏవ పతివ్రతా అన్యాః విద్యాః వేశ్యాతుల్యాః। మానవానాం తిసృభిః వాసనాభిః యథార్థమాత్మ జ్ఞానం న భవతి। తదుక్తమ్ –

"శాస్త్రవాసనయా జన్తోః లోకవాసనయాపి చ
దేహవాసనయా చాపి యథావన్నైవ జాయతే।" ఇతి।

అతః మోక్షకామః ఏతాః వాసనాః జయేత్। ముముక్షుః శాస్త్రానుసారీ స్యాన్నామ।

కిన్తు శాస్త్రజడో న స్యాత్। అతః పాపయారాధ్యః నిశ్రేయసమేవ స్వకావ్యేన దిత్సుః శాస్త్ర వాసనాః ఆపాకర్తుకామః వ్యాకరణాసాధ్యానపి ప్రయోగాన్ తత్ర తత్ర చకార। ఇదమేవ కవేః హృదయమితి ప్రతీమః। సాహిత్యస్యమోక్షోపయోగిత్వం ఆలఙ్కారికైః నిరూపితమేవ। 'రసో వై సః' ఇత్యుక్తరసం సాక్షాత్కారయితుం తత్రప్రతిబన్ధకవాత్సల్య నిరాకరణార్థమేవ వ్యాకరణవిరుద్ధపదాని ప్రయుయోజ। అనేనైవ అభిప్రాయేణ సరస్వత్యవతారః మహాకవిః కాలిదాసో - పి। కిఞ్చ వ్యాకరణభిన్నత్వమ్ న తు అన్తరఙ్గ దోషః కింతర్హి బహిరఙ్గ ఏవ। అపి చ శరీరరూపశబ్దవైరుధ్యమ్ న చ ఆత్మానం రసం విచ్ఛినత్తీతి సర్వం సుస్థమేవ ఇతి మన్యామహే॥ లఘునిబన్ధనామకే గ్రన్థే శ్రీ యన్.సిహెచ్.వేంకటాచార్యాః వ్యాకరణవిషయే కవి ప్రయోగాన్ మనసి నిధాయ, సంస్కృతవ్యాకరణవిషయే మహేన్ద్రమహేశసమ్ప్రదాయౌ అధికృత్య తత్రప్రణీతే నిబన్ధే ఏవమాహుః।

"లేఖన మితి పాణినీయమ్। కవిప్రయోగేషు లిఖనమితి। యథా –

"లిఖితుం విశ్వసృజో - పి శక్తిహానిః", "తనోర్మధ్యస్యాన్తః పరిమిలనమప్రాప్య హరితమ్" "మహాపాతకినః పఞ్చ మిలితవ్యం న తైస్సహ" "న దృష్టేః శైథిల్యం మిలన ఇతి చేతో దహతిమే" "వ్యాలనిలయమిలనేన గరలమివ"–శ్రీహర్షామరుకజయ దేవాదయః। ఏతత్సాధనాయ త్రయో మార్గాః సన్తి।

1) లిఖిమిల్యోః కుటాదిత్వసమావేశనాయ ఏకశేషాశ్రయణం వా, కుటాదిషు సాక్షాత్ పఠనం వా।
2) సఞ్జ్ఞాపూర్వకో విధిరనిత్యః ఇతి పరిభాషాశ్రయణమ్।
3) నవీనసూత్రకరణమ్।

ప్రథమమార్గే సూత్రకారస్య ఆశయః ప్రహతో భవేదితి త్యాజ్యః। సఞ్జ్ఞాపూర్వకో విధిః అనిత్యః, ఆగమశాస్త్రమనిత్యమ్, ఆతిదేశికమనిత్య ఇత్యాది పరిభాషాణామ్ భాష్యకారై రనుభ్యుపగతత్వాత్, భాషావిప్లవకారిత్వాత్, కస్త్సరుః, భిద్యతి ఇతి ప్రయోగః స్యాత్ ఇతి త్యాజ్యః ద్వితీయో మార్గః। మహాకవిప్రయోగానుసారేణ నవీనసూత్రకరణ ముచితమ్ ఇతి తృతీయః పన్థాః ఆశ్రయణీయః। వ్యాకరణప్రయోజనసిద్ధేః, మహాకవి ప్రయోగాణామ్ సాధ్యత్వాత్ ఏష సమ్ప్రదాయః ఉచితః। సంక్షిప్తసారవ్యాకరణే నవీనః వైయాకరణః "లిఖిర్వ్యాఞ్జణాదౌ (పిబాదిః) లేఖనీవర్జమ్" ఇతి సూత్రయిత్వా క్తవర్జితాని లిఖ్యుత్పన్నాని రూపాణి సర్వాణి ద్విధా భవన్తీతి సాధితవాన్।

అపి చ, జయదేవాదిభిః ప్రయుక్తత్వాదేవ ముగ్ధబోధినీకారాః పదాని సాధిత వన్తః ఇతి విదితమేవ" ఇతి। అస్య మతే అపాణినీయానాం బహూనాం కవిప్రయోగానాం సత్త్వాత్ నవీనసూత్ర కరణం ఉచితమితి। అత్ర మమ ఆశయః–

"సాపీశ్వరే శ్రుణ్వతి తద్గుణౌఘాన్-ప్రసహ్య చేతో హరతో - ర్ధశమ్భుః।
అభూదపర్ణాఙ్గులిరుద్ధకర్ణా-కదా న కణ్డూయనకైతవేన"

కావ్యబోధః

సర్వో - పి కవిః స్వకావ్యేన లోకబోధం కరోతి। కావ్యస్య ఉపదేశదాయిత్వమపి ముఖ్యం లక్షణమ్। యది కోప్యుపదేశో న క్రియతే, నాపి బ్రహ్మానన్దసబ్రహ్మచారిణం రసానన్దం జనయతి, తత్కావ్యం కుకావ్య మేవ స్యాత్, లక్ష్యాభావాత్ । అత ఏవ ఆలఙ్కారికా అపి 'కావ్యం యశసే - ర్థకృతే వ్యవహారవిదే శివేతరక్షతయే సద్యఃపర నిర్వృతయే కాన్తాసమ్మితతయోపదేశయుజే ఇతి లక్షణైః ఉపదేశదాయిత్వం ఊచివన్తః । కిం బహునా? కావ్యాదీనాం ప్రవృత్తిః ప్రవృత్తి నివృత్తిరూపోపదేశాయైవ। ఉపదేశదానాదేవ వేదశాస్త్రేభ్యః కావ్యానాముత్కర్షః। "రామాదివద్వర్తితవ్యమ్ న రావణాదివత్" ఇత్యాద్యుపదేశరూపమేవ ముఖ్యం ప్రయోజనమితి నిశ్చేతుం శక్యమ్। శ్రీపాపయారాధ్యః కవిరపి తమిమమంశం న విస్మృతవాన్ కదాపి। పాత్రముఖేన కేచిదుపదేశాః నిక్షిప్తాః కవినా। తానుపదేశాన్ పరిశీలయామః।

మన్మథః శివతపోభఙ్గాయ ప్రస్థితవాన్ । తదా రతిః, దేవతాః స్వభర్తారం శివోపరి ప్రయుఙ్క్తే ఇతి జానానా తం నిరున్ధతీ బహు ప్రోక్తవతీ। తదా పరోపకారపరాయణత్వ ధర్మపరవశః మన్మథః సర్వం జగత్ తృణాయ మన్వానః బోధం యం చకార సో - తీవ రమణీయః। స చ యథా –

"చఞ్చలా బ్రాహ్మణీ యైషా చరాచరవిధాయినీ
సృష్టిః సృష్టీకృతా కృత్యైశ్చఞ్చలా న హి చఞ్చలా" 3-81
జగత్కల్లోలినీవేల్లజ్జన్తుపాఠీనసఙ్గ్రహే
జాలన్ధరీ కాలరాత్రిః చరతే కాలచోదితా। 3-82
కాన్తాకాన్తవకర్మమర్మసు సుతాలాపానులాపోత్సవే
విత్తాయత్తసమార్జనే పరకృతౌ చాయం బత క్రీడతే
నాద్యోన్నేతుమితిక్షణం న సహతే ప్రాక్కర్మపాకః కథమ్?
స్వచ్ఛన్దాం గతిమేతి జన్తురబలే కో వా ప్రభుః కర్మణి? 3-83
ఇతో హితాహితే దైవాదప్రార్థితతయా నరాన్
ఇతో విచారః కర్తవ్యో న హి స్వాత్మదృశాం భృశమ్। 3-84
"వేదాలవాలే బహు కర్మశాఖికః ధర్మద్రుమః సత్యరసైకజీవనః।
పరోపకారార్థఫలం ఫలత్యలమ్ తత్సేవినో హస్తగతో - పవర్గః" 3-85
ఉపకృతౌ విముఖం యది జీవనమ్ జననమస్య వృథేతి వచో వదేత్

కీరాలాపాయాం మేనాయాం పత్న్యాం వ్యతీతే - పి మహతి కాలే న సన్తతిరభూత్ । సః అనన్త సమ్పదః విపినచన్ద్రికా అమనుత। కదాచిత్ శివసేవాయై రాజీవాని చిన్వతి కస్మింశ్చిత్ పద్మగర్భే దేవ్యాసీత్। సా దక్షగాథాముక్త్వా భవతో - హం సుతేత్యవాదీత్। మేనా తాం స్వస్తన్యదానేన పోషయామాస। కమలాసనాదయో - పి డోలావిభవే ఏతామసేవన్త। అస్యాం యౌవనవత్యాం ఏకదా శఙ్కరః హిమవదధిత్యకాయాముపవిష్టః । పార్వత్యపి ప్రతిదినం రఙ్గవల్లీకరణాదిభిః కర్మభిః కృపాతరఙ్గితమాత్మేశ్వరం చకార। అత్రాన్తరే వసన్తో - పి సారసహితలక్ష్మణానన్దః జజృమ్భే। నగజాశఙ్కరావన్యోన్యానురక్తావాస్తామ్। తారకపీడితేభ్యః ఇన్ద్రాదిభ్యః పరమేష్ఠీ, శివః పఞ్చేషుణా పార్వత్యభిలాషుకః కరణీయ ఇత్యాహ। ఇన్ద్రప్రేరితః కుసుమేషుః నివారయన్తీం రతిమపి తిరస్కృత్య ప్రతస్థే। శరం ప్రయుఞ్జాన ఏవ శివచక్షుర్జ్వాలయా దగ్ధః। విలపన్తీం రతిమాకాశవాక్ సాన్త్వయామాస। తిరోహితే శఙ్కరే తమేవ లిప్సన్తీ తేపే తపః। భగవాఞ్ శఙ్కరః తాం పరీక్షితుం బభూవ కపటవటుః। శివనిన్దాం కుర్వన్తం మాయావటుం ఆల్యః పీడయాఞ్చక్రుః। పరుషాయాం తస్యాం శివః నిజరూపమధృత। కాలాన్తరే పార్వతీ శివాయ సఖీముఖేన సన్దేశం ప్రాహిణోత్। దూతీదత్తాం పార్వతీప్రేషితాం స్రజం స్వీచకార శివః। కల్యాణోత్సవే హిమవాన్ 'కల్యాణీం మమనన్దినీం తుభ్యం దదామి' ఇతి పార్వతీం శివాయ దదౌ। విరిఞ్చినా ప్రార్థితః శఙ్కరః దయాపరవశస్సన్ పుష్పేషుం పునః ససర్జ। తత అనురాగలహర్యాం ఉమామహేశ్వరౌ చిరమరమేతామ్। శివయోః దృశాం సఙ్గమః కుమారోత్పత్తేః కారణమాసీత్। గాథైషా మధురం వర్ణితా। కావ్యేస్మిన్ వర్ణనా నైపుణ్యం కవేః కథమస్తీతి పరిశీలయామస్తావత్। "వర్ణనానిపుణః కవిః" ఇత్యుక్తేః కవినా వర్ణనమేవ మధురం కార్యమ్। వాల్మీక్యాదిభిః కవిభిరనేకైరద్యావధి కృతేష్వపి వర్ణనేషు బహుషు వర్ణనీయాంశాః వర్తన్త ఏవ। కిఞ్చ అద్యాపి భావనానైపుణ్యేన వర్ణితోప్యంశః నూత్నయారీత్యా పునర్వర్ణితుం శక్య ఏవ। అత ఏవ "వర్ణితా - పి క్షయం నైతి ప్రకృతిర్జగతామివ। ఇత్యుక్తమ్। వర్ణనేష్వేవ కవిప్రతిభా స్ఫుటా భవతి।

ప్రకృతివర్ణనేనాపి ప్రకృతరసపరిపోషం కుర్వన్తి కవయః। ప్రకృతకథా పరిపోషకతయా ప్రకృతరసానుబన్ధతయా ఋతువర్ణనాని విదధతి కవయః। కేచిత్కవయః శాస్త్రస్థితి సమ్పాదనేచ్ఛయా వర్ణనాని కావ్యేష్వనుబధ్నన్తి। పరన్తు నాయం తాదృశకోటిగః । ఋతువర్ణన మపి సుశ్లిష్టం ప్రతిభాతి। కవేరస్య ఋతువర్ణననైపుణ్యం పరిశీలయామః

వసన్తర్తోః వర్ణనే అహస్కర ఉదీచీం ప్రాప్తవాన్। తదా 'సమాప కౌబేరదిశం క్రుధేవ' ఇత్యవర్ణయత్। తత్ర క్రుధ్ అహేతురపి హేతుత్వేన వర్ణితః। దిక్షు అరణ్యేషు పర్వతానాముల్లసనం కుర్వన్ శఙ్కరస్యాపి కాన్తారాగస్య ఉల్లాసః భవితా అచిరేణేతి సూచయన్నివ వసన్తర్తురాజగామ ఇతి వర్ణనం మనోహరతి సచేతసామ్। తద్యథా–

"కాన్తారాగోల్లసనం కకుభాం సర్వత్ర కుర్వదలమర్థమ్
కాన్తారాగోల్లసనం భవితా పురమథితురితి బభాణేవ" (2-105)

అత్ర కాన్తార+అగ+ఉల్లసనమ్, కాన్తా+రాగ+ఉల్లసనమ్ ఇతి చ పదవిభాగః। అత్ర ఆదియమకః శబ్దాలఙ్కారో - పి।

వనలతాః సకిసలయాః పుష్పసహితాః ఆసన్। జాతిస్తు "నాయం ఋతోర్ధర్మః కిమకాణ్డే ఏవ మధూజ్జృమ్భణమ్?" ఇతి సన్దిహానా మాధవం వదేత్ యది తర్హి 'యస్యానుగ్రహమిచ్ఛామి తస్య విత్తం హరామ్యహమ్' ఇతి భగవద్వాక్యం స్మర్తవ్యమ్। తతో మాలతీసాధారణతయా స్థితా। ఏషా కాలస్య గతిరితి చిత్రం వర్ణయతి। అత్ర గీతావాక్యం స్మర్తవ్యం చిత్రంభాతి। కిఞ్చ పూర్వపాదే వ్యఙ్గ్యార్థస్ఫురణమపి। మనోహారిణీ చ ఏషా వర్ణన పద్ధతిః। ఇమాం వర్ణనామావలోకయన్తు సహృదయాః।

"పుష్పిణ్యో - పి సపల్లవా వనలతాః కుర్యుర్మధూజ్జృమ్భణమ్
నూనం నార్తవధర్మ ఏష ఇతి కిం జాతిర్వదేన్మాధవమ్
యస్యానుగ్రహమిత్యుపైతి భగవద్వాక్యం హి తాం మాలతీమ్
లోకే సూచకమామనన్తి ప్రభవః కాలస్య కా వా గతిః? 2-111

కిఞ్చ వసన్తర్తుం వర్ణయన్ అతిదీర్ఘేణ గద్యేన కాదమ్బర్యాం బాణభట్టస్య వర్ణనశైలీం శ్లేషముఖేన సర్వతో - నుకరోతి। సహృదయాః పశ్యన్త్వత్రత్య వర్ణనామ్।

''నహరాస్త్రక్ష ఇవ రమ్భానంరమ్భనముల్లానమనాః, కృష్ణ ఇవ బహుమహిలాసముద్వేల్లన చతురః, శ్రీరామ ఇవ సారసహితలక్ష్మణానన్దదః, పరీక్షిదివ శుకభారతీమధురవర్తనః, నైషధ ఇవ హంసానుకూలచేష్టామఞ్జులః, వదాన్య ఇవ సరసాన్తరఙ్గిణామతివిశదజీవన స్థాపకః, పితామహ ఇవ సుమనఃప్రముఖసృష్టికర్తా...." ఇత్యాది। 2/112. వసన్తర్తోః ఖ్యాతి ప్రకటనే పికరవో ఘన్టేవ భాతీత్యవర్ణయత్। వసన్తకాలే పాన్థా ఏవ మృగాః తాన్ వసన్తః కిరాత ఇవ అరుణదితి మనోజ్ఞం వర్ణయతి।

తృతీయస్తబకే అపర్ణాతపోవర్ణనే గ్రీష్మం సచమత్కృతి అవర్ణయత్। తపనతేజాంసి సర్వతో విస్మమరాణి జలావర్తా ఇవాసన్ ఇతి। పశ్యతాస్య గ్రీష్మవర్ణనచాతురీమ్ -

"ఉద్వేల్లయన్నుదధయో మహోష్మణామ్ పటుచణ్డగణ్డలమహోమ్భసాం భ్రమైః
చరమానిలోపధిభిరమ్బునిర్ఝరైః జగతీమకాణ్డకృతకల్పకల్పనాః" 3-153

శివా గ్రీష్మర్తౌ తపస్యన్తీ గ్రీష్మమతివాహయన్తీ వర్షాసమయం, ప్రపేదే। తత్ర కవేః ప్రావృడ్వర్ణనావసరః సఞ్జాతః। మేఘో జగతాం మూర్ధాభిషిక్తత్వం భావయన్ చాతకానాం దీర్ఘసత్రమివాకరోత్ ద్విజానామితి వర్ణయతి।

పశ్యత -

"మూర్ధాభిషేకం కలయన్ జగతామమ్బుదో ఘనః
చాతకద్విజబృన్దానామ్ దీర్ఘసత్రాణి వాకరోత్।।" 3-171

శరదా నాన్యో ఋతుస్సమానః। మేఘాపాయత్వం పక్షిణాం సఞ్చలనం, సమృద్ధా కీర్తిః, జలం ప్రసన్నం, దిశః స్వచ్ఛాః, భాని శుద్ధాని, హంసానాం స్థితిః ఋతావస్మిన్ విద్యన్తే। అతో నాన్యో ఋతురనేన సదృశ ఇతి వర్ణయన్ కస్యచ న వృద్ధస్య అవస్థామపి వ్యనక్తి యేన మార్గేణ సో - తీవ రమణీయః। హాయనా అతీతాః, దన్తాశ్చలితాః కీర్తిః లోకానుభూతిశ్చ సమృద్ధా, ఆశాః భగవదారాధనాసమ్బన్ధిన్యః సజ్జనైస్సహ సంల్లాపః, హంసాఖ్యావధూతతయా వర్తనం వర్తత ఇతి। పశ్యత పరమరమణీయవర్ణనామ్ -

"అబ్దాగతా ద్విజతతిశ్చలితా చ మృష్టా కీర్తిశ్చ జీవనమహో విమలం విశుద్ధమ్
ఆశాస్సతాం పరిచయస్త్వమలః సమగ్రా హంసస్థితిశ్శరది కోఋతురే తదాభః"

శరద్యతీతే హేమన్తః ప్రాదురభూత్ । హేమన్తే ఉత్తరదిగ్భవో వాయుః ఆశు సఞ్చారీ ఆశుగో బాణ ఇవ వర్తతే ఇతి వర్ణయతి। తద్యథా -

"సరస్వతీరసాస్వాదమేదురస్సుషమో మృదుః
ఆలిఙ్గన్నౌత్తరాహః కోప్యాశుగో - ప్యాశు గాయతే" 3-220

క్వచిత్ స్ఫుటార్థసత్త్వే - పి అన్వయః క్లిష్టః। శివాయాం తపస్కుర్వన్త్యాం శీతభియా అగ్నిః అపర్ణాస్తనయోరేవ స్థితః పార్వతీ చ స్వాహాస్వధాకారాన్ ఉచ్చరతి। బహోః కాలాదభిలషితస్వాహాపరీరమ్భః స్వధాధరగ్రహణం చ వహ్నేః ప్రాప్తే। తద్వర్ణనం యథా-

"చిరమభిలషితస్వాహాపరిరమ్భశ్చ స్వధాధరగ్రహణమ్
శీతభియా తత్కుచయోర్గుప్తస్య లలాభ హిమవశాదగ్నేః।।"

క్వచిత్, స్ఫుటార్థసత్వే - పి అన్వయః దుర్గ్రాహ్యః, తత్ర దోష ఏవ భవతు।

పార్వత్యాం తపస్కుర్వన్త్యామ్ శీతభియా అగ్నిః పార్వతీకుచయోరేవ స్థితః। పార్వతీ చ స్వహాస్వధాకారాన్ ఉచ్చరతి। బహోః కాలాదభిలషితస్వాహాపరీరమ్భః, స్వధాధర గ్రహణం చ అగ్నేః ప్రాప్తే। తద్వర్ణనం యథా -

"చిరమభిలషితస్వాహాపరిరమ్భశ్చ స్వధాధరగ్రహణమ్।
శీతభియా తత్కుచయోర్గుప్తస్య లలాభ హిమవశాదగ్నేః।।" 3-217

యద్యప్యత్ర అగ్నేః స్వపత్న్యోః స్వాహాస్వధయోరేవ లాభ ఉపవర్ణితః తథాపి తత్కుచయోర్గుప్తస్య ఇత్యనేన పదేన 'పార్వతీకుచయోః గుప్తః తాదృశః అగ్నిః' ఇత్యర్థస్ఫురణాత్ మహద నౌచిత్యమ్। కవితావేశినాం కవీనామ్ ఏతాదృశమనౌచిత్యం తత్ర తత్ర ఆపతతి, తేషామనవధానత్వాత్ । నైషధే - పి అనౌచిత్యం వర్ణనేషు క్వచిదాగతమ్। తద్యథా -

శ్రీః

శ్రీ ములుగు పాపయారాధ్య విరచితా

కల్యాణచమ్పూః

నమశ్శివాభ్యామ్–ప్రథమఃస్తబకః

శ్లో॥ శ్రియం దిశతు కేళికాభవనదర్పణాంతస్థ్సలీ
నిజప్రతికృతే ర్ముహుర్వినిమయం స్వభాగే దధత్।
పరస్పరమయాత్మతాం పరికలయ్య యద్భాసతే
జ్వలత్ పరతరం మహస్సమరసం సనారీనరమ్॥ 1

శ్లో॥ దోషజ్ఞా స్సుధియో విరుద్ధకలనా దన్యజ్ఞతా సంశయే
త్వాస్మాకీన చికీర్షితే గుణకణాభావాత్తదర్థో - న్వితః।
నత్యేవం ప్రకటీకరోమి వచసాం పారంపరీం తత్కృపా -
లోకాత్కిం న సుధాయతే రసవశాల్లోహోయథారుక్మతామ్॥ 2

శ్లో॥ స్తువన్తి నిన్దన్తి హసన్తి యే పునః–స్తవామ నిన్దామ హసామ తానమీ।
యథా వయం చైషు కిముత్తమర్ణతాం–గుణా గుణజ్ఞేష్వధమర్ణతాం గతాః॥ 3

శ్లో॥ కల్యాణచమ్పూ ఘటనాపటీయసీం
మతిం మమారా దయ మర్ధవత్తయా।
సుధీషు యద్వా - భయ మా లభన్తీం
చకార మాం పాత్రమపూర్వవృత్త్యా॥ 4

శ్లో॥ యత్కల్యాణకథా సుధా మధురిమా జిహ్వా రసజ్ఞాభిధాం
రూఢ్యా యోగబలాదపి త్రిజగతాం నిశ్చిత్య వైపశ్చితీమ్।
కల్యాణీం గతి మైహికీం వితనుతే చాముష్మికీం సంతతం
కల్యాణాద్రి ధనుర్ధరో విజయతాం కల్యాణచమ్పూ ముఖే॥ 5

శ్లో॥ కర్ణాకర్ణిసుధాం కిరన్తి వచసాం సన్దర్భగర్భా స్సుధీ
ధీరూఢాః ప్రతనాః కథాః కిమితరై రేభి ర్వచోగుమ్ఫనైః।
ఇత్యేవం మనసో న సంతు విబుధా స్స్వాదీం రుచిం జానతాం
లేఖానాం నదదుః కిమద్వరవిధౌ తత్తద్ధవిర్యాజినః॥ 6

స కుశలీ స కృతీ భువి తత్ప్రసూః సుతవతీ భవతీ భవతి ప్రియే 3–86

కృత్యం జగద్ధితమకృత్యధియావమాన్య ప్రాణేషు సద్గ్రహమతిం విచినోతి యో - సౌ
నూనం స నారకచిరన్తనరాజ్యలక్ష్మీ వక్షోజనుర్మకరికాదలశిల్పచుఞ్చుః” 3–87

బ్రహ్మణః సృష్టిరతీవ చఞ్చలా। సర్వో - పి కాలవశం ప్రాప్నోతి। సర్వః ప్రాణీ భార్యా పుత్రవిత్తాదిమోహేన బధ్యతే । స్వేచ్ఛయా గన్తుం కో - పి న శక్నోతి। దైవాదేవ సుఖ దుఃఖే మనుజం ప్రాప్నుతః। వేదనిబన్ధనో ధర్మవృక్షః పరోపకారఫలం ప్రసూతే। పరోపకృతిం కుర్వతః మోక్షః సిద్ధ్యతి। ఉపకృతౌ విముఖస్య జీవనం వ్యర్థమ్। ఉపకారిసుతోత్పత్తేరేవ మాతుః మాతృత్వమ్। విహితం కర్మ జీవనలిప్సయా న త్యాజ్యమ్ ఇతి కావ్యోపదేశః లోకానామ్ కృతే। మృత్యురాహిత్యాయ అపి అన్యేషామ్ ఉపకారాపకారయోః ఆత్మానం రక్షేదిత్యర్థసహితాం పాపయారాధ్యస్య మహత్యా సూక్త్యా విరమ్యతే –

“రక్షన్నాత్మానమన్యార్థే యో - పకారోపకారయోః
ప్రతిష్ఠామనుసన్ధత్తే సా హి మృత్యుచపేటికా॥” 3–71

కావ్యాగమనమ్

అస్య చ కల్యాణచమ్ప్వభిధస్య కావ్యస్య శ్రీ మల్లమ్పల్లి శరభేశ్వరశర్మణాం మాతృష్వసుః జామాతృభిః ముదిగొణ్డ బసవయ్యశాస్త్రిభిః కుతో - పి సమాసాదితా మాతృకా। తన్మాతృకానుసారేణ లేఖితా చమ్పూః శరభేశ్వరశర్మణాం పితృభ్యః మల్లికార్జునశాస్త్రిభ్యః దత్తా। తత్ప్రతికృతిం మహతా యత్నేన రరక్షుస్తే। మూలప్రతిః వారాణస్యాం సమ్పూర్ణానన్ద విశ్వ విద్యాలయే వర్తతే। సేయం చమ్పూప్రతికృతిః నన్దనే వత్సరే విలిఖితా। అయం నన్దనవత్సరః ద్విరావృత్తః స్యాత్త్రిరావృత్తో వా।

ఏవం గచ్ఛతి కాలే క్షయవత్సరే క్రీస్తోఃపరం 1987 తమే వత్సరే అమరావత్యాం శ్రీశ్రీశ్రీ త్రిపురానన్దనాథైరస్మదుపాసనాగురుభిః స్థాపితేన పాపయారాధ్యసాహితీకేన్ద్రేణ నిర్వ్యూఢాయాం సాహిత్యసభాయాం అస్మాసు ప్రసజ్గకర్తృషు శ్రీ శరభేశ్వరశర్మభిః ప్రతికృతిరేషా శ్రీశ్రీశ్రీ త్రిపురానన్దనాథేభ్యస్సమర్పితా। ముద్రితా చమ్పూరేషా క్రీ.ప. 1988 వత్సరే ।

తత్ర చమ్పూకావ్యోత్పత్తిముఖేన ఉపక్రమోపసంహారాది షట్కేన దార్శనికముఖేన కావ్యమేతన్నిర్మితమితి గురవః త్రిపురానన్దనాథాః ప్రత్యపాదయన్ । కావ్యాగమన హేతుం శ్రీ శరభేశ్వరశర్మాణః, అహం చ రసనిర్మాణపటీయసీం శక్తిమధికృత్య, వ్యాకరణాంశా

నా(శిత్య శ్రీమన్తః రొంపిచర్ల శ్రీనివాసాచార్యాః, తన్ముద్రితకావ్యే నిబన్ధాన్ అలిఖామ। తస్మిన్ సమయే ఏషా ప్రతికృతిః చన్దననిర్మితాయామాన్దోలికాయాం సంస్థాప్య అమరావతీనగరవీథీషు రథోత్సవే శివమూర్తిరివ భ్రామితా। తస్య సాహితీకేన్ద్రస్య వావిలాల సుబ్బారావః ప్రధానకార్యదర్శీ ఆస్త । శ్రీ పాపయారాధ్యస్య ముక్తిద్వారస్తవరత్న రాజః ఆన్ధ్రదేవీభాగవతగ్రన్థశ్చ తేన కేన్ద్రేణ ముద్రితౌ। ఏతచ్చమ్పూ కావ్యమధికృత్య మయా పరిశోధనం విధాయ తిరుపతిస్థ రాష్ట్రీయసంస్కృతవిద్యాపీఠ ద్వారా "విద్యావారిధిః" ఇతి లబ్ధం బిరుదమ్। తత్ర శ్రీమన్తః లక్ష్మీనరసింహభట్ట మహోదయాః మార్గదర్శకాః ఆసన్।

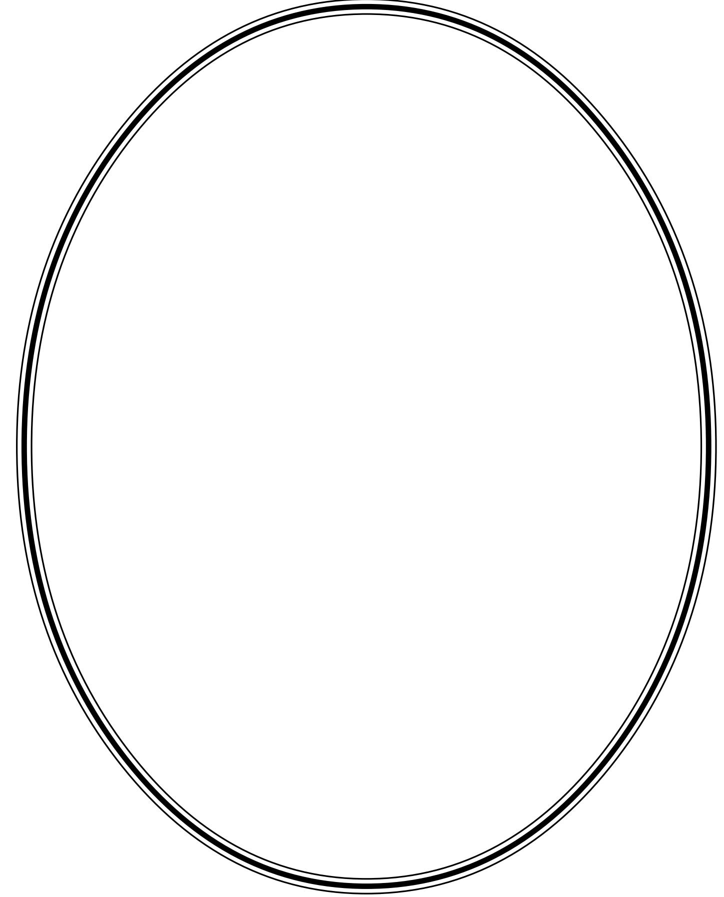
చన్దోలు పురీ వాస్తవ్యాః మహర్షితుల్యాః శ్రీ తాడేపల్లి రాఘవనారాయణ శాస్త్రిణః , తేషాం పితృపాదాః శ్రీ వేఙ్కటప్పయ్యశాస్త్రిణశ్చ, అన్యే చ ప్రాఙ్ఞో గరీయాంసః అభినవ కాళిదాసస్య కవిసార్వభౌమస్య కృతిమిమాం బహుధా ప్రశశంసురితి కావ్యగౌరవం జ్ఞాయతే।

శ్రీ రావి మోహనరావ మహోదయాః ఏతత్కావ్యవిశేషాంశ్చ మత్తః శ్రుత్వా న కేవలమానన్దపరవశాస్సఞ్జాతాః కిన్తర్హి ఝటిత్యేవ కావ్యమభ్యర్థితవన్తః పునర్ముద్రణాయ। తత్ర చేమాం పీఠికాం లిఖితుం మాం ప్రోత్సాహితవన్తః। భగవత్ప్రేరణయా ఏతత్సర్వం శుభావహం సఞ్జాతమ్ । ఏతత్కావ్యావిష్కరణసభాపి గర్తపుర్యాం బృన్దావనే శ్రీ వేఙ్కటేశ్వరాలయే (21-9-2006) వ్యయభాద్రపదే నిర్వ్యూఢా।

ముద్రాపకస్య శ్రీ రావి మోహనరాయస్య మహోదయస్య ఏతత్కావ్య ముద్రాపణ శ్రమం సఫలీకరిష్యన్తి విద్వాంస ఇతి। మోహనరావు మహాశయస్య వాగ్దేవ్యాః అనుగ్రహేణ ఆయురారోగ్యైశ్వర్యాదికం భవత్వితి ఆశాస్యతే।

వ్యయః
ఆషాఢపూర్ణిమా।

ఏవం భవదీయః
నిష్ఠల సుబ్రహ్మణ్యః

ఈ గ్రన్థము చిరంజీవి నాగమోతు క్రిష్మిత్ర, హైద్రాబాదు వారి ఆర్థిక సహాయముతో ముద్రింపబడినది.

శ్లో॥ రాకాబలేన చన్ద్రో వదన తులామేత్య నిర్జిత స్తన్వ్యా।
బద్ధో భూషణదంభా ద్యాబల మస్యాశ్చ వినిమయో దైవాత్॥ 34

శ్లో॥ జఘనేన ఘనేన భూధరత్వం కుచభూమ్నా భవితేతి యోషితః।
జనుషా స్వభువా దదే హి తత్సుకృతా దస్య హిమావనీభృతః॥ 35

గ॥ వరారోహాయా స్సన్నాహేపరిణాహస్యా ద్వితీయాయాః ద్వితీయ దశాయా స్సఙ్కల్ప దాయాదశరవ్యాయిత స్వాశయాః స్వాశయా సకలాశా వాస్తవ్యాః స్తవ్యగుణాః క్ష్మాధరాః స్వాభిలషితాంకురావ గ్రహస్య క్ష్మాభృత్కామనీయకస్య మూర్ధాభిషేక సముత్థాపితస్య స్వోపదా మివ వితీర్య తాం సంబభూవు రపేక్షా బీజ భర్జనేన సంతర్జిత మనసః 36

శ్లో॥ పఞ్చాయుధాధ్వరవిధౌ స్వయ మాధ్వరాధ్వ
వ్యాకర్తృ కౌశల చలాచలతాం జిహానః।
పఞ్చాయుధః కమల సద్మని వ న్నితాంతం
కాంతా సుఖామృత రసం బుభుజే గిరీంద్రః॥ 37

శ్లో॥ ఆత్మజానుభవభోగ ధూర్వహో - -ప్యాత్మజానుభవ మాప్తు మక్షమః।
సో - న్వచింతయ దనంత సంపదః-సానుమాన్ విపిన చంద్రికా ఇవ॥ 38

శ్లో॥ మే - నయానవధి నాత్తమపత్యం తేనయా - నమయ దాత్మని చిన్తా।
కేన సా నలగతీతి విచారో మేనయా నను గిరే రనువారమ్॥ 39

శ్లో॥ సన్తాన స్సన్తాన స్సన్తాన ద్రోశ్చ మూలసన్తానః।
సన్తానేన విహీన స్సన్తానాపేత గీతికాన్యూనః॥ 40

శ్లో॥ గోత్రా నన్ద కరస్సుతోయది పునర్మామేవ నో బాంధవాన్
క్షోణీం నన్దయతి స్మ నన్దన సుఖాత్ స్వర్గాయతే భూతలమ్।
మయ్యస్మిన్ జనకోఽయ మిత్యనువదన్ పుత్రః క్వ వా - స్తే జనై
రన్యోన్యం జనకో - య మిత్యభిభవం ప్రాప్తుం బభూవాస్పదః॥ 41

శ్లో॥ ఉరసా - లిఙ్గితుం నాహం శిరసా నన్దనం స్పృశన్।
నిసర్గరౌరవాలమ్బ స్తం పునర్నోద్దధార చ॥ 42

శ్లో॥ అవిపద మవలమ్బితో - పి భూభృత్-విపద మతీవ వహన్ ముహుర్ముహుః।
అనుగత నయతా ముపేయివాన-ప్యనుగతనయ మేతు ముల్లలాస॥ 43

గ॥ ప్రాణ పఞ్చకన్య తదనుసంఖ్య మా సంజితు మివ సఖ్యం పఞ్చానలీ మధ్యాధ్యాసీన స్సన్ధీకృత గన్ధవహబన్ధుత్రయ సంబన్ధినాం యాయజూకానాం అనిదంపూర్వం విస్మయ మాపాదయన్ నిదాఘే నిరమర్షణః పార్షతధారాభిః క్షపితక్షుధః వర్షాయుతైర్వర్షాను శూన్య శీర్షతయా సర్షప ప్రమాణ జగ్ధి ర్బహిరావాసో - తి వాహిత వర్షాయుతో నిస్తర్షః

చూర్ణికా

అథ కదాచిచ్చిరన్తనాశ్చిరన్తనభారతీశిరఃపరిష్కారవచనపరిష్కార సిద్ధాన్తవల్లరీవేల్లిత హృదయోపఘ్నాః నిర్విఘ్నతపస్సంప్రదాయపారమ్పరీ పారదృశ్వానః నిరన్తరనిరన్తరాయో పరతి సుధాసేవనజనితశర్మవర్మాణః సంస్మృతి హాలాహల కాందిశీక జగజ్జనతా భయాపహరణత్రిపురహరలీలావిడంబినః మాయాజమ్బాలామ్బర మణయో మునయః శౌనకాదయ స్సభామకుర్వత భూధరశేఖరశిఖరే॥ తతః॥ 7

శ్లో॥ అనేహ స్స్యన్దనే త్రైవిహికాముష్మికరథాఙ్గకే
అస్మాకం రథినాం సూతః క్వాస్తే త్వాహం సమీహిరే॥ 8

శ్లో॥ రోమహర్షణసంభూతి ర్వ్రాతాదాసీ త్తపస్వినామ్
సైవ తం ప్రకటీచక్రే సాఙ్గా శృఙ్గానుషఙ్గిణమ్॥ 9

శ్లో॥ దిష్టా - దిష్టం ఫలమిదమభూదిష్టదిష్టోపలబ్ధం
యత్ సూతం నః ప్రదిశతి యథా దుర్విధానాం నిధానమ్।
ఇత్యేవం తాన్ పరిగణయతో - న్వీక్ష్య కర్మందినో - సౌ
బ్రహ్మజ్ఞేభ్యో నతిరితి వదన్ ప్రాదురాసాన్వగన్వక్॥ 10

శ్లో॥ భువస్థల అథస్థో - పి వినయేన తపస్విషు।
తత్కృతాదరణోల్లాసాదువాస భువనోపరి॥ 11

శ్లో॥ నిర్మథ్యానందజలధిం శేముషీమంథమంథనైః।
ప్రశ్నామృతం దదుస్తస్మై స్వామృతత్వాయ తాపసాః॥ 12

శ్లో॥ యాస్సంపద శ్రుతిమతాం శ్రవణేషు తద్వ
త్తేషాం సదః ప్రవచనేషు చ పుణ్యలభ్యాః।
తాభి స్సదాశివ కథాభి రమూన్మునీ న్నః
సంతర్పయార్పయ మనాంసి చ నః పరస్మై॥ ఇతి॥ 13

గ॥ అయం ఖలు విశృంఖలమేచకచకచ్చకితబలభిదుపలమయూఖమఞ్జరీ పుఞ్జరీతిభి రసితవపుః ఉదఞ్చితకాఞ్చనప్రసూనప్రభా ప్రతతిభి రభినవశాతకుమ్భ ప్రావారా - చ్ఛాదితమూర్తిః ఉల్లసితవిహగవల్లభఞ్చరణ రుచిరరుచి రభఙ్గుర పఞ్చాయుధ విహార సన్దీపకః శృఙ్గసముత్తుఙ్గ స్ఫురిత వనమాలికాక్రోడః క్షోణీధురన్ధర సౌకర్యసమాసాదిత శక్తి రసకృదనురూప బహురూపప్రకాశక కళాలలితోశేష విశేషైశ్శేష తల్ప మనుకుర్వాణ శ్రుతివితరిత మమరప్రతిపాదిత మభయదమభవద్యుష్మదస్మదో శ్శిఖరిపరివృఢత్వ మితి స్పర్ధత ఇవ మురద్విషా - ధునాతన సనాతన జనాద్భుత మహిమవాన్ హిమవాన్॥ 14

శ్లో॥ అస్మిన్ భూభృతి యన్మహీధరపదం తద్యోగరూఢం పరే
ష్విద్ధం డిద్ధ వదర్ధవన్న హి మహానద్రిః కులే ధూర్వహః
గోత్రాం బష్కయణీకృతాం బుభుగణై ర్వత్సీకృతోయం పిబన్
రత్నాని ప్రదదౌ డబిద్ధ సదృశీం తత్రత్నగర్భాభిదామ్॥ 15

శ్లో॥ నీహారార్జునతా ద్రుమైర్జటిలతా సందీప్త పంచాస్యతా
గంగా శేఖరతా ద్విజేంద్ర వహతా సారంగ సంపన్నతా।
స్వాను స్యూత గిరీశతా సుమనసాం సంస్తై రభిష్టుత్యతా
తా స్సంభూయ గిరే ర్మహీరథపదే చక్రూ రథే త్యన్వయమ్॥ 16

శ్లో॥ అనంత మణిమత్తయా సమభవ ద్రుషా రోదసో
ర్మయా కమలబంధునా కథమితి ప్రతీతః క్రుధా।
భువో విజయ మావహన్నిరవకాశ మాపాదయన్
తథా ద్యుతల మావృణో దహహ భూభృతి ప్రాభవః 17

శ్లో॥ గచ్ఛన్తం చలతారథేన మిహిరం చన్ద్రం చ దృష్ట్వాగ్రగో
వాతాయు స్స్వవిషాణ కోటిభిరదాదజ్ఞద్వయం చోభయోః।
తేన ద్వాదశధారవిశ్శిశిరగు ర్ద్వ్యష్ట ప్రకారో - భవ
త్తస్మిన్ భూధర శేఖరే స మహిమా కేనాద్య పంఫణ్యతే॥ 18

శ్లో॥ సింహాదీన్ ప్రతిబిమ్బితాన్ మణితటే బిమ్బభ్రమా ద్దంశితా
భిల్లా లక్ష్యతయా ప్రతాద్య నిశితై శ్శస్త్రైర్గహీత్రాధియా।
గచ్ఛన్తస్సవిధం సమీక్ష్య న హతా ఇత్యాత్తచాపాః పున
స్సక్రోధం విదధు శ్శరవ్య ధిషణాం తేష్వత్ర చిత్రం ముహుః॥ 19

శ్లో॥ ద్విజోక్తే వాశితే సామ్ని స్వనన్తః కీచకాః శ్రుతేః।
సాహాయ్యా ద్వంశ సమ్భూతిం ప్రథయన్త్యాత్మనాం గిరౌ॥ 20

శ్లో॥ భూభృద్భి ర్బహువాహినీ పరివృతైః కిం చక్రవర్తీ యుతో
హ్యస్యాన్యో మహిమా పరోపిగరిమా సృష్టేః ఖలు ప్రాభవః।
ఇత్థం భూచర ఖేచరై రభినుతో - వశ్యాయ భూమీధరో
ధుర్యస్తంభ ఇవాఽఽబభౌ క్షితితలే బ్రహ్మాండగేహస్య చ॥ 21

శ్లో॥ కటకం గిరి సమ్రాజః కటకాభరణం బభౌ।
పిటకం గుణరత్నానాం ఘటకం సర్వసమ్పదామ్॥ 22

శ్లో॥ సౌధాగ్ర ఘటిత కుంభం కుంభం పరివృత్య నాభసం పరితః
ఏకస్మిన్ రాశిరితి ప్రథితాం జగదజ్ఞతాం నిరస్యంతి। 23

శ్లో॥ పురగోపురాగ్రసింహాన్ ఖచరేభ్యస్థలనివిష్ట శుణ్డాలాః
సమవేక్ష్య కాన్దిశీకా ఆశాన్తా నధిసమూషు రాశాన్తాః॥ 24

శ్లో॥ బాలా లీలావధూతా దిశిదిశి సుమనః కందుకాః స్వస్వవీథ్యోః
అన్యోన్యం సంపతంతః సురభి సురభిళా మోదయంతాం తథాపి।
ఖఞ్జాం భాం పార్థివీం చ శ్రియమభిలషితా ద్రష్టు ముత్కణ్ఠయావా
తే కుర్యుస్తత్ర బోద్ధా భణతు బుధగణః స్వర్భువోస్తారతమ్యమ్॥ 25

శ్లో॥ కతి నసన్తి పురాణి నగేన తత్ సపది రాత మతో నగరం భవేత్।
నగరమావసతి ర్నగరం హి నో నగర నామ తదన్యపురాజ్జరమ్॥ 26

శ్లో॥ తత్సాల జాలై రతి లోక శాఖా శిఖాభి రాచ్ఛాదన మావహంతి।
పౌరందరాదీని పురాణి సద్యో వహన్తి శాఖా నగర ప్రతీతిమ్॥ 27

గ॥ అపిచ। నిరవధిక విధివిధాన విచిత్రతయా మహాకులభరిత జీవనోల్లాస సంధాయకతయా వికస్వర సుస్వర మాధురీధురీణ ద్విజకంఠసముత్కంఠతయా నిగమ మనుకుర్వత్ స్వామభిధాం నిగమ ఇతి ప్రకటయతి మద్యేహర్మ్య మటంతీభి స్సీమంతినీభి రైరావతీ సాహిత్యం కుర్వనకృత మర్దనేషు మర్దళేషు గర్జితసర్జకతాం త్రుట త్తారహార గుళికాస్రస్త మణి పతనైః కరకా వైచిత్రీం అహరహ రాతాద్యమాన ఝల్లరీ పటహముఖవాదిత్ర చిత్రధ్వనిధోరణీభిః అదమ్భగమ్భీర ఝమ్పా సంరంభం అభ్యర్ణ పూర్ణావశ్యాయరుఙ్మయూఖ పాటిత త్రియా మాకరప్రస్తరస్యంది బిందుసందోహధారాభి రవిరతా - సార పారంపరీం సముద్వహ దప్రకృత ప్రావృషేణ్య జలధరై రచ్ఛిన్నం ప్రాసాద సమాసాదిత లీలా జాలక జాల సముద్గీర్ణైః కాలాగురుధూపై రివ స్వనామ్నా స్వస్థానాదపి మహోన్నత మోషధిప్రస్థం స్వస్థాన మభూదస్య। 28

శ్లో॥ తదోషధి ప్రస్థ మశాసి రాజ్ఞా-మహీభృతాం పూర్వ పరార్ణవ స్పురా।
యతో వినమ్రా అపి భూభృదాళయః-సమున్నతా దుర్గమ దుర్గ పాళయః॥ 29

శ్లో॥ సంబంధా దైక్యమాపన్నౌ హిమహేమ మనోహరౌ।
జాతరూపౌ చ సుషమా వభూతాం హైమ పర్వతౌ॥ 30

మేనా

శ్లో॥ దారాః కీరాలాపా ధీరా ధారాళ మన్మథా - టోపా
తారా దారా భాస్యా కా రామా రామణీయకే చాస్యాః। 31

శ్లో॥ కమలాలయం నకమలం కమలా - లయ మేత దాననం దృగ్భిః।
భ్రమరాయంతే భ్రమరాః కించిత్రం పద్మినీరతిస్తేషామ్॥ 32

శ్లో॥ అజ్గే నాజ్గీ కురుతే చన్ద్రం వదనేన సమ్ముఖీ కురుతే।
సల్లాపయతి మృదూక్త్యా ధాతు స్స్వార్థస్థితిః ప్రసాదాద్ధి॥ 33

అజహదమృతసేకా నావహ న్యోగిచర్యా
మభజత తుహినాద్రి ర్మార్గణే - మ్భోజరాశేః॥ 73

శ్లో॥ కమల మార్గణ నిర్ధరణోప్యయం-కమల మార్గణ తత్పరతా మగాత్।
భవవిభేదన లోలమనా మనా-గభవలిఙ్గ సమర్చణ లిప్సయా॥ 74

శ్లో॥ శతపత్ర శతచ్ఛత్రీ ఛాయా మాయాన్తరాన్తరే।
ప్రతిబిమ్బ మిషాద్బ్రహ్మా ప్రాదు రాసీద్గిరేః పురః॥ 75

శ్లో॥ ఐరావతీ! ముదిరగన్ధ కథా న, ఘృష్టి
మాలీ! దృశోరమృతసేక మధా న్న, సోపి।
ఐరమ్మదో న నటతి స్ఫుట మేతదాస్తాం
మద్దైవ భావి భవితా బహుధైవ దైవమ్॥ 76

శ్లో॥ ప్రియం కళత్రం మమ మే మమేతి-మిత్రా యుతా ద్వాదశ కింను పద్మే।
భవేదిదం ధూర్మహసోనిదానం-పశ్యామి సాశ్చర్య కథా నిధానమ్॥ 77

శ్లో॥ కమల జను రహిత సహజా కమలదృ గవరోధ ఉతచ కమలభువః।
కిమలం కురుతే కమలం కమలాప్త సహస్ర భాస మాతనుతే॥ 78

శ్లో॥ రా జీవరక్షణాయైవ రాజీవాం తర్గత స్సతామ్।
రాజీవ భాసతే స్వాన్తం రాజీవ త్యద్భుతామ్బుషు॥ 79

శ్లో॥ తిలకి తాద్భుత దివ్య మహోమహః-పులకి తాపఘన స్స మహోమహః।
ఇతి విచారయతా మనసామ్బుసా-వచసి పఙ్క నిరాసధురా మరాత్॥ 80

శ్లో॥ ఓం తత్సత్త్రిపదీ య దన్వపశగా నార్థోపయోగం వ్రజేత్
యస్మా దన్య దిదం జగ త్తత ఇతి బ్రాహ్మీ నియన్మంజరీ।
యస్మాత్కల్పిత మర్థవ త్సుమనసాం వాదై ర్వినోదైర్నమ
స్తస్మై చిద్వపుషే మనోధనముషే కుర్యాం పరఞ్జ్యోతిషే॥ 81

శ్లో॥ నాన్యత్ కించి దఖణ్డమద్వయమజం బ్ర హ్మేయనే ద్వే ఇతి
ప్రోడ్డీయ ప్రథమే సుఖం తదితర త్సంకల్ప్య నాన్యత్ర చ।
కర్మ జ్ఞాన మతే ప్రతార్య పురుషా న స్థాస్నుతాం నేష్యతే
మాయా వాద ఉదేతి యత్ర మహసే తస్మై నమో బ్రహ్మణే॥ 82

శ్లో॥ మోహధ్వాన్తతమోనుదే భవకథా నిర్వాపణోద్యన్ముదే
భక్తాన్తర్ధన సంపదే పరిహృతామర్త్యర్షి సర్వాపదే।
మాయాసఙ్గభిదే వియత్పరిషదే మూర్తీ భవత్సంవిదే
నా కౌకః కకుదే గుహాగృహసదే తస్మై నమ శ్శమ్భవే॥ 83

ప్రహర్షాదార్షీం చర్యా మకార్షీత్। నితాన్త మతాన్త లతాన్త చ్ఛాయా స్వశ్రమః వైశ్రవణ హరిదా శ్రయేణ మాతరిశ్వనా అశ్రాన్త శ్రిత వపు రపునర్భవ పులఙ్కాకురై రాశఙ్కిత గహన దురవగాహో హిమాన్యా సిద్ధయా హిమేన సహ పునరుక్తః పుష్కరసరసో మూర్తా - కృతిరివ పాథః ప్లుత గాత్రో గణరాత్రేషు। 44

శ్లో॥ అజీవం జనతాఽ జవఙ్జవ జవా జీవాయ కోన్యః ప్రభు
ర్జీవఞ్జీవ సుహృచ్ఛిఖా మణిమతో 'యాయాం' త మిత్యద్రిరాట్।
రాజీవైరనువాసరం నియమతో నామ్నాం సహస్రేణ తత్
పూజా మా రభతా - ద్య భావ హతయే దైవంతథా భూభృతః॥ 45

మానసం బహిరేవస్యా ద చలస్యాబ్జ సఙ్గ్రహే।
ఇతీవాఽన్తర మప్యా సీత్తస్య తేషాం హి శోధనే॥ 46

గ॥ అవశ్య మవశ్యాయభీరుతయా భయార్తానా మివ దుష్కరాతి పుష్కలపాథః పుష్కర జఠరలుఠతాంబిసినీ విసరాణాం ప్రసవైరమ్బక సౌహార్దాదివోపలాలయన్ కరసఖ్యాదానీతైః కమలైర్విమలైః కరకమలం కమలా కాముక నాళీక మనళీక భావనయా ప్రార్చ్య దర్చామచర్చికాభిః॥ 47

శివార్చనా

శ్లో॥ అద్యేయే ధ్యానం త్వయి బుధ్వా ఖర్వస్య వృక్షఫలభోగః।
తథ్యే సర్వగతత్వే మిథ్యైవా - వాహనం శంభో॥ 48

శ్లో॥ హృదయ గుహా కుహరే మమ మదన ముఖాస్సంతి మత్తమాతఙ్గాః।
పఞ్చాననలీలాం సముదఞ్చయ పశ్యామి పఞ్చ పఞ్చా - త్మన్॥ 49

శ్లో॥ పాద్యార్ఘ్యాచమనీయాన్యేవ త్రయ మర్పయే త్రిలోకేశ!।
యత్త్రయ మాద్యం మరుతాం తత్రయ మూచుః పరం నమస్తే - స్తు॥ 50

శ్లో॥ త్రిభువన ముకుటాభిషిక్త మీశం-పరికలయామి భవన్త మాదిశూన్యమ్।
శ్రుతిరపి యమనాది రిత్యవోచత్-కృత మనయార్థ వివేచనం సుధీభిః॥ 51

శ్లో॥ ఆశాబద్ధం నితాన్తం ప్రవదతి చ జగత్ త్వాం త్వదాకల్పసంపత్
కృత్తిర్భస్మాస్థినాగా విరతి రితి కథా కూటవృత్త్యా కృతార్థా।
బ్రూహి త్వం జ్ఞాతు మిచ్ఛేర్మమకృత ధిషణా ముత్తరాసఙ్గలిప్సా
మాధత్స్వాచ్ఛాదితం స్యాదభిహితకలనాద్భూభృతాం సర్వముర్వ్యామ్॥

శ్లో॥ అసితం భసితం భసితం లసితం హాలాహల చ్ఛవిచ్ఛాదాత్
తదపిచ హరిహర కన్యా సఙ్గ ఇవాటీకతే విభోశ్శోభామ్। 53

శ్లో॥ హరి చందన మనులింపేత్యుక్తే రపశబ్ద శేముషీం మాగాః
అపశబ్దోప్యపశబ్దోనస్యా దపశబ్ద ఏవహి సుశబ్దః॥ 54

శ్లో॥ అక్షతాన్ శిరసి పూజయే విభో-ఋక్షతా మనుసరన్తు సమ్భృతాః।
గాఙ్గఫేనలవ భావనాం తు వా-చన్ద్రమఃకరసుధాణుతాం తు వా॥ 55

శ్లో॥ కుజ బలాదివ రాజవతంస! తే-కుసుమ బృంద మద శ్శిరసా ధృతమ్।
సుమహితార్థగతి స్సుమనోధునీ-సుమనసాం మనసాం కురుతే ముదమ్॥ 56

శ్లో॥ త్వయ్యగుణే - పి గుణస్యా - పాదే వాదే బహిస్తమస్త్వం హి।
తత్సాధక మేతత్ స్యా దజ్ఞేషు గృహాణ ధూపధూమం త్వమ్॥ 57

శ్లో॥ విశ్వం కః కంభజతే కేనస్యా ద్భోగభాజనం కస్మై।
కస్మాత్ కస్య విలాసః కస్మిన్ క్రియతే - స్తు మంగళం తస్మై॥ 58

శ్లో॥ అహమయ మాద్యే పుంసి త్వయ్యుపహార స్సమర్పిత శ్శంభో
కించి దుదంచయ వీక్షాం శేష మశేషాయ వస్తునే భవతాత్। 59

శ్లో॥ వీటీసుఖోపలంభాత్ పాటీరసితం చ వర్ష్మ పాటలితమ్
ఆటీకతే మహః పరిపాటీకం రక్తశుక్ల సామ్రాజ్యమ్॥ 60

గ॥ ఇతీత్థంభూతయా అర్హణయా సమర్హయా గర్హస్తవయో రభ్యర్థితమనా బర్హికఙ్కణజనక మర్చయన్ దాశార్హ పృషత్కం మానసాది పుష్కరేషు కమలాకరత్వే సహస్ర పత్ర పద్యయా అవశిష్టే కథయా అనిమిష కూలఙ్కషాయాం ఏకదా సముత్ఫుల్ల హాటక కుశేశయానాం సహస్రం సంపుల్లాశయశ్శయాభ్యాం సంవర్తికాపత్రసమ్పుటితం నిధాయోత్తమాఙ్గే జిగమిషయా సత్వర మపతతార తుషార ధరాధరః 61

శ్లో॥ కిం ఖం మూర్ధ్న్య పత చ్ఛిరోభి రనిశం సంఘర్షణా దేవ మే।
కిం వా కర్పర ఆత్మనః పద భరా ద్భుగ్నే తలే - ధోనతః॥
నైవాహం నశిరో - ధవా మమ మనో భీష్టం పరం దైవతం।
మయ్యా వేశిత మద్య వేతి గిరిరా ద్భ్రామ సాభ్రే పథి॥ 62

శ్లో॥ సధరాధర సప్త సాగరీ-గహనా భూర్మమనైవ భారభూః।
ద్రుహిణాణ్డ మగా త్కరణ్డతాం-మమ తస్యేద మనభ్ర వర్షణమ్॥ 63

శ్లో॥ ఘర్మో - పి నిర్ఝరాన్ సూతే పాదౌ మే పర్వతాయితౌ।
ప్రసూనాని ప్రసూనత్వ వృథా మాతన్వతే నను॥ 64

శ్లో॥ పద్మాన్ స్వదారానతికర్క శో - యం-నిగృహ్యా గచ్ఛేదితి సప్తసైన్ధవః।
కరై స్సమస్తావన మంస మస్త్రైః-నిపీడయే దిత్యుదితం కృతార్థమ్॥ 65

శ్లో॥ సుమన స్స్వన సుమా భిధాం పరేషాం-ప్రతికూలీ కరణాయ కర్హినో।
ద్రుహిణా రమ్భ నలంఘ్యతాం ను వక్తుం-కుసుమాఖ్యైవ బలీయసీ మమార్థే॥

శ్లో॥ గోత్రాణాం శతపత్రభీ ర్విధికృతా వైధం విధానం ను క
శ్శక్తో లఙ్ఘితు మద్య మయ్యవసితా సా శాతపత్రీ తతిః।
ఇత్యన్త స్స్మరత స్తతో హిమవత స్స్వాంతేన సత్రా పదో
రావిర్భూత మభూత భావి శతశో మద్యే నభో రిఙ్ఖణమ్॥ 67

గ॥ ఏవ మాకులిత హృషీక ప్రపఞ్చతయా ప్రాకృత ఇవ హరితః పదేపదే - వలోకయన్ దిగ్భ్రాన్తతయా వాతాయురివ అనవరత నిశ్చల కన్ధరోపి విశిథిలిత కంధరో నిరన్తర బహుపాద విలాస చతురోప్యేక పదా సహనో భువన చతుర్దశీ భరణ ధురన్ధరోపి భువనజభారధూర్వ హతా పరాభూతః ప్రావృషేణ్య ధారాధర ధారాస్పర్ధినీభి ర్నిదాఘధారాభి ర్దేవమాతృకా మివ ధరాం కుర్వన్ కల్పాన్త ప్రసర్పత్ప్రభఞ్జన ప్రతిమా ప్రమథన వికాసై రుచ్చాసైర్దృషత్ పరివృఢ పుట భేదనేషు అకాణ్డ వ్యత్యమోత్పాత ముత్పాదయన్ అధస్తా దాగమన వశా దయత్న చరణ విన్యాసోపి దిష్టా దిష్ట సిద్ధి మాసేదివాన్॥ 68

శ్లో॥ అయం పంథా స్తన్మే భవన మితి విజ్ఞప్తి విధురే
భరభ్రాంతే - భ్రాంతాత్ ప్లుత వతి గిరీంద్రే క్షితిభరాత్।
ఫణీన్ద్రం గూఢాఙ్ఘ్రిం జఠర పిఠరా భుగ్న చరణ
ప్రణాశా దాశాసు త్యజతి న తదాఖ్యాన లఘిమా॥ 69

శ్లో॥ ధురిపీడనేగిరిరగాచ్ఛ చలత్వం గిరిసంప్లుతే - పి కురగాదచలత్వమ్।
ఉభయోశ్చలాచలవిధౌవిచక్షణారచయంతు శాబ్దికసమాససంస్కృతిమ్॥ 70

శ్లో॥ అనుకూల మేవ సరసాన్తరఙ్గిణాం-చరితం మయాను చరితం తథాపి మే।
ప్రతికూల మద్భుత మిదంబభౌ మృదః-పట జన్మవ త్సమభవ త్కి మిత్యహో॥

గ॥ సానుశయ స్సానుమానం సానుమానధ్వనిసాధ్వసోదయ బీజ మజానన్ సాధ్వసాధు శఙ్కా పఙ్క ప్రక్షాళనాయ ఆశయకలశీ పూర్ణచేతనాం భస్సంభారో మేనయా నయాభరణయా భక్తి కూలఙ్కషయా పత్యుః ప్రసరద్భి రివ ఝరై శ్శీతల పాథఃకృతాభిషేకై రిన్దీవరైరివ సానురాగ వీక్షణై రక్షీణైః ఫేనకూటైరివ పాటీరై స్తరఙ్గనభస్వద్భిరివ వ్యజన గన్ధవహై రరవిన్దాసవై రివ మధురసై రూర్మిసంఘర్షైరివ సంహనన సంవాహనై రనాయాస సముద్వాసిత నిరవధికపథాయాస స్సుధా - ప్లుత ఇవ ఆహ్లాదసమాసాదిత నిర్వృతి నిస్తంద్రి ర్ధరేంద్రః నిఖిలావగుణలతా శస్త్రికాం సంవర్తికానిర్వర్తితాం నాళీకభస్త్రికాం పురో ధాయ నిజబలాతిరేకనివర్తన మూలహేతుం విశఙ్కటాఽఽదీనవామ్భో నిధి సేతుం భారహేతుం విచేతు ముత్సేహే॥ 72

శ్లో॥ ప్రతిదళ మనుచిన్వన్ శోధయన్ బీజవర్ణాన్
భ్రమరహిత రసాదీన్ భావయన్నంతరన్తః।

శ్లో॥ పాత్రం తటినీ గాత్రం పాత్రం కనకాది నిర్మితా మత్రమ్।
పత్ర సమూహః పాత్రం పాత్రం మే వస్తు న దమునో నేత్రమ్॥ 109

అపిచ॥

గ॥ తదయ మనాకార్య స్సఖ్యై స్సత్రా సత్రం సముపబృంహిత దివిష దాపగా పాథః పూర ఇవ నక్రాక్రాన్తో మా భూ దధ్వరః సామాజికా స్సాధ్వసం నాభిభజన్తు నః ప్రోత్సాహ దహో వల్లభ సముల్లాసే కా కథా తుషారస్య॥ 110

శ్లో॥ క్వచి ధ్రువానీ త్యభిధాయ పుత్రీం–దాక్షాయణీ శబ్ద పునః ప్రయోగాత్।
కుత్సాం సముత్సారయితుం సమీహే–విషాద మూలః కిల మ త్తదుద్భవః॥ 111

గ॥ త దియం కాళీ ఆహితుణ్డిక ప్రోత్సాహిత వ్యాళీవ పృదాకు పరిష్కార సమ్బోధిత ధిషణాపరిష్కృతా ప్రాగ్వంశ పవిత్రాపి ప్రాగ్వంశ కోణాధినివిష్ట దృగఙ్కురా మా భూదితి మా ముద్దిశ్య వికత్థనీం రీతి మురరీకుర్వన్ అభీతోప్యభితః కుమారీభి ర్బహుప్రజామాతృభి ర్జామాతృభిస్సమాఖ్యయాసమార్జితబుభుసిన్ధుభి ర్బన్ధుభి రాలిప్తగహనకర్మనిషద్వరైః పరిపఠితోపనిష ద్వరై రపి విద్వద్విసరై రారమ్భిత సత్ర స్త్రయీ నిర్ఘోష బధిరిత రోదసి బ్రహ్మ సదసి నిర్వికల్పం కృత సఙ్కల్పః కల్పాన్త కల్పముపప్లవం భువన రాశే ర్వసరాశేరివ దవశుష్మణా కల్పయాఞ్చక్రే॥ 112

శ్లో॥ ఉదయ దరుణ రోచి ర్ద్రుఙ్మరీచి ర్దధీచి
స్సదసి కులిశ వృష్టీ రుత్సృజన్ వాక్సమష్ట్యా।
రభస విచల దోష్ఠం బ్రాహ్మ ముద్ఘాట్య దోషం
కుధరమివ తమే వోత్తంసయన్ సఞ్జగాద॥ 113

శ్లో॥ పాత్రం నకిం మఖ ముఖే జుహురాణ నేత్రః।
పృచ్ఛాత్ర తం చరణ నేత్ర మనేతృ బుద్ధ్యా॥
జల్పే ప్రజల్ప భవతో న మఖే ద్విజాస్స్యుః।
నైతావతా – పి భవతో న ముఖే ద్విజాస్స్యుః॥ 114

శ్లో॥ పరాఙ్ముఖే దైవత సార్వభౌమే–నిరస్తభీ ర్యష్టుమనా మనాక్తత్।
నయాతి తూష్ణీం మరుతాం నిపాతో– గేహే చ దేహే భవితేతి రూఢిః॥ 115

శ్లో॥ వదావద ధురాం వహన్ వదసి యోగ్యతా – కాఙ్క్షయోః
ప్రసక్తి రభిదృశ్యతే న కథమత్ర శాబ్దగ్రహః।
శివం వ్రజ శివం భజ త్యజ రుషం స్వతో నాన్యథా
మఖం భజసి కిం త్వఘం వ్రజసి పూర్వ వర్ణచ్యుతేః॥ 116

శ్లో॥ సృష్టిం పాలన మత్యయం రచయతాం బ్రహ్మాచ్యుతార్చిర్దృశాం
ఏతా మారచితుం త్రయీం కుశలినో యద్భ్రూవిలాసాణవః।
తేనాహం జయమేమి తస్యపదగ స్తస్మా దహంచేతసీ
తస్మై విశ్వకృతే జగత్త్రయధృతే దేవాయ తుభ్యం నమః॥ 84

శ్లో॥ నైన్ద్రీ మాతృభువీం తథా – మ్బుజదృశీం రౌద్రీంశ్రియం కామయే
త్వత్పాదాబ్జ మరన్దబిన్దులహరీస్వాదే మనో లోలుభమ్।
వాఞ్ఛేయం కృపయా విధేహి భవతా దేతత్ప్రతిష్ఠాజుషా
మేకం వైకతమంతువా సుమనసాం శ్రేయస్పదే తే నమః॥ 85

శ్లో॥ ఇతి స్తుతి కథామ్బుధి ప్రబల మన్థనాదుత్థితా
రమేవ కమలాన్తరా దుదభవ జ్జగ న్మాతృకా।
గిరే శ్చిర పురాన్తకృచ్చరణ భక్తి కన్యామిథో
విహార రసికేవ కాచన శతాలికా బాలికా॥ 86

గ॥ సమన్తతః సుమనః పద్యాయా మనిదమ్ప్రాహృద్యాయాం మహీ ధరనేత్రానన్దకరీ చిత్రాయమాణా దైవానక విశఙ్కటారభటీ న కేవలమైదంయుగీన కథా శ్రోత్రద్భుత కరీ వృష్టిర్వార్ధశ్రవసీ సుమనసాం సాధ్వీడిత మాధ్వీధారాభిః పృథ్వీం కల్పభూరుహా మాకల్పయాఞ్చక్రే॥ 87

గ॥ సురభువన భువనజాక్షీ కదమ్బ మమ్బరపథే ననర్త మూర్త హ్రాదినీ నికురమ్బమివ గన్ధర్వానుబన్ధ తత విరావై రదమ్బ రమ్భాసంరమ్భైరశ్రాన్త పరిశ్రాన్తోషితై రేవ విస్మేర హృదయః అతిప్రభూతానన్దా శ్రుణా మా దిత్య స్రవన్త్యా ఇవ జనకతాము జ్జీవయన్ భగవత్యాస్స్వ లోచన మరీచి చకచ్చకై రయత్నా క్షుద్ర క్షౌమోల్ల భలాభం కుర్వన్ తదీయామన్దమన్దహాసకౌముద్యా ప్రమోదాఙ్కుర కోరకిత స్వ స్వాన్త చకోరస్య నిత్య సాహిత్య సాహిత్యముద్రా ముద్రంజయన్చిర జనుశ్శత సమార్జిత కర్మ ఫల సస్యానామవగ్రహో భగవదనుగ్రహో మదేకతాన స్తతాన జానపదానుపలభ్యాన్ అభ్యుదయాన్ పురుషార్థప్రవర్తినీ భవతో లిప్సా పరమపురుషార్థ ప్రవర్తినీ అహమేవేతి సన్నిధి సన్నిధి మాప ఆపదాంనిహన్త్రీ మమేతి నిశ్చిన్వానః మన్వాన శ్శరణ మితి ననామ॥ 88

శ్లో॥ భగవతి భవజాల జాల బన్ధం
మ దజినయోని మముం గృహాణ మఞ్జు।
భవతి ఖలు వినోదనాయ రాజ్ఞాం
కిముత విచారయ తద్వ్రతన యోగే॥ 89

శ్లో॥ మాతస్త్వ మఖిల జననీ నాహ మశేషార్థ పూరకో నేతి।
జననీ నిసర్గ బోధా న్మాతర్మే కథ మిదం పదం వచ్మి॥ 90

శ్లో॥ జనని! జననీ సహస్రే జననీ జననీతి జల్పిత మనల్పమ్।
త్వయి జననీతి వదామి త్వాం జననీ త్యుక్తవతి కథం జననీ॥ 91

శ్లో॥ జనయిత్రి! జనయితారం శివ మే వోదిశ్య యత్తపశ్చరితమ్।
తస్య ఫలం భవతీతి య దేషస్యా దేకశేషఫలితార్థః॥ 92

శ్లో॥ అమ్బ! వద నారవిన్దం వదన తులాయై ద్విజేంద్రసాహిత్యాత్।
వక్తు మిద మిత్థ ముచితం చరణతులాకోటికం బభూవేతి॥ 93

శ్లో॥ త్రయీగహనవీథికా విహృతి నిష్ఠురాఙ్ఘ్రిద్వయీ
ప్రమర్దన విధోపధేర్దిశ మృదుశ్రియం మానసే।
బహిర్గత కఠోరతా ప్రమథనం భవే దర్షణా
విధే స్తవ కృతార్థతాం భజతు మే - ద్రిశృఙ్గోచ్ఛ్రయః॥ 94

శ్లో॥ యన్న తాదున్నతో నాస్తి యద్వరాత్ సద్వరో నరః।
యద్వాన్విద్వాన్ జగన్మాతః తత్త్వం తత్త్వం నతోస్మి తే॥ 95

శ్లో॥ కారుణ్యం దధతీ బాలా బహిరంతర్జగన్మయీ।
తస్యాస్తే చరణే ద్రష్టుః శరణైకాన్తికే నభీః॥ 96

గ॥ ఇత్యేవ మభ్రంలిహాభి శ్శిరఃపరమ్పరాభీ రసాతలగతోపి రసాతల మాక్రమన్ నమోభిః పరిక్రమశతైశ్చ దేవీం పరిధిగతా మివ కుర్వన్ పర్వ సుపర్వాన్ద్మోమూర్తిరివ నిరతిశయానన్దరస సముపబృంహిత స్తూష్ణీం తస్థౌ మూర్ధని రఞ్జయన్నఞ్జలిమ్॥97

శ్లో॥ గిరిరాజ రసాలం తం వాసన్తీవావృణోద్దశా।
వినిస్రుతా - మ్బికేయీ గౌః ఖేలత్కాలవశాదను॥ 98

శ్లో॥ తాత! త్వదీయా సురభీకరోతి-సంపుల్ల మల్లీవ మతిర్జగన్తి।
మనోరథస్తే సుమనోరథో - భూత్-బుధాదరాత్ సత్పథసన్నికర్షాత్॥ 99

శ్లో॥ భవత్తర్షో హర్ష ప్రసర మసృజ ద్భావుక ధురా
ధురీణో మద్జ్ఞాత స్సదభిహిత మన్య న్నభవతి।
ఫలావశ్యమ్భావా త్పరిణతి ముదేత్యాత్మ భవధీః
భవన్మాత్రానైవ స్ఫుటతి పురహంతు స్సహమయా॥ 100

శ్లో॥ అత్ర సారీ రహోగాథా మహా కాలానురోధినీ।
అభ్యవర్తత సంవర్తా - వర్తక్షుబ్ధాబ్ధివిభ్రమా॥ 101

శ్లో॥ నవతంతు కర్మ విహితః ప్రజాపతిః
హృది తద్విహీన కృతయే వ్యచిన్తయత్।

నహి తద్విధానమితి తత్పరిగ్రహే
మనసి వ్యచిన్తయత సర్వహీనతామ్॥ 102

గ॥ పురా ఖలు చిర మతిక్రామత్యనేహసి న నామ్నైవ కేవలం విధాన విధయా తపసా జపసాకల్యేన చ సంపద్భిః పంఫల్యమానాభిః విద్యాభిర్వేద్యావేద్య భావా - భావాభిః హృద్యాభిః దక్షో - ననుభూత దశానుభవ సమభిలిప్స యేవ జఘన్య దశా మనుభవితు కామ స్తదఙ్కుర బీజరూపం అహంమతి మహీరుహ మావాపయన్ కర్మణా అనభిముఖ దైవదూషిత ధీర్భ్యై స్సఖ్యై స్సమ్బోధిత వాదా - మోద్రై ర్వేద్రైరేవ పాథోభిస్సిక్తే ద్విత్రి గుణాకృతే చిత్తక్షేత్రే శాఖోపశాఖా ఇవ ప్రతికూలితదైవా దేవాః అనుపభుక్త భోగాసవో వసవః విపదావహా కృత్యా ఆదిత్యాః దుర్భవ బీజా - వాపనానుకూల కృషయో మహర్షయో విముక్తిదుర్భిక్షా యక్షాః సద్గుణ ఖర్వా గంధర్వాః కృతాంతేన స్వాభి ముఖ్యాయకృతానుగ్రహాః నవగ్రహాః కృతహానా - కృతాభ్యాగామ సంవాద నిరుద్ధా స్సిద్ధాః తదాఖ్యాత శ్రవణ పారణా శ్చారణాః శిష్టా అప్యశిష్టాః తదాకారితా అనాకారితాశ్చ సర్వేసమ్భూయ తద్బుద్ధి మన్విచ్ఛన్తః పిచ్ఛన్త ఇవకేచి దన్ధః కబళనాయ యతన్తః తైస్తై రుపేతే తస్మిన్ బ్రహ్మస్కంధే మహీరుహి ఫలమివ విద్వేషో - న్ధకద్విషి సమజాయత తస్య దుర్మేధసో వేధసః॥ 103

శ్లో॥ సర్వజ్ఞత్వం భువన విజయో మారజిత్త్వం మునిత్వం
బ్రహ్మద్వేషో జటిల పదవీ నగ్నతా శ్రీ ఘనత్వమ్।
ఇత్యాదిభ్యః ప్రకృతి చరమే బ్రహ్మణి ప్రాకృతత్వం
బధ్నన్ బుద్ధో భవ ఇతి రుషా మగ్రహీ న్న్యగ్రహీచ్చ॥ 104

శ్లో॥ అశివే శివశబ్ద సామరస్యం
జగతా యోజిత మేకశేషవాచా।
పదశక్తి రిహాస్తి కా ద్విజిహ్వే
శుభయోగః కిముతాస్తి పంచజిహ్వే॥ 105

శ్లో॥ అపిచ నరకరోటీ ధారణం వఞ్చకత్వం
పితృగహనవిహార స్త ద్విభూత్యాఙ్గరాగః।
ఇతి బహుగుణయోగా త్తచ్ఛివాయా శ్శివస్యా
ప్యనుకృతి మవదామాకార మాత్రోపి భేదః॥ 106

శ్లో॥ వేదానాం రథ బన్ధనం విధి శిరశ్ఛేదో ద్విజస్త్రీ రతిః
క్రవ్యాదై స్సహ చారణం వృషకకుద్వాసో జగత్సంహృతిః।
కోపాత్ కోపి మహాకులత్వ పదవీం నోవక్తి తస్మిన్ గుణో
నాస్మిన్నేవ తదాశ్రితే న సకృద ప్యాస్తే గుణాలమ్బనమ్॥ 107

శ్లో॥ యత్కథాయాం రసజ్ఞా హి నివర్తత ఇతి శ్రుతిః।
తత్కథాయాం రసజ్ఞాశ్చేత్యస్మాకం తు వినిశ్చయః॥ 108

ప్రతిఘూ కృపీటయోని శోచిః ప్రాచుర్య ప్లుష్టమనస్తయా నయానుసరణ మ జా నా నో నానావిధ విధాన ప్రలపిత విప్రలాపవశా దుజ్జీవిత జగజ్జనక వినిద్రాళు ద్రోహ పరిపాక ఝురీ జరీజృమ్భిత నితాన్త కృతాన్త రాజ్యరమా పరీరమ్భ సుభగమ్భావుకః ప్రకృతక్రియా - నివర్తన కుతూహలో మఘవత్ప్రము ఖైర్మఖప్రమోదాత్సమతిష్ఠత్ 145

శ్లో॥ మదాలోకాదభిముఖా మదాలోక పరాఙ్ముఖాః
ప్రణేము స్సఖికాస్సర్వే శ్రితమధ్యస్థ గౌరవాత్॥ 146

శ్లో॥ అభిమానాదనమ్రోపి భావినీ మౌరసీం గతిమ్।
సూచయ న్నమ్రవదనో వాచమూచే వచస్పతిః॥ 147

శ్లో॥ ఇమాం సవనవాటికాం ద్విజగణైక సఞ్చారిణీం
విధాతు మిహ పఙ్కిలాం త్వమసి కాళికే! సార్థకా।
మదాలపన ఝుమ్పయా నిరనుకమ్పయా తాడితా
ముధా భవసి కింపథా చల యథాగతా తత్తథా॥ 148

శ్లో॥ నత్వం పితృభవనార్హా నార్హా ముచితా గృహీతుమస్మాభిః।
కాత్యాయనీ సమాఖ్యాం భజసే పత్యౌ విషార్దితే పశ్చాత్॥ 149

శ్లో॥ న మాతా న పితా భ్రాతా న సుహృద్బాన్ధవా న హి।
త్వ మేకా స్వేచ్ఛయా దిక్షు భ్రమసే నాత్ర కిం ఫలమ్॥ 150

శ్లో॥ నాఙ్క్షిస్పర్శమహం సహే ప్రచలతే య ద్వేదబాహ్యః పతిః
పుత్రో భిన్నమతః సురార్చనకథాం శ్రుత్వా కిమాయాసి భోః।
నా త్రార్హా మధునః ప్రసక్తిరిహ కిం గచ్ఛేః పవిత్రా స్సురాః
బ్రహ్మాద్యా భవితా తదర్హణ మిదం న త్వాదృశీనాం సదః॥ 151

శ్లో॥ ఔరసీం గతిమవాప్య తద్వతాం వృత్తిమేవ విశదీకరోషి హి।
తత్త్వయా కుటిలవృత్తయా తయా కాప్రవృత్తి రిహ గచ్ఛగచ్ఛతామ్॥ 152

శ్లో॥ ఇతి పరుషశతై రరుశ్శతం-జనయ న్నాత్మని మామకే దురుక్త్యా।
అధిసభ మఖిలేశ్వరం వినిన్దన్-కటువశిరేణ ముహుర్ముహు ర్లిలేప॥ 153

గ॥ తతస్తదనురూపం సామాజికసమాజకసంశయస్య నిర్ణేజనకతాం జనకస్య సముచిత శేముషీరఞ్జనకతాం ప్రసూతే రనమ్బికాప్రసూతిం బాన్ధవానా మకృతాన్త సైన్ధవాలోకనం కర్మన్దినామతపోభ్రంశం సుమనసా మసందిగ్ధ సుమనస్త్వం దేవయోనీనా మదేవయోని సమ్భూతిరాహిత్యం గ్రహాణా మసవగ్రహపీడా మాశాపాలానాం నిరాశావైధుర్యం బ్రహ్మాదీనా మబ్రహ్మణ్య వచన దీనతా - భావం సంపాదయతో భవ్య వ్యాహారవ్యాపారా నకార్షమార్హానుకూలం. తదపి మామకీన వచోరవిన్ద సరోవర మతిజాల్మస్య తస్య నిరుత్తరహిమాన్యాముకుళితం మనో వికలితం వపుశ్శకలితం కిమ పరమ్॥ 154

శ్లో॥ సురా బలోత్కర్షే సురాబలం భవాన్-సుమేతి వక్త్యస్తు బలం సురాః పరే।
కృతే - వమనే జగతాం శివే శివే-సమాగమిష్యన్తి సురా స్సురాసు రాః॥ 117

శ్లో॥ ద్విజోచితే కర్మణి సాప్తతన్తవే ప్రవర్తనం దుర్గతయే భవేత్తవ।
జనుఃపదం పృచ్ఛ పదం గృహీత్వా పితు స్స్వవక్త్రా త దితి స్మితాస్యః॥ 118

శ్లో॥ అపాస్త శివసంసర్గో మఖే స్వాన్తం భజస్యతః।
అపాస్త శివసంసర్గో మఖే స్వాన్తం గమిష్యసి॥ 119

గ॥ అనమర్షిభిరపి ప్రతిఘోద్భాసనం ప్రతిభాషితోపయోగ్యైర్భక్త భాగ్యై ర్దధీచే ర్వాక్యై స్స్వస్వనిరభి దత్తోత్తర స్తేన భ్రుకుటి ముచ్చా లయన్నధిసభం ఖదిరాఙ్గారధారాసార మావర్తయన్నివ సమాజహార సమాజాభ్యవహారస్య అభిముఖ ఇవ ముఖం వివృణ్వన్॥

శ్లో॥ రేరే విప్రాః కృతార్థో విధిరయ మభవ ద్బన్దవో యూయ మస్మాత్
యుష్మాకం బ్రహ్మబన్ధుస్థితి రచలతరా భోగకాలో భవేద్యః।
ఏవం సోల్లుంఠసూక్తై స్సదసి విచలయన్ సభ్య సభ్యా నశిష్టాన్
శిష్టాన్ స ప్రాచలత్ సంస్ఫుర దరుణ జటాజూట మస్త స్సదస్తః॥ 121

శ్లో॥ తదను తదనుసారా దక్షపాదక్షిపాతే
పృసహ మతికఠోరై ర్నిష్ఠురై ర్భర్త్సయన్ ద్రాక్।
సదసి నిచిత కుత్సః ప్రోత్ససా రాంబు కృత్వా
ముఖర ముఖ సమాజై రోదితీ వాస్సదో - దః॥ 122

గ॥ ఏవమపి రుధిరారుణితాక్షే దక్షే బధిరమాత్రోపదేశ ఇవ న కిఞ్చిత్ కరతా మాప పాపనిదాన మాపదాం నిధానం అవమాన మభవస్య సముద్భూత క్రోధ నిర్నిరోధ బృహద్భానుజ్వాలా - వళీ దధీచేః అసహ మానస్య సముత్తీర్ణే పూర్ణిమాసుధాకరే సుధార్ణవ ఇవసామాజికసమితి సముద్ఘుమ్భితాయాం సమితౌ సముద్యన్త్యాం అనవకాశీకృతాన్య విచార స్తన్త్రే ప్రాకృతికే కృతోత్సాహః తస్థౌ నిష్కాళః॥ 123

శ్లో॥ జగతాం మమ వల్లభస్య కృత్వా పదయోః స్పర్శన మక్షిపఙ్కజాభ్యామ్।
వచసా నవమాలికావతంసం విదధాతుం కిల కర్ణయోశ్చకాఙ్క్షే॥ 124

శ్లో॥ జనితు స్స్వ మీక్షితుం ప్రవృత్తా భువనాళీ భవనైకశేషసంస్థా।
భవతా సహ గన్తు ముత్సహే భవతా దాదృతి రస్య చోత్సవే॥ 125

శ్లో॥ కృత్వాఽపూర్వాం గర్హణా మాదిశూన్యే
దక్షో దీక్షాం ప్రాగ్రహీ దాగ్రహేణ।
మత్వా మత్త్వం బన్ధుతాం తద్విధానే
రక్షాం కుర్యాం చే న్న శిక్షాభవేత్ కిమ్॥ 126

గ॥ మామకీనై రితిచ ఉదిత రుదితై రమర్ష శిఖరిశిఖరావతరణ మనా నమనా గనాది నిధనో మన్మనోధనం ధనద సుహృదేవ మవాదీత్॥ 127

శ్లో॥ అబలే తావకీనస్య విరహాగ్నే రివేన్ధనమ్।
అదయం హృదయం మే స్యా ద్య దయం స్మరణా ద్భహిః॥ 128

శ్లో॥ త్వ మద్వితీయా ప్రథమా ద్వితీయా–పునర్ద్వితీయా మహిళా2భవిష్యః।
విధే ర్విధానం తు విధాయకానాం–ముథా భవే దిత్యబుధానువాదః॥ 129

శ్లో॥ జగతా మితి నామ రూపయోః–కలనం భాషిత మర్ధవత్ ప్రపశ్య।
అజ ఇత్యభిధార్థ మీ దృశం–వదనం చాస్య దురాత్మనో భవేద్ధి॥ 130

శ్లో॥ అవిముఖం పరుషై స్స నినిన్ద మాం–అవిముఖ స్థితయే ఫలమేష్యతి।
అవిభవో భవితా స్వకృతైనసా–హ్య విభవా జ్జహి తద్భువ దుష్ప్రథామ్॥ 131

శ్లో॥ శ్వశురతయా మధ్యగురు స్తదపి రుషా - దాయ సర్వలఘుభావమ్।
తం భాషణేపి తన్వన్ తనుతే ఖలు సోహి మధ్యగురుభావమ్॥ 132

గ॥ ఇత్యుదీరయ న్నుపక్రాన్త క్రుథాప్రక్రియ స్సంవర్తకృపీటయోనే రర్చిరివ తత్సమయైధిత ఘనాఘన జరర లుఠ దైరావతీ ప్రతతీ స్తబక మివ జటాపటలా దేకసటా ముత్పాట్య కాష్ఠాశాటీకః పుష్కరవాట్యాం భ్రామయన్ దుర్భరాభి రార్భటీభి ర్భూదివో ర్గర్భన్య నిర్భర వేదనా ముత్పాదయన్ అన్తర్దధౌ॥ 133

–శ్రీ వీరభద్రావతారః–

శ్లో॥ వన దమునశ్శిఖావృత ఇ వాఞ్జనభూమిధరః
స్ఫుర దసితోమరాది వివిధాయుధ భారభుజః।
మమ చరణే ప్రణమ్య చరణే బహుధాకుతుకీ
భయదవపుః పురాన్తక సమ స్సమగాదచిరమ్॥ 134

శ్లో॥ బ్రహ్మాణ్డనిర్వాపణధూర్వహాభ్యాం
రంహోరుషాభ్యాం భయదా మహీనామ్।
దృగావళిం దిగ్విసరే జ్వలన్తీం
ప్రసారయన్ ఖం విజహార భూమ్నా॥ 135

శ్లో॥ భ్రుకుటీ రటయన్ దృశాగ్ని కీలా
రటయన్ రోదసి జన్తుకర్మతన్తూన్।
త్రుటయన్ జగతా మభావహేతూన్
ఘటయన్ ప్రాద్రవ దత్ర వీరభద్రః॥ 136

శ్లో॥ ధరాధరా నక్ష్ణీ విఘట్టనా త్వరే
ధరా - ధరాన్ కర్తు మివ ప్రచణ్డాః।
మఖక్షయాయా - దృత వీరకఙ్కణా
స్సమాయయుః సంయతి చాప్తరిఙ్గణాః॥ 137

గ॥ ప్రహారాదేకస్మా దృభూన్ ప్రహరేయ మదభ్రా నాజ్య ప్రవాహాన్ మాఖాన్ విహరేయ మధ్వర వాట్యాం అప్రతీపప్రతాపం మర్దయన్ దుర్దమ ఘోష జటిలాన్ జటిలాన్ సంహరేయ మనిమేష మాశాపరివృఢా నాఢౌకిత గాఢోపగూఢ మవలోకన కుతూహలాన్ ద్రష్టృజనా ననున్మీలిత నయన మన్ధీభూయాలిఙ్గితరసాతలాన్ కుర్వన్నితి వదన్తో నదన్తః ప్రమథా స్సఙ్ఘావన్తో ప్య సఙ్ఘావన్త స్సయ। నన్వృతు రన్వృతే తర శక్తి సమున్నిద్ర మి వాపరరుద్ర మవతరన్తం వీరభద్రమ్॥ 138

శ్లో॥ గర్జన్క్ష్వేళాభి రుగ్రై రసిరుచినిచయైః ప్రజ్వల న్నఙ్గభాసా
ప్యన్ధీకుర్వన్ దిశాళీం జలద ఇవ పరం ప్రావృషేణ్య స్స వీరః।
ఝమ్పా ఝఞ్ఝానికాశై ర్భయదచటుల నిశ్వాసః వాతప్రరోహై
స్సాంవర్తం కల్పయన్ ద్రాగ్గతి రతి చటులో యజ్ఞవాటీం ప్రతస్థే॥ 139

శ్లో॥ వాహీకృత వృషోవీరః ప్రతస్థే యజ్ఞవాటికామ్।
న కేవలం కృతాన్తోతోపి సవాహ స్సవ మాయయా॥ 140

శ్లో॥ నేతుం పూర్వ దశా మజాణ్డ పటలీం సృష్టే రయం ధూర్వహో
గచ్ఛేదధ్వర శాన్తయే సవితురప్యన్యా దశా - వశ్యకీ।
అస్తు ద్రోహిణి సేతి చేత్తదనుగా దగ్ధే తరౌ కోటరే
పిఞ్ఛన్త శ్శిశవో యథాస్య రథమే జన్మాథమే కిం నను॥ 141

శ్లో॥ పితృ పతిరోషాదుదితా పితృపతితోషానుకారిణీకృత్యా।
భవితేతి తాతహార్దా దహమహికయా - హమగమ మతివేగాత్॥ 142

శ్లో॥ మదారోహణ విస్రమ్భాత్ గర్జన్నుదచల ద్ధరిః।
వ్యోమ్ని స్వజాతి విద్వేషాత్సంరమ్భీవ విజృమ్భితః॥ 143

శ్లో॥ ఉత్తుఙ్గగణతరఙ్గైరుజ్జృమ్భతి వీరభద్ర పాథోధౌ
అనునయజల్పై ర్వేలాం కల్పన్తీ సవనవాటీకా మాగామ్।
పురతోహర్యక్షగతింపశ్చాద్వృషభస్య పశ్యతాం హృత్సు
కాలవిపర్యయశంకా సమభూ న్మద్వీరయోశ్చ యాత్రాయామ్॥ 144

గ॥ తదను తదనుగ వదన విదిత మదాగమన గదితా - సదనీకృత హృదయో విదళిత దయోదయో మదాగమత స్సదక్ష స్సదక్షో - పి మదభిముఖ ముఖ ప్రసారణవిముఖః

శ్రీః

నమశ్శివాభ్యామ్-ద్వితీయఃస్తబకః

శ్లో॥ పుత్రీయతో హిమగిరే రరవిన్ద గర్భా
చక్షుర్జను స్సఫలతా ప్రథమావలమ్బమ్।
యజ్జ్యోతిరంతరనురాగలతేవ తస్మిన్
బాలా - కృతిః కృతి శుభఙ్కృతయే బభాసే॥ 1

శ్లో॥ కస్యేయం నన్దినీ కస్యా జాఠరీ సమ్పదీదృశీ।
ఇత్యచిన్తావకాశో - ద్రిరగ్రహీదురసా సుతామ్॥ 2

శ్లో॥ ఇయం సుతా మే - స్తు వరా త్రివిష్టపీ
సుదృక్షు యా - ద్యా భవితేతి మేనకా।
కరార విన్దాత్ స్వపతే స్సమగ్రహీత్
పురా - రవిన్దోదరసమ్భృతాం సుతామ్॥ 3

శ్లో॥ మేనకాహిమవతో ర్ముదశ్రుభిస్సామవృష్టి రుదభూద్దివస్థ్సలాత్।
దివ్యదున్దుభిరవై స్తపస్వినాం అశిషో - ప్యదచలన్ భువస్థ్సలాత్॥ 4

శ్లో॥ అతివేలపయోభరాశ్రయాత్
గిరిపత్న్యా ను పయోధరద్వయమ్।
జగతాం మహతాం జనుర్జనిం
పయసా సంప్రతి తర్పయాఞ్చకార॥ 5

శ్లో॥ శిఖరి ప్రతిమానమజ్జనానాం
స్తనదేశం నిగదన్తి తద్రసజ్ఞాః।
శిఖరి ప్రమదాస్తన ప్రదేశే
మహిమజ్ఞా జగదమ్బికా రసజ్ఞా॥ 6

శ్లో॥ కాచిత్కాఞ్చననాసా కాఞ్చనపుత్రీమసూత మే నేతి।
నేతి ప్రతిపదమఖిలాః కాఞ్చనపుత్రీతి బాలికాం ఫేణుః॥ 7

శ్లో॥ ప్రవాళశయ్యా శయితాం కుమారీం
విలోక్య కర్తుం న చ హార్దమాపుః।
తల్పాయితే విద్రుమ వీరుథాం గణే
లతా ను సా కాచిదితీహ ముగ్ధాః॥ 8

శ్లో॥ కతివా జగన్తి జఠరేలుఠంతిమే
న భరాయ దుర్భరభరాయ సా భవత్।
మహితాపి దక్షతనయేతి యా మయి
ప్రథితా శ్రుతిప్రమథితాచ భారతీ॥ 155

శ్లో॥ శివద్వేష సమారూఢే నోచితా సంస్థితిస్సతామ్।
అశక్తా వుచితా సైవ న బన్ధు స్తత్పరాపరా॥ 156

గ॥ ఇతి నిశ్చీయమాన తజ్జనుర్గర్హణ తృణధ్వజగుల్మినీ మిథః పూర్వాపర విచారవివాద రాద్ధాన్తిత నిష్కర్ష సఙ్ఘర్షణ సముద్భూత క్రుధా కృశా నురోచిషి హవిః వర్మైవేతిదదౌ పితృవనవాటికాయాస్తృతీయాక్షరలోపోభూయాదితి వచశ్చ" తత్ క్షణం॥ 157

శ్లో॥ పేతురధ్వరశాలాను ప్రమథాశ్శతకోటయః।
న కేవల మనన్తాభ్రా దనన్తాశ్శతకోటయః॥ 158

శ్లో॥ దేవా యుధా పారిషదాన్ విజేతుం సజ్జీభవన్తో - భిముఖం విచేరుః।
దేవాయుధా స్తత్కరనిష్ఠురాస్తా స్సమస్తకారు ర్బిభిదు స్సమస్తాన్॥ 159

శ్లో॥ అకారి హాహానినద స్సదస్యై
రాపీడితై ర్మర్మకృతైర్మఖే గణైః।
క్వా - స్తే స కిం వా శరణం వ ఇత్యలం
హాహాం ప్రజహ్రుశ్చ రణోత్కరైఃకరైః॥ 160

శ్లో॥ సర్వజ్ఞా స్త్యజతార్భకోన బలవాన్ హూహూః పరం గాయకః।
హూహూః సూపపరాయణోద్ధ్వరమితి హ్రీయాద్దయాభాజనమ్॥
హూహూచేతి నివర్తకైస్త దితరైరన్యోన్య మా బాధితో।
హూహూర్మర్దన విశ్లథాస్థి శకలో నూనం బభూవాతురః॥ 161

శ్లో॥ తాన్తో మరుత్వాన్ సాన్తశ్చ చన్ద్రమా గణఘట్టనాత్।
మహచ్చిత్ర మదన్తో - భూత్ పూషా దోషా కరో నహి॥ 162

శ్లో॥ స్వస్స్రియ స్వస్త్రియశ్చేతి సర్వే పాణిగ్రహోత్సుకాః।
గణా నన్నృతు రత్యన్తం కర్షన్తో - ప్సరసాంగణే॥ 163

శ్లో॥ త్వమక్షి శంభోశ్శృతి సిద్ధనామా-తేనైవ శుష్మన్! అరసజ్ఞతాం గతః।
బుభుక్షయా దక్షమఖే - న్వతిష్ఠః-తత్తాంభజస్వేతి తథావ్యకుర్వన్॥ 164

శ్లో॥ పరతరుణీరతిభాజాం భృగుపతనం నిష్కృతిర్మాగాః।
ఇతివాచం శ్రుత్వైకోభృగుముద్ధృత్యాపాతయద్ధరణౌ॥ 165

శ్లో॥ స్వాహాంతం దివిషచ్చతుర్థి సహితం మన్త్రం సముచ్చార్యతే
తత్తద్వస్తుభరాన్ శిరస్సు బహుశస్సన్ధాయ హీహీరవైః।
కుర్వన్తః పరిహాస మిన్ద్రముఖరా నుచ్ఛిష్ట మశ్నీథచేత్
వస్యాదగ్నిముఖత్వ మర్థవదితి ద్వేషాత్తథాచక్రిరే॥ 166

శ్లో॥ రేరే దిక్పతయో భవత్సు హరితాం యద్రాజతా రాజతే
తన్నో వక్తి విభుత్వ మగ్నితిలకే నిర్ణేజకత్వం వదేత్।
తద్వ్యాపార విధౌ క్షమా భవత మత్స్వామీ దృఢం కుప్యతి
త్రాతాకోను నకో నతస్య జనకో నూనం కృతాన్తో గతిః॥ 167

శ్లో॥ స్వప్నదృష్ట మివ జాగరే పురం వాసనావశ మభూ ద్దురాత్మనః।
యత్ క్షణం గణకరాత్ర పాతితం పాతితం భువి రజః కణాయితమ్॥ 168

గ॥ చటుల నిటలామ్బక కీలా కలాప బడవానలో భయానక కరశత కరవాల క్రూర నక్రాది యాదఃపరీవృతః క్రుథారంహో నిస్స్రుత ఫూత్కార ఝఞ్ఝానిల సముద్ధూత సదస్య ధారాధర స్సముద్ర ఇవ వీరభద్రో మహీధ్రధనురపార క్రోధనంవర్తవేళాదళితవేలః సమ జృమ్భత। అపార్థ పఙ్క నిమగ్నానాం సిద్ధాన్త నిశ్చయోల్లాసధురన్ధరాణాం వేధః ప్రభృతీనాం కంఠగత జీవనతా భంగవ్యాకులతా అప్రాప్త సముల్లాసః అతివిషాద సముత్పాదనం విశఙ్కటజడీభావః అఖిల భువన విహారః అనుకూల ప్రవర్తనం భ్రమపరిదేవవం చాసీత్।
169

శ్లో॥ స్వశక్తి హవిషా హుత్వా వీరభద్రానలే హవిః।
విద్రావావభృథం కృత్వా సోమయాజిత్వ మాప్నుయాత్॥ 170

శ్లో॥ పఞ్చాయుధోత్సాహ మభూదనన్తో విశ్వస్య విశ్వస్య వహేడనార్హః।
పఞ్చాయుధోల్లాసపరం వినాన్యః కోవా లభేత ప్రచురాం విగీతిమ్॥ 171

శ్లో॥ పవిత్రపాణిః తపసే యత స్వేత్యుదీర్య తం ప్రత్యుత వీరభద్రః।
జహాస తేనైవ జుగుప్సితో హరి ర్వివేశ వైకుణ్ఠ మితః పరం కిమ్॥ 172

శ్లో॥ కో - స్తి కో - స్తి భవత్రాతా నాస్తినాస్తి భవాన్ భువి।
ఇతి గర్జన్ సదక్షస్య వీరభద్రః పురో - భవత్॥ 173

శ్లో॥ అవశ్యం పితురాచార ఇతివాచః కృతార్థతా
భవత్యేవ భవత్యేవ మూచిరే - భిముఖంగణాః॥ 174

శ్లో॥ అయ్యోష్ఠ స్పన్దనం వాకలయసి న పరం భాషసే నోగ్రదృష్టిః
నోపార్వ్యే వృత్తి రాసీ ద్గగన లిపి రివత్రాతు మత్రాస్తి కో వా।

నః పశ్యేతి బ్రువాణాస్త దనుచరగణా స్సద్గణా మర్దలీలా
స్తస్మి న్నా శాంత మాప్తా స్తదను భయహతా స్తంతథైవాపురార్తాః॥ 175

శ్లో॥ కరుణా కణ్ఠ సూత్రాణాం చిత్రం సాజ్గాతికీ గతిః
గణాధ్యక్షే చ దక్షేచ యత్త్ర సూతైకదా భిదా॥ 176

శ్లో॥ నోనో బ్రహ్మవధో దురన్త దురితః కార్యో న చ త్వాదృశాం
ఇత్థం తేన నకోనకో - పి వదతి క్షేమం తదేవేదృశామ్।
దావే వేల్లతి కాననం సమగతి శ్రీఖణ్డ ఖర్జూరయో
రాగో వాగురికా గణాజ్గణ జుషాం తేషాం తు కా వా గతిః॥ 177

శ్లో॥ ఫలాయనాయ త్వ దుపాసనా హి నో
పలాయనాయేతి హసన్ మృగాకృతేః
ద్రుతస్య యజ్ఞస్య శిరో - చ్ఛిన ద్ధ్రువం
ఫలేన యుంజన్ స ఇషోః ఫలేన॥ 178

గ॥ ఆః తృషార్తా ధన్వాధ్వన్యాఇవ ఘస్రకరోస్రప్రమర్దితాస్తమిస్రా ఇవ కరేణురేణూకృతాః పద్మాకరాఇవ అశ్రాన్తమారుతోద్ధూతా రమ్భాస్తమ్భాఇవ సభాస్తారా దుస్తర పరిదేవనాం భుఞ్జన్తశ్చుక్రుశుః 179

శ్లో॥ పత్యావేవంహతే - పత్యా న్యదిత్యాదీని నిత్యశః।
ప్రసూతి వేదనాం భీతావన్ధ్యా స్తామివ నాస్పృశన్॥ 180

శ్లో॥ శివద్రోహైక దావాగ్నిర్దక్షసర్వస్వకాననమ్।
దహన్ దహన్ యశోరౌద్రేవీరభద్రే శశామ హ॥ 181

శ్లో॥ గాధేయం త్వయి భాషితా దివిషదాం లోకేషు యా గీయతే
గాధేయం క్షితిదేవవర్చ ఇవ సా త్వా మేతు సుశ్రేయసే।
పుత్రీత్వం భవతాన్మయా భవ మయాధన్య శ్శుభోద్దామయా
దక్షాత్ పిత్రపదేశ ఏతు చరమాం వృత్తిం సుఖాదావయోః॥ 182

శ్లో॥ యత్కాలే యద్విషయే
యద్ధ్వసే యద్యదావహేచ్చ నృణామ్।
తస్మిన్ విషయాసఙ్గే
సర్వేషాం వృత్తిసాక్షిణీయ మహమ్॥ 183

శ్లో॥ **అనన్తగుణకల్యాణకథామయసుధారసః।**
కల్యాణచమ్పూ ప్రథమస్తబకస్తసుతాం యశః॥ 184

శ్రీః

విలాసా స్సమ్భిన్నా స్సరసమృదులాః పూర్ణసుభగాః
జగన్మాతూ రీతి ర్మధురమధురా విభ్రమధురా॥ 35

శ్లో॥ తమాలపత్రీభవదఙ్కశఙ్కయా శశాఙ్క ఏవేతి చ శఙ్కయామహే।
తదాస్య మస్యా నయనోత్పలద్వయే న కాచి దామిలానశాలినీ కథా॥ 36

శ్లో॥ మధ్యేభూస్వర్గమధ్యో భ్రమరకులపతి ర్వేణికాచ త్రివేణీ
మధ్యో రాజీవమధ్య స్తనురుచి రధరః పర్వమధ్యో రసాలే।
మధ్యే బ్రహ్మాణ్డమన్తర్బహిరపి చ తమస్తోమనిర్గంధనార్థం
ధాత్రాజ్యోతిఃకదమ్బై రచితజను రియందీపికా స్థేయసీ స్యాత్॥ 37

శ్లో॥ గ్రావాపత్యం లతాఙ్గీ కమలదళదృశీ స్వర్ణనాసామ్బుజాక్షీః
బిమ్బోష్ఠీ కున్దదన్తాలికుచఫలకుచా శైవలద్రోమరాజిః।
రమ్భోరూః పల్లవాగ్రాఙ్గుళి రియమితి తాం పణ్డితా స్సన్దిహానాః
వైగుణ్యా త్కార్యకర్త్రో రనుగతినిభృతాం వ్యాప్తి మా స్తర్కయంతి॥ 38

శ్లో॥ అస్తీతి కేచి త్ప్రవదన్తి మధ్యం నాస్తీతి కేచి జ్జగదమ్బికాయాః।
భ్రమప్రమాభ్యా మవిరుద్దధర్మా విరుద్ధధర్మా ఇతి మే మనీషా॥ 39

శ్లో॥ కటిగమనాభ్యా మమ్బా ద్వీపద్విపతౌల్య మాప తారుణ్యే।
భవతాం గురుతాలఘుతే యత్సంసర్గస్తు తద్గుణం ధత్తే॥ 40

శ్లో॥ వయో వయస్యై రనుకూలకర్మభిః కృతేవిధౌ శైశవసూదనేऽస్యాః।
స్వనాభికుణ్డాతనువహ్నినిర్గతా క్వ రోమరాజిః కిల ధూమరేఖా॥ 41

శ్లో॥ గగనగహనవాట్యాం కాళికా ముద్దిశన్త్యః
క్షణరుచయ ఉపాస్యా ప్రాప్య సారూప్యలీలామ్।
తుహినశిఖరిసూతే ర్నేత్రపద్మాసనస్థా
జగదవనధురీణా దృక్తయా శాసతీవ॥ 42

శ్లో॥ సరసిజభవలీలా పాదయో స్సన్నిధత్తే
వపుషి లలితధామ్ని స్థేమ పఞ్చాయుధస్య।
ప్రతినిధి రవలగ్నే కో - పి పఞ్చాననస్య
ప్రకటయతి కిమమ్బా మూర్తమూర్తిత్రయైక్యమ్॥ 43

శ్లో॥ తారుణ్యా రామవీథ్యాం రమతి సుమధనుస్సార్వభౌమే విపఞ్చీ
నాదఃకిం వంశనాదః కిమిహ గిరిసుతావాగ్వినోదేऽనుమోదః।
కేషాఞ్చి న్మన్మతోక్తిః కరతలలలితా తద్రమణ్యా శ్శుకీతి
భ్రాన్తి శ్చేద్దన్తవాసశ్ఛలనత ఇయతీ బిమ్బికా కిం సమాస్తే॥ 44

శ్లో॥ ప్రమదవనీషు సరస్సు సఞ్చరన్త్యః
కతిచి దమూః పురయోషితః ప్రకామమ్।
మృదులలతా నవపద్మినీషు భూయ
స్తుహిన గిరీన్ద్రకుమారికాం భ్రమన్తి॥ 9

శ్లో॥ కాశ్చి ల్లీలా కమలవిపినే విద్రుమోద్యాన వాట్యాం
కాశ్చి త్కాశ్చి త్కనకకదళీకుఞ్జపుఞ్జే చరన్త్యః।
కిఞ్చి త్కిఞ్చి త్పదృశపదవీం బాలయా వీక్ష్య ముగ్ధాః
ప్రేమా - ర్ద్రార్ద్రాః ప్రకృతి మృదులాం తాం సదైవ స్మరన్తి॥ 10

గ॥ అహో ఖలు రసాలఖణ్డ మిదం మత్స్యణ్డికా ముహురభిలిప్తమోచా మాధ్వీమధు రసాసార స్సరసీరుహ మరన్ద బిన్దు భాజనం మృదులగుణగణ ఫేణికా ధేనుకూర్చికా రసరసాయనరసాలా సుధా చకచ్చకిత పురన్దరప్రస్తరనైగనిగీ చన్ద్రరేఖా పఞ్చశరకురఙ్గీ ప్రత్యగ్రకిసలయం మణిముకురం లీలాశుకీ ముక్తా మణిగుచ్ఛికా వాసన్తీ మాలికాధోరణీ తారావళీ సుధామయాన్దుః పనసతాళీ నవ్యకనకకదళీ ప్రభాతసైకతగరిమా మదనకాహళికాహళాహళీ రాజీవజీవనికా ఇతీ దృశీ దృ గనిదమ్భువన వాస్తవ్యానాం తస్యామ్॥ 11

అపి చ

శ్లో॥ దేవ ముపాసే చ న కం నా - సేచనకం మమౌరసం వస్తు।
కా మేనా?కో హిమవాన్? కా పూజా?క స్సురో? హాహా॥ 12

గ॥ ఇతి భణన్త్యః పాణి పాత్రేషు శైశవమాధ్వీం పాయం పాయం ఉన్మత్తా ఇవ నన్రుతు ర్నానా నాగర్యో గరీయస్యః॥ 13

శ్లో॥ అనర్చయా సమర్చయా నభస్సదోమచర్చికాం
సమర్చ్య వర్చసాం నిధిం తనూజనిం న్యగా దగః।
న తస్య నన్దినీ పరం నతస్య నన్దినీ పరా
త్వరేతి దృ జ్ఞ కేవలం మనో ననన్ద మౌనినామ్॥ 14

శ్లో॥ స్వసా సుతాజన్మని రత్న సానునా-చిరత్నరత్నైః నమపూజి సప్రియా।
అకారి రూఢా నహి బన్ధుతా పరం-స్వబన్ధుతాయా మభిధాపి తత్త్వతః॥ 15

శ్లో॥ వత్సీకృతే ర్గోగవి యద్య దాప్తం-దత్వా నగేన్ద్రో భువి భూసురాణామ్।
అభూసురాణాం దివి గాన పాత్ర-మభూ దభూతప్రతిమో - త్రచిత్రమ్॥ 16

శ్లో॥ పార్వతీపద ముదీర్య తాపసా ఏనమర్థ మిదమేతు ఖల్వియమ్।
ఐశ్వరీ తదను శక్తిరిత్యలం సఞ్జగుర్హిమవతా నుమోదితాః॥ 17

గ॥ అపి చ కుమారీ మహరహ ర్ధహరవిహాయో మిహిరవిహర మాణాం ముహుర్ముహు రహస్థీవిరహతయా పశ్యన్తో - వశ్య మేనాం మేనాగృహేషు యతయః కతిచి ద్బహిరబహి ర్జహదజహ దవలోకనై రానన్ద ధురావహా మిథోజల్పనే నానల్పై ర్యోగిభి రర్థమేనం జానానాః సమేత్య దమ్భారమ్భై రవశ్యాయభూధర మాశీర్మిషేణ భిక్షాకైతవేన వా సుమనః ఫల ప్రముఖాహరణై రనుక్షణ మాసేవన్తే॥ 18

శ్లో॥ శ్వశ్రూః శ్వశ్రూ రితి నిగదతీం బాలికాం శైలపాలే
దృష్ట్వా శ్వశ్రూ ర్నతవ కిమిదం భాషసే - ద్యే త్యుదీర్య।
స్మేరాస్యే తాం హసితవదనా మేనకా స్వా ననాందే
త్యాచష్టైవం పరిహసనతో హ్యన్వభూతాం సుఖం తౌ॥ 19

శ్లో॥ పుత్రి!స్తనన్ధయతయా జఠరం బిభర్షి
కాత్వం సుతాహ మిహ కాజననీ విడంబః।
ఏవం ప్రసూ స్సమభిధాయ కపోలయుగ్మం
ప్రాచుంబ దప్యభిహితం చ పయఃప్రదత్తే॥ 20

శ్లో॥ లక్ష్మీ రఞ్జనపేటికా జతురసం గీ శ్చన్దనాలేపనం
పౌలోమీతి వచాంసి జన్మభవనే శ్రుత్వా ప్రసూ రన్తికమ్।
గత్వా దుగ్ధసముత్సుకాం చ రుదతీం బాలాం సమాలిఙ్గ్య తత్
ప్రాదా దద్భుత నిర్ణిరోధహృదయా కిం ముహ్యసే మా మితి॥ 21

శ్లో॥ గుణత్రయీ ఖేలనతత్పరా పరా-చతుర్గుణీక్రీడన మాచరే దియమ్।
ఇ తీరయన్తః కమలాసనాదయో-భజన్తి డోలావిభవే కుమారికామ్॥ 22

శ్లో॥ ముకురభిత్తిషు వాఙ్ముఖదేవతా-ప్రతిమయా సమయా రమయామ్బభౌ।
అయి చరాచరచేతనయా త్వయా-కియ దితి భ్రమయామ్బభతు ర్న తౌ॥ 23

శ్లో॥ రజస్తల్పే కల్పద్రుమ సుమనసా మద్రితనయా
కరాభ్యాం జానుభ్యా మనుగతి మకార్షీ దభినవామ్।
శరణ్యా లోకానా మమరసురభి శ్శఙ్కర మహం
ప్రమోదా దుద్వా హ్యార్వతి సమధిరోహేయ మితి వా॥ 24

శ్లో॥ పదేచ ధాత్రీ మవలమ్బ్య సద్గతిం-ప్రదర్శయామాసతు రన్తతో నృణామ్।
ఇతీవ తామేవవలమ్బ్య తాం కరౌ-ప్రదర్శయామాసతు రమ్బికాయాః॥ 25

శ్లో॥ చఞ్చత్కాఞ్చనఘణ్టికా మణితులాకోటీ రణత్సప్తకీ
మూర్తి స్సా దుహితుః పరా శిఖరిణామీశః పదాబ్జద్వయమ్।
నృస్యన్తీ భువి చఞ్చలేవ నిభృతం భూ రత్నగర్భాభిధాం
సార్థాం తా మకరో ద్ధృశాం జనిమతాం సాఫల్య మాతన్వతీ॥ 26

శ్లో॥ పాఞ్చాలి కోత్సవవిధి ష్వపవాద్య సార్ధ
మాళీ ర్వృషం తదుపరి త్రిదృశం మణీభిః।
కృత్వైష తద్విధిరితి స్మితపూర్ణ ముక్త్వా
సంపూజ్య తాభి రభితః స్వమలఞ్చకార॥ 27

గ॥ తదను మాతృకయా జగతామభిపూజ్యాం మాతృకాం తోషయిత్వా - ర్చామచర్చికాభిః ధిషణా ద్ధిషణయా లఘవో - పి గురవః కణ్ఠదఘ్నతయా వితరితహేమవతా హిమవతా శాసితశాసనాః తేజోరాజీ రాజీవాసనాః కారయాఞ్చక్రు రభ్యసనం విద్యాయా శ్శారదాయాం విశారదా అపి స్వయ మక్షరస్య తదభ్యసనకరణాభి మానే త ఏవ॥ 28

శ్లో॥ సర్గేనిసర్గ స్సరసీజయోనే స్సరస్వతీ మజ్జన మాస్తికానామ్।
కేయం మనీషా ధరరాజసూనో స్సా - మజ్జ దస్యాం కరవై నమస్యామ్॥ 29

కింబహునా

గ॥ పేశలశయ్యాసు పదవిన్యాసః ఉత్తరోత్తరగుణావిర్భూతి రదోషా నిరతిశయాలఙ్కార సామగ్రీ సధ్వనిగుమ్భా సౌరభ్యసముద్రేకః పాకః రసోత్తరఙ్గావృత్తిః కాయికీ వాచికీ సాహితీ సాహి యస్యా మావిష్కురుతే॥ 30

శ్లో॥ వైదగ్ధ్యచన్ద్రికాభిః పూర్ణే వైదుష్యచన్ద్రమసి దేవ్యాః।
అపి పూర్వపక్షభావా అసతాం సిద్ధాన్త ముక్తయః ప్రాపుః॥ 31

శ్లో॥ గురవో - భిముఖ ముమాయా నైతుం తులనాం గతా మహచ్చిత్రమ్।
ధీరాఅపి లఘుభావం గత్వా తచ్చైశవేన సహ యాతాః॥ 32

శ్లో॥ లోకానన్ద సరోవరే కమలినీమూర్తి ర్మిళిన్దాలకా
కఞ్జాస్యా దళలోచనా బిసభుజా మాధ్వీరదాచ్ఛాదనా।
చక్రాభోగకుచా మరాళగమనా సంవర్తికాఙ్ఘ్రిద్వయీ
దేవీ సౌరభఘుంఘుమా నవవయస్సజ్జీభవన్తీ బభౌ॥ 33

శ్లో॥ ముఖే చన్ద్రం చన్ద్రత్విషి దృశి కురఙ్గం రదపటే
సురాహారం హారంస్మితరుచి ఘనం కేశనిచయే।
గతౌనాగం నాగంస్తనమహిమని ద్యావముదరే
గిరేస్తోకం స్తోకీకురుత ఇతి సర్వే - ప్యనుమతాః॥ 34

శ్లో॥ తనూస్తన్వీ పృథ్వీకటితటి రరాళాభ్రమరకాః
కటాక్షా దీర్ఘాస్తే గమనకలనా మన్దచలనా।

స్తవనీయతాం స్తనయోః స్తబకేషు సారస్యం సరస్సరసీరుహేషు దృశోః మాధుర్య మంశుమత్ఫలేష్వధరస్య, మహిమాన మద్రికటకేషు నితమ్బస్య, పశ్యన్నవశ్య మవశ్యాయ శిఖరిణి తత్తటే శీతలవటేషూటజమధ్యవాస తన్తునా విరచితం తేనైవ గమిధాత్వర్థ సార్థీకృతిసమర్థః పరః పుమాన్॥ 71

శ్లో॥ తుషారకరశేఖరే విశతి మయ్యనేహః కృతాః
క్రియాః ఫలముఖా మమేత్యధిశివం తుషారాచలః।
సభక్తి ససతీసుతాస్వజనబన్ధుసేవాపరః
పరం పరమపూరుషం శివమవాప తత్ప్రాప్తయే॥ 72

శ్లో॥ మధ్యేబృన్దం సఖీనాం వలయబహుశతై రావృతం దృష్టపూర్వా
మప్యన్తర్భక్తి భావా దవశ మభినవాలోకనేనైవ తుష్టః।
నన్దీ, కన్దాన్త రుద్య త్తరణి ఘృణిగణై రావృతా చిత్కళేయం
మహ్యం సా సుప్రసన్నే త్యమనుత మనసా మధ్యమాద్యేన సాకమ్॥73

గ॥ అహో భ్రమయతి కిమమ్బా బాలా కౌమారీ గౌరీ చార్యా శ్యామా కాత్యాయనీతి తత్ప్రాయేణాపి న నామమాత్రతః స్వామినః పురహర్తుః పాండిమా న నైసర్గికః। ఇదంవిరహజనయిత్రీ దశైవ పాఞ్చశరీకేయన్దశా తాపసీ మద్భర్తుః ఏతద్వియోగజనిత వేదనానల దన్దహ్యా మానమన స్తయా సముద్యన్తీ మౌన్మాదికీ మవస్థామేవ స్మరామి ప్రత్యధిగమ్య కిం తపతి సర్వేశితా కిమాః ప్రలపామి జగదీశో - పి తపఃక్రియా మన్తరా న కిం అన్తరాయవిచ్ఛిత్తే రనయాద్వైత మాలబ్ధమ్॥ 74

శ్లో॥ ఆత్మజ్ఞమాత్రవిదితా సర్వగతా బ్రహ్మశక్తి రేవేయమ్।
తస్యై నమో - స్తు దేవ్యై అవహిత్థాయై శివైకబుద్ధాయై॥ 75

శ్లో॥ ఇతి సనిజమూర్ధకమ్పం మన్వానః కిమపి కిమపి చిన్వానః।
అభిత స్తటజైః కుటజై రుటజం పురభేత్తు రాప సహి తణ్డుః॥ 76

శ్లో॥ ఆయాతి హిమశైలస్త మానయేతి ద్వయోరభూత్।
భక్త్యా రక్త్యా హైమవత్యా ముదితం వాహసాదినోః॥ 77

శ్లో॥ హిమవ న్నాదిమ స్త్వం త్వా మాదిమః పురుషః పరమ్।
ద్రష్టు ముత్కణ్ఠయాఞ్చక్రే విశే త్యూచే న సో - విశత్॥ 78

శ్లో॥ సకృత్ప్రణామేన సరూపతా మియా-దయం తుషారాద్రి రితీవ పాణ్డురః।
న నామ హైమాచల ధన్వినం తం-ద్వితీయచాపం వపుషార్పయేదివ॥ 79

శ్లో॥ మే - నయాభరణమాత్మజా యయా-జీవనం మమ పితు శ్శివఙ్కరమ్।
ఇత్యుదీర్య గిరిజా మనామయత్-సప్రణామ మనుసృత్య మేనయా॥ 80

గ॥ ఇత్థం రాశీకృతస్య ఆసేచనకత్వస్య మూర్తిరివ ప్రథమానస్య ప్రథమ రసస్య ప్రకృతిరివ సౌకుమార్యాదీనా మాకరఇవ కస్మిం శ్చిద్రామణీయకే సరసి ఖేలత్యాం భగవత్యామ్॥ 45

శ్లో॥ గిరిసుతా గుణజాల సమావృతే జలజజాణ్డ జలాశయ మధ్యమే
అచల ధర్మఘనో వ్యచల ద్ధరో న కిమయం బత సోణ్డజశేఖరః।
పుత్రా వభూతాం గిరిణాథనుష్కే మనోభవ శ్శైలసుతాదిదృక్షా
చలాచలౌ తచ్చరణౌ భవేతాం చలాచలం తద్ధృదయం కిమద్ధా॥ 46

శ్లో॥ చిరవిరహా దచిరరుచా నభసి సమావృత్య నీలకన్ధరవత్।
సాక్షాత్తయా చ తస్మా త్తస్మిన్ స్థిత్వా స సన్దినం ప్రాహ॥ 47

శ్లో॥ పశ్యేమా హరిదఙ్గనా గిరిజయా రన్తుం వికాసోజ్జ్వలా
భాన్తీవ ద్యుతిమ ద్వియ ద్వనలతాః శ్యామా వలన్తే ద్రుమాన్।
పిచ్ఛన్తో మిథునీభవన్తి సమృగా మృగ్యశ్చ సిద్ధాదయః
ఖే రాజన్తి సయోషిత స్సమదనాజాతేః ప్రకృత్యా గ్రహాత్॥ 48

శ్లో॥ అష్టాపదే క్షితిభృతి స్పృహయా విహర్తుం
కూటేష్వతీవ హృదయం సదయం మమైవ।
చిత్రం గతా క్వచ విరక్తిమతీ మతి ర్మే
హాహా - గతో - ద్భుతమయః కిము కాల ఏషః॥ 49

కిఞ్చ

గ॥ మమేయ మనిదంపూర్వా గతి రతో జగదభినవ మాభాతి క్వ గుణాః స్వప్రకృతిం వినా క్వ బద్ధా మదదర్శనా దముదారమ్బా జమ్బారి ముఖాః నిస్తమ్భసుధాన్ధోనగరీ గరీయశ్శర్మ విముఖాః కర్బురకృతపీడాభి ర్వ్రీడావరుద్ధా నీడా - నవగమ ఖిన్నాశయా నభసఙ్గమా ఇవ లీనా నూన మాశా చక్రే స్వకర్తృకక్రియా - రమ్భ విరహతయా పరితపతి శతధృతౌ విశ్వసృడితి నామ భువనావనా - నవకాశవైయాత్యా ద్యాతు ద్విషతో జనార్దనతాచ బస్తమస్తకాధస్తనత్వతా మస్తోషీత్। పరితాప శ్వసిత చ్ఛద్మభ్యాం మమ దాహకగతి శక్తిభ్యామేవ స్థితిమభి దర్శయతే రాశుశుక్షణి నభస్వతో రన్యోన్యానుబన్ధ స్సఖ్య మాచఖ్యౌ పఞ్చాయుధప్రపఞ్చసంక్షయ సంక్షుభిత కల్లోలినీవల్లభ కల్లోల మాలికా సముద్వేల్లనవ దుత్ఫుల్ల నిదాఘపాథఃపరమ్పరాపఙ్క్తిల బాష్పాసార కంఠదఘ్నే మయి త్వదేక విస్రమ్భ పాత్రే మస్తక విన్యస్తావశ్యాయ గభస్తిమయూఖమఞ్జరీగగన గహనదహనజ్వాలా పరిప్లుష్టఘనాపఘన సమిత్ బృంహితభసితకైతవపాణ్డిమవ్యావృతే సతీవియోగ నిష్ద్వరా భిభూతతయా బహిరసముద్యతి కలనా అనేహసో మలినా॥50

శ్లో॥ ధ్వాన్తానా మపనుత్తయే దినమణేః పూర్వాచలాధిత్యకా।
మూర్ధ న్యార్చిషమఞ్జరీవ తుహినే దేవీ గిరౌ వర్ధితా॥ 51

శ్లో॥ క్వ స్యా దాప దమీషు విష్టపతలే ష్వమ్భోజగర్భాదయ।
స్తేరు స్తే ఋషిభిశ్చ సఙ్కటసరిత్పారమ్పరీం నిర్వృతాః॥ 52

శ్లో॥ కస్మా దస్మాసు దక్షః కుటిలమతి రభూదస్తు కింతేన భూయాత్
కుప్యన్ ధ్వాన్తాటనః కిం ద్యుమణి మభిభవేత్ కిం హరిం భూరిమాయుః।
హానిః కీర్తేర్న చ ప్రత్యుత భవతి ఖలు ప్రాణవృత్తేరపి స్యాత్
లక్ష్యం కర్తారమిష్టే స్వకృతమితి ఖలు ప్రోచు రగ్రేవచాంసి॥ 53

శ్లో॥ మాహేశ్వరీం వాక్కలనాం స శృణ్వన్-మాహేశ్వర స్తం లపితప్రసూనైః।
సమర్చితుం ప్రాక్రమ తాన్తరీప్సా-మాధ్వీసుధాஉసార మముత్ర వర్షన్॥ 54

శ్లో॥ యదుద్భూత్వా తదభివ్యాప్య విద్యా - విద్యే వ్యభాసయన్।
యో మృషాత్వ మతానీ త్తే శివాయ బ్రహ్మణేనమః॥ 55

గ॥ కేయం విభో భాసయసే ప్రతారణాం మయ్యప్యపౌర్వీ భవతోదితా కథా కా -
ఖణ్డచైతన్యమయే త్వయీదం భూతం న భవ్యం న న భావి కిఞ్చిత్ ॥ 56
తథాపి వచ్మి

శ్లో॥ సరసిజోదరలోచనాదిషు సార్వభౌమపదే త్వయి
క్వ స కియాన్ వచసో దవిష్ఠతయా భవేద్ధి భవేభవే।
అఘటితే ఘటనాపటీయస మద్భుతం మహిమాన మాః
తవ పరీక్షితు మీశ్వరః క ఇహాస్తి విశ్వగురోః పరమ్॥ 57

శ్లో॥ స్వామిన్ సురాః పశవ ఇత్యవదన్ పురా నో
వేదా ఇతిప్రతిఘయా విబుధాః కిలార్తాః।
బర్మిర్ముఖాన్ గణరుషా యుధితాన్విలోక్య
హా! హన్త హన్త! జహసు ర్నిగమాః కృతార్థాః॥ 58

శ్లో॥ చిత్రంవిభో మఖకృతే స్సభి కా బభూవు
ర్వేదా గణక్రుథిచ మద్వశతా మవాపుః।
జ్ఞానే చ కర్మణి చ తుల్యదశాం ప్రదర్శ్య
స్మిత్వా ముమోచ నిగమాన్ ఖలు వీరభద్రః॥ 59

శ్లో॥ అఙ్గుష్ఠసమ్భవముఖోదితతుచ్ఛవాణీ
దుర్బోధత శ్శబలితం భువనత్రయం యత్।
త ద్వీరభద్ర పటువిక్రమ పుణ్యతీర్థాత్
ప్రక్షాళితం హి భవతాత్ భగవత్ప్రసాదః॥ 60

శ్లో॥ దేవీ ప్రసాధనపరా భగవన్ మనస్తే
జీర్ణం, త్వయా తను రిహాద్రియతాం మనోజ్ఞా।
యస్మా త్తనూ మభినవాం పర మగ్రహీ త్సా
తత్ స్వామినాం భవతు ప్రాథమికీ రసశ్రీః॥ 61

కిం చ

గ॥ న మన్దాకినీసమనుషఙ్గో నకాత్యాయన్యాః హైమవతీ సర్వమఙ్గళా గౌరీయం వధూః న తత్ర భవతాం వోనైపథ్యమపథ్యం కృత్తే రుచ్చాటనీసమ్ప్రాప్తాదశా ద్విపస్యద్వీపినః కేసరిణోవా చక్రిణా మాకల్పాః స్మర్తు మేవారాత్ కాపాలికతాం పోషయన్తి ఖల్వేతే సమ్భారా ఇతి హసన్త మగ్రేవసన్తం సన్తం సన్నిధౌ నన్దిన మానన్దయాం చక్రే శతానన్ద సారథిః హసితై రనురాగలసితై ర్జగజ్జీవనహేతుభిః చరాచర విరహసాగరసేతుభిః

శ్లో॥ సఙ్కల్పసమ్భూతివశా దనన్తా-సంకల్పసమ్భూతిపరమ్పరా - స్య।
మహేశితు ర్వర్ష్మ ణి సంజజృమ్భే-మనోజ్ఞతా కైతవతో హ్యపూర్వా॥ 63

శ్లో॥ భుజఙ్గసంసర్గ కృతాపవాదతో-వరస్య ధిక్తా భవితేతి కిం తదా।
సరీసృపా హారతయా విరేజిరే-స్వ హారతాసార్థకతాభిలిప్సయా॥ 64

శ్లో॥ కపర్దికాలోభపరో వరో - య మి-త్యలం వివాదో భవితేతి కిం విభోః।
జటాచ్ఛటా - యత్నకిరీటరత్నరు-క్ఛిఖా ఇవప్రోల్లలసు ర్దిశాముఖే॥ 65

శ్లో॥ భసితాఙ్గరాగ రమణీయతా విభో-ర్భసితాఙ్గ రోచిషి తిరోదధౌ తదా।
వనితా వియోగ జని తాపనుత్తయే-తుహినాద్రి మాప తపసో - పదేశతః॥ 66

శ్లో॥ కౌశికాగస్త్య శాండల్య గాలవాద్యద్రవోముదమ్।
న కేవలం దదుస్తే - పి మునయో వినయోజ్జ్వలాః॥ 67

శ్లో॥ లతా లతాఙ్గ్య స్సుమశేఖ రాక్షతాన్-మరుచ్ఛలా మూర్ధని నిన్యు రగ్రే।
యవీయసీం వోఢరి దేవదేవే-భవే త్సపర్యేయ మితీర్య భృఙ్గైః॥ 68

శ్లో॥ శుక కోకిల శారికా వినేదుః-హృద యారుష్కర తాఘదూషితాః।
వయ మీశ్వర నో ద్విజాన్ క్షమస్వే-త్యతిమన్ద్రైరివ కూజితైరభీక్ష్ణమ్॥ 69

శ్లో॥ కలకోకిల పఞ్చమస్వరాః-వనదేవీ శుభగీతికా ఇవాత్తాః।
జగదీశితురద్రిశేఖరే-హృది హర్షోత్సుకతే బభూవతుః॥ 70

గ॥ ఏవం రతిదయిత వరూధినీ సముద్భట భటావ రోధే - పిక్షితి ధరకటకే మనః ప్రియాధివాసతయా - వరోధ ఇవ ప్రవేశ స్సమయాసీ దాసితు మజినవాసనః తదవియోగ స్తమేవభావ మవలమ్బితు మాససాద తస్మిన్న కిమవాప కౌతుకం సౌకుమార్యం ప్రతీకానాం వ్రతతీషు సమాఖ్యాం మాఖ్యేషు దశనానాం, మఞ్జిమానం మధులిట్సు అలకానాం

శ్లో॥ నిర్యత్నం విరచయ్య పుష్పరజసా వేదీః ప్రవాళైర్నవై
శయ్యాం బమ్భరఝుఙ్కృతై శ్రుతిసుఖం గేయం శుకైః కౌతుకమ్।
మాధ్వీభిర్మధురోపహారమనిలైర్మశైః శ్రమోద్వాసనం
దేవస్య శ్రుతివాజినో మధురి వార్ష్ణా మర్హణాం కల్పయన్॥ 107

శ్లో॥ కున్దైరరవిన్దైర్మాకన్దై ర్మధుమాధురీ ధురీణాపి।
రీణాహి సప్తలా స్యాం పర్వేందౌ లాఞ్ఛనం తనోతీవ॥ 108

శ్లో॥ ఋతవస్సన్తి కియన్తో మధురివ మధురేవ భాతి ఋతురాజః।
మాధ్వీభి స్సాధ్వీభి స్తారయతి తరఙ్గిణీః పతీంస్తాసామ్॥ 109

శ్లో॥ సితాభ్రరజసా - మ్బరే ఫలతి భృఙ్గమాలాభి ర
ప్యలం శివమయం జగద్ధరిమయం తథైవేతిచ।
సరూపకలనావశా దుభయవాదినః కర్కశాః
స్వపక్ష మనుశాసతే స్మితముఖా వసన్తోత్సవే॥ 110

శ్లో॥ పుష్పిణ్యో - పి సపల్లవా వనలతాః కుర్యు ర్మధూజ్జృమ్భణం
నూనం నార్తవధర్మ ఏష ఇతికిం జాతిర్వదే న్మాధవమ్।
యస్యానుగ్రహ మిత్యుపైతి భగవద్వాక్యం హితాం మాలతీం
లోకే సూచకమామనన్తి ప్రభవః కాలస్య కా వా గతిః॥ 111

గ॥ అయం ఖలు లసదసమ కిసలయకుసుమవిసర మణిగణఖచిత కనక సౌధ యూధాయిత సహకారతరు పరమ్పరాసభా విభాసితశీతలచ్ఛాయా తల పరాగపరభాగ భాక్, అతులకుధామధ్యం అధ్యాసీన శ్రుతిమధుర స్వర పదక్రమ ఘనకోలాహల వాచా మోచారస ప్రసరద్ద్విజకులతిలకఫలప్రతిపాదనప్రవణః శశ్వదనువలమాన పవమాన భరతాచార్య మర్యాదానతిక్రమలతికా నృత్తాయత్త ప్రవాళప్రచయాఙ్గుళి చలనాభి ప్రదర్శితనయాభినయ వినోద మేదురో - భ్యన్తిక కలకణ్ఠకులకణ్ఠ కాకలీ సమాటీకిత చఞ్చత్పఞ్చమస్వరశ్రుతీభూతమధురపుష్పన్ధయఝఙ్కారవీణానుమోదన ప్రమోద సుఖతున్దిలః సహస్రాక్ష ఇవ రమ్భాసంరమ్భసముల్లాసమనాః కృష్ణఇవ బహుమహిళా సముద్వేల్లనచతురః శ్రీరామ ఇవ సారసహిత లక్ష్మణానన్దః పరీక్షిదివ శుకభారతీ మధురవర్తనః నైషధ ఇవ హంసానుకూల చేష్టామఞ్జులః వదాన్యఇవ సరసాన్తర జ్ఞిణా మతివిశద జీవనస్థాపకః పితామహఇవ సుమనఃప్రముఖ సృష్టికర్తా నారాయణ ఇవ కమలాకరలీలా సంధానవిచక్షణః కళానిధిరివ ద్విజవాల్లభ్య లభ్యగౌరవః ప్రభాకరఇవ లసదరుణ ప్రభాచకచ్చకిత కాఞ్చన స్యన్దన లీలావిలోలః త్రిలోకీం అనుపాలయన్ హేలయావలతాం చక్రాణా మవక్రసారస రసానుభవం సకలాశానా మనవకాశ సర్వార్థ ప్రకాశాభిపూరణం కుర్వన్ మహారాజఇవ, ప్రవసతాం ప్రోషితానాం ప్రవత్స్య తామపి

శ్లో॥ మన్మూర్ధ్ని పాద మఖిలేశ! దదాసి విష్ణో
ర్మృగ్యం కిమన్య దమృతేష్వభి రాభిలష్యమ్।
మద్దృక్సుమన్దయతృషం పరిహర్తు మేవ
త్వద్దర్శితం పదసరోజయుగం గతిర్మే॥ 81

శ్లో॥ స్వాన్తస్తనన్ధయ మధశ్చరితై రుదన్తం
భక్తిప్రసూ ర్భగవత శ్చరణోదదుగ్ధైః।
స్వాన్తం భజేన్నయది తర్పయతి క్వమాతా
క్వాత్మోద్భవ స్తదిహ సన్నిధి మాతనోషి॥ 82

శ్లో॥ త్వద్దర్శనానన్దలవైకదేశైః-దారాదికైశ్చర్మభిరాద్రియన్తే।
కర్మోపచారైః కతిచిచ్చ దృష్టే-త్వయ్యర్ఘదృష్టే స్తమ ఏవ తద్విభో!॥ 83

శ్లో॥ ప్రాగ్భారతీజల్పితసన్నిహానే-మయ్యాత్మరూపస్య తవ ప్రసాదాత్।
త త్సంశయోన్మూలనతః పురైవ-సంస్థా జనుర్భి ర్మథితా మయేశ!॥ 84

గ॥ కిమితి గదేయం దుర్విధస్య మద్విధస్య విధియన్తు రఙ్ఘ్రిదర్శనన్తే మద్దర్శనమాత్మసత్త్వ విమర్శనంకర్తుర్నైసర్గికమివనహ్యనావశ్యకం ధన్వా ధ్వని దురధ్వవిహృతి సాధ్వసధ్వస్త స్వాధ్వనీన స్యేవ ఆజవఞ్జవ వ్యసన వివశస్య జనస్యాస్య సుధామ్బుధి వీచికామచర్చికాభిః పరమ్పరాభిర్దృశా మభ్యుంక్షతస్తే - నుకమ్పాయా ఝమ్పాయా మదాపదమ్భోధర పేటికాయాః కదారశమ్పాయా ఇవ నిలిమ్పసమ్పాత మనోరథ ప్రశస్యసస్యానాం సాధురీతి ర్మాధురీ విధివిధు ప్రముఖానామపి నైవంవిధేతి కిలగణ్యా॥

శ్లో॥ ఘనపుష్పభరితశిరసం-ఘనపుష్పై రర్హణాహి పునరుక్తా।
స్వాత్మార్పణేన హి వినా-నమతః పూజాం దధాసి న పురారే!॥ 86

శ్లో॥ ఇతి స్తువన్తం హిమవన్తమారా ద్విమృశ్య దృగ్భిః కరుణాసుధాప్లుతమ్।
ఉవాచ వాచం యమివేషభూషణః శివఃకృపార్ద్రార్ద్ర మనోజ్ఞభాషణః॥ 87

శ్లో॥ త్వ దుపేన్ద్రఫణీన్ద్ర మాత్రకం మహిమానం జగు రాభిశంసికాః।
తదపి ప్రథమైకభావ్యతా కుధరే త్వయ్యుపపద్యతే సతామ్॥ 88

శ్లో॥ అథఃకృతః పన్నగరాణ్ణగేశితః-త్రివిక్రమో పూర్ధ్వమగా త్త్వయేరితః।
తవ ప్రశంసా యది భూతభావినాం-కథా ముధాస్యాదిహ కో భవద్విధః॥ 89

శ్లో॥ సత్వం త్వదేకశరణం గిరి సామజా శ్రీః
స్వాన్తే క్షమా త్వయి సమస్తమిదం ప్రశస్తమ్।
దైవీం సభామభివిశ న్నభుజః కరీంద్రః
తద్వైదికీ భజతి కీర్తి రహోభవన్తమ్॥ 90

శ్లో॥ న పరం మానసే తస్థౌ క్షమా భుజశిరస్యపి।
తామేవ జ్ఞాపయస్యుక్త్వా అహో త్రికరణైకతా॥ 91

శ్లో॥ తర్తుం భవాబ్ధిం మత్పాదం లబ్ధుకామై ర్మహర్షిభిః।
భవ త్పాదావలమ్బేన సాధ్యతే పరమాగతిః॥ 92

శ్లో॥ ఉపసృత్య కాసుచి దధిత్యకాసు తే
సచరాచరం ను జగతాం చతుర్దశీ।
నివసే దితీరణ మపప్రతారణం
మహిమా హిమాచల!నకైశ్చ గణ్యతే॥ 93

గ॥ కిమతో వయ మితో - ధికవిభావానుభావ మహీరుహా మహోవర్ధనాయేవ ప్రావృషేణ్యపయోధరా భవతో - యత్నఫల ప్రాదేశన ప్రచురేషు కటకవరేషు కఞ్చిదేనేహసం నేతుం కుమాహలినో నివాసామః మత్త్వత్ స్వాన్తాభ్యా మసకృదనుబన్ధో బధ్యతాం సశరీరం సుమన స్తటవతీ కల్లోలమాలికా డోలికా - భిషవ పృషదశ్వానీత పృషదుత్కర సంతతానేక శీతల చ్ఛాయా నిబిడ నీరన్ధ్రద్రుమలతా నికుఞ్జపుంజ విహరమాణకీరశారికా పరభృతాముఖఖగకులతిలకసుధామధురగానామృతపారణా వికస్వర శ్రవణసుఖా - మ్రేడితమనసః పర్ణశాలాయామ్॥ 94

శ్లో॥ ఇత్యుదిత మద్రిసింహః శ్రుత్వా శ్రుత్యర్వతః పరంశర్మ।
భజత స్స్వాంతస్య కిల ప్రకృత వ్యాహారవిస్మృతిం తేనే॥ 95

శ్లో॥ అహం గహనశీలవా నతిజడః పరం కర్కశః
కథఙ్కథ మనీశ్వర స్సురసభాసు భాస్వన్మణిః।
శివో - య మనుకమ్పయా మయి సుధామ్బుధాశంసినీ
మవాకిర దితఃకిమి త్యవనిభృ న్నమన్ ప్రావదత్॥ 96

శ్లో॥ గుహాగృహా స్సన్తి యథేప్సితం మణీ
ఘృణి క్షణాపాస్తతమ స్సమస్తాః।
చరన్ విభో! సంవస మామకీనాః
పురాకృతాః పుణ్యగుణాః ఫలన్తు॥ 97

శ్లో॥ ఇయం భవతు నన్దినీ మమ భవత్సపర్యాపరా
మనోరథపరమ్పరా ఫలతు తావకైరాదరైః।
ఫలైశ్చ కుసుమై ర్దలై రుపచరేదియం ప్రత్యహం
కృతార్థ గతి మావహే దిహకృతాచ్చ పిత్రోర్జనిమ్॥ 98

శ్లో॥ అద్వితీయ స్తపస్యద్య ద్వితీయాం కర్తుమర్హసి।
న కస్యాపి ద్వితీయాస్యా త్తత్సిద్ధ్యై భవదాశిషః॥ 99

శ్లో॥ ప్రకృతోదిత వాక్యవల్లరీ జనితా - కూత ఫలాభిభోగతః।
ప్రమదాయతనీభవన్త మీశం ప్రణమన్ గేహమగాదగాధిరాజః॥ 100

శ్లో॥ తత స్తపన్తం పతిమద్రిజా స్వయంపదైః పిబన్తం నవమాలికేవ।
ప్రసూనపత్రాదిక మర్పయన్తీ వ్యభావయ ద్భావుకభావనాభిః॥ 101

శ్లో॥ మనసా నమసాం వసానభూమిం పతిమాలిఙ్గ్య కదాపి తస్య వృత్తిమ్।
న బహిస్తనుతే హృషీకమార్గైః పరిచర్యా మతనో దనూనమార్యా॥ 102

గ॥ తత స్సా వయస్సముల్లాససురభిళమనోరథపరమ్పరా ఫుల్ల మల్లికా సముద్వేల్లిత వళక్షవిభా కైతవలసితహసితశతై రసమున్మిషితభావసమ్భావనాగమ్భీరతయా నిర్దమ్భ తపస్సమ్భారవిజృమ్భితం అదమ్భ స్వభక్తిగుణ గుమ్ఫితహృదయస్తమ్భ సంభృత మాత్మభవం సపర్యా మర్యాదాశ్చర్యాభి రవిపర్యయ ధుర్యాభిః పర్యాయత స్సౌలభ్య సమాసఞ్జనాయ రఞ్జనీకరణాయ చ సగన్ధగన్ధానవకాశితనిశితనిజహృదయకరవాలధారయా రజో - భినివేశ వ్రతతీకన్దనిర్గన్ధనమనుగచ్ఛన్తీ పృచ్ఛన్తీ విధేయవిధానోచితమర్మాణి తత్తోనిరుత్తరా చిత్తముత్తామ్యన్తీ శశాఙ్కనయన సుధా - సేచనమిమం జనం జీయాదితి సూచయన్తీవ కైరవపుణ్డరీకసప్తలాప్రసూనప్రచురసంవర్తికాపాత్రీభి ర్వ్యావృత్తాభి రనుపాదేయాధ్వర దురధ్వగతి ప్రోతాహగహనలిప్సాపఙ్క కళఙ్క కలుషిత జీవనాయాం మయి నవర్షయ అమర్షరసధారాంసార మళిక లోచన! ఇతీవ సమ్బన్ధసమాధౌత కాషాయోపసంవ్యాన బృహతికా బృహద్భస్త్రీభిః స్మృతిమాత్రా దఖిల దురితవీరుత్శస్త్రీభి ర్దురవగాహమోహావ ధీరిత భవదనుభావప్రతిపది మయి భవదమ్బక మమ్భోజ బాన్ధవ నిబన్ధబన్ధుర మావహ! ఇతీవ చకచ్చకిత విమలకమల దృఙ్మరీచిభిశ్చతురఙ్గణీ రఙ్గదుటజం తోరణశ్రియ మావేదయన్తీ ద్రాక్షామోచాది ఫలప్రతిపాదనై రనులాప రసానుభవ మాకాఙ్క్షన్తీవ నమన్తీ జనయితృజన నయనఫల ప్రకాశకరణాయ కుతూహలముపేయుషీవ వయస్యాభి రనుశస్యాభిః విహరన్తీ కమనస్య శమనదమనస్య విస్మృతవియోగదహనజ్వాలాజాలం ఉద్బోధయన్తీ ప్రత్యహం ప్రభాతసమయ సముచిత పర్ణశాలావేదీ సమ్మార్జనరఙ్గవల్ల్యాది శోధనైః నిర్భరకృపాతరఙ్గిత మాత్మేశ్వరం విదధతీ చిర మభజత॥ 103

శ్లో॥ వసన్త మద్రౌ శిశిరం హసన్తం-హిమప్రభాభిః స్వ మహస్కరః కరైః।
జ్వలన్ గృహీత్వా నవయోవసన్తం-సమాప కౌబేరదిశం క్రుధేవ॥ 104

శ్లో॥ కాన్తారాగోల్లసనం కకుభాం సర్వత్ర కుర్వ దలమర్ధం
కాన్తారాగోల్లసనం భవితా పురమథితు రితి బభాణేవ॥ 105

శ్లో॥ ఉపేయివాన్ స్వాంప్రకృతిః పరఃపుమా-నితీవ యాతా సపితా పితామహః।
కిమన్యథా పల్లవపుష్పరుక్ఛలా-ద్రజశ్చ సత్త్వం కిమితి వ్యభాతామ్॥ 106

నచే న్మోహః కస్మా త్కథమిహా న చాక్ష్ణో ర్విషయతా
మవాప్నోతీ వాయం ప్రళయ ఉదభూత్ కేన విధినా॥ 141

శ్లో॥ కల్పో నహి నహి కల్పః కల్పః సఙ్కల్పభూతిసఙ్కల్పః।
మదథస్థా దాద్యస్యాత్ ఉపరిష్టా న్మదపి చ ద్వితీయో - భూత్॥ 142

శ్లో॥ అలం విషయవాసనా వికటకర్దమై ర్దుర్దమై
రుదేతు హృదిచేతనా - సులభచేతనా నూతనా।
అనేహసి వినేహయా గతవతి క్రియాప్రక్రియా
భవేద్ధి యది భావినీ భవతు కిం తయా చింతయా॥ 143

శ్లో॥ ఇతి రతివిరతిభ్యా ముత్తరఙ్గే - న్తరఙ్గే
గిరిధను రనులాపే వర్షతి ప్రేమధారామ్।
అనుమతి కృషిఘృష్టం తాణ్డవాస్య త్రిహల్యం
స్వనునయవచనానామఙ్కురానుత్ససర్జ॥ 144

శ్లో॥ దశరూపభృదాదయః పదాగ్రే-వశమాయాన్తి పరం పరే కియన్తః।
భవదీప్సితమస్తు భూదివో ర్వ్యతిపాతో - పి చ మాస్తు కా వ్యథా॥ 145

శ్లో॥ తారణీయ ధృతవీరకఙ్కణః-త్వం జగత్త్రితయజన్తుసన్తతేః।
తాదృశే మహతి కర్మణి ప్రభో-కం ప్రకార మిహయోక్తుమిచ్ఛసి॥ 146

శ్లో॥ సఙ్కల్ప శ్శతకోటి కన్తుకలనా - కల్పః క్వతే క్వ స్మరః
కశ్శైలః శతకోటినా కలయతే స్పర్ధాం తదాస్తా మిహ।
కోరాగః క్వవధూః క్వ తే గుణదృశీ దైవా - హితా సాప్యభూత్
లోకానాం భువనాని నో యది కథం స్యుః పూర్వవర్ణాన్వయే॥ 147

శ్లో॥ దేవీ త్వామనవేక్ష్య నైతిమనసః శ్రేయ స్తయా వర్తనం
మృగ్యం రత్ననిధాన మజ్జనగతం చేతీక్షతే త్వా మగః।
ఇత్థం సమ్ప్రతిపన్నమిష్ట ముదభూ ల్లోకత్రయీచక్షుషాం
సాఫల్యం జనుషోబభూవ భగవ న్నే తన్ముదే - స్మాదృశామ్॥ 148

శ్లో॥ లీలాయోగ రసానుభూతిరసికౌ దేవౌ జగజ్జీవనౌ
స్మారంస్మార మనుల్బణం రసవదాభోగం భజన్తౌ చ తౌ।
అన్యోన్య స్మరణావలోకన వచోభావానుభావై స్స్పృహం
ప్రేమ్ణా వాగ్భిరతీవ వీరుథ మివ స్ఫాతిం పరాం నిన్యతుః॥ 149

కల్యాణచమ్పూజలధౌ-రసభంగీ తరఙ్గితః।
ద్వితీయోప్యద్వితీయో యం-స్తబకస్తనుతాం శుభమ్॥

ప్రణయవిగ్రహాగ్రహాభిభూతానాం సంవర్తోద్వృత్తి మభిదర్మయన్, కర్మఠానామపి మర్మభేత్తా దాన్తానాం కృతాన్తః విరక్తానా మనుగ్రహణాసక్తః బ్రహ్మవాదినాం హృదయభేదీ శాన్తానామపి పరలోకాశాన్తః వేదాన్తినామపి ధర్మోల్లఙ్ఘనాదిషు నిరాతఙ్క కౌతుకోత్సాహ సాధకః సస్మితం తాపసానామపి కౌపీనధ్వంసకః సతీనామపి సంసార నిస్సారీకరణ దేశికః పురుషార్థస్య తురీయా దన్యతమస్య విజయధ్వజ స్థాపకః ప్రాపకః ప్రథమరసస్య ఉద్దీపకః సుప్తకామ వతాం గిరిమల్లికార్జున పాదపపరాగ గరిమావధీరిత నిఖిలాశాతమాః జమ్భరిపుశిలా ఖచితనగరీ గరీయస్తా ప్రశస్త సమస్తా క్రీడాన్తర క్రీడావిహారరసికః వసన్త ఋతుః॥112

శ్లో॥ సురసురభిః ఖలు సురభిః సురభిఫలోత్సర్జనై ర్జగత్త్రితయమ్।
ఉపచరతి పికరవో - యం తత్ఖ్యాతి ప్రకటనే భవేద్ఘణ్టా॥ 113

శ్లో॥ వల్లీభి ర్భుజగీభయం భజతి కిం వా సౌమనస్యం హరేత్
శౌర్యేణ ప్రసవేషు వా తరులతాచ్ఛాయాసు వా విశ్రమేత్।
మన్దం వాతి మరు త్తఖా నహి నహి జ్ఞాతం త్రిలోకీభువాం
కాన్తానాం నను మానవిత్తభరతో సూనం శనైః కున్దతి॥ 114

శ్లో॥ హిమవ న్మయూఖరేఖాః కౌముద్యః కిం కిరన్తి హిమధారాః
యది తా న పార్వతేయ్యాః తత్కథ మాసీద్వియోగినిర్దళనమ్॥ 115

శ్లో॥ క్షణదారణ్యచన్ద్రాగ్నిచన్ద్రికాజ్వాలికా నయన్
వసన్త మృగయుః పాన్థ మృగయూథా నరున్ధయత్॥ 116

శ్లో॥ స్వాధీనో - పి పతి శ్చిరం విరహి తో - ప్యర్థాత్ కరోస్థోపి సా
దేవీ భాషితు మీష దప్యచతురా స్వాన్తే యయౌ వైకృతిమ్।
సర్వజ్ఞః ఫణిరాట్చ తద్గుణవిధిం యద్వ ద్వదే త్తాదృశీ
స్యా దేతద్గతి రైహికానుకరణం తత్రప్రత్యయస్యాప్తితః॥ 117

శ్లో॥ నా - యం కిం హృదయేశ్వరః క్వచి దుపేక్షాం నైతి తాం ప్రత్యుత
ప్రాతిష్ఠ త్కిమసూయయా మయి కథం తస్యాః ప్రసక్తిః పరమ్।
ధీరోదాత్తవర స్సచాహమబలా మే నిశ్చయో - స్మాదితి
స్యాత్కిం మే హృదయేఙ్గితం స్ఫురతి యత్తత్కేన జానాతి సః॥ 118

శ్లో॥ జగన్మాతా మాతాపితృహృదయజిజ్ఞాసు రభవం
లిఖిత్వా చాత్మానం ప్రతినవసరోజే మధురసైః।
ముహుః క్రీడన్తీ కిం జనని తవ హృద్యోయమితి తత్
వచశ్శ్రుత్వా స్మిత్వా మనసి ఫలితౌత్సుక్య మిషతి॥ 119

శ్లో॥ వయస్యాభిః క్రీడాస్వపి చ పరతంత్రా హృదిభవం
స్మరన్తీ తన్మధ్యే శ్వసితమతిదీర్ఘం కృతవతీ।
తదాకూతం జ్ఞాతుం తదను కృతనిర్బన్ధవశగా
ఛలా త్తాభిర్వాక్యం సకృదనువదన్తీ వ్యతపత॥ 120

శ్లో॥ తాపం కరోతి పులకచ్ఛలతో మదంగే
ధూమం తనోతి చ దృశో రరుణం విధత్తే।
రౌద్రేవిధౌ కిముగత స్మరమన్త్రవాదీ
మోహో విపర్యయగతిం స్ఫుటయాఞ్చకార॥ 121

శ్లో॥ ఇతి పరితాపముపేతా రమతే నా - ళీభి రస్త్రపాళీభిః।
మథితా కుసుమేషో ర్హృది భజతే తా స్వాదితస్తరాం వికృతిమ్॥ 122

శ్లో॥ నగజామాతా భవతాదితి మహతామాశిషో మదాయత్తాః।
నగజామాతా భగవన్ భవితాసి యదేతి సా పరం తేపే॥ 123

శ్లో॥ స్మరశరవ్యథితాం స్మర మాం విభో!-శుకముఖైరతనుధ్వజినీభటైః।
అభిముఖీభవ భీతమముం జనం-తదనుమేభిముఖం భవితా - వనమ్॥ 124

శ్లో॥ విధుకరాగ్రహవేదనమస్తు వా-మధుకరగ్రహబాధనమస్తు వా।
తవ కరగ్రహమఙ్గళమస్తిచేదసుకరం కి మిహాసుకరం మమ॥ 125

శ్లో॥ నమో నిమిత్తేన కృతాఙ్గసఙ్గమో-మదుత్తమాఙ్గే కృతకర్మధారయః।
త్వ మీశ వక్షోజకృతాఙ్గసఙ్గమా-ద్విధాయ షష్ఠీవిధిమత్ర పాలయ॥ 126

శ్లో॥ ఇతి ధ్యాయన్తీ సా స్వపతి పరిచర్యాసు నిరతా
సమర్యాదం ధుర్యా స్వపితృగృహచర్యా స్వభిరతా।
అనేహస్సక్రీడామకలయదకాలాభిభవతః
స దేవః కాలం తు వ్యపనయతుమాసీదకుశలః॥ 127

శ్లో॥ తథా వ్యవర్ధన్త చరాచరస్య-తపఃఫలాని స్మరచాపలాని।
జగన్మయే ధన్విని రత్నసానునా-యథా విపక్షే భువి సాధ్యవర్తనమ్॥ 128

శ్లో॥ తద్రాగః ప్రథమక్షణం గిరిశయే బీజం తథైవాఙ్కురః
పశ్చా ద్వీరు దభూ త్తతో - తిమహతీ పుష్పై ర్దళైః పల్లవైః।
గుచ్ఛై రచ్ఛశలాటుభి శ్ఛదళితై స్స్నిగ్ధైః ఫలై స్తద్రసైః
నీరన్ధ్రం వవృధే క్షణా చ్చుతగుణ స్తత్కేన సంస్మర్యతే॥ 129

శ్లో॥ క్వ జపః క్వ తపః క్వ యోగనిష్ఠా-క్వ చ మన్త్రః క్వ చ యన్త్రతన్త్రకాష్ఠా।
అభవే భగవ త్కలాభియోగా-దభవ ద్భావభవాభిభూతి సేవా॥ 130

శ్లో॥ సుమనోధర్మా చ్చలిత స్సుమనోధర్మస్య కాం గతిం చక్రే।
త్రిభువనభర్తా హర్తా త్రిపురా మిత్యాససాద ధర్మాఙ్గీః॥ 131

శ్లో॥ తదాగమ స్తస్య నగేన్ద్రధన్వినో-మనోలతాయా స్సదుపఘ్న మావహన్।
స్ఫుటం తటాకస్య తటస్య భేత్తుః-పరం పరీవాహ ఇవాబభాసే॥ 132

శ్లో॥ గగనభిత్తిషు శిల్ప మనల్పయా-రచనయా లిఖితం సవిచక్షణః।
స్వహృది కల్పితమోహమహార్ణవే-తదపి నోన్నమిత స్తమిహావదత్॥ 133

శ్లో॥ తణ్వో! తణ్వోపతణ్వాస్తు సంకల్పాః కల్పసన్నిభాః।
సాఙ్కల్పే రాగమం బ్రూయా యు రగమా స్సురభే రివ॥ 134

గ॥ కిమిహ పరాపర పరిజ్ఞానశూన్యః అనన్యోన్నతిసహనగంధః వైరానుబన్ధః కాలకాలతా - సహనదురాగ్రహవసన్తకుటిలహుఙ్కారశఙ్కా నిరాతఙ్క కలకణ్ఠకులకణ్ఠ కాకల్యా, సరీసృపపరిష్కారతా సంరూఢ శాత్రవమిత్రతా పరిస్ఫూర్తేః శాత్రవీకృతనిర్బన్ధగన్ధ వహస్తనన్ధయా - మన్దమన్దచేష్టాభిః ఏకసమాఖ్యావహన దుర్నివారక్రోధసముద్గతనీలకణ్ఠ కకాగర్జాతర్జనైః ఆశ్రయ పీడావహా - పీడతా సముత్ఫుల్ల నిబిడక్రుధా విధానోద్ధుర కమలకాసార జాగ్రన్మరాళపాలికా కేళీక్రేఙ్కారై రభిమతభృఙ్గీ సేవాసముత్సుకతా - లోచితవిద్వేషహృద్వేషభీషణ ద్విరేఫరోషఝఙ్కారై రహఙ్కారాఙ్కురో త్పటనమాటీకితమపి చ కరాళకా కోలకీలికీలాభీలకలాపగ్రసననిరాశ్రయీకరణ సఙ్క్రుద్ధ్యమాన ధూమఘుటికాభి రివ ఘటికాశతకరణీయవేదనాం తృటికాయామేవ కుర్వద్భి ర్భ్రమరై రాచరితః కోలాహలో హాలాహలహళహళకా మధరీకురుతే॥ 135

శ్లో॥ భ్రమతావిషయేషు జోషమన్తా-రమతా నిర్విషయే మయా మయి।
రమతే ర్నకదాచి దన్తరాయైః-వ్యవధాకేనపథా వ్యథాం తరేయమ్॥ 136

శ్లో॥ పితు రావసథే వసత్యనూఢా-వరణే తస్య నిదేశఏవ తస్యాః।
జరతే దదతే శిరీషమృద్వీ-ర్దుహితౄ స్తే కథమేష దుస్తరో - బ్ధిః॥ 137

శ్లో॥ శ్రీమతా ధీమతా యూనా హరిణా సూరిణార్థినా।
సుదృశాంవరణే భావ్యం గుణహీనే కథం మయి॥ 138

శ్లో॥ రాయో గిర శ్శ్వశురయో స్సుదృశ స్సురూపం
జామాత రీప్స్యమితి ఖల్విహ కిం వదన్తీ।
తే కిం వదన్త్యుపయమే సదసి ప్రతిష్ఠాం
సమ్యగ్గుణ స్త్రితయహీన మిమం వలంతమ్॥ 139

శ్లో॥ ప్రతిదిశ మధిజ్యధన్వా బహిరన్త ర్మిషతి సుమకదమ్బై స్తైః।
తద్భావ భావితతయా విషమామ్బకతా కృతార్థతామాప॥ 140

శ్లో॥ ఉభే విద్యావిద్యే మయి జగతి రూఢే ఖలు పురా
గతే వా వ్యత్యాసం మయి విశతి వా విశ్వమఖిలమ్।

శ్లో॥ కా కాన్తా కమితుర్న యాతి వశతాం కఃకాన్తయా నోత్సుకః
కాత్యాయ న్యపివాజ్గనా - స్తు పురుషస్థ్సాణు స్తథైవాస్తువా।
యావ న్మధ్దను రాశయంరటతి తావాప్తుం సుఖం చైకతాం
తావత్సమ్భజతాం నచేద్భజతు వా నాశం తయో రాశయః॥ 26

శ్లో॥ విధినిషేధవిధి ర్ద్వివిధఃపురా నిహిత ఆత్మభువో ర్హరిణా స్వయమ్।
అగుణధర్మపరే కథ మగ్రజే సగుణధర్మపరే మయి తద్భవేత్॥ 27

శ్లో॥ పలాయంతాం పలాయంతాం విధయో విధిచోదితాః।
ప్రవర్తంతాం ప్రవర్తంతాం విధయో మత్ప్రచోదితాః॥ 28

శ్లో॥ ఇతి వైకత్థనీం రీతిం ఖ్యాతీకుర్వన్ సుపర్వణామ్।
సభా మభాసయ ద్దర్పాత్ దర్పక స్స్వర్పతి స్మృతేః॥ 29

గ॥ నా - కారితః ప్రణిధిభిరపి సముచితై స్సభాస్తారైః ప్రస్తావేనాహూతో - పి హరితయా కిం హరిహయస్యజనయితృభావసమ్భావనాం చ సఙ్కల్పవశా న్మనసి మాతృభావనాం చావధాయ సన్నిధి మాప రతిపతిరతికుతుకీ॥ చచాల పరిషజ్జాలజాలసమావిలహరిణ గణైరివ అనవసర సముద్భూతతార్తీయీకపురుషార్థమూర్ధన్యశాసనవాసనావశా దనవధికప్రథమరస సమేధమాన సాత్త్వికదశాకశాఘాత జర్జరితమనోభిస్సుమనోభిః చలన కలనాసమ్పాదితనిజనికేతనప్రవేశై ర్వధూజనసమవధానసిద్ధికౌతూహలహాళ హాళికయా।

శ్లో॥ సహస్రదళపత్రిభిః ప్రసభమాక్రమన్ విక్రమం
ప్రసూనధనుషః పరం ప్రకటయన్ జయప్రాభవమ్।
ఇతీవ సమితిజ్గతే త్రిభువనైకవీరే తదా
దృశాం దశశతీ హరే రవిశ దిన్దిరానన్దనే॥ 31

శ్లో॥ స్వయం సహస్రామ్బకతా మపీన్ద్ర స్సమేత్య పఞ్చామ్బక ముద్దధానః।
వపుః పరీరమ్భ నిగుమ్భదమ్భా దవేక్షణైరేవ త మాలిలిఙ్గ॥ 32

శ్లో॥ అనుజాత్మజ మాత్మజం స్వరా డ్విహితార్ధాసనభూషితం చకార।
క్వగత శ్రృుతిగోచరో విరోధ కిముకార్యార్థిని తద్గుణగ్రహః॥ 33

శ్లో॥ ఆటీకితపరిపాట్యా చేలు ర్దృక్సంజ్ఞయా సుపర్వాణః।
నేత్రాణి కిం బలభిదో వేత్రాణి బభూవు రాశయస్య హరేః॥ 34

గ॥ ధన్వని భువనోదయమివ భువనోదయం వితన్వతి ధన్వని తావకీనే కచ్చిత్ సౌమనస్యం సౌమనస్య మాస్మాకీనం త్వద్బలావిష్కృతం పత్రిణః పత్రిణఇవ అనన్తవిలాసహారిణః కచ్చిదసమకోలాహలకౌతూహలాః కచ్చిత్త్రిభువనీ వనీవసన్త

శ్రీః

నమశ్శివాభ్యామ్-తృతీయఃస్తబకః

శ్లో॥ తస్మిన్న నేహసి సురా యుధి తారకేణ
భీతా గిరాగృహిణమీక్షితుమిన్ద్రముఖ్యాః।
లోకోత్తరం పదమవాపు రనుత్తరఙ్గా
రక్షోగ్రహా దవశ మూర్ధ్వగతా ఇవాపః॥ 1

శ్లో॥ సుధాన్ధసో - పి త్రిదశా స్సురారిణా
ప్రమర్దితాస్తే గతజీవ సన్నిభాః।
సజీవతా మేవ గురో ర్వహన్తః
ప్రపేదిరే సత్యమసత్యసాధ్వసే॥ 2

శ్లో॥ తతస్తత స్రష్టృపురీ గరీయసీః
ప్రతోళికా స్సర్వదిశో నిరున్ధన్।
దయాం విధేహీతి దివౌకసాం ధ్వనిః
రురోధ రోదః కుహరం చిరం స్ఫురన్॥ 3

శ్లో॥ బహుముఖో - హమివాయముదేతి కః
కఇతి కే వదతి ప్రతిహారగైః।
ఫణిత మమ్బుజసమ్భవ! జమ్భభిత్
భగవతః పదమేతి కిలేతి చ॥ 4

శ్లో॥ త్రిదశాః కిము దుర్దశార్దితాః
పద మాయాన్తి మదీయ మైశయా।
పదసేవనయా - స్తు భావుకం
సదనం ప్రాపయతే త్యభాణి తేన॥ 5

శ్లో॥ పత్యాపరిషద్ గురుణాద్యుసదాం జ్యేష్ఠస్య సదనమాపన్నా।
దైన్యాదుశతీం భక్త్యా కల్యాం వాచం బభాణ నుతిపూర్వామ్॥ 6

శ్లో॥ సృష్టిస్థితిప్రళయతుఙ్గతరఙ్గభఙ్గీ
రిఙ్ఖజ్జగజ్జలధిషు వ్యవహారవృత్త్యా।
స్థాస్నో రభీష్టమసకృత్ పరమార్థవృత్త్యా
రూఢస్య సన్తరణ మప్యభయం భవత్తః॥ 7

శ్లో॥ యదఙ్గసఙ్గా దుదితం హితాహితం తమఙ్గినం సన్తముపైతి నిశ్చయాత్।
జగత్సు యదుద్భూతహితాహితం తజ్జగన్మయే త్వయ్యుపపద్యతే న కిమ్॥ 8

శ్లో॥ యదాహు రాకల్పిత మైచ్ఛికం జగత్ గుణాభిభాసం యదపి ప్రతారణమ్।
తదస్తునో మానసవాక్క్రియాస్పదం విధేవిధేహి త్వదుపాశ్రయైషిణామ్॥ 9

శ్లో॥ అస్మాదృశా మనుభవే సుఖదుఃఖయో స్త్వం
సాక్షీతి వక్తుముచితం నహి నిర్గుణత్వాత్।
కర్మానుబన్ధి ఫలమిత్యపి నైషపన్థాః
నిర్ధర్మికే భగవతి త్వయి కల్పితత్వాత్॥ 10

శ్లో॥ మాస్తు దుర్వార సంసారపారావార పరిప్లుతిః।
పద మేవాస్తు భవతో నౌకా నః సమ్పదాం పదమ్॥ 11

గ॥ ఇతి సుమనస్సన్దోహ సమ్భణితం స్వపూర్వజాఖర్వయాతనాజాత వేదనా జాతవేదః పరిప్లుష్ట మనః పరిపాకపారమ్పరీ పరాభూతివశా దుద్భూతనిర్వేదనయా వైముఖ్యా దాజవంజవసుఖే విరతావేవ రతి మతీవ సూచయత్ సవ్యంగ్యభఙ్గ్యన్తరారమ్భకం అవిహితమభిహిత మవధాయ పరమపురుషో విరిఞ్చి రిదమువాచ ఆః పరిజ్ఞాతమఖిల మాత్మ జనుషా జన్యాశినా నివేదిత మస్మభ్యం త్రిదశా శ్చరితార్థా శ్చేదనపాత నప్రహారాదిభిః పాకశాసనో - పి బాలక కళాశిక్షయాగురు రుద్ధరణపాతనాభ్యాం పురోధా అపి శుక్రో ముఖపాణ్డు తయా వికర్తనాః కృపాణ వ్రణకిణాఙ్కనైః మృగాఙ్కకః క్రీడాహరిణసం రక్షణేన కిముత విద్యాధర గన్ధర్వాదయ శ్చిత్రలఙ్ఘనాదిభి రారోహణై స్సురగజః కర్ణయోః శూర్పకీలనాది వికృతాకార నిర్మిత్యా తురఙ్గమఃపురన్దరస్య అతికర్మశైరక్షోభిః వయం పుణ్యజనా హయమేధం కుర్మ ఇతి స్తమ్భే సమ్బధ్య కరవాలకరైర్నిశిచరై రనుక్షణం పీడ్యతే। 12

శ్లో॥ నహి తారకతా హరాదిలభ్యా మయి శక్తేతి జగత్త్రయే దురాత్మా।
పతిషు ప్రమదాసు ఖేద మన్తర్జనయన్ తాపసతాం సతాం నినాయ॥ 13

శ్లో॥ సఙ్కల్ప్య సవనకోటీ రిష్ట్వా ద్యుసదాం చ సర్వమున్మిషతామ్।
సన్దర్శ్య వస్తుతత్తత్ సర్వేషా మత్తి కానుకమ్పాస్య॥ 14

శ్లో॥ నేపథ్యాని విధాయానురోధినాం సోమపీథినామ్।
రమ్భాం రమన్తే తన్నామ్నో వహన్తఃప్రతిలోమతామ్॥ 15

శ్లో॥ సురసరితస్తీరే మయి మీలద్దృశి తాపసీం చరతివృత్తిమ్।
జఠరే కరకం స్థాప్యచ తేను ర్వాః క్రీడనం చ తారేయాః॥ 16

శ్లో॥ శిశిరేషు హసన్తికోపచారేష్వయమేక శ్శుచిరాదితేయవర్గే।
నను పద్మ ఇవామ్బరీషగర్భే జయతీతి ప్రహసన్తి కర్బురాస్తమ్॥ 17

గ॥ ఇత్యేవం శ్రుత్వా తప్తాయఃపాథోధారాణా మాధారీకృత శ్రుతికుహరో - హ మహరహః ప్రవర్ధితవేదనా లతావేల్లితహృదయో దయోదయస్య సఫలతా - ధాననిదాననిధాన మవధాయ న కేవలం వో నోపి విపత్సరిత్సముత్తరణకర్ణధారధురావహాం కర్మపరిపాటీ మాటీకే॥ 18

శ్లో॥ విపద శ్చరమః క్షణః ప్రవృత్త శ్శరణ నశ్చరణం పురద్విషః।
తరణే రుచ మంతరేణ కోవా తిమిరం హన్తి వయం భజామహే తమ్॥ 19

గ॥ తత్తథావిధా స్సుధాన్ధసో మృథామతి మవిధాయ యథాపూర్వ మవసథాయగతా నియతమవితథాయతయః కుసుమామ్బకమసమామ్బకసవిధం ప్రేషయన్తు సిద్ధిఃకార్యస్య నోభవితా ఇతి బభాణ వాణీపతిః॥ 20

శ్లో॥ జేతుః పురాం ప్రణయభాజన మద్రికన్యా
భక్తిం పరాం భజతి శూలిని రక్తిగర్భామ్।
వాఞ్ఛా - ముయో ర్నపర మస్మదభీప్సితం చ
పశ్యే త్ఫలాన్త మసమామ్బక ధర్మయోగాత్॥ 21

శ్లో॥ తదను తదనుమత్యా మాలికా స్సౌమనస్యో
మధుర రనభరాభి స్తాభి రేవార్చయన్త్యః।
నియతి నుతివచోభి ర్నన్దనం తత్స్వరూపం
దిదిశు రకురుతాయం తాస్వపూర్వానుకమ్పామ్॥ 22

శ్లో॥ ఆనన్దవారిధి తరఙ్గతురఙ్గమైః కిం
హృద్యన్మనోరథరథైః కిము శక్రముఖ్యాః।
గా మాయయు స్సపది తూర్ణ ముదీర్ణవేగాః
పక్షీకృతౌ విధిబలాత్ కిమలభ్య మస్తి॥ 23

శ్లో॥ కదాచి దమరాధిభూ రఖిలలేఖరేఖా ముఖా
ముఖీ ప్రతిఘయా ద్విషా - చరితమర్మభిత్కర్మణా।
కృతాని కిల దుష్కృతాన్యనుగతా వదన్తీ ర్దృశా
భృశం సమభినందయన్ హృది సమస్మర త్తత్సుతమ్॥ 24

శ్లో॥ విహాయ మామాత్మభువం విహాయసా గతో బిడౌజస్త్వమసత్యవాసినా।
అనేక కిన్తే భవితావిధేర్వశః స్వతన్త్రతాం నైష్యతి మత్పరస్సుఖీ॥ 25

కామప్రేరణేన పాటీరగిరిసమీరణేన అచేతనానా మప్యుద్బోధిత సాత్త్విక దశాప్రకాశేన నిశాధీశేన విరహిజన నిర్దహన సన్ధాబన్ధుర నిజవిక్రమ శుక్రస్య ధూమనికరైరివ మధుకరై రఙ్గారైరివ దృక్పరమ్పరాశృఙ్గారై రనవరతైః పరభృతైః కామకళారహస్యోపనిష ద్భట్టారికాభిశ్శారికాభిః విరహిజన తాపకరణోపకరణసహకారైః కీరవారైః పరీవృతః రసాల కోరకనారాచ సన్ధానితేన్దిన్దిరశిఞ్జినీ సమాసఞ్జన రఞ్జద్రసాలశరాసన వరాఞ్చితకరాఞ్చలః అఖర్వగన్ధర్వ చఞ్చలగరు ద్ధరిన్మణి చకచ్చకా యమానా - నూన శోభాప్రసారణతః త్రిభువన్యామపి స్వవిక్రమసాధ్వసాతిరేకేణ తృణగ్రాహితా మాపాదయన్ నగరిపు నగరీవీథికాయూథేషు సాధితనిర్నిరోధత్రిభువనైక ధనుష్కృతా దుష్కరనిస్తుల స్తుతివస్తు విస్తారః తతార మన్దాకినీ మరవిన్దసాయకః॥ 60

శ్లో॥ తదా తదారబ్ధదురుద్యమం యమం
నయే న్నయేహీనమితీరతీ రతిః।
పదే పదే చ స్ఖలతీ మనో మనో
భువో భువో భీషయితుం గతా గతా॥ 61

శ్లో॥ కిమిద మాచరితం భవతావిభో
క్వ పురభిద్భగవాన్ క్వ తనుర్భవాన్।
అతనుతాం కిము వాఞ్ఛసి ధూర్జటే
రతనుతా భవితా కిమిహాద్భుతమ్॥ 62

శ్లో॥ అనుచితం యదికర్మ హరే చరే
దనుచితం ఫలమేతి స తద్దృశా।
యది దవేకృతసంహననః పుమాన్
కిమురరీకృత సంహననో న సః॥ 63

శ్లో॥ పాన్థేనాన్ధువిలోడనం విషధరీనిర్గన్ధనం త్వయ్యహో
లేఖై శ్చోదిత మామృశన్న యతసే స్పర్ధాళుతాయై శివమ్।
దణ్డం సోర్వ్యతి దణ్డభృత్సు చటులాం దాణ్డాం కరోత్యద్రిణా।
కోదణ్డీ లతయా న మృత్యురిపుణా వైరం హ్యభూత్తన్ముదే॥ 64

శ్లో॥ శరధి శర సారథితయా మాతామహ జనక పూర్వజా యస్య।
ఉపయుఞ్జతే భవా నప్యుపయుఙ్క్ష్వేవిగ్రహే కి మాత్మేశ!॥ 65

శ్లో॥ వపుషా తవాస్తు శరదాంశతం సమం
గళసూత్ర మిత్యనువదన్తి పణ్డితాః।
వచసా మపార్థకరణాయ తాన్తతా
సమభూ ద్గళస్య నను కిం కరోమ్యహమ్॥ 66

ఇవవిక్రమః సమాక్రమిత ద్వితీయోత్తర పురుషార్థగోధనా - నితరసాధనః కచ్చిద్భావుక భవద్గుణో భవద్గుణ ఇవ సుమనస్సముల్లాస వృద్ధిసాపేక్షకః శరవ్యమవ్యఙ్గక ఫలసమ్ప్రాప్త సమాయాత సిద్ధ సమృద్ధభోగానుకూలతా - వాలం కచ్చిత్॥ 35

శ్లో॥ మారుత్వతీ మితిగిరం కుశలానుబన్ధాం
సన్ధాయ గన్ధిలదృశా సుమనో ధనుష్మాన్।
మన్దస్మితస్య వదనం సదనం వివృణ్వన్
వాఙ్మల్లికాభి రథ తం సురభీ చకార॥ 36

శ్లో॥ అధునాన్తరం తవ ధునోతి కా వధూః
విధునా సహైవ మధునా చల న్నహమ్।
కథయా కి ముక్తివిధయా నయామి తాం
మధురాధరాధర సుధామధుద్రవైః॥ 37

శ్లో॥ దారేషు గౌతమానాం ధీరేషు తథా సుధాంశుకులరాజః।
యద్గతి రవితథనియతి స్తద్ధనుషి తవాస్తి కిం సమనుకమ్పా॥ 38

శ్లో॥ తపతి తపతి భానావగ్నిభి స్తప్యమానో
మదభిధ పురుషార్థం యో - వమన్యేత కశ్చిత్।
సపది సపది నమ్యా త్కుమ్భచేటీం విరాగ
గ్రహవశ మవధూ యాస్మద్గుణధ్యాన మన్త్రైః॥ 39

శ్లో॥ ధర్మః కామ స్సోర్థః కామ స్తదితరవివర్జనం మోక్షః।
ఇతి పురుషార్థచతుష్టయ మభిధత్తే సో - హ ముపరతి స్తస్య॥ 40

శ్లో॥ రసాలధనుషో మధౌ మమ రసాలసఞ్జీవనే
సహాయసరణిజ్గతే కిముత చేతనే - చేతనే॥
గుణా వినిమయం గతా విధికృతేరపూర్వాం గతిం
విశేయు రహిహన్!భవత్సుహృద పూర్వభావో న కిమ్॥ 41

శ్లో॥ కిముద్దశతి దేవానాఞ్చిత్తం మత్తన్తుసంహతమ్।
ప్రత్యుషఃపుణ్డరీకాభాం తదేతు విధిసారథైః॥ 42

శ్లో॥ ప్రణయ భాజన యోజన మన్తరా
కిము రహస్యవిధే శ్చరితార్థతా।
పరభృతేషు చ పఞ్చమనిర్మితే
ర్మధుగతే ర్హి విధేశ్చ కృతార్థతా॥ 43

గ॥ ఏవంవిధ వచస్సురభిళ సురభిసఖ ముఖనిస్సృత ప్రసఙ్గ సఙ్గతి సమవష్టబ్ధ లీలాభావ సూచనాచాతురీ తరుణారుణ కిరణమఞ్జరీ సముత్ఫుల్ల వదనరాజీవసదనః పాకశాసన స్స్వాఙ్గీ తమఙ్గీచకార సమాలభ్య అభ్యవహర్తుమ్॥ 44

శ్లో॥ శక్తిభి స్సచతురఙ్గసక్తిభి కన్ధయ స్స్వపరిపన్థయో ద్రుతమ్।
పీడయా నిరుపసన్ధి తాడయాం చక్రు రస్మదఖిలాంశ్చ సక్రుధాః॥ 45

గ॥ ఆసీదిహ ముష్కరనిష్కాస పరాభవకాన్దిశీక గృహస్థతయా సురలోకానా మమన్దబన్దీకృత బృన్దారకబృన్దసున్దరీకతయా అవరోధానా మపూర్వప్రకాశః నిరస్తనిఖిలవిద్విషద్ద్వేషతయా సమర్థీకృతమపారిజాతతాయా స్సమున్మూలిత దివిషత్సాలజాలానాం రక్షః పాలానాం అనిమిత్తతో యత్నసంసిద్ధిస్సముత్థా స్సార్థస్య న కేవలం పరమ మఞ్జులగుఞ్జాపుఞ్జనిర్వ్యాజకరక్షారఞ్జనసఞ్జాతనిజాభిధేయ విధేయతయాఽగణేయ ఖచరగణ సమవన సమాటీకితస్వారవృత్తే స్సురాధిపతాయా అపి అనిన్ధనేన్ధానేనేవ ప్రజ్వలతావిక్రమేణ పత్యూరక్షసాం సమిదాశినో రూపం స మిథస్సమ్బభూవ కిముతాన్తకస్యాప్యన్తకో బభూవ అప్రభుత్వ మప్ప్రభో రనేనాకారి ప్రభఞ్జనస్యాపి ప్రభఞ్జనః అసుర స్సురారణ్యానీదవధనఞ్జయమేన ముపశమితుం అక్షమః క్షమారథా ద్దక్షమక్షయశక్తిధరం సమ్పాదితుం శరణమితి భవన్తం మన్వానః కిమన్యైః ప్రలపితై ర్భువన జీవనం మదవనం చ త్వదాయత్తమ్॥ 46

శ్లో॥ సుమనః సుమనః ప్రీత్యై సుమనః ప్రదరాభిషేక మాకలయన్।
సుమనః ప్రవరం శివయా సుమనస్స్సతి మాలభస్వ సంయుంజన్॥ 47

శ్లో॥ అర్థిప్రత్యర్థిషు యః కృఞ్ ధాతో స్సోపసర్గతాం కలయేత్।
ప్రథమేతు పఞ్చమస్వర మస్వరసత్వం విధాయ సహి ధన్యః॥ 48

శ్లో॥ వసతికరశేఖరః కృతవసతి శ్శిశిరాచలే తపః కుర్వన్।
వసతి సతీ కృతజన్మా వసతీ తస్యాపచితిరతీ రాగాత్॥ 49

శ్లో॥ అపూర్యర్ధ్వరేతా దిక్చేల స్సాన్నిధ్యా ద్ధిమవద్భువః।
హిరణ్యరేతస్సంబన్ధా ద్ఘృతపిణ్డ ఇవాభవత్॥ 50

శ్లో॥ శ్రీకన్ధరస్య హృది రాగరసోల్బణాయ
దేవ్యాం భవేద్యది భవద్ధనురైక్షవం తత్।
క్లైబ్యం వదన్తి త ఇహాత్మవదీక్షమాణే
తస్మిన్వదామ వయ మవ్యధితం తు పుంస్త్వమ్॥ 51

శ్లో॥ త్వ మాత్మభూ స్త్వం కమలామ్బకశ్చ త్వం భోగిభూషస్త్వమహం చ జిష్ణుః।
అనన్యవేద్యం యదిదం శరణ్యం తత్తే విధత్తే స్వసమామ్బకత్వమ్॥ 52

గ॥ ఇత్యుపదిష్ట మనిష్టమపి స్వారాజా విష్టపకష్టనష్టి కరణోద్దిష్టతయా అభ్యుపగ మావశ్యమ్భావ నిశ్చీయమాన కర్తృతాదమ్భ సమ్భావనాగుమ్భితపుమ్భావగమ్భీరః సంస్తమ్భిత శామ్భవ తేజో - వగాహన సాహస సన్నాహసాధ్వసః సాధ్వసాధు మార్గమార్గణ దుర్గతిర్నిసర్గసిద్ధదుర్గర్వదుర్గమః భర్గ మాస్కన్దితు ముపక్రమన్ శక్రం ప్రాక్రమతవచోభిః విక్రమితు మాగ్రహేణ గ్రహధ్వజః॥ 53

శ్లో॥ రుద్రో వా నిజరౌద్ర ముద్రితరిపుః కిం వీరభద్రో - పి వా
మద్దోఃపఞ్చశరీ పరీభవ సరిత్కల్లోలకోలాహలే।
మజ్జన్ కజ్జలదృక్పయోధరపరీరంభప్లవాలమ్బనం
లబ్ధ్వా ప్రాథమికీం తటీం రసమయీం కోవా న కిం వాఞ్ఛతి॥ 54

శ్లో॥ కి మిహ పర మమూభి ర్వాగ్భి రాలోకయ త్వం
యది చ ధనురిదం మే సజ్య మిన్దిన్దిరై ర్యత్।
త్రిభువనమనుబద్ధాం సాత్వికీం వృత్తిమేష్య
త్యవిరతరససాన్ద్రైస్సత్కళాద్రావపూరైః॥ 55

శ్లో॥ శుకహయ మధిరూఢ స్తే సఖా కిఞ్చిదుచ్చైః
చలతి యది చలేన్నో కిం శుకః కిం శుకస్య।
ప్రసవసమయశోభాభావ్యమానాఙ్గయష్ట్యా
హరిణదృగనురాగోద్రిక్త రక్తప్రభాభిః॥ 56

శ్లో॥ వనప్రియా యే తపసి ప్రతిష్ఠా
మవాప్నువన్తి స్మ త ఏవమూహ్యాః।
మమైవ పుష్పా - శుగ భీత భీతా
నియోజ్యతాం తన్వత ఏవ యోషితామ్॥ 57

శ్లో॥ ఇతి రతిపతి రాత్తకౌతుకీ
దివిషదధీశ్వర మాశ్వసన్ వచోభిః।
క్షితిగత రతి మన్వచిన్తయత్
కిమితి నసాభవితా పరాపరజ్ఞే॥ 58

శ్లో॥ శృఙ్గారయోనిః శ్రీ పుత్త్రరూఢి రాత్మభువఙ్గతా।
ఇన్ద్రార్థ్వాణా దభూత్సార్థా యౌగికీం గతిమాశ్రితా॥ 59

గ॥ తత స్సమాలిఙ్గ న్నాఖణ్డలమామన్త్ర్య సముత్థానవిధాన సఙ్ఘటనాపటుభి స్సభాస్తారై రభ్యర్థితకార్యనిర్వాహః శుకవాహః ప్రణయకుపిత చపలనయనా చరణావధూత కమనకామనా కామసురసురభిణాసురభిగిరికటక తటఘటిత విటపివాటికా విశఙ్కట చటులోటజాన్తర నిరన్తరదన్తుర తపశ్చర్యా మనస్వినామపి తపస్వినాం అతిశయిత

మరుతా మధురపి స్వస్థాన మగాహత మహాబిలం విధుః విధివశాత్ కిం భవేదితి రతి రతికరుణమకరుణాన్ బృన్దారకా నపవాదదవానల పరిప్లోషభీషణం భర్త్సయన్తీ భియా పత్యు ర్గద్గదాక్షరం ప్రలపన్తీ క్వచిదవశ్యాయ గిరిశిఖర మాససాద సో - పి స్వస్య అవశ్యమ్భావినీమనఙ్గతాం సూచయన్నివ సాఙ్గో - పి చతురఙ్గశూన్యతయా శరశరాసనమాత్ర సహాయతయా అసహాయో - ప్యసహాయతయా శుకమపి సన్త్యజన్ శుకవచోమధురిమ గ్రహణ ధురీణస్య జలధితూణస్య పర్ణకుటీరాభ్యర్ణ మవతీవర్ణో - పర్ణాచరణకఞ్జమఞ్జుతర శోణచ్ఛవి సమాసాధిత సన్ధ్యాసవర్ణతాపూర్ణం ఉత్ఫుల్ల సుమనః కుటజతారకాకీర్ణం అమన్ద మిళిన్దబృన్ద సన్తమస విస్తీర్ణం వేత్రధరణ పటుదోర్దణ్డ శుణ్డావేదణ్డమివ ప్రతీహారపరిసరే చరన్తం నన్దిన మపవార్య పురా పురాన్తకభావానురోధ మురరీకృతాత్మ ప్రవేశం విక్షిప్తశూలాగ్రమేచకచకచ్చకిత కుహూధ్వాన్త సన్తతి ప్రసార సన్ధానితాత్మప్రవేశో - గాహత తదన్తరమ్॥ 94

శ్లో॥ తన్మహాపురుషా - లోక ప్రోద్య త్సాధ్వస వీరుధః।
మహాపురుష ఏవాసీ దుపఘ్న స్సుమధన్వనః॥ 95

శ్లో॥ అమనుత మనసా మనోభవ స్తా
మపి జననీం జనకం మిషన్ త్రిలోక్యాః।
జను రహమగమం కృతార్థమస్త్రైః
తనుయుగళం శివయోః కృతార్థ మస్తు॥ 96

శ్లో॥ దశదశీ మమ సారసపత్త్రిణా
ప్రహరతశ్శివయో ర్నభవే త్కథమ్।
సుమ సమర్పణమేవ కరోమి మే
త్విహపరాన్యతమం కిమువా భవేత్॥ 97

శ్లో॥ హితే యతన్తే సర్వత్ర జన్తవః కర్మతన్తుభిః।
తస్మిన్ వా తదభావే వా నీయన్తే తత్ర కా వ్యథా॥ 98

శ్లో॥ వస్తున స్సామరస్యే - పి భిదాబుద్ధి స్సముద్యతా।
కర్త్రాహితే - హితం వాస్య తద్జ్ఞాతుం కో - న్య ఈశ్వరాత్॥ 99

శ్లో॥ న కాలభీతి ర్నచ కాళరాత్రేః
తత్కాలమృత్యోః పురతః పురారేః।
అనేన యద్యస్త మయామ లభ్యః
చతుర్థఏవం పురుషార్థఏవ॥ 100

శ్లో॥ త్రయీమత మతన్ద్రితం పరహితం హితం వక్తి త
ద్విధానమనసా యతే పరహితం న తత్ కిం పరమ్।

శ్లో॥ చేతనా - నితరా రూఢా చేతనానాం హితే - హితే।
తయా హీనా వపుష్మన్తో జనా స్స్వాత్మవిభఞ్జనాః॥ 67

శ్లో॥ శ్రియం వహ దనాలోచ్యశ్రేయో యో యతతే ప్రథామ్।
అనన్తో వాపుషీం శోభాం లబ్ధుమిచ్ఛు ర్భవే జ్జనః॥ 68

శ్లో॥ ఆత్మానం శ్రేయసా యోక్తు మనిచ్ఛన్ కార్యమాదధే।
ఫలార్థే మూలఖననే శ్లాఘాంవిన్దేన్నశాఖినః॥ 69

శ్లో॥ అణీయాన్ కరణీయో - ర్థో మహీయాన్వా సుఖే - సుఖే।
జనః సాధారణ మృతే కర్తా భర్తా - వహేడనమ్॥ 70

శ్లో॥ రక్షన్నాత్మాన మన్యార్థే యో - పకారోపకారయోః।
ప్రతిష్ఠా మనుసన్ధత్తే సా హి మృత్యుచపేటికా॥ 71

శ్లో॥ కరణీయకర్మణి కృతం ఫలం వహే
దితర న్మనో - భ్యుపగమా దఘాయ హి।
సురకార్యనిర్వహణ మస్తు వా న వా
పురభేది నీత్థమమతిస్స్వఘాతినీ॥ 72

శ్లో॥ ఉష్ణీషాః కతి సన్తిన సతిమూర్ధని భవతి సతి శుభం భవతి
కుర్వన్తి కిం ను లేఖా లేఖా చేచ్ఛుభకరాద్య లాలాటీ।
జగదన్తఃకరణం యశ్శరణం యచ్చరణమపి జగచ్ఛరణం
తస్మిన్నప్యరాధ స్స్యాదపరాధస్సుకృతసుకృత హిమరాశేః॥ 73

గ॥ ఇతి సమాలపన్తీం నిజశుమ్భద్గమ్భీరపరీరమ్భాదక్షుద్రక్షమాధరవిక్షేపక్షమయో ర్వక్షోధరయో ర్వామనీకరణాత్ త్రైలోక్యసమాక్రమణప్రక్రియామనుభవన్తీం నిరన్తరం నీరన్ధ్రధారాసారప్రస్రవదశ్రుపూరై రోదోవివరస్య నదీమాతృకతా మాపాదయన్తీం వేదనాసఞ్జనితజ్వరసన్తాపేన అనిన్ధనేన్ధాన హేతివ్రాత పరిప్లోషమివ క్షితౌ సన్దుక్షన్తీం ముహుర్ముహుః అననుమత మళికదృగభిక్రమమేవ సాధయన్తీం ఆశ్వాసయ న్నిదమాహ వరారోహాం శుకసైన్ధవః॥ 74

శ్లో॥ సాధ్వి స్వాధసమిదం జహీహి తే
కిం నిమిత్త మధునైషి కశ్మలమ్।
ద్యోధునీ ధృతిమిషాద్ధి మద్ధ్వజో
ధార్యతే పురభిదా జనీహి మామ్॥ 75

శ్లో॥ ఆయుధాని శిరసావహన్ జగత్
పూజ్యతా మభిదధాతి శఙ్కరః।

పశ్య మద్ధనుషి కౌశలం భవే
దర్థలూన మభవే - జ్గ మజ్గనే॥ 76

శ్లో॥ కేతకీమితి శశాప కిం తయా
చిన్తయా ఫలమనేన భుజ్యతామ్।
చన్ద్రహాస పదమేతు మామకః
ఖడ్గఏష స కపర్దకుర్దనాత్॥ 77

శ్లో॥ సఖాయ మిన్దుం బహుమానయన్ మమ
ప్రియఙ్కరోతీతి విచారవానహమ్।
సమేరుధన్వాహి సమేరుధన్వా
న కాపి భీతి శ్శతపత్రహస్తః॥ 78

శ్లో॥ న ధర్మో న గుణ స్తస్మిన్ నవా శరపరిగ్రహః।
ససజ్యచాపే సశరే మయి కాం భియ మావహేః॥ 79

గ॥ మమైషా సాహసికీ ధియోగతి ర్గతి స్సుధియా మతివత్సలో వన్దారూణాం అసతా మన్తకో - న్తకద్వి దద్వితీయశాసనః నమస్యా విధేయః ప్రళయసదృ గసద్భావనాభావ్యః భవ్యో దివ్యచూడామణిరరమణీయవర్తనా జమ్బాలవికర్తనః పుమాన్ పరః పరమాశాస్యః శశిపరిష్కారఇతి అముష్కరపరిష్కారేణ సనిష్కర్ష మన్యతరో జానతామితినా వై హిమాం వచోరమాస్సుషే నిశామయ భృశమశాన్తావధానా॥ 80

శ్లో॥ చఞ్చలా బ్రాహ్మణీ య్యైషా చరాచరవిధాయినీ।
సృష్టి స్సృష్టీకృతా కృత్యైశ్చఞ్చలా నహి చఞ్చలా॥ 81

శ్లో॥ జగ త్కల్లోలినీవేల్ల జ్జన్తుపారీన స్సజ్జహే।
జాలన్ధరీ కాళరాత్రి శ్చరతే కాలచోదితా॥ 82

శ్లో॥ కాన్తా కాన్తవకర్మమర్మసు సుతా - లాపానులాపోత్సవే
విత్తాయత్తసమార్జనే పరకృతౌ చాయం బత క్రీడతే।
నా ద్యోన్నేతు మితిక్షణం న సహతే ప్రాక్కర్మపాకః కథం
స్వచ్ఛన్దాం గతిమేతి జన్తురబలే కో వా ప్రభుః కర్మణి॥ 83

శ్లో॥ ఇతో హితాహితే దైవా దప్రార్థితతయా నరాన్
ఇతోవిచారః కర్తవ్యో నహి స్వాత్మదృశాం భృశమ్॥ 84

శ్లో॥ వేదాలవాలే బహుకర్మశాఖికో
ధర్మద్రుమ స్సత్యరసైకజీవనః।
పరోపకార్థఫలం ఫలత్యలం
తత్సేవినో హస్తగతో - పవర్గః॥ 85

శ్లో॥ ఉపకృతౌ విముఖం యది జీవనం
జననమస్య వృథేతి వచో వదేత్।
స కుశలీ స కృతీ భువి తత్ప్రసూ
స్సుతవతీ భవతీ భవతీ ప్రియే॥ 86

శ్లో॥ కృత్యఙ్గద్ధిత మకృత్య ధియా - వమాన్య
ప్రాణేషు సంగ్రహమతిం విచినోతి యో - సౌ।
సూనం స నారక చిరన్తన రాజ్యలక్ష్మీ
వక్షోజను ర్మకరికాదళ శిల్పచుఞ్చుః॥ 87

గ॥ కిమిహ నిఖిలభువన నళినీవన విరోచనసదృశ మప్రాకృత యశోధురన్ధరస్య పురన్దరస్య మనఃకువలయసుధానిధి సదృక్షమవితథవిక్రమ క్రమణసమాక్రమిత నిరవశేష శేషాదిశేషపరిష్కారాం తేన సుమనః ప్రదరేణ కబళితదరేణ సాధనీయం ప్రకృతమిద మనన్తరాయ మన్తానుయాయి సిద్ధిరమాసమాలిఙ్గితమితి చిన్తాసన్తాప విదూరమామోదిత హృదయా జయాయ మాం ప్రేషయేతి వదన్ మదన స్సమాశ్వాసన పూర్వకాలిఙ్గనమాత్ర నిశ్చితానుజ్ఞః ప్రతస్థే॥ 88

శ్లో॥ పరహితం రుచయన్ శుకసైన్ధవః పరహితం చ విధాతుమనా గతః
తదపకారతయా పరిణామ్యభూత్ పరహితం మహతా మపరాధతః॥ 89

శ్లో॥ మహత్సు దోషస్ఫురణం హి వామం
ఇతీవ వక్తుం మదనే తదాసీత్।
తదమ్బుకోచ్చాలన కర్మమాత్రతః
తదమ్బుకోచ్చాలనమేవ వామమ్॥ 90

శ్లో॥ నతాం రతిం జహావేవ న తాం పరహితే జహౌ।
కన్దర్ప ఏవ నోద్వృత్తేః కందర్పో న ప్రమాదయేత్॥ 91

శ్లో॥ కలకణ్ఠసావిదల్లైః అభిహిత సాహోనినాద కల్లోలైః।
ఉద్వేల మదనజలధిః పథికయుగాన్తాయ సర్వతో - వేల్లత్॥ 92

శ్లో॥ ఆలోకత్రయ మభివిశ్రుత ప్రతాపో -
ప్యాలోకత్రయ మభిషేణనేన యాతుమ్।
సా - శఙ్కం పథి బల మన్తరన్త రుఙ్ఖన్
సా - శం కన్దరవర మాప సోద్రిరాజః॥ 93

గ॥ అయమేవ ఖలు పరిత్యాగఇతి వా అభ్యుపగమితస్వస్వపలాయనాని చక్రాణి పత్రిణాం చక్ర కలహంస కలకణ్ఠశారికా కీర కేకి ప్రముఖానాం గహనా న్యగాహన్

శ్లో॥ విరహవేల్లిత వేపథుమేవసా భజతి నో శిశిరై రవగాహనైః
ప్రియగుణానుభవైశ్చ వినా మనో వివశతాం న ఖలు స్వపనాదిభిః॥ 129

శ్లో॥ విరతి సరస్వతి దేవ్యా జృమ్భతి విశదేప్రబోధచన్ద్రమసి
విషయసుఖలాలసా యా తిమిరసదృక్షా బభూవ కిం చిత్రమ్॥ 130

శ్లో॥ రాకాచన్ద్రం సరాగం న చ బహుమనుతే స్వాన్తరఙ్గే కురఙ్గా -
భావా దుద్యన్తమిన్దుం బహుదళకమలావాస మాలోక్య కిం వా
గాఢం జాజ్వల్యమాన ప్రియవిరహకృత స్వాన్తవైముఖ్యతో వా
రాజీవత్వా న్నిజాక్ష్ణో రసహనధిషణా భావతో వా కిమేతత్॥ 131

శ్లో॥ ఫలితే తపసి సఖి త్వం కిమభీష్టం యాచసే పతిం ప్రీణా।
సచ కిమభీష్టం దత్తే చిత్ర మితీత్థం సఖీద్వయం హసతి॥ 132

శ్లో॥ దేవ్యా స్తపఃఫల ఫలప్రద భేదభావా -
భావా దవాప్తచరమేవ హి సర్వమిష్టమ్।
కః కిం ప్రదాస్యతి గుణాగుణహేతు లీలా
లోలేయ మిత్యనుదినం మునయో - భజం స్తామ్॥ 133

శ్లో॥ సమాంసమీనానుగతం పయః కిం-పలాశవృత్తిః పరమాసురీతి కిమ్।
విషాణివా - పః ఫలభఞ్జనం వే-తృఘం కిమమ్బా నచ కిఞ్చిదత్తి॥ 134

శ్లో॥ హిమామ్బు సేకై రవగాహనైః కిం-స్వబీజభూతైరలకై ర్జనిత్ర్యాః।
జటాచ్ఛలా దిన్ద్రశిలా లతావృతా-తృణగ్రహా - పైత్యధివాసశూన్యతామ్॥ 135

శ్లో॥ న గన్ధతైలం న పటీరచర్చా-న కల్పతల్పే న విభూషణావృతిః।
తథాపి దేవీవపురుజ్జ్వలం తప-శ్శుచే ర్భవేత్కిం పుటపాకశోభి॥ 136

శ్లో॥ కుమ్భకాన్తర నిరుద్ధబన్ధుతా-మీక్ష్య బిభ్యతి కి మాశుగా శ్శివామ్।
నాన్యథా చలతి కేన ఝుంఝుయా-ఝుమ్పయేవ వరరత్నదీపికా॥ 137

శ్లో॥ ఆనీయ క్షమయా మమ ప్రియసఖీ ప్రాణేశ్వరం దర్శితుం
ప్రౌఢాంతర్బహిరుద్యమే - తిచతురా ప్రాణైస్సమా శామ్భవీ।
ఇత్యాలోచ్య కిమమ్బికా నచ తయో ర్యోగంవినానుక్షణం
తస్థౌ కిం బహుభి ర్జయావిజయయో రప్యభ్రపుష్పం వచః॥ 138

శ్లో॥ బ్రహ్మమయీ దృగ్ జిహ్వా మన్త్రమయీ చిత్తివృత్తిరపి సర్వమయీ।
ఆచారమయీ మూర్తిః ప్రాణమయీ తపసి భావనాంబాయాః॥ 139

శ్లో॥ కుశే శేతే హంసస్థితి మవతిమైత్రీజ్గతి మధాత్
సమన్తా దాన్తర్యం సరసమధురం సత్కవినుతమ్।

శివం భజతి యశ్శివం భజతి సత్పథే నాన్యతో
యతో భయయుతో - స్పృహం భవతు మే - భయం భావుకమ్॥ 101

శ్లో॥ నిర్ధారితార్ధసౌరభ్య ఘుమఘుమిత ఘూర్ణితమ్।
మనో మనోభువ శ్చాసీత్ ప్రాతః ఫుల్లారవిన్దవత్॥ 102

గ॥ తతః ప్రత్యాలీఢముద్రా ముద్రితవపు నిర్భిద్రరౌద్రరస విద్రావితాధైర్య శౌర్యచర్యా పర్యాయ సముద్దణ్డ కోదణ్డదణ్డ సన్ధానిత మధుకరపుఞ్జ శిఞ్జినీ విస్ఫారధోరణీ సముద్రేకసముల్లసితకుశేశయశరవరస్ఫురణధురా ధురన్ధరహస్తవిన్యాసచాతురీ ధురీణతా మా భాసయతి శమ్బరశాసనే॥ 103

శ్లో॥ క్రమాగత సమర్చణా మనువిధాయ దేవీ స్రజం
సరోజ రచితాం గళే పరిబుభూష శమ్భోస్తదా।
పురా తదుపగూహన స్మృతి ముదఞ్చయన్తీ యయా
బభూవ తపసాంనిధే స్తపసి ఫట్కృతి ప్రక్రియా॥ 104

శ్లో॥ ధృత్వా స్థిత్వా - ధిత్యకాయా మద్రీణాం పత్యు రుజ్జ్వలన్।
స్థల న్నుపత్యకాయాం చ న స్థాతుం సమ్మత శ్శివః॥ 105

శ్లో॥ భవితా రోషసమ్భూతి ర్నసహే స్వాత్మసమ్భవే।
ఇతీవ శమ్భోః పార్వత్యాం వివేశ స్ఖలితం మనః॥ 106

శ్లో॥ స్వాత్మారామో పృళికనయన స్సర్వముత్సాద్య దేవ్యా
బిబ్బోకాన్త ర్లుఠ దవిశదం చిత్త ముత్తామ్య తిష్ఠన్।
కేయం భ్రాన్తిః కథ ముదభవత్ కారణం కిం మమేతి
స్మారంస్మారం స్మర మభిమృశత్పుష్పబాణం దదర్శ॥ 107

శ్లో॥ జగద్గురో శ్చాక్షుషలీలయా కళా
ముహుర్ముహుః కాచి దభిజ్వలంతీ।
సుమాశుగే - న్తేవసతీవ సంవృతా
స్వరూప సమ్పత్తికృతే బభూవ సా॥ 108

శ్లో॥ క్రోధం సంహరసంహరేతి వియతి ప్రోచుర్నభశ్చారిణః
క్వక్రోధః క్వను తత్కథా భగవతి శ్రీకంధరేబ్రహ్మణి।
రూపారూపవిరూపరూపఘటనా పట్వీ జగన్మోహినీ
మాయా యద్వశవర్తినీ న కురుతే సా కీదృశం కీదృశమ్॥ 109

శ్లో॥ వికలై స్సమకారి 'భీ'రవః-సకలై ర్భూతగణైశ్చ భీరవః।
లలనాఃఖలు పార్వతీ సశఙ్కం-చలనాత్మా సమగా దగాధిపాఙ్కమ్॥ 110

శ్లో॥ అనఙ్గభవ సౌభాగ్య మఙ్గనుర్జగతాసహ
అనఙ్గభవసౌభాగ్య మాసీదితి రతి ర్భృశమ్॥ 111

గ॥ అహో సమన్తతస్స్యన్దిభి రక్షిజలైరగాధిరాజ కన్దరాబృన్ద నిష్యన్దహిమానీ పూరాణాం అనవరత కాళిన్దీపాథ స్సన్దోహసమ్భేదమాపాద యన్తీ నిజరాజ వియోగవేదనా దోదూయమానకలకణ్ఠకణ్ఠకాకలీ శ్రుతిప్రపఞ్చ ముదఞ్చయన్తీవ పఞ్చమస్వర కలనాకలనాదమేదురరోదనాలాపై రచేతనానామపి దయనీయామవస్థా మనాస్థ మాస్థాపయన్తీ ర్ఘుమ్పాసమ్పాతైరివ దీర్ఘోచ్ఛ్వాసై రపర్యాప్తపాథః ప్రస్మృతిభి రివ ప్రతిక్షణస్వేదైః ప్రస్తరవర్షైరివ జమ్భారిముఖోపాలమ్భైః ప్రబలాన్ధతమసైరివ విపర్యస్తభ్రమత్కున్తలై స్సర్వసఙ్క్షయైరివ స్తమ్భావహిత్థాదిభీ రతి రతిభయదే ప్రతిప్రళయే మగ్నా చిరం విలలాప॥ 112

శ్లో॥ మదన మ దనపేక్షా వీక్షితా క్వాపి నత్వ
యుచితమితి నిషిద్ధ - స్తేభినిర్యాణభారః।
సకిల శుభభిదాసీత్కిం సదారైః ప్రయాణే
నహి భవతి వరోధ స్సా హమే వావరోధః॥ 113

శ్లో॥ రక్షణే జగతాం కర్తా భర్తా లక్ష్మ్యాః పితా తవ।
నరక్షే ద్భృగవద్ద్రోహాత్ కిముపేక్షాం తనోతి సః॥ 114

శ్లో॥ హా!పుష్పధన్వన్ సరసైఃప్రసూనై స్సమర్చ్యణామేవ కిలాకరోస్త్వమ్।
తథాపి దేవేకృతభావభేదాత్ ద్రోహాయ-కింస్యా న్మదభవ్యయోగాత్॥ 115

శ్లో॥ ఇతి ప్రలాపధ్వనిభి ర్విహాయసో నిరన్తరాయాత్మజ సఙ్గసమ్పదామ్।
సమర్పణా త్కిం సుమధన్వదారేష్వవోచదన్తఃకృపయా సభోవచః॥ 116

శ్లో॥ మాభైషీ ర్జనని!జగన్మయస్య శంభో
ర్మాయేయం నటనపటీయసీ లసన్తీ।
కాలోయం ఫలపరిపాకసిద్ధి సిద్ధః
త్వద్భర్తా న చిరముపైష్యతీతి మాయామ్॥ 117

శ్లో॥ అనారతప్రియరతీ రతి స్తూష్ణీం సుఖావహమ్।
అనేహసం సమిచ్ఛన్తీ విరరామ మనోవ్యథామ్॥ 118

శ్లో॥ దే - వోప్యనఙ్గీకృతమన్మథోత్సవో
భావే తరఙ్గీకృత మన్మథోత్సవే।
అన్త ర్దధౌ శైలసుతాతిలాలసా
మన్తర్దదౌ చాద్రితటోటజే శివః॥ 119

గ॥ తతః కుమ్భినీధర పరివృఢస్య నన్దినీ మన్దాయమాన మానసా నన్దా నిరుపఘ్నేవ వీరు న్నిష్పాథసి శఫరీవ హిమానీరూషితేవకమలినీ మలినీకృతాన్తరఙ్గా దివ్యభోగానురుద్ధ స్వపనసముజ్ఝనమివ మహేన్ద్రజాలవిలోకనమివ కరగతస్య హరస్య పత్యు ర్మనోహరస్య సంవననం మన్వానా నీవీసంస్రనాదివ విభ్రాన్తస్వాన్తా గురుజన సమవధానతయా వేల్లన్తీ మపత్రపాం కాళరాత్రిమివ జానతీ భావజ్ఞావపి పితరౌ స్వాశంసావనవసన్నౌ సన్త్యౌవిహాయ తపోమిషేణ విరహ విసంస్థులైః పదన్యాసైః జయావిజయాభ్యా మాళీభ్యా మనురుద్ధా రహో రటన పటీయసీభ్యాం గౌరీశృఙ్గే వివేశ॥ 120

శ్లో॥ తౌదమ్పతీ భగవతీం తపసి ప్రవృత్తా
ముద్వేగ దావదహన జ్వలితాత్మవన్తౌ।
ఉత్సాహవార్నిధి మియం క్వ తరే దముష్యా
శ్శమ్భోః క్వ దాస్యతిఫలం ప్రథమాక్షరార్థమ్॥ 121

శ్లో॥ బాలేయం శైలేయీం మతిమాధత్తే సహేవహే ను కథమ్।
విధి రిమమర్థం మత్వా కృపయా మత్సృష్టి మాశ్మనీం కిమధాత్॥ 122

శ్లో॥ ఉమాతపః కిం న లభేత శాశ్వతీం
కృపామపారాం విధిసారథే స్త్వయి।
శుభే నభోభూరుహి గోష్పనిష్ఠే
కరోతి కోవా జఠరార్థ మర్థనామ్॥ 123

శ్లో॥ ఏవ మావాంవదన్తా వప్యంహోరంహోవిమర్దినీ।
శ్రద్ధాలు స్తపసీయన్దీ ర్మన్దనీ శాస్త్రపాయసే॥ 124

శ్లో॥ ఇతి నిశ్చిత్య తన్నామ్నిశిఖరే గిరిశేఖరః।
తటజాతిలతాకీర్ణముటజం కుటజైర్వ్యధాత్॥ 125

శ్లో॥ రామా - రామ రమేవ హేమకదళీ కాన్తార సఞ్చారణే
త్రిస్రోతోమ్బు వగాహనే కమలినీతుల్యా లతామణ్డపే।
రత్నార్చిః ప్రతిమా విముక్తిరివ సా సంసత్సు కర్మన్దినాం
చేరే - స్యాః పితృగేహమేవ సమభూచ్చిత్రం తదభ్యున్నతేః॥ 126

శ్లో॥ అనఙ్గరాగోజ్జ్వల మన్తరఙ్గ మి
త్యనఙ్గ రాగోల్బణ మఙ్గమాదృతా।
అనఙ్గరాగోచిత మావిపఞ్చికా
ప్రపఞ్చ మీశం నను గాయతే సదా॥ 127

శ్లో॥ న పరం భసితప్రభం హి దేవ్యా-వదనం సాత్వికధర్మనర్మణా।
స్వవశీకృతకర్మమర్మణా-మనువృత్తేశ్చ తథావిధం బభూవ॥ 128

ఇతి ప్రతిహతిం విధి ర్యుధి విధాతు మాలోచయన్
ససర్జ కిమితి ప్రభాం పరి ధిరాప సౌదర్శనీమ్॥ 168

తదపిచ॥

శ్లో॥ యాభి శ్చణ్డమరీచిభి ర్జగదిదం సంతాపయత్యంశుమాన్
పర్జన్య శ్శిశిరీకరోతి నియతం తాభి ర్విభో ర్వైభవాత్।
వస్తు న్యేకతమే గుణద్వయగతి ర్నోచిత్ర ముర్వ్యాం తరా
వేకస్మిన్ విషనిర్విషస్థితి రభూ జ్జానాతి కోనో జనః॥ 169

శ్లో॥ బహుభి స్తరణిభి రుడుపై రేకైకవతీ మిలా హి మాం హసతి।
ఇతి కిం తాభ్యాం రహితే వాన్తార్థాం ద్యౌ స్తతాన వర్షాసు॥ 170

శ్లో॥ మూర్ధాభిషేకం కలయన్ జగతా మమ్బుదో ఘనః।
చాతకద్విజబృన్దానాం దీర్ఘసత్రాణి వా - కరోత్॥ 171

గ॥ కిమిహ గర్జితపటహైః కేకాతూర్యైః విద్యుత్కరదీపికాభిః వారిదవారణై స్సరస్వత్తరఙ్గ తురఙ్గైః గణికాగణికాభిః నవమాలికా నవమాలికాభిఃకైతకసుమగన్ధైః ఘనసారపరాగైః మృగమదోద్రేకైః క్రముకైలాతామ్బులీచర్యాభిః జగతాం జీవనదానైః కవివాల్లభ్యైః అనవచ్ఛిన్నాత్మజ సముల్లాసై స్సభార్యానుషఙ్గైః సర్వైరేవ మభఙ్గురఃకాలః ప్రావృషేణ్యః సమ్రాడివ దిగఙ్గనాతుఙ్గపయోధరోత్సఙ్గే కరకాముక్తా ఫలై రలఙ్కుర్వన్ వసున్ధరా మాక్రమత్॥ 172

శ్లో॥ తదాపర్ణా పర్ణకుటీం హిత్వా బహిరధా త్తపః।
అపర్ణాలయ ఏవాయ మపర్ణాలయతాం గతః॥ 173

శ్లో॥ శమ్పాభీ రచితారవైశ్చ కరకై ర్వర్షైర్జగజ్జీవనే
కాలే ఖేలతి బాలికా విదధతీ ఘోరం తపః పార్వతీ।
స్వస్త్రీ దున్దుభి కున్దకుట్మల సుమా - సారై ర్జగజ్జీవనః
ప్రాణేశ స్సముపేయివా నయమయం చేతి ప్రతేనే స్పృహామ్॥ 174

శ్లో॥ ఘనసార కదళికావత్ ఘనసారా - సార సారణాధూనా।
ఘనపదవద్భాతి ఘనాఘనయానా కమపిలేప మననుగతా॥ 175

శ్లో॥ ఘనపుష్పపూజితా యా ప్రకృతి ర్గిరిరాజకన్యకా సేయమ్।
ఘనపుష్పపూరితా - పి స్మితవదనాం - భోద మభిముఖీ తస్థౌ॥ 176

శ్లో॥ కాళికా - కృతిమనీషయా పురా–యం ప్రసాద మకరో జ్జగత్ప్రసూః।
కాళికా - కృతి దిదృక్షయా - కరో–త్తం సగౌరవమిహోద్యధిత్యకమ్॥ 177

తతః పద్మిన్యేషా తదపి గిరిశృఙ్గే విజయతే
తపఃకాసారే చిఙ్జలఝురభరే కిం స్థితవతీ॥ 140

శ్లో॥ క్రియయా న పరం తతాప సా
యమిచిత్తేష్వపి విస్మయస్పృశా।
మనసాపి వియోగవేదనా
జనితానఙ్గదశావశా దుమా॥ 141

శ్లో॥ తపతి గాయతి ముహ్యతి మూర్ఛతి–భ్రమతి వాఞ్ఛతి శుష్యతి ముష్యతి।
తదపి సర్వదశాసుమనోహరంహరముమాహృదివల్లభమున్మనాః॥ 142

శ్లో॥ జయే! కో - యం చన్ద్రః క్వ వసతి సఖే తత్కిమబలే!
మహద్భూతం కస్మి న్నహమి కుత ఏతత్ప్రభవతి।
మహత్తః తత్ కస్మాత్తదిహ జనని త్వద్ధి సఖి! కా -
ప్యహం శర్వాణీ స క్వను విచరతీతి ప్రలపతి॥ 143

శ్లో॥ గర్జతి కేయం విజయే! గఙ్గా సా కా - భవ త్సపత్నీ తే।
కిం కిమధస్థ్సల మద్రేరుత్సారయతాం శీఘ్రమితి రుషన్తేనే॥ 144

శ్లో॥ విజయే! త్వం మమ కా స్యాః ప్రాణసఖీ కిం కరోషి సన్ధానమ్।
పత్యుస్తవ క్వమే పతి రయమితి లిఙ్గప్రకల్పనా ద్ధసతి॥ 145

శ్లో॥ విజయే కాన్తః క్వా - స్తే? మఞ్జూషా - యాం సమే ప్రియః కిం స్యాత్।
ఇతి కన్దుక మాదాయ ప్రహరతి తాం స్మితముఖీం జగజ్జననీ॥ 146

శ్లో॥ శఙ్కః కరోతి విజయే!నాన్యః ప్రభవతి జనిత్రి!సర్వజ్ఞాత్।
తర్నామ్ని యౌగికార్థం శశశృఙ్గమివేతి చిన్తయన్తీ సా॥ 147

శ్లో॥ సఖ్యౌ సఖ్యౌ! హృదీశే చ రతి రతితరా కిం భవేత్కిం భవో - భూత్
కేనః కేనాధియన్త్రా సముదితముదితుం స్వార్థసార్థాః కృతార్థాః।
భావో భావోపపత్త్యా చలతి చలతి కాన్తోపమస్యా దుపాయః।
కోవా కోవా - తిమన్ద స్సపది ఫణభృదాకల్పతల్పః కదాస్యాత్॥ 148

గ॥ ఇత్థమిత్థమిన్ధనభుజమివ విరహ మరహస్థిత మహరహో హరహేతుక మనుభవన్తీ త్రుటికాఘటికాదిక మనేహసఞ్చటుల ద్రుహిణకల్పకల్ప మనల్ప మాకల్పయన్తీ సఖీముఖోద్యమముపశమవచోబృన్దం మన్దముకురతిలకితమివ పశ్యన్తీ తపోభిర్జపై స్తనుమతనుత వృథావ్యథాతరఙ్గితవిరహ తటినీధవ లహరీ నిమజ్జనోన్మజ్జన దుస్తరా - యాసవివశా మవశా వశేవ నిరుపలబ్ధసిన్ధురపదవీ దేవీ॥ 149

శ్లో॥ మరీచికాభిశ్చ మరీచికాభిః దివం భువం వ్యాకులయన్ వివస్వాన్।
సశుక్రయోగాదివ శుక్రయోగాత్ సమజ్వలత్ పాటలభాగధేయమ్॥ 150

గ॥ ధరాధురన్ధరతయా బహువాహినీసముద్వేల్లనైర్వా రివిహారచాతుర్యా స్యన్దనబృన్ద సమధికానన్దధురా ప్రతిభయఖడ్గవినోదైః మహిళాపుఞ్జరఞ్జనై రతివేలకల్యాణకూట ప్రభాభిః భూభృత ఇవ ప్రాభవ మనుభవితు మభూతశోభావిభాసుర ఘృణిచకచ్చకితరత్న చూడాభిః క్రీడన్తఇవ దావదహన కీలాకలాపసముద్వేల్లితశిఖరా శ్శిఖరిణిఃపరం విరేజుః

గ॥ దవదహనస్ఫుట చ్చటులకీచక చటచ్చటాగర్జిత స్ఫుటశిఖరి కటక తటరటదర్కదృష త్ప్రబిమ్బిత గ్రీష్మగభస్తిమయూఖమఞ్జరీపుఞ్జసౌదామనీదామ ధామ మృగతృష్ణా నిర్యత్న నిర్యత్నాథో యూధ సముద్దామ దిగ్ధామ ధారాధరచ్ఛన్న నభస్థలనిస్రుత దమ్భోళిశకలావ ష్టమ్భొ రాతపై స్సమాహృత సర్వసరిద్వరరశనా జీవనసర్వస్వ భువనచర జన్తుసన్తాపసం వ్యాప్త్యేవ సంతప్తదిగఙ్గనావక్షోరుహలిప్తభద్రభద్ర శ్రీచర్చామచర్చికాసమర్చాభిర్నిశీథినీ నిశాకరనీరన్ధ్రచన్ద్రికాభి రఖర్వదుర్వారచరమదిగర్ణవౌర్వభూతలదిదృక్షా దీక్షా సఞ్చరణసమ్భావనా పిశునై రతిజవమానైః పశ్చిమపవమానై ర్భువనపతి పవనసఖ భువనా పరప్రకృతిరివ క్షితి రతీవ చకాసే॥ 152

శ్లో॥ ఉదవేల్లయ న్నుదధయో మహోష్మణాం
పటుచణ్డమణ్డల మహోమ్భసాం భ్రమైః।
చరమానిలోపధిభి రమ్బునిర్ఝరై
ర్జగతీ మకాణ్డకృతకల్పకల్పనాః॥ 153

శ్లో॥ శుష్య దఙ్గనవ దమ్బుజ వ్రజా–న్మన్దమన్ద మభినిర్గతాళయః
అస్రవన్త్య ఇవ భావితా జహు–స్సంస్రవన్త్య ఇతి నామ నిమ్నగాః॥ 154

శ్లో॥ మణ్డలీగతముమాప్రియం ప్రియాత్–పశ్యతీతికిమిన స్స్ఫురన్మహాః
నో జహాతి వియదిత్యహాని కిం–దీర్ఘతాం సమగమన్ తపాగమే॥ 155

శ్లో॥ ప్రతారణాయేతి కథా న దేవ్యాః–ప్రతారణాయేతి హి సంప్రవృత్తాః।
శివప్రసాదే భవదుఃఖభేషజే–వదేత కః కుక్షిముదే ద్విజఘ్నాత్॥ 156

శ్లో॥ చతుష్కకుభ్యాం జ్వలితే విభావసౌ–తథైవ తస్యాం చ తథావిధే - స్మిన్।
నిబద్ధదృ క్సా ప్రథమే సతాపసా–తతాప పఞ్చాగ్ని తప స్తపస్వినీ॥ 157

శ్లో॥ పఞ్చసప్తార్చిషా మన్తర్జ్వలితా లలితాకృతిః।
లలితేవా - భవ ద్దేవీ వహ్నిప్రాకార మధ్యగా॥ 158

శ్లో॥ నిదాఘే ఘర్మోదప్రసరనిచితాం మూర్తి మబలా
ముహుః పశ్యన్తీ స్వా మభయఫలదై రీశ్వరకరైః।

స్వయం న్యస్తా ముక్తా శ్శిరసి పరితో వ్యాప్య సుషమా
మిమాం ప్రాప్స్యత్యేషా తనురితి న తాపం కలయతే॥ 159

శ్లో॥ సర్వగ స్త్వమనిల! క్వ మే ప్రియః–తద్వదేర్యదితనూనపాద్భవేః।
ఇత్యుదీర్య చరమే నభస్వతి–ప్రీతిమేతి మనుతే న త ద్వ్యథామ్॥ 160

శ్లో॥ తమో నుదాలోకసతాం స్వవల్లభే–విమృశ్య కిం సూర్యశశాఙ్కవహ్నిషు।
ధియం ప్రియా మేవ చకార దేవీ–నిజవ్యథాం స్వామిని యోజితేవ॥ 161

శ్లో॥ కాలకల్పే తపే కాలే–కాలకల్పే తపస్యలమ్।
దేవీ జగత్రయం క్షుబ్ధ మపి నోవిరతిం యయౌ॥ 162

గ॥ తథాహి నితాన్త కాన్తారాగరసోజ్జృమ్భణ మనన్తవాహినీ విభవానుషఙ్గ సఙ్గతి రభ్రచుమ్బివిడమ్బన మనవరత శిఖివిలసన మనవధి కాసారసముద్వేల్లన మహీనతుషారస్థితి రధిగతజీమూతసమాఖ్యా ప్రశస్తి రవశ్యమవశ్యాయధరాధర ధారాధరయోః సాధారణీ శ్రీ రావయోరపి తథా జగన్మోహినీజనకతయా నిష్ప్రతిమా మవాప్య ప్రథాం ప్రతిభా మాటీకసే ఇతి రుషేవ శతసహస్రసౌదామనీజనకతా మాపాదయన్నివ జగర్జ జలధరః ప్రావృష మాసూచయన్ అద్యాపి న కస్యాశ్చి దైరావత్యా స్థిరీకృతి రమ్భా రామణీయకతులా వైధుర్యేణ ఖలు॥ 163

శ్లో॥ దేవ్యా స్తపఃఫలతి తత్కర మిన్దుమూర్ధా
గృహ్ణాతి సూను రజనిష్యత తత్కృతార్థ్యా।
మాభీ ర్భవేదితి నభస్యసురా ఇవాబ్దాః
నూనం జగర్జు రభిత శ్చటులా స్తమోజ్ఞాః॥ 164

శ్లో॥ సచణ్డకిరణం తపత్యహ రుమాశిరీషశ్రియం
నహే కథమితి క్రుధా గ్రసతికిం! నిశా నో యది।
గతః కమలబాన్ధవః క్వ కథమేత దన్ధం తమః
క్వ దీప్తికలనేతి ధీ రజని దృఙ్ముషి ప్రావృషి॥ 165

శ్లో॥ హ్రాదినీ శతసహస్రసఙ్కులే–ద్యోతలే తదివ భూతలం స్థితమ్।
తద్ద్వయం ఘనరసేన యుక్త మి–త్యద్వయం జగదభూ త్తటిద్గణైః॥ 166

శ్లో॥ సరస్వతీనాం చ సరస్వతాం హఠాత్–ప్రసక్తవర్షావసరే ఘనోదకే।
తరఙ్గహస్తాద్భృతవారికేళికా–పృషత్ప్రసారా ఇవ వృష్టయో బభుః॥ 167

శ్లో॥ జలన్ధరజలన్ధర శ్శరఝురై ర్జగద్వేల్లయన్
తటిత్ప్రహరణై ర్జనాన్ సపది భీషయ న్నావృణోత్।

శ్లో॥ శ్రియఃఫలం శ్రీఫలపల్లవార్చనం–భవేభవే త్వయ్యభవే భవే భవేత్।
యథేహ మాతాపితరౌచ కూకుద–శ్రియం వహేతాం కురుతాత్తథైతామ్॥ 204

శ్లో॥ మూర్ధన్యమరమూర్ధన్య! నిహితాని హితాయమే।
కుసుమాని యథా నాభ్రకుసుమాని తథా కురు॥ 205

శ్లో॥ భవదర్పితాని వృజినాని మర్దయన్
భవదర్పితం ప్రియగృహాణ మత్ఫలమ్।
తదిహాద్య మే కృపయ సిద్ధయే పునః
ఫలకాఙ్క్షయాను నచరేయ మఞ్జసా॥ 206

శ్లో॥ నైషా హంసగతిం రురోధ గతిభి ర్గౌరీ పరం కుమ్భకైః
రప్యార్షై శ్చరితైస్తథా కృతవతీ రాత్రిన్దివం భీషణైః।
సఖ్యా సాక మభాషణైః కృతవపు స్సంశోషణైః కర్మభిః
నిర్మర్యాద దృఢవ్రతేన తపసాప్యేవం తతాపా న్వహమ్॥ 207

గ॥ తత స్స్ఫురసాల పల్లవతల్లజ తల్పానల్ప పర్యటనై రేవా నేహసం ఆయాసానవకాశా
ద్యాపయన్తీ స్వాత్మభూ రాత్మని సముద్యదాత్మభవసన్తాపదహనజ్వాలాభి స్తపో – నిన్ధనేన్ధన
కీలాభి రాభీలాభి రభితః ప్లుష్టా వినయఖని స్తనయాద్రుహిణముఖ మఖాహార తపశ్చర్యా
మూల్యా – క్రయణీయస్య పురుషరత్నస్య ధూర్జటే రనుక్రోశ స్సిధ్యతి కథం కిమకరిష్యమితి
హిమవత స్సమేధమాన మానాతివేదనా జన్యమన్యువశా దుల్లఙ్ఘిత ధైర్యవేలాప్రసారస్య
బాష్పపారావారస్య సహస్రాణీవ లహరీణా మజస్ర ముత్తరఙ్గిత హిమాసారకల్లోలైరాపాదిత
నదీమాతృకతాయాః భువోరీతిం ఆససాద రోదోరన్ధ్రం నీరన్ధ్రమితి మతిమాపాదయన్
సమజృమ్భత హేమన్త స్సమన్తాత్॥ 208

శ్లో॥ అవశ్యాయగిరి స్సూనో–రవశ్యాయరసావనే।
చమూ రముఞ్చ దన్వే ష్టు–మితీవ హిమ ముద్బభౌ॥ 209

శ్లో॥ పరస్పరా – విశ్లథ బాహువల్లీ–ప్రవేల్లనా దఞ్చిత భూషణాఙ్కైః।
సతీపతీనాం స్థగితేఙ్గభారే–సమన్వయం ప్రాపు రిహాఙ్కపాళ్యః॥ 210

శ్లో॥ హేమన్తో హిమవాహినీభి రబలావక్షోజదుర్గస్థలీ
రాక్రామన్ పటుగన్ధిలాన్ మలయజాన్ నిష్కాస్య సంస్థాపయన్।
కాశ్మీరోద్భవ మఙ్గరాగ మధరాఘాతై ర్గుణై స్స్వాం శ్రియం
లోకేషు ప్రకటీచకార నహి కః కమ్పం ప్రథత్తే తతః॥ 211

శ్లో॥ ఖద్యోతో నచ పద్మినీం నిజకరై ర్న్పృష్ణాతి నైషా విభుం
హర్షాత్ సో – పి పరాఙ్ముఖో – ద్రవ దవాక్కాష్ఠాం పతే దమ్బుధౌ।

శ్లో॥ వియోగపరితాపతో వపుషి వార్షికం భస్మసాత్
జలం కిమచలం తపః కిము మహౌర్వకీలా – కులమ్।
అభూదపి చ వర్తికా కిముపసర్గపూర్వా తను
ర్నచేదభజత వ్యథాం వపుషి సాను కాం తత్కృతామ్॥ 178

శ్లో॥ వర్షైర్యూనాపి సా గౌరీ గుణైశ్చ న తథా సతీ।
వార్షం కష్టమపి క్లిష్టం నార్షం పన్థాన మాజహౌ॥ 179

శ్లో॥ కుమ్భీన్ద్రోమ్భిత శాతకుమ్భకలశై స్సిక్తా నృపశ్రీ రివ
క్షీరాబ్ధే ర్మథనే తరఙ్గనిచయై శ్చన్నార మేవోద్యతా।
ధారాళై రతిమాత్రవర్షిభి రలన్ధారాధరై స్సేచితా
ప్రాలేయస్రుతిమఞ్జులాం శశికలాం భాసా జహాసా – ద్రిజా॥ 180

శ్లో॥ తపస్వినః కేచిదియం హి బాలా–బాలేవ నిశ్రేయసదర్శినీ స్యాత్।
తదద్య భూయా చ్ఛరదాంశతైరి–త్యూచుః కి మాసీ చ్ఛరదాగమో – త్ర॥ 181

శ్లో॥ వర్షాసు నీచైర్వ్యయ మప్రకాశా–న్యపి త్వదక్షిశ్రియ మాప్నువామః।
ఇతీవ గౌరీనయనాభయా స్యు–ర్నచ ప్రకాశో విజహౌ కజాని॥ 182

శ్లో॥ అబ్దా గతా ద్విజతతి శ్చలితాచ మృష్టా
కీర్తిశ్చ జీవనమహో విమలం విశుద్ధా।
ఆశా స్సతామ్పరిచయ స్త్వమల స్సమగ్రా
హంసస్థితి శ్శరది కో ఋతు రేతదాభః॥ 183

శ్లో॥ సితాభ్రజటిలం వియత్తదివ భూతలం నిమ్నగా
యథా సురభయః పయఃప్రచుర మాధురీధూర్వహాః।
దిశా ఇవ నిశా బభుః ప్రబలరాజతేజోధురః
శరాఇవ ధరాస్తరాం సుమహితశ్రియం తన్వతే॥ 184

శ్లో॥ కదారాః కజకల్హార పరాగా మరుదీరితాః।
జగతాం విశ్వరూపం తదాచఖ్యు స్స్వర్ణవాససః॥ 185

శ్లో॥ వర్షాసు నియత తన్ద్రా శ్శరది సముల్లాసలాలసాసాన్ద్రాః।
పద్మాపతేశ్చ పద్మా స్సద్మాని బభూవు రమ్బక శ్రీణామ్॥ 186

శ్లో॥ నిశాకర కలాఙ్కుర జ్వలిత కీలకీలాకులై
స్సరస్సు రటదమ్బుజ స్ఫురదళి ప్రచణ్డారవైః।
స్ఫుట త్కుముదసౌరభ ప్రసరగన్ధిల స్పర్శనై

రభూ దయమృతుః పరం పథికమేఘ ఝఝ్ఝానిలః॥ 187

శ్లో॥ స్మరావారాః కాలాః కతికతి న సన్త్యాత్మసదృశీ
శరన్మల్లీ గుఞ్జన్మధుకరరవై రధ్వగ హృదామ్।
శరత్కోటీ ధాటీచటులపరిపాటీం కలయతీ
నిమేషేణైకేన త్రిభువనమపి వ్యాకులయతి॥ 188

శ్లో॥ బ్రహ్మాధీనా గతి రమృతధీ ర్బద్ధపద్మాసనశ్రీ
ర్వైలక్షణ్యం శుచితనుకళా కో - వశిష్టో విశేషః।
హంసా హంసాఇవ శరదితే పద్మసద్మస్వనన్తాం
మాధ్వీభిక్షాం శరదుపకృతాం భక్షయన్తో రమన్తే॥ 189

శ్లో॥ హంసైః కైరవపుణ్డరీకనిచయై స్సప్తచ్ఛదీధూళిభిః
పాళీభిస్సితవార్ముచాం స్ఫుటతరాం స్వాం కీర్తి ముజ్జృమ్భయన్।
కాలో నాథతనుద్యుతి స్స్మృతిమతీ రుద్వ్యఞ్జయన్ రఞ్జయన్
దేవ్యా స్తాపదవానలం శశికళా సర్పస్స్మృతౌ దీక్షితః॥ 190

శ్లో॥ విజయే కిమకారి కర్మ భృఙ్గై-ర్గళరేఖాం హృదయేశితు ర్వహంతి।
న కిమమ్బుజవహ్నికుణ్డమధ్యే-తపతాం సిద్ధ్యతి సౌమనస్య భాజామ్॥ 191

శ్లో॥ పత్యాకృతం మదనమర్దనమన్తరఙ్గే
రూఢో - పదేశ ఇతిభాతి న చేత్తదార్తిః।
కస్మాత్తదీరిత ఇహ ప్రహరే దిదన్ధీః
తథ్యా న సన్తి పురుషే కతి వక్రిమాణః॥ 192

శ్లో॥ శారదప్రతిభా - సఙ్గ-తాపోద్దీప విశారదా।
రాగసాగర మాభీలా-వేలాలఙ్ఘిన మాతనోత్॥ 193

శ్లో॥ న చన్ద్రికాః కాననకీలికీలాః-న మారుతా హాలహలావతారాః।
అయం హి కాలః స్వయమేవ కాల-స్తతోను సర్వే సమవర్తితాం జగుః॥ 194

శ్లో॥ సూరసారథి గభస్తిమఞ్జరీ-మణ్డలీ మనుకరోతి ఖల్వితి।
తన్నిరస్య నవయౌవనం విభో-ర్వక్తి నూన మళినీల మమ్బరమ్॥ 195

శ్లో॥ ఛాత్రో - య మాత్రేయశిఖామణేః కిం
కాలః పటీపుఞ్జ మలఙ్కరోతి।
మలీమసా మేఘనిషద్వరాః క్వ వా
గతా హరిత్కూటమహో చకాస్తే॥ 196

శ్లో॥ స్థలే జలే తేజసి మారుతే - మ్బరే
మణౌ తదీయే - జ్జరిపౌ నృణాం గణే।
మమ త్రపా స్యాత్సఖి సాష్టమూర్తేః
ప్రసాద హైన్యాదుత తత్స్వరూపాత్॥ 197

శ్లో॥ సపాదః కైలాసః కిము వలతి రోదస్స్పృషి మయం
మయి స్వానుక్రోశా చ్ఛర దుపచితా సామ్బుదఘటా।
తదారూఢో గాఢం కలయతి స మాం ప్రేమవివశాం
వశాం కుమ్భీవ క్ష్మాధరధనురిదం జన్మ సఫలమ్॥ 198

శ్లో॥ రాగోవిరాగశ్చ విరుద్ధయోగాత్
వినా జనన్యా - ఫలతాం భజేతామ్।
తథాన సత్రా ఫలతా ముభౌ తౌ
ఫలప్రదాత్రో రఘునైకమత్యాత్॥ 199

గ॥ ఏవం శరధిశరధి దయా శరధి లహరీసమవగాహ లాలసానుసారి మానస సముల్లాస ప్రోల్లసదుపాసనాలిప్సా ప్రోత్సాహనేన సోఢుమక్షమేవ స్వయం కరగ్రహణ మాచరన్తీ వరవర్ణినీ స్వాభిధానప్రశస్తవస్తునా నిర్మితం నిర్మాణకర్మమర్మసూచకం అభఙ్గం లిఙ్గ మవ్రణమాధాయ పఞ్చసూత్రీ సముద్ధరణ విశుద్ధ మపసవ్యేతర భుజామృణాళికా ప్రసవప్రతిబిమ్బమివ పఞ్చశాఖమలఙ్కుర్వతీ సన్తతనిరన్తర వియోగపాణ్డిమ్నో వపుః కరమ్బిత సురభిళామోద మేదురోద్వేల్ల దిన్దిరబృన్దానాం భస్మావగాహనేన రుద్రాక్షపరిష్కారైర్బాన్ధవమేధయన్తీ ధ్యానేన ఇద్ధావహిత్థానాం ప్రాణప్రతిష్ఠయా నిర్యత్య నిర్యదలన నిఃశ్వాసానాం ఆవహనేన ముహుర్ముహు రనాయతిసూచకమందస్మితానా మర్ఘ్యేణ నఖముఖ సముజ్ఝిత బాష్పకణానాం స్నానేన నిస్రుత స్వేదధారాణాం వస్త్రేణ పులకోద్భేదానాం గన్ధై రనుస్యూతవాసనానాం అక్షతై రనుక్షణబహిర్గతప్రార్థనావచన వర్ణగణానాం పుష్పైరశ్రాన్తదృక్పరమ్పరాణాం ధూపై రారూఢగాఢవేపథూనాం దీపైర్నిర్ని మేషతాపదహనజ్వాలా జాలానాం ఉపహారై స్తదాయ చిత్తవృత్తీనాం కేవలం పత్యురౌచిత్య మపచితే ర్నతత్యాజ॥ 200

శ్లో॥ మాలికాస్తబకకుట్మలై రుమా-తం సమర్చ్య వశగం న పశ్యతీ।
బాహుబన్ధిత మురోజఘట్టితం-స్వాత్మనా ప్రణత మన్వపశ్యత॥ 201

శ్లో॥ బన్ధుజీవకుసుమై స్సమర్చ్యతం-బన్ధుజీవ మధరీకురుష్వ మా।
బన్ధుజీవ మధరీకురుష్వమాం-యావ దేషి దయితేతి వక్తిసా॥ 202

శ్లో॥ బిసప్రసూనైః పతిమర్చయిత్వా-హృదీశ తే పుష్కరకేశభావః।
అయం ధునీధారణయా యదిస్యా-దితీరితా - క్ష్ణోస్సదృశీం శ్రియం దధౌ॥ 203

శ్లో॥ వర్ణినీహ వరవర్ణినీ వపుః-శ్రీరనూద్య వరవర్ణినీకృతే।
హాటకామ్బువృత శాటికావృతం-కూటచాటు ముదఘాటయ త్తదా॥ 238

శ్లో॥ కిమపి కిమపి రూపం కోపి కోపి ప్రకాశః
తరుణతరణిశోభా కా - పి కా - పి ప్రభో స్స్యాత్।
భవతి యదపి యోవా యా - పి వా - సీత్త్రికాల్యాం
ఖచరకుచర యూథే తద్భభౌ నాద్భుతం తత్॥ 239

శ్లో॥ స్వస్య స్వభువః స్వయమ్భువ
స్స్వరధిపతేశ్చ విలఙ్ఘ్య విష్టపాని।
భువ మధిరుహ్య రథాధిరూఢవత్
ప్రమదమయ న్నయతీవ తం సదీర్ఘమ్॥ 240

శ్లో॥ ప్రమథై ర్హరిణా విరిఞ్చినా-ససురే ణాహిజితా కృతాః స్తవాః।
సముపక్రమితా భువస్థలే-ఖలు శాన్తిం సముపేయు రద్భుతమ్॥ 241

శ్లో॥ ప్రతిపదస్ఖలితం హృదయే ప్రియా
స్మరణయా న పరం కుహనావటోః।
ప్రతిపదం స్ఖలితం కుహనాగిరాం
ప్రవచనే పథి శిష్యగణైస్సహ॥ 242

శ్లో॥ యా యం ద్రష్టు మపేక్షతే తదపి సా తం నేక్షితుం పేశలా
యాం యఃపశ్యతి తావతా గుణయుతా నశ్యేదియం తాదృశోః।
పుంసో - పి ప్రకృతేర్ద్వయోరనుగుణః ప్రేమా - భవత్ పశ్యతే
త్యాశ్చర్యేణ సురా శ్చరాచరమయం మాయావటుం భేజిరే॥ 243

శ్లో॥ అన్వేష్టుం హరిణం గతో భువ మితశ్చన్ద్రః సుధాన్యన్దిభిః
వాగ్బృన్దైః కిరణై ర్జగ చ్ఛిశిరయ త్యేవం కథం సో - న్యథా।
ఖే భాతీతి యది ప్రతీతి రమలే వ్యోమ్ని ప్రతిచ్ఛాయయా
తస్యైవ ప్రతిబిమ్బ మిత్యనుదిశం స్యాత్కిం వదన్తీ భృశమ్॥ 244

శ్లో॥ జగతః పితురఙ్ఘ్రిఘట్టనా-జ్జగతీ కం జగతీ రనుస్పృశన్తీ।
మృదుతా మయతీ పదేపదే-వినతై ర్దేవముఖై స్తథావిధా - సీత్॥ 245

శ్లో॥ పితరౌ యది శామ్బరీవటో-స్సదృశీ శ్రీర్వపుషో - స్య తర్కితవ్యా।
అసదృక్త్వ మభూతపూర్వతాం-ప్రథయే త్కో - య మితిప్రథా బుధేషు॥ 246

శ్లో॥ అగాధతాం చేతసి దర్శయ న్నయం
గుణైశ్చ రత్నైః పున రద్భుతైరసైః।

దమ్పత్యోః కలహో మహాన్ పరిణతః కిం నో తథా శైశిరాత్
భీతో వహ్నిమియాదితి ప్రతిదిశం ఫేణు ర్జనా విస్మితాః॥ 212

శ్లో॥ న కృపాణా న చ బాణా మరుదయ మసిధేనుకా గరుత్ కిం వా।
కృత్తా యథాప్రవృత్తా జనతా తస్యైవశాసనే ఘనతా॥ 213

శ్లో॥ హాలాహలోనైవ విషం పటీరో-న కాళరాత్రి ర్భయదాహి చన్ద్రికా।
న పన్నగీ భీతికృదేవ మాలికా-వియోగినామేవ న భోగినా మపి॥ 215

శ్లో॥ భస్మస్నానా గుహా - వాసా మన్త్రా - వర్తిత సత్క్రియాః।
వస్త్రచ్ఛన్నాః కృతార్థా స్స్యు రిమే వాచం యమాః పరమ్॥ 216

శ్లో॥ చిర మభిలషిత స్వాహా పరిరమ్భశ్చ స్వధా - ధరగ్రహణమ్।
శీతభియా తత్కుచయో ర్గుప్తస్య లలాభ హిమవశాదగ్నేః॥ 217

శ్లో॥ శీతలతా - శీతలతే హేతివ్రాతే తతాన చణ్డాంశుః।
తపన ఇతి నామనిచయం సఞ్జ్ఞాయై యోజయన్ సహస్రాంశుః॥ 218

శ్లో॥ జనతయా వినతిం కలయన్నయం
జగతి హైమ మశేష ముదఞ్చయన్।
హిమఋతూ రససిద్ధ ఇవాభవత్
శశిరవీ ఘుటికాగతి మాపతుః॥ 219

శ్లో॥ సరస్వతీ రసాస్వాద మేదుర స్సుషమో మృదుః।
ఆలిఙ్గ న్నౌత్తరాహః కో - ప్యాశుగో - ప్యాశుగాయతే॥ 220

గ॥ సోహి యో - హితానామప్యవధూ సమవధానదశావశానా మవేక్షణేన సహృదయానాం మనాంసి సశల్యాని కరోతీవ సవధూక కామికామలతాస్తోమసురభిః ప్రణయకుపితప్రియా - వధూతవల్లభనిర్యత్నపునర్ఘటనాచాతుర్య ధుర్యతావార్య గుణమణిపుఞ్జ మఞ్జూషాయమాణః విశీర్ణారవిన్దై ర్మన్దీభూతకార్యబృన్దమపి కున్దైరమన్దోత్సాహమిన్దిరానన్దనం కర్తు మభిజ్ఞ శ్శక్తిసమ్భవహృదయా - కల్పసఙ్కల్ప సమ్భవోద్యోగ నిర్వాహకతా నిష్ప్రతీప ప్రతాప సమాక్రమితభువనత్రయః చిరన్తనభారతీవిభాగప్రశస్తాపదానచర్యాయా మలఙ్కర్మీణస్వ జనుషః కర్మన్దినో హేతునా గరిమ్ణా యశసాఙ్గణేన సముద్యతా పరిష్కృత త్రిజగదఙ్గణేన సద్యస్సముజ్జృమ్భితా నీరన్ధ్రఇవ హిమవాలుకాచూర్ణపూర్ణప్రభాభిః హిమానీభిః అకాణ్డచన్ద్రికా రోచీంషి వితన్వన్ తదపి కశాఘాతైరివ నిష్కారణై రరుద్భి రనవధి వ్యథా ముత్పాద్య రణభ్రష్టానివ వ్రణకష్టాన్ జనానాలోక్య కృతాట్టహాసేన సముద్యతా అవశ్యాయేన అవశ్యఙ్కరోతీతి స్వవాసా - వాసాభ్యాం త్రివిష్టపాని దుర్విధాని స్వనిలయానాం విలయ ముత్పాదయన్ కమలాయాః

ఘుమఘ్ఘమిత సాఙ్కవై రాఙ్కవైః కాలాగురుచన్దనసమిద్ధేన్ధనలసన్తీభిః హసన్తీభిః క్రముకైలా సుర కుసుమ మృగీమదజమ్బాలైః ప్రాసాదాగ్ర ప్రత్యగ్ర హంస గరుదనల్పైస్తల్పైః తారుణ్యా దురవగాహసముత్సా హైర్యువతీకుచగిరి పరిణాహైఃనిష్కాసితో - పి అధ్వనీనపలల పరిచర్వణేనేవానుక్షణం వవృధే॥

శ్లో॥ తపో - నురక్త్యా పితరం విహాయ తయైవ సర్వాంశ్రియ ముజ్ఝితాపి।
తదా బభౌ హైమవతీ హిమార్ద్రా స్వనామ్ని సార్థాం గతిమావహంతీ॥ 222

శ్లో॥ పత్యా వతి ప్రేమవశాదనుక్షణం సముద్యతీస్సత్త్వ గతీ రుపేయుషీ।
జగత్ప్రసూర్వర్ష్మణి పాణ్డుతాం గతా హిమేన నవ్యం శితిమాన మాప॥ 223

శ్లో॥ బాలోపకార్యాతపతీహిమాన్యా నిరాశ్రయేతి క్షితిభృ త్కృపాళుః।
తదోపకార్యా మతనోదితీవ జగజ్జనిత్రీ వలితా హిమాన్యా॥ 224

శ్లో॥ అవశ్యాయే - వశ్యం నహి కమలినీ భాతి శిశిరే
జలాసారే - పారే తటిదపి నహి స్థైర్యమతులమ్।
ఇయం గౌరీ స్మారీం గతిమధిగతా పత్యురచలా
పదే నిష్ఠాళు స్స్యాదితి యతిగణా నేము రమలాః॥ 225

శ్లో॥ పత్యు ర్మూర్ధన్యరేఖా శిశిరకర కరస్పర్శసఞ్జాత శీత
స్పర్శః కోప్యేషవాయుః శిశిరయతి హి మామన్యథా తన్నఖాఙ్కైః।
నూనం భూష్ణు స్తనుస్తే భవతి న చిరమిత్యర్థ మావేదయత్కిం
నాఙ్కా శ్శీతవ్రణాక్తాఇతి మతి మతనో త్తత్సమీరే కుమారీ॥ 226

శ్లో॥ ద్రష్టుం మాం సముపాగతః క్షితిభృతాం రాజా సపత్నీతి వా
గఙ్గా తుఙ్గతరఙ్గపఙ్క్తిభి రిమాం మాం కిం పతే ర్మూర్ధని।
ఇ త్యన్త ర్నకృతా హితాహితాగతీ ఘట్టేషు హైమేష్వియం
హర్షామర్షరసప్రరోహమపి వా మాయాతి మాయా - తిగా॥ 227

శ్లో॥ సమ్భూతే ర్ధరణీధరాదితి కుచక్ష్మాభృద్భరా దిత్యలం
భూచక్ర భ్రమకృ న్నితమ్బభరణా దిత్యూచిరే కేచన।
దేవ్యా నిశ్చలతావిధౌ మమ మతం సార్వాత్మ్య మేవేత్యతః
కస్మాత్ కాం ప్రకృతిం ప్రయాతి కుత ఇత్యన్త స్సముజ్జృమ్భతే॥ 228

శ్లో॥ సుతా సుతాపావహ తాపసానలా
ద్ధరాధరేన్ద్రో న పరం చ కమ్పితః।
ధరా - ధరై రూర్ధ్వగతై శ్చలోకై
శ్చరాచరోద్య జ్జఠరాన్తరాన్తరైః॥ 229

శ్లో॥ అనిన్ధనేన్ధానతయా తపో - నలే
జ్వలత్యుమాయా ద్యుసదాం వినా - శః।
సురాహితా - శాభి రుపేతదుర్దశా
బభూవు రాశా దశ తా నిరాశయాః॥ 230

శ్లో॥ అధ్వాన్త మభ్రసదసాం సధ్వాన్తం కుర్వ దభ్ర మఖిలాశాః।
రుధ్వా సప్తసముద్రీం బధ్వా గౌరీతపః ప్రజజ్వాల॥ 231

శ్లో॥ భవేతాం సఞ్జ్ఞాయై తపనదహనాఖ్యే దినకృతః
శుచే రౌర్వః క్వా - స్తే!విలయహుతభు గ్యాతు విలయమ్।
ఇతి క్షుభ్యన్నభ్యన్తరమపి బహిఃకాణ్డ మభితో
వలత్ జ్వాలాలిఙ్గభ్రమమయ మకార్షీత్త్రిభువనమ్॥ 232

శ్లో॥ పత్యౌ స్నేహరసోల్బణే త్రికరణీపాత్రే జనన్యా స్సమా
లీఢే గాఢతపో - గ్నినా హిమపయోబృన్దే కిము న్యన్దిని।
అర్చిఃకోటిభి రుత్పపాత మహసాం పుఞ్జః ససప్తార్చిషం
మేరుం లోష్టదృశా తనోతి వియదప్యస్మింస్తు కిం శిష్యతే॥ 233

గ॥ కిమిహ భువనే దివిషదాం హాహారవః నృణాం కుమార్గప్రవర్తనం సరీసృపాణా మనుపాంశు పూత్కారవికారః సరస్వత్సు సముత్ఫుల్లకల్లోలానుస్యూతిః అరణ్యే ష్వరిష్టదర్శనం గిరిషు శృఙ్గభృఙ్గవికృతిః కర్మన్దిషు గుహాప్రవేశః నదీషూత్పాతసఙ్క్షోభః ద్వీపేషు జలమధ్యప్రవేశః పుష్పవతోర్మహాబిలనివాసః సమభూ దభూతపూర్వస్య ఆశ్రుత పూర్వరంహసో మహసో భగవత్యా స్తపసః పరిస్ఫురణాత్॥ 234

శ్లో॥ బ్రహ్మాణ్డే మణిదీపికా నివసనే పాథో నిధౌ విద్రుమాః
మేఘే నూన మిరంమదాః క్షితిధరే దావానలాః పుష్కరే।
తారాః సర్వదిశో - భిత స్త్రిజగతాం మాతు స్తపోవహ్నాయః
తేజఃపుఞ్జకరణ్డతా మకలయ ద్రోదో - న్తరం కిం పునః॥ 235

శ్లో॥ విద్రాణా విబుధా మిథః ప్రతిభయం తద్వీక్ష వీక్ష్య ద్రుతాః
త్యక్త్వా స్వం శరణం విపన్నశరణం నిశ్చిత్య సాక్షాచ్ఛివమ్।
మన్వానా శ్శివ మన్త రన్తరదృశో దధ్యుః పరంబ్రహ్మ త
చ్చర్యా భక్తపరేహరే - మకరో త్సబ్రహ్మచర్యం తదా॥ 236

శ్లో॥ తస్మిన్నగాహత సుమైర్విశిఖీతి యత్తత్
కిం రామణీయకమిదం రమణీగణేయమ్।
నేత్రే జగత్త్రితయగోపన చిత్రపాత్రే
దేవే కథం న వటుతాపటుతాం తనోతి॥ 237

శ్రీః

నమశ్శివాభ్యామ్-చతుర్థఃస్తబకః

శ్లో॥ భువనచతుర్దశోద్వహనభూరిశిఖః
శిఖర వస త్రయీనుత సురత్రితయః।
కనకగిరి ర్నగాధిపతయా నగురు
ర్గురు రయ మేక ఏవ ఖలు శీతగిరిః॥ 1

శ్లో॥ నసు గామ్భీర్య మియ దితి ప్రథయతి వారాం సరోజినీకాణ్డః।
ఆ పౌరస్త్యాస్తాచల మచలో మానస్య దణ్డతా మేతి॥ 2

శ్లో॥ బ్రహ్మాణ్డారమ్భకాలే ద్రుహిణవిరచితః స్తమ్భఏష ప్రతిష్ఠా
పౌర్వీయం రత్నగర్భా సురభి పృథుతరోధఃపయ స్తర్ణకోఽయమ్।
ద్యోసత్యఖ్యేషు హస్తిగ్రహణవిబుధతా - త్రైకతానా మహీయాన్
భూభారస్యైకధుర్యః కలయతి జగతా మక్షిసాఫల్యమద్రిః॥ 3

శ్లో॥ ధైర్యేణ జనుషా మేరో స్సగర్భ్యా మేనకా గిరేః।
ప్రథమాశ్రమ సమ్బాధోత్తారణే మూలకారణమ్॥ 4

శ్లో॥ దమ్పత్యోః ప్రియతాసరస్వతి రతిగ్లావైభవవాపాదిని
ప్రోద్వేల్ల త్యనపత్యతాకృత మహోద్వేగో విరాగశ్చిరమ్।
జీమూతే రసితే కరీరవదనసావభ్రంలిహః ప్రాభవత్
తేనాయం తపసే సముత్కటమనా దిక్షు భ్రమన్ నిర్యయౌ॥ 5

గ॥ తత శ్శీర్ణేతపసి మహత్తయా తుహినాద్రే ర్ధరాధరశృఙ్గాణాం నిర్గన్ధనపూర్వకం చరణయో ర్విన్యాసేన మన్దరాదయో ధరాధరా స్తథావిధా ఏవ బభూవుః॥ 6

శ్లో॥ సన్తానబహులతార్థం యతతాం హిమశిఖరిరత్నచూడానామ్।
జాతా లతేయ మబలా సుమన స్సన్దోహవర్ధనీ బాలా॥ 7

శ్లో॥ దారాణాం మేనకాయా శ్శిశిరశిఖరిణశ్చ ద్వయో స్తారకా - పి
ద్రష్టౄణాం తారకేవ త్రిభువనజననీ బాలికేయం భవానీ।
ఆబాల్యం లౌల్యబద్ధా త్రిపురభిది హృది క్రీడతే కిం భవేద్వా
హస్తే బద్ధుం యతన్తీ గగనమఖిల మప్యుత్సృజన్తీ ప్రతేపే॥ 8

శ్లో॥ యస్యా వయస్యా వయ మన్యశస్యా
యాస్స్యుశ్శ్రియస్తా స్సమపాస్య లోకే।

భువో నితమ్బే - ష్టమతాం వివృణ్వన్
తథైవ తన్మధ్య మలఙ్చకార॥ 247

శ్లో॥ తపోమూర్తి ర్దేవ్యా ఉత తపసి జాతానలమయీ
ప్రసన్నా శైవీవా తపస ఇతి శఙ్కాం ప్రజనయన్।
న మూర్తత్వా దాద్యా న శిశిరతయా తత్పరతరా
తృతీయా కిం న స్యా దితిఫణితు మూహం జనయతి॥ 248

శ్లో॥ త్వం దేవేషు రుచా ప్రబోధితమిదం యజ్ఞోపవీతం విభో
ర్వక్షఃపీఠ మలఙ్కరోతి కిమితో వర్చో బలం వా భవేత్।
సర్వేషామపి కర్మణాం ఫలకరో మాయానట శ్శమ్భు రి
త్యూహం నో జనయే ద్విదమ్బునమితి బ్రహర్షయో మేనిరే॥ 249

శ్లో॥ దేవ్యా స్తపస్తప్త మిదం జగత్ స్వై
స్తేజోభి రాశీతలతాలవాలైః।
ఆశాన్త మాశాన్త మతీవకర్తు
మాయాతి మాయావటు రిత్యగుశ్చ॥ 250

గ॥ ఏవం జనతాయాం జనయన్నద్భుతం దిదృక్షాలతానా మౌపఘ్నసుఖ మవిఘ్న మాసాదయన్ అతఇతః కర్మన్దినామపి చర్యాభిః ఫలధుర్యాభి ర్గౌరవీం దశా మాదర్శయన్నన్తేవాసిభిః అసఙ్ఖ్యై స్సఙ్ఖ్యావద్భి రనుగతో నివాసనాయేవ తపసే విశ్రమాయ ఆశ్రమపరిపాటీ మాటీకయన్ అవిద్యావతామివ విద్యావతామపి స్వాత్మచర్యా మదర్శయన్నపి తామేవ బోధయ న్నన్తరన్తః విరాగిణా మవశ్యా భిమృశ్య ప్రభాభి రాత్మసదనమివ గృహస్థానాం హర్షోత్కర్షహేతుః ఆతత హృదయేశ్వరీ శశ్వద్విరహ దురవగాహపాథోనిధిలహరీసేతు స్స్వాగమన సముద్యదనురాగ రసప్రసారవ దభిత స్సముత్పత దదభ్రాభ్రచుమ్బి శిఖర నిరన్తరధాతుర్మహిమధురి హిమగిరిపురస్సరః పురశ్చక్షుర్విషయో బభూవేతి కిము నీరన్ధ్ర ప్రమోదసమాపూరిత సంహననోపబృంహణః తదపత్యనిత్యపరిపుష్టవ్రతతీవితానసమావృతోపత్యకాధిత్యకా వలయనిలయసముత్తుఙ్గం గౌరీశృఙ్గమాససాద॥ 251

శ్లో॥ జగజ్జనిత్ర్యాః పతిపూజనాయై-సుమాపకర్త్వాయ సహర్షమాగతః।
నఖప్రభాభి స్సుమవిభ్రమభ్రమ-భ్రమత్సఖీనాం నిచయ స్తమైక్షత॥ 252

శ్లో॥ సఖీ దృగమ్భోజదళైః పరీవృతః-ప్రియా కృతామ్భోజ సమర్చణాం స్మరన్।
పున స్సముద్భూతమివ స్మరం హరః-ప్రణద్ధవర్ష్మేవ బభూవ మార్గణైః॥ 253

శ్లో॥ సమస్సముద్రా శ్చరణాగ్రదఘ్నా-జగత్పితు ర్యస్య సఖీప్రణామైః।
స ఘూర్ణితానన్దసరస్వత స్తటీం-ఘటీశతై ర్వా న శశాక తర్తుమ్॥ 254

శ్లో॥ యద్దైవ మిష్టం మనసా త్వదర్చితం
తదాభిముఖ్యం దిశతాం దిశద్వమ్।
ఫలప్రదాం జీవనదాం దిశన్తాం
దిశే ద్దశాం దీపనదాం దిశాస్వినః॥ 255

శ్లో॥ ఆత్మభూ తాపశమనీం కాన్తాం నవవధూ మివ।
కామినాం నో వివిత్సాం వో న కుత్సాయై నియోక్ష్యథ॥ 256

శ్లో॥ యూయం రతిసున్దర్యో నాయం నీవృ ద్వృష ద్వృధా దర్యః।
అలకై రళికైశోరం చలయన్త్య శ్చలథ కిం కి మచలాగ్రే॥ 257

శ్లో॥ దుస్తరాః ప్రస్తరా దర్యో గళర్ఝుర్యో వనం ఘనమ్।
వర్తనం వో యతీనాం చ మౌనముద్రా నివర్తనమ్॥ 258

శ్లో॥ పదచఙ్క్రమణే కృపాం విధత్తే
హిమ మాకల్ప్య దృధద్వృష ద్ధిమాద్రిః।
కథ మేష హిమామ్బుజన్మనో
రవిరోధ స్త్వవిరోధతో భవేత్॥ 259

శ్లో॥ చరణ నఖరకాన్తే ర్ధన్యవిన్యాసతో - ద్రే
ర్బలభి దుపలవారం హీరయన్త్య స్సుమేషు।
భ్రమరతిమిరబృన్దం కున్దయన్త్యః కిమేవం
దదథ నఖరకోటీః క్లేశయన్త్యో విహారమ్॥ 260

శ్లో॥ కమలబన్ధుతయా లపనాని కిం
గ్లపయతి స్మ న చణ్డకరః కరైః।
క్షితిభృతి స్వనిశాన్త ఇవ శ్రియాం
విహృతి రమ్బుజ అమ్బరమధ్యమే॥ 261

శ్లో॥ మత్స్యణ్డికాం మత్సరయత్సు మాయా
వటో ర్వచస్సు ప్రమదాః ప్రమోదైః।
విశృఙ్ఖలన్త్యోపి సశృఙ్ఖలన్త్యో
బభూవు రమ్భోజదృశో - నురాగాత్॥ 262

శ్లో॥ కరనయనసరోజైః పాదపాథోరుహాభ్యాం
కపటహరిణపాణే ర్బాన్ధవం గన్ధయన్త్యః।
అతిథి విహితకృత్యై ర్దర్శయన్త్యోర్థిముద్రా
ముటజ మనుయయు స్తా స్తంసహేలా మహేలాః॥ 263

శ్లో॥ యువతిభిః కతిభిః శ్రుతిమఙ్గళం
శ్రుతివిద శ్చరితం క్షితిభృత్సుతా।
అభినిశమ్య తదర్ఘసమర్హణా
కృతికృతే - భిముఖీ ముద మాయయౌ॥ 264

శ్లో॥ ధి క్కుర్వన్ నిగమారవైశ్చ రసితా న్యన్తే నతాం తర్జనై
ర్గర్జన్తం గజయూధపం పరిభవన్ పశ్యత్సఖీసంవృతః।
ధేనూనాం వృషభో యథా కపటభూదేవః పటోద్వర్తితే
మస్తే న్యస్తకుశాసన స్తముటజం ప్రాగా త్ప్రసన్నాననః॥ 265

గ॥ తదా - మ్బికజనుషస్సాఫల్యమమ్బికా మన్వానా కుహనాచలధన్వానం ధన్వాధ్వనో - ధ్వని మరుదధ్వస్రవన్తీస్రోతవచ్చక్షుర్విషయతాం నయన్తీ విష్టరే పల్లవమయే సముపవేశ్య వయస్యాభిస్సంవర్తికా సగర్భ్యై ర్ధవిత్రైః సచ్ఛాత్ర మాత్రాయన్తీ వార్ఘ్యం సపాద్యమర్హణా మాధాయఫాణితఫణిత లసమానైః ఫలైరసమానైః కన్దైర్మధురిమకన్దై రతిశీతలతాభవనై ర్భువనై స్తర్పయాఞ్చక్రే తదాజ్ఞయా ప్రాజ్ఞయా కయాచిత్ వయస్యయా స్వవృత్తాన్తవేదనాయ కృతప్రశ్నః పునరేవ సవటురఫాణి విద్యోతనద్యోతసముద్భూత పరితాపకృతశ్రమభాజనేభ్యః ప్రశ్నకృద్భ్యో భవద్భ్యః శ్రావిత మతిశ్రోతవ్యమపి భవే దనాకాఙ్క్షాయా నిలయన మితి తత్కాలనివేదనాసహిష్ణూనా మస్మాక మనవలమ్బకతా దోషపరిదూయమానమానసానాం అభయ మభయ వ్యజనవీజనైరతిస్విన్నానాం అనితరవేద్యహృద్యసుఖోపలమ్భసమ్భావన మివ భవతు భవతా - నుగృహీతా - స్మి అస్తు కిమనౌచిత్యమిత్యుపగృహ్య మధురిమ్ణేవ సుధాయాః శిశిరతయా చన్ద్రికాయాః గన్ధేనేవ నళిన్యాః ముఖప్రభాయాశ్శరజ్జ్యోత్స్నా భాసేన సహాసేన సమాఖ్యాం సర్వ ప్రఖ్యామాఖ్యా పయ న్మూర్ధ్నైవానన్దయన్ శబ్దగ్రహయో రనుగ్రహ మాతతాన॥ 266

ఇతి శ్రీ పాపయారాధ్యవిరచితే కల్యాణచమ్పూ ప్రబన్ధే తృతీయస్తబకః॥

సుధాలహరీషు అవగాహనం చికీర్షుః అఖిలేశ్వరః సముత్కట నిజహృదయ మఞ్చ
విహరణచుఞ్చోః అనఙ్గ పరితాపధూర్తస్య నిరవకాశతా మాపాదయామాస॥ 34

శ్లో॥ కిమియ మబలే! సఖీభిః ఫణితా ఉశతీవ గీ ర్శ్రుతా సద్యః।
నిశ్చీయ మమ హృదీష్టా ముత్తరతో వాగ్గతిం పరాం వక్షి॥ 35

శ్లో॥ పశ్యత్ఫాలస్స సుమమృదులా త్వం క్వ కా సఙ్గతి ర్మే
శ్రోతుం కాఙ్క్షే చ్ఛృతి మధురతాం దర్శయే రత్ర కా భీః।
సత్యం వచ్మి ప్రహసనపదం నో గుణస్యాపి గన్ధః
తస్మి న్నీహా భవతి! మనస స్తే న చా - లమ్బనీయా॥ 36

శ్లో॥ భవనా జ్జననస్య రత్నరాశే-ర్జననం సా సుషమా జగచ్ఛిరస్థా।
భవతో రుభయోశ్చ సఙ్గతి ర్యా-ప్రథతే సఙ్ఘటనాం విధేః కదర్థామ్॥ 37

శ్లో॥ కుల్యస్రగ్భి ర్వ్యాపితో - యం న కల్యః
తౌల్యం నాత్రౌ దమ్పతీ హృత్సు శల్యే।
కామం కామం పీడ్యతే తత్తయో ర్యః
ప్రేమ స్థేమా తాడ్యతే భావదణ్డైః॥ 38

శ్లో॥ ఏకైక మఙ్గ మతిమూల్య మిదం వపుస్తే
కస్మా ద్విరూపఘటనాయ యతే ర్యతస్వ।
నోచే త్త్వయా కథ మదూరదృశా సహైషా
ద్విత్వాశ్రయా గహన గాహన కౌముదీ స్యాత్॥ 39

శ్లో॥ యద్భోగవ్యఞ్జకం పుంసాం తేనైవాదాహి మన్మథః।
నిటలే స్మిన్ పురోధాః క శ్శుభికాం బద్ధు మిచ్ఛతి॥ 40

శ్లో॥ నిటల విధినిబద్ధా సా లిపి ర్భోగమూలా
జనన మధిగతానాం నాన్యథా కోటిమూల్యైః।
సకల మవగతం న స్సాద్వి సఙ్కల్ప ఏవం
ఫలతి కిమితి చేతో భజ్యతే మే విషాదైః॥ 41

శ్లో॥ సద్వితీయా - ననాయా స్తే - ప్యద్వితీయస్య ధూర్జటేః।
య ద్వివాహక్రియోద్యోగ స్సద్వినోదాయ కల్పతే॥ 42

శ్లో॥ ప్రతిసర మబలే బిలేశయేన
స్ఫుటరుచి సఙ్ఘటితాం శయే శయేన।
అయి మయి తనుతే నరేన్ద్రభావం
త్వహిభయ జేతరి వల్లభే కుతో భీః॥ 43

కస్యాశ్చి దాశాస్యపదే - నుపాస్యా
శ్రీస్స్యా దమూం ప్రాప్య సముజ్జ్వలాస్యా॥ 9

శ్లో॥ న పశ్యామో - న్త మేతస్య తపసోన్తం విహాయసః।
యథా విహాయ పితరౌ నైనాం దధతు రాయతిమ్॥ 10

శ్లో॥ విధి విధుప్రముఖ ద్యుసదాం తపో- - ఙ్యనధిగమ్య మహిమ్ని వియత్కచే।
రతి రభూ ద్యదముష్య వధూమణే-స్తదిదమేవ రసాలఫలం ఖలు॥ 11

శ్లో॥ శతైస్సహస్రై ర్ఘనుషా మజస్రం శుచన్నమై ర్జాతు శుచీక్షణం హృదా।
సకృత్స్మరన్ కాణ్డ యుగాధిగమ్యం పదం తదా - తీత్య లభే దలిఙ్గమ్॥ 12

శ్లో॥ క్షితిభరాయ న సన్తి కతిస్త్రియో
యువతిరత్నమియం బహుజన్మభిః।
సమభిచీర్ణ తపఃప్రతిభావశాత్
పురుషచన్ద్రముపైతి మహీరథమ్॥ 13

శ్లో॥ తరుణీ తు శైశవే - పి క్రీడాపాఞ్చాలికా ద్వయోద్వాహే।
ఏకస్యా మేకస్మి న్నాత్మానం భజతి తం చ పరమాద్యమ్॥ 14

శ్లో॥ అదృష్టపూర్వా యువతే రముష్యా-శ్చర్యా భవేద్వా నహి వా తథావిధా।
శరేమ్బరే వా లిఖితుం సమిచ్ఛతి-క్వ కామహృత్ కామకథా క్వ తస్మిన్॥ 15

శ్లో॥ జాగ్రత్సంవేశ సుప్తిష్వపి వితథగతి ర్నైవదృష్టా - ద్రిధన్వన్।
శంభో!శ్రీకంథరేతి ప్రలపతి లపనే నాన్యదా - లాపదైన్యమ్॥
మాదృగ్భిః పశ్యతీష్టం ఫలమపి సలిలం జాతు మాదృగ్భి రాత్తం।
చిత్తం నా - యత్తమస్యా శ్శిశిరకరధృతో - న్యత్ర తస్యైవ విత్తమ్॥ 16

శ్లో॥ శేతే శిలాసు పితురఙ్కగతేవ బాలా
నాస్మాన్ ప్రజల్పతి పరానుకృతిం కరోతి।
శుష్యత్యసౌ సరసి నిస్సలిలే - బ్జినీవ
స్యా న్నీలకన్ధర సమాగమనం కదా - స్యాః॥ 17

శ్లో॥ సర్వజ్ఞత్వం భగవతి యదిస్యా త్తథా శఙ్కరత్వం
నానుక్రోశః ప్రసరతి వధూతల్లజే పాత్రభూతే।
నామ్నోర్యోగో భవతి నచ వేత్యుక్తితః కిం భవేన్నో
నామ్ని వ్యుత్పత్తి రిత్యాలపనమిహ పరఞ్చేత్యనూద్య బ్రవీమి॥ 18

శ్లో॥ ఏమి సేతు మయోగాబ్ధేః కథం మే విధిసారథిః।
వాఞ్ఛారథం వహన్ స్వార్థం నేష్యతీతి తపత్యసౌ॥ 19

గ॥ కుర్వతా మఖర్వస్తపః పూర్వం కలయద్భిః పారికాఙ్క్షిభి రుదన్తం దురన్తం కథాసు శ్రుతం నచక్షుర్భ్యాహితమపి న కదాచిత్ ఇత్యభాణి కైషా మనీషా న కేషామపి నిదేశవిశేషా దాదిష్టా చలితభ్రువి కిఞ్చి దమ్బుకాయుధే సముద్భూతభూత వ్రాత సముద్ధ్యోత జాతరూపపిచణ్డాణ్డ పరమ్పరా పరాం జానుషీం శ్రియమాప్నోతి కాకథా తదన్తర్జరఠ లుఠతాం హేమదుగ్ధ ఫలనిమజ్జ జ్జన్తుసదృశాం జన్తూనామ్॥ 20

శ్లో॥ కాలజ్కాల మివేక్షణైః కలయతే గన్ధా - శుగం చా - శుగం
చన్ద్రం చన్ద్ర మివోత్పలఞ్చ తదివ వ్యాళీ మివాళీమియమ్।
ఇత్థం రాగవిరాగ సఙ్కటకుటీ చిన్తానటీ నృత్యతీ
రఙ్గీభావ మముష్య యౌవతమణే స్సంప్రాపయన్మానసమ్॥ 21

శ్లో॥ నీహారగిరిసమ్భూతే రాహారో - భ్రసుమాయతే।
న పరం మానసీవృత్తిరపి చాభ్రసుమాయతే॥ 22

శ్లో॥ స్వస్యా లలాటరచితా విధినావిభక్తా
రేఖా మహీరథమనోరథ సిద్ధిమూలాః।
సిద్ధాన్తపఙ్క్తయ ఇతిప్రవదత్సు సత్సు
కృచ్ఛ్రైః కిమేతదితి వేద న పూర్వపక్షైః॥ 23

శ్లో॥ శివైకతానం మన ఇత్యముష్యా
స్సముద్యతో మన్త్రమదామ్బురాశేః।
అదస్తపో - గ్నిస్తు చిరంమహర్షే
రమర్షణోత్థః ప్రబభూవ వహ్నిః॥ 24

గ॥ కిం చ నూతనకపీతనసుమనస్సమానోదర్యైరకదర్యైరఙ్గైఃతపోబర్హి రర్చిః ప్లోషణ మముష్యా హైయఙ్గవీనస్య ఖదిరాఙ్గార సఙ్గావిశేష భఙ్గీ మనుదధాతి భాతి బృహదయోబన్ధఇవ పచేళిమస్య కర్కరీఫలస్య సాదర మాద్రియతే కిల భవభీరుతా మఖిలప్యేయ మపూర్వా మర్దయతే అహేతు కానుక్రోశతః సముపలభ్య మమరేభ్యకర్తృక మనుగ్రహణ మగ్రయా లభ్యతే కిమ్ అముయా పరిపాట్యా తత్ర భవతాం భవతాం చక్షుశ్శిశిరీకృతి రక్షుద్రగుణవృక్షకప్రత్యక్షఇవ విపదకూపారభీరూణా మస్మాకమితి కుహనా గిరిస్యన్దనో వటు రిత్థమాఖ్యాతం సఖ్యా విఖ్యాత ముదన్తం నిశమ్య హృదయసరసీ సముద్వేల్లితస్య పూరమి వానన్దజలధే ర్నేత్రకుల్యా ముఖాభ్యాం అభినిర్గతం హసన ముదఞ్చయన్ హరిదమ్బుజదృశా మయత్నచన్దనచర్చా మాతత్య వచోభి రమ్భోధరగమ్భీర గర్జా సంరమ్భా నుపలమ్భితు ముపచక్రమే॥ 25

శ్లో॥ కిమియం క మవేక్షతే హవా-జటిలం శైలచరం న వేత్తివా తమ్।
నినద గ్రహ భిత్కథాం ను సూతే-శశిరేఖేవ జటాటవీం గతాస్య॥ 26

శ్లో॥ ఆశాభి రాచరిత కర్మణి కూకుదస్య
కల్యాణశాటిభి రముష్య భవేద్ధి సాభ్యమ్।
మస్తే సజీరకగుడం సజలే కథం స్యా
దాధాతు మస్య మనసీతి హి తర్కయామి॥ 27

శ్లో॥ నిర్యత్నచిత్రకలనా చ భవే ల్లలాటే
సార్థీకృతార్థవతి శూలిని చిత్రభాసా।
ఆకల్ప సమ్పద మకల్పయదేవ వాతా -
హారా - వళీ ఫణమణీభి రహో వరస్య॥ 28

శ్లో॥ కల్యాణకర్మణి చ సావభృథే గుహాసు
పశ్చాద్దధాతు వరయోశ్చ గృహప్రవేశః।
నిత్యం తమోనుది దృశాం త్రితయే వరస్య
జాతు ప్రరోహతి కథం శయనే - న్ధకారః॥ 29

గ॥ అపి చ సార్వజ్ఞ్య మనితరవేద్యమియం భవితా సున్దరీ గార్హస్థ్యక్రియా సమర్థాపనాయేతి కిము సపాథన స్తదుద్భవస్య సఙ్గ్రహం సులభీకరోతి న బహిఃప్రచారం శిరసా వహనేన వస్త్యకృత్యేషు జాగ్రతః పరిచరా స్సదాగతి విగ్రహధురావహా స్సఞ్చితాః వసనాని సముపాత్తాని మత్తసిన్ధురస్యోపరి అనాదినా సుఖేన వా భవతు సుఖస్య నాన్తః అముష్యాః శ్వశురయో శ్శశవిషాణవ దవరోధః ప్రచలతి నజాతు నిత్యావరోధతా గిరిశభవనే॥ 30

శ్లో॥ భువనాని బిభర్తి యస్య ధర్మో
హృది తద్వర్ధనమేవ యస్య ధర్మః।
న వినా చరతి క్షణం హి ధర్మం
ప్రమదాయా శ్శుభమస్తు ధర్మకేతోః॥ 31

గ॥ సర్వమఙ్గళాయా అముష్యాస్సఙ్గత్యా వా సమాటీకన మాశాశాటీకస్య జనానా మావాసతలేషు కిం న ఘటయేత్॥ 32

శ్లో॥ అయత్నమృగనాభికా మృదులగన్ధచర్చా మణీ
కిరీట నవమౌక్తిక ప్రచురహార పుష్పాయితే।
హలాహల కపర్దికా విషధరాస్థిపుఞ్జే పరం
వహే దల మలఙ్క్రియా కలన మస్య శస్యే శుభే॥ 33

గ॥ ఇతి సోత్ప్రాసై ర్హాసై రస్యా వయస్యాభి రాశాస్య నిహ్నవతున్దిభి ర్వచోభిః పరోక్షతయా అమర్షానలం ధూమితం సాక్షాత్కృత్య జ్వలయన్ తయా సల్లాపసౌఖ్య

క్వ చిద్భవిత్రీం ప్రణయావమాననాం
ప్రసోఢు మారబ్ధధియేవ భూరథః॥ 70

శ్లో॥ లీలావతీ కాచన కేతకీభువా
ప్రసూనగుచ్ఛేన మమర్ద తం రజః।
సితంవపు ర్ధారయ తాడయేయు
రమూ రితీవ స్ఫురయామ్బభూవ॥ 71

శ్లో॥ వటుం వధూటీ కృతపాణిపీడనా
శ్రుతం కిలైతిహ్యమితి ప్రపఞ్చితా।
కరౌ నిరుధ్యాన్తిక కోశసంహతీ
రభిద్రుతచ్ఛాత్ర మపాతయ ద్ద్రుతమ్॥ 72

శ్లో॥ కయాచి దమ్భోజదృశా కుచస్పృశా
సవాససా వాససి గాఢబన్ధితః।
పతస్వ ధర్మేచ ఋచం ప్రజల్పయా
ప్రతారిత స్స్మేరముఖం సమాతనోత్॥ 73

శ్లో॥ నో బాలాం పరిణేతు మిచ్ఛసి తదాకల్పాయ నో కల్పసే
వైయాఘ్రీం దధ కృత్తి మిత్యపి వధూ రేకా శిరస్య క్షిపత్।
అన్యామ్బు స్సమవాకిరత్ స్మితముఖీ మౌఞ్జీం బిభేద క్షణాత్
కేతుభ్య శ్శివతాం నయన్త్య ఇవ తాస్సఖ్య స్తదా వర్ణినమ్॥ 74

శ్లో॥ నాళీక నాళీపాళీభి రాళీ కాచి జ్జటాచ్ఛటాః।
జహాసా - మ్రేడయన్తీ తం షండో - య మితిభాషిణీ॥ 75

శ్లో॥ ప్రగ్రహీకృత జటాపరిగ్రహా–డోలికాయిత పిశఙ్గచూళికా।
కేళికా మతనుతాళిబాలికా–ద్యోధునీవ కుహనా మహేశ్వరే॥ 76

శ్లో॥ ధారాభి రాతాడిత ధారుణీధరా త్సనిర్విశేషం ప్రమాదాభి రర్దితః।
నివేశనా దాదృత తత్తయేవ ప్రకాశయామాస హి ధీరతాధురమ్॥ 77

గ॥ తత్ర పరిద్రవన్త స్స్వగురో రవధీరణా చ్ఛాత్రాః పరిక్రమ్య విలోకనైః భృశ మవశాం భియ మాసాదయన్త ఇవ సుదూరమావసన్తః స్ఫుటగమ్భీరప్రార్థనాభి రభాణిషుః॥ 78

శ్లో॥ పదావమర్దేన మనః ప్రదీయతాం
మదేకతానః ఖలు తత్క్రియాగ్రహః।
యదీచ్ఛసి త్వామశపన్తమిత్యలం
వదన్ ప్రదుద్రావ హసాయ కశ్చిత్॥ 79

గ॥ కించ సోయమనఙ్గీకృతకామ స్స్వతో ధర్మాభియాతినా యేన ప్రతారితా య ద్వ్యాజవఞ్చవలిప్సా స్వపనే - ప్యరామృశ్యతా మాపన్నస్య సఙ్కల్పతల్పస్య కామమృగస్య సఙ్కర్షణే మా - స్థవీరుథం ప్రసారయ వృత్తిరియం తాపసీ వర మనుపయామానుబన్ధా విరూపాక్షేణ అపశదాలాప సమపసారిత ప్రేక్షాయా స్సముత్సృజదర్వశిక్షాయాస్తే॥ 44

శ్లో॥ సన్ధ్యాయాం తాణ్డవోత్సాహ సంరమ్భో న పరం తవ।
పతి పిత్రో ర్గృహ వ్రజ్యా గతా - గత శుభేష్వపి॥ 45

శ్లో॥ పశుభూతయో ర్జఘన్యః పతిశబ్ద స్సాధక స్సమాఖ్యాయామ్।
ఉభయో స్తృతీయతా స్యాన్నామ్ని భవత్యా జటాధరస్యాస్య॥ 46

శ్లో॥ జటాటవ్యాం మిథశ్చారీ కయా చిజ్జీవనీయయా।
బహుభఙ్గాన్వితో హ్యేష నైకత్ర స్థాతు మర్హతి॥ 47

గ॥ అనుపయోగే - పి ప్రేక్షావతా మనుపయుక్తశిక్షణ ముపయునక్తి ధర్మాగ్రియతయా సమాద్రియన్తే ఖలు విచక్షణాః ధర్మమిదం ప్రవర్తన్తాం లోకా యథాభిలషితం కాలకబళనసహిష్ణునా కిమదస్సఙ్గేన గ్రామం గచ్ఛం స్తృణం స్పృశతీతి న్యాయానుషఙ్గ ప్రసఙ్గేన యుష్మాభి రాపాదితమాతిథ్య మధ్యన్తరఙ్గమధ్యమధ్యాత్మవేదనానిరవశేష మానన్ద మాతనోతి గమ్యతాం తపసే ఇతి సముద్యన్నివ సంరమ్భ ముత్తమ్భయన్॥48

శ్లో॥ ఆత్మాపవాదగదితై రబలాసఖీనా
ముల్లోలయ న్నవమమర్ష సరస్వతీన్ద్రమ్।
ఆనన్దచన్ద్ర మభిజృమ్భయితుం లలాష
స్వార్థానుబోధక వచః పటుచన్ద్రికాభిః॥ 49

శ్లో॥ స్మితచన్ద్రికాఙ్కురతతే ర్విజృమ్భతో
ముద మేధయే ద్యది మనఃకురఙ్గమే।
వచనాపదేశ గతికౌశలైరయం
న వినోదయేదితి మనో న నో - దిశత్॥ 50

గ॥ ఇత్థమాలప్య తప్యన్తీ మప్రాప్యలాలసతయా సమలసాం కులసానుమజ్జని మువాచ॥
51

శ్లో॥ వల్గునో - ర్థస్య లోకే - స్మిన్ ఫల్గుసఙ్ఘటనం సతామ్।
అధూమజ్వాలికోద్గారి హృదేధోధ గ్ధనఞ్జయః॥ 52

శ్లో॥ కలధౌతసమ్పదాం పద మభవ న్మమ మన్దిరం పరంసర్వః।
మేనే మేనాదుహితః కథమపి కిమిహోష్టభూతి భవనస్య॥ 53

శ్లో॥ హరిః కరస్థ స్స్వ యమేవ శమ్భుః
విరిఞ్చి రగ్రేసరతా మగా న్మే।
సురా స్సరాగాః పరివారతాం యయుః
తపోధనస్యైవ బభూవ కోశకః॥ 54

శ్లో॥ ఆ రోహే - ప్యవరోహేచ సుగమా నిగమా మమ।
పురాణేషు పరిస్ఫూర్తి ర్నైకతానా మదన్యతః॥ 55

శ్లో॥ ధిక్కామో మమ కామనీయక కథాగోష్ఠీషు భూషాతతి
ర్నిక్షిప్తా హి రసాతలే మణిమయీ కిం రాజరాజ స్సఖా।
కర్మ బ్రహ్మశిఖాగ్రహక్షమ మహో ధర్మావమర్దః కియాన్
భక్తోజ్జృమ్భణ మద్భుతం మమ గృహే కుత్రాస్తి మత్తో - ధికః॥ 56

శ్లో॥ ద్విజవర సముల్లాసం కోవా వహే న్మమ మూర్ధతః
శృణు సఖి!కళా లీలాఖేలం నటన్తి మమాగ్రతః।
ఘన తత ఘనాయత్తై రగార ముదారవం
కిమహ మపరం సర్వాన్తరఙ్గికతా మగామ్॥ 57

శ్లో॥ రతిరహస్య ధురావహతా హతా
ప్రథమ మాశ్రమ మాశ్రయతా సతా।
తదహ మారచితాద్యపరాశ్రమ
స్సుమశరప్రతిభా మభిదర్శయే॥ 58

శ్లో॥ నహి భక్తసమ్పది పరే మత్సదృశా మాన్తు యే - నుపశ్యన్తి।
అస్తు వయసో ర్విభాగః వస్తువిభాగః ఖమఞ్జరీ నస్తు॥ 59

శ్లో॥ సపత్నీ భవితాసీతి కిం మే వ్రీడావచోలతా।
నాఙ్కురాయ తనోత్యస్తు రసపోషం కరోమ్యహమ్॥ 60

శ్లో॥ తపసా - ల మలఙ్కారే జగతాం మయి శేముషీమ్।
ప్రియే కురు ప్రియం భూయా న్మణే స్స్వర్ణానుకూల్యవత్॥ 61

శ్లో॥ మమ కరగ్రహణం జగతాం త్రయా త్ఖలు కరగ్రహణం తపసా జితాః।
దివిషదో వచసా మమ భూసదో యదహ మాస మశేషమహః పదమ్॥ 62

శ్లో॥ ధిషణాం జనయన్త్యః స్తాశ్చఞ్చలా ఇత్యచఞ్చలాః।
పక్ష్మణో ర్బాన్ధవం త్యక్త్వా నా - లిలిఙ్గు ర్దృశాః కతి॥ 63

శ్లో॥ నలినాక్షీ నళినీనాం లావణ్యామ్భోరుహే - పి సంవేశే
మమ హృదయ మదయ మద్ధా భృఙ్గీభావం తనోతి కిం దేవి? 64

గ॥ కిఞ్చ మా మతనుకళా ప్రతిపాదనధూర్వహ మితివిభావ్య మనసి తనోషి యద్యనుక్రోశ మవిగ్రహ మర్ధవిగ్రహేణోపచరిష్యామి భద్రలతా నిర్ణిద్ర ప్రతిమావీధ్రస్య మత్ప్రవేష్టస్య ప్రవేష్టేన తవ భుజలతాయా స్సరూపసంబన్ధ మనుబధ్వా నిష్ప్రతిబిమ్బ శర్మలహరీ సమవగాహనేన జగత్కుక్షి నిక్షిప్తానాం భాషాధ్యక్షేణ మృగాక్షీణాం మూర్ధసు వతంసభాసా రమేః రమావిరమణానవకాశం మత్సకాశ మనీకాశం కర్తుం భవత్యాః కటాక్షస్సపక్ష ఇతి నిర్విశయో మదాశయః సానుశయకృచ్ఛ్రేరతిశయభాగ్య యోగ్యతాయా కింభాజనమసి సానుశయం మనోబిభర్షి మన్త్రసుధా నిరభిషిక్త మన్త్రజపతపోభి రగ్రసంసేచిత విటపిఫలవత్ ఫల మఫలమ్భవతి ఇతీత్థం పదన్తం నిష్కపటమివ ముష్కరవచ శ్శష్కులీ పటపటాత్కార పరనై ర్నదన్తం కుహనాదహనార్చిభి ర్దుర్గమ నిజనిసర్గ గమ్భీరతాకాన్తార నిరవశేషీకరణ దేశికమివ వసన్తం భగవన్నిర్వాదేన బన్ధుజీవ సుమనోగన్ధ నిర్గన్ధన సంధాబన్ధుర గన్ధసిన్ధురగమనా దృగ్గోచిస్సు పరమానురాగ పరభాగ రసయోగతశ్ఛలయన్తం మధుర సుధాధరీకరణ చణ స్వాధర వక్రిమాణం అనుత్తర శుభంభావుకస్ఫురణ మితి వర్ణయన్తం వర్ణిన మపర్ణా వర్ణవ్యాపారై రపర్ణాలావణ్యార్ణవ చరద్వైసారిణ విసార శోభా ప్రసారి గమ్భీరదృశా కరవాలేనేవ శోణయన్తీ సక్రోధ మాళీభి రిత్థ మాజహార॥ 65

శ్లో॥ శుకవచోమధురం హృదయేశ్వరం
శుకవచోవిధురం ప్రవిగీయ మే।
రటతి కాకవివ ద్బలి మాహరన్
అయమయం హృదయే క్షురికాం న్యధాత్॥ 66

శ్లో॥ ఈశ్వరం హృదయపూర్వ మథాపి
ప్రక్షిప న్నయముదేతి పురస్తాత్।
శక్యఏవ ధిగితీరితు మక్ష్ణో
ర్నైవ వీక్షణవిధే ర్భవితవ్యః॥ 67

శ్లో॥ జాతే ర్యథోచితం కర్తుమారభేత మృషావటుమ్।
పరీవాదై రనుత్సాదై ర్లిప్సయా శృఙ్ఖలాకులమ్॥ 68

శ్లో॥ అహేతుక వహేడనా మఖిల వల్లభే వల్లభే
కరోతి భగవత్పదే వపుషి లాలసా మప్యహో।
నియుక్త గళహస్తికా ప్రథమభాజనం నైష చే
దయుక్తపథవర్తినాం ప్రథమతా క్వవా సంవసేత్॥ 69

శ్లో॥ పరాచి తత్త్వం ప్రథయన్ వచశ్శతై
స్తదాప్తుకామో ముముచే వచో - పథిమ్।

శ్లో॥ మనోవిపర్యయం పత్యా సంవేశే - పి న జానతీ।
దేవీ పున స్తమేవాస్మై శతకృత్వ స్సమాచరత్॥ 102

శ్లో॥ మన్దాక్షమన్దాయితచేష్టయా తయా
వచోభి రాలిఙ్గితవాన్ కపర్దీ।
హృద్యైవ సో - పి ప్రతివర్తితో - భూత్
క్వ చా - త్మనః కూకుదతో నివేశః॥ 103

శ్లో॥ మనసో - పి వశం సయాతి యః పరమస్సో - పి తయాదృశానిబద్ధః।
అపి శక్తి రముష్యసఙ్గ్రహే నను భక్తి ర్గతవాసనా జనిత్రీ॥ 104

శ్లో॥ న చిరం విలమ్బయపదం మమోపలం
నయ తావకం హృదయమస్తు మోపలః।
ఇతి సూచితుం కిము విభో స్సుతాగిరేః
పదపఙ్కజే కరయుగం న్యధాదధ॥ 105

శ్లో॥ ఆసార స్సొమనసః పత్యుస్స్ఫుర్యే తదాభవ ద్దేవ్యామ్।
దేవస్య సాత్వికోత్థా శ్రమజలపృషతాం పరంపరేవాస్య॥ 106

శ్లో॥ అనోన్య మఙ్ఘ్రికరయోరపి సారసత్వాత్
కిం బాన్ధవం చ శివయో శ్శివయో రలఙ్ఘ్యమ్।
ఆలిఙ్గ్య తౌ విఘటనాం దధతు ర్నకించిత్
ప్రేమానుబన్ధకలనా ప్రథతే హి బంధ్వోః॥ 107

శ్లో॥ తపస్యయా యన్ను లలాషిధ త్వ
మహం సఏవేతి కిమాఃకరగ్రహః।
కృత శ్శివేనాద్రికుమారికామణేః
ద్విధాఙ్కపాళిం వితతార స ద్వయోః॥ 108

గ॥ తతః పర్జన్యగర్జిత మభిలషన్తీ మయూరీవ లజ్జయా మూఢాపి తస్యా స్సముఖే వైయర్థ్య మాసీదన్తీ అనుగ్రహోధిత్యకాయాః ప్రవన్తీమివ వేణీం తదీయా మభీప్సు రారమ్భిత కిలికిఞ్చితై స్సముద్రిక్త సాత్త్విక దశావిర్భావై రభ్యుద్య దన్తరనురాగ రసఝురీ విహరమాణ వైసారిణవిలసనేన ఖేలన్తీభి ర్దృగ్భిః స్వస్మితచన్ద్రికా సుధాజలధి లహరీషు వ్యాత్యుక్షికా స్వైరవిహరణ ముల్లాసయన్తీ హైమవతీ పత్యా గభీరమభాణి॥ 109

శ్లో॥ తపసా - లమలఙ్కరిష్ణునా మహతాం వర్మ తవేప్సితం మమైవ।
కతిచిచ్చ దినాని శైలరాజ స్సదనం నైతు భవద్వియోగభీతిమ్ ॥ 110

శ్లో॥ యథేచ్ఛ మస్మిన్ విహరన్తు కాలో
బభూవ పాతస్య భవేన్ను విఘ్నః।
కథం నజానాసి మమేతి జల్పన్
జిగాయ కాపేయ మగేషు కశ్చిత్॥ 80

శ్లో॥ భవత్కృతైః స్థాణురయం కుత శ్చలే
దితో నభీర్మే హృదయం విగాహతే।
నకేవలం స్యాదతిరిక్త మన్తరం
భవే ద్వపుశ్చేతిహి కశ్చిదూచే॥ 81

శ్లో॥ దేవేషు గౌరవధియా - లమయం గురు ర్మే
దేవో దుషత్సు కిమహో వరసఙ్గ్రహే - స్య।
అస్మా జ్జగత్త్రితయకుక్షిచరో - ధికః కః
సోఽయం వధూవర ఇతి ప్రవదన్ను కశ్చిత్॥ 82

శ్లో॥ కళావత్యో యూయం నపది స కళావి త్తదధునా
నియోద్ధుం యుక్తం వో దశత రదనైర్నన్తు నఖరైః।
యథేచ్ఛం వర్తన్తాం మమ కలశభృస్యో ర్నభవతా
త్తథా సమ్మర్దేనేత్యపి చ కలనాం కోపి విదధౌ॥ 83

శ్లో॥ నిటలే చటులాం దృశం నిధాయ
క్వచిదాయాతు పర స్తథాపి వధ్వాః।
అయమేవ వరో భవిష్యతీ
త్యపరో - ఘూర్ణయ దాత్మతర్జనీమ్॥ 84

గ॥ ఏవ మపహాస రసప్రసవ వైజననైరివ వచనరచనా సఞ్జనన ఘనై రన్తేవాసిభి శ్చమత్కృతా వయస్యాస్తస్యా గిరిసూనో రానన్దకన్దళితమనోమల్లీవల్లీ మతల్లికా ఫుల్లప్రసూన మఞ్జరీభి రివ హాసపరమ్పరాభి రభితోవన మమ్బర ధునీతరఙ్గై రుద్వేల్లయన్త్యః కామపి కౌతూహల హళహళికా మాసేదుః॥ 85

శ్లో॥ ననృతు రమరీసమూహాః నేదుః ఖపురేద్ధ పటహనివహాశ్చ।
చపలాభి ర్ఘనఘోషా ఘుష్యన్తీవ ద్యుమణ్డలం పరితః॥ 86

శ్లో॥ స్వస్థేయసీం చ వృత్తిం పర్యాప్తుం మానసాని భువనానామ్।
బ్రహ్మణి పతన్తి కిమితి ప్రేక్షా మకరో త్ప్రసూన సమ్పాతః॥ 87

శ్లో॥ పతీ రహఃప్రోజ్ఝిత మన్త్రియః కథం
క్రుధా సపత్నీం కిము సఙ్గ్రహీష్యతి।

ఇతి భ్రమత్తుఙ్గతరఙ్గ జృమ్భై
    ర్విమానరాజి స్త్రిపథేవ రేజే॥ 88

శ్లో॥ సర్వతో ముఖవతా హిమాద్రిణా సౌరసృష్టిరభినిర్మితేవ సా।
సిద్ధచారణముఖా నృపత్యకా - ధిత్యకాసు సురమణ్డలాన్యగుః॥ 89

శ్లో॥ ఆనన్దవృత్తి రియ మిత్యనుశాసితుం కి
    మాశాసు వస్తుషు న కిఞ్చిదపి ప్రసక్తిమ్।
భేదస్య సఞ్జనయతా మహసా సమన్తాత్
    వ్యాప్తం జగద్ధృదయభిత్తిషు చిత్రచిత్రమ్॥ 90

శ్లో॥ బ్రహ్మాదయ స్సుపర్వాణో భావినీం వృత్తి మైశ్వరీమ్।
దిదృక్షవ స్సమాయాతా ఋషయశ్చ తథావిధాః॥ 91

శ్లో॥ గన్ధర్వధ్వని లాలసా స్సురగణా నాదం త మేవాచలే
    శృణ్వన్తో హృది సాధ్వసం న పుపుషః కిఞ్చి త్తథాపి స్వయమ్।
గన్ధర్వధ్వని మాకలయ్య పృతనాసాహో వనీదణ్డభృ
    ద్గన్ధర్వా శ్చుకుపు ర్నిజాశ్రయకృతా త్తత్సాదితృత్యా త్కిము॥ 92

గ॥ కిము చతుర్దశ భువనానా మాసన్దధు సిన్ధో ర్వేలాలఙ్ఘనం కిం తస్యా జనుషా మనన్తై రయుతైరార్జితం తపసాం ఫలం ప్రశస్య ఆర్యా వయస్యా సమారబ్ధా - పదానేన కృతప్రాయాభి రపచితిభిః మస్తకోత్క్షిప్త కుమ్భామ్భోభిరదమ్భాభిషేకాణా మభఙ్గురరజః ప్రక్షేపణైరవిచ్ఛిన్నాచ్ఛాదనానామశిథిలమధుద్రవాలేపై ర్హరిచన్దనాఙ్గరాగాణాం కిఞ్జల్కాం జలిభి రక్షతానాం సనాళీకనాళీ భారపాతనాభిస్సుమనో నమస్యానాం వీరు చ్ఛాఖావేల్లనై శ్శాణ్డిల్యపల్లవతల్లజసమర్పణస్య నిబిడనీరన్ధ్ర జలముగ్వేణికా సన్నహనై రుత్థాపిత ధూమానాం నఖముఖోల్లిఖనక్షతారం భణచకచ్చకితరత్నోర్మికాద్యుతిభి రారాత్రికాణాం అతిమధురసోత్త్రాపై రుపహారాణాం మర్దనై రఙ్గాఙ్గసంవాహనానాం సదృఙ్ముఖప్రేక్షణై ర్ముకురఘటనానాం కుచోత్తరీయచేలాఞ్చలనిచోళనై రాతపత్త్రో పచారాణాం ఇతస్తతో ధావనై రక్షీణ ప్రదక్షిణానా మఞ్కపాళిభిః క్షమానివేదనానాం పరిహసితప్రోత్సాహిత కలకలారావై శ్శస్త స్తవానాం పరస్పరహస్తతలా - స్ఫాలనైః నమసాం భావానామనుభవేన కిము హేతో రనవకాశ కృపాజననభూమి ర్భూమిరథ స్తాసాం పురారి రక్షి సఫలతా హేతు రాసీత్॥93

శ్లో॥ ఆత్మా - రామో దిశిదిశి చరన్ కృత్తిభి శ్చీరధారీ
    నాగైర్భూషీ లసితభసితై రఙ్గరాగీ విరాగీ।
దేవో దివ్యైః పరికరశతై ర్భూషితో రాజతాద్రిం
    వోఢే వా - సీత్ హరిణరుచినా నన్దినా సాదికృత్యః॥ 94

శ్లో॥ య దనుగ్రహనిగ్రహౌ జగత్యాం
    మునికామౌ ధురి నేత్రయోశ్చ పాత్రే।
సమ మాస్తిక నాస్తికత్వయోః
    ప్రసభం చక్రతు రాస తద్గిరౌ॥ 95

శ్లో॥ హిరణ్యగర్భాణ్డ పిచణ్డిలస్య-కపర్దినః పాదయుగావమర్శాత్।
అథ స్సలోకానపి సప్త సంస్పృశన్-ముదాహి పస్పర్శ తథోర్ధ్వలోకాన్॥ 96

శ్లో॥ అపత్రపాబ్ధి ర్నచ కేవలం సఖీ-రమజ్జయ ద్విస్మయవారిధి శ్చిరమ్।
జగ జ్జనిత్ర్యా స్వవిధాన్తరీపో-వినైవ నానాగతి రాస తాసామ్॥ 97

శ్లో॥ ఆనన్ద వార్ధి ర్హిమశైలజాయా-వేలా మివాస్యా హ్రియ మారురుక్షుః।
ప్రత్యుద్యయౌ పత్యురపాఙ్గవీక్షా-జ్యోత్స్నాఙ్కురాణామచిరం కదమ్బమ్॥ 98

శ్లో॥ తత్త్వావహార గణభాసి కృపాతరఙ్గే
    ప్రోద్య త్కళాజలమయే శశిభృత్సముద్రే।
పాఠీన భావకలనాం రచయాం బభూవుః
    తస్యా దృశో - నిమిషలక్షణ దీక్షితాయాః॥ 99

గ॥ ఏవ మభఙ్గుర భక్తికుట్టనీ నిరన్తర ప్రౌఢిమనమాఢౌకితస్తుతి సన్ధాన సరస్వతీ సముద్యదనురాగ మనఃకన్దళిత సాత్త్వికతత్త్వ సంసూచనాపిశున హరిణరుచి సహస్రప్రతీకాశ సితప్రకాశఘనాపఘనమజహదాత్మానుబద్ధతపఃకృశానుకీలాకలాప శిరసా వహన ప్రక్రమనిర్విశేష జటాపటలసమ్పాదితాకాణ్డ కాణ్డభిత్తి సముత్ప్రేఙ్ఖ త్సన్ధ్యారాగాభి యోగంభావుక స్వభాషా - నన్యధాకరణసన్ధాశపథ నిర్వాహకతా సముత్సాహ సన్నాహసాధకతా ద్యోతక కరావబద్ధ పృదాకు పరీవృఢం స్వప్రతీక ప్రతిమానుషఙ్గ సమ్భావనయేవ మస్తకస్థల పరిష్కరణ రారజ్యద మృతగభస్తిం స్వవియోగవేదనా పరితాపోపశాన్త్యై ఇవ మస్తకన్యస్త ఖనదీ తరఙ్గరిఙ్గణ స్రవ చ్ఛీకరాసేక సమ్పాదిత ముక్తాతపత్రశ్రియమపి బహుగణతల్లజ సముత్క్షిప్త మౌక్తికచ్ఛత్ర సహస్రపరీవృతం తత్కృతే కృచ్ఛ్రేణ కిం తపసా భవత్యాః సమాస్వాదనేన దన్తపట్యాః తృషం భగవతో వయ మాశమయిష్యావ ఇతి సముద్యమవతాం దతాం పురః ప్రసర్ప ద్రోచిరివ స్మితం దధానం జాల్మశ్రావితై ర్వికృతవేషై రాత్మన శ్శంకాపఙ్కం క్షాళితు మాత్మన ఇవ హిమగిరేరధిత్యకాం శితచన్ద్రాలవాలాం కర్తుం చతురేణ కామనీయకేన మిషతా మనిమిషతా మాపాదయితారం హృదయేశ్వర మీశ్వరం నిరుపాధిక మీశ్వరాభిధానం దధత మాలోక్య ముగ్ధాపి మూఢతా మపహాస్తీ నవోఢా భావినం నవోఢారం ఆసేవే సవిత్రీ జగతామ్॥ 100

శ్లో॥ అమర్ష మాముచ్య మమేహ తర్షం కృపానువిద్ధం ప్రసమాచరేతి।
పతిం సఖీభి స్సహ పర్యచఙ్క్రమన్నిరున్ధతీవ స్ఫుటపర్యవేక్షణైః॥ 101

నిర్నిరోధాపాదన మోదనానన్దథుతయా మదపరాధపరివర్ధ్యమానాజవంజవ సుఖఫల్గుతా సముత్తేజిత నిర్వేదనతయా కిమూహతే మదుపేక్షయాஉలోకయేయమితి శిలీభూతయా హి మనోవృత్త్యా కి మనేహసం క్షిపేత్ పురామర్షఇవ స్వానుకమ్పాయామపి సముత్సర్జనం కిమిాప్సతి నాథ ఇతి సఖీ సనాథయా తయా మిథః ప్రేషితా సన్దేశినీ కాచి దుద్యదుద్యమా సఖీ సముద్యన్తీ దేవీ ముదాజహార॥ 133

శ్లో॥ స్వస్త్యస్తు దేవి కరుణాజలధౌ విగాహ్య
నేతుస్తవ త్రిజగతాం కుశలానుబన్ధమ్।
పన్థాన మాకలయతీ ప్రియతాం - తరీపే
దేవ్యా విహర్తుమచిరేణ సమాగమేయమ్॥ 134

శ్లో॥ మదాగమ ఘనోదయా త్తదను దత్తకేకావళీ
మదాగమహలాహలీ భవతిదేవి మాతు స్తవ।
ఇతి ప్రియచికీర్షయా చరణకఞ్జ మాధ్వీరసాత్
స్వ దృఙ్మధుప తర్పణా మగమ దావహన్తీ జయా॥ 135

గ॥ ఏవ మముష్యాం భగవత్యాః పరితాపనిర్వేదాపనోదన నిదాననిధాన గవేషణాయ గతవత్యాం సఖ్యామ్॥ 136

శ్లో॥ ప్రేషణోత్సర్పిణా సఖ్యా విరహేణేవ బర్హిషా
విశ్వరూప మభూత్తస్యా ననమ్యా దశయా తథా। 137

శ్లో॥ అవేల మాపగాకాన్త మపథం గహనం ఘనం
తటాక మపరీవాహ మాళ్య స్తత్తాప మామృశన్॥ 138

శ్లో॥ శిశిరీకరణేన శీతలై స్తం జ్వలనం ప్రాజ్యజుషం విచిన్తయన్త్యః।
వనితాః పరితాప మన్తరన్తః ప్రవినేతుం నచ శేకు రాతురా స్తాః॥ 139

శ్లో॥ యత్పున్నీ రై ర్ముక్తయే - భూ స్త్రిలోకీ
కిన్నై స్తత్తాపాపనోదే వినోదే।
శ్రాన్తై ర్జోషం నోవిరామ స్సఖీనాం
తస్మిన్నాసీ త్కర్మణి ద్రాగ్విరామః॥ 140

శ్లో॥ నాన్యథా చతురతాం మనోగతం
దేవవల్లభ కథాసుధా స్రుతేః।
సర్వమద్య భవితా సమఞ్జసం
చేత్యగాయత తమేవ కాపి కా॥ 141

శ్లో॥ ఆవయోః ఫలితభావయో రభూ
ద్ధర్మకామ సమవృత్తి సఙ్గ్రహే।
భోగభూ స్సమయ ఏష బాలికే
తత్ క్షమస్వ కరినై ర్మదీరితైః॥ 111

శ్లో॥ యది మదిష్టసుఖావహా లాలసాం
హృదయచఙ్క్రమణం ప్రతికుర్వహే।
హిమగిరి స్సముపఘ్ను సుఖాప్తయే
భవతి కామలతాప్రతతేః క్వ చ॥ 112

గ॥ ఇతి గద న్నహిరాడఙ్గదః స్మితవదనేన విరచిత స్వోపాలమ్భ వశాద వాగాస్యాసు వయస్యాసు సన్ధానిత దయోదయం జీవం జీవవత్ సమ్ముఖీననేత్రమాత్మవదన కళానిధౌ భవిష్యత్కళత్రం స్నేహామ్భ స్సమ్భరణపరీపాకగన్ధిలం శుద్ధక్షేత్రమివ పరిణినీషయా ధనసమార్జనాయ సఖాయ మాత్మనో జగామేవ సాల్యాః కాళ్యాః స్వపనానన్దమివ సన్ధాయాక్ష్ణోః సమక్షమపూర్వాం పూర్వామేవ దశాం వియోగా దవశా మశాసత్॥ 113

శ్లో॥ రజతాద్రి ర్మహదాది రప్యముష్యా
భవితారౌ సదనే గృహీ ధనుష్మాన్।
పతి రేష బభూవ కన్యకాయా
ఇతి మోదా దివ తా వవాపతామ్॥ 114

శ్లో॥ తపసా బృహతీమపి స్వపుత్రీం
కృశయా సమ్మిళితాఞ్చ గాత్రయష్ట్యా।
బహుభి ర్దివసాను పేత్య పాదై
రచలీభూయ సమాప నిర్ఘ రాస్రమ్॥ 115

శ్లో॥ మేనా ప్రసూనసదృశీం తపసా కృశాఙ్గీం
తాం తాదృశీ భవసి దేవి మయి స్థితాయామ్।
ఇత్యాదరేణ పరిషజ్య గృహం నినాయ
పత్యా - వరోధ జనతా ఘనతానురోధమ్॥ 116

శ్లో॥ పత్యుఃప్రసాద మాలబ్ధ్వా వయస్యాభి ర్ధరాభృతామ్।
పత్యుః ప్రాసాదమారుఢా హ్రస్వాదిం సాధ్వమన్యత॥ 117

శ్లో॥ యత్పాదసేవా పితృశబ్దశేషాం
సృష్టిం కరోత్యాత్మన ఏవ జన్తోః।
లోకే నృణాం సా జగతాం జనిత్రీ
పిత్రోః ప్రియత్వం రచయాఞ్చకార॥ 118

శ్లో॥ విహారాహారముఖ్యేషు పరై రేవ ప్రసజ్జనమ్।
సమజ్ఞసమితి స్మృత్వా గణరాత్రం నినాయ సా॥ 119

శ్లో॥ న యాతి పిత్రోస్సవిధం సఖీభిః
న బృన్దగోష్ఠ్యాం విహృతిం ప్రచక్రే।
వియోగఘణ్టాపథమధ్యచక్రమా
చకర్ష మోదం ప్రియ విప్రియేష్వపి॥ 120

శ్లో॥ జాతు మేనావచో మాత ర్మాతాపః శ్వోవహే శ్శివమ్।
ఇతి శ్రుత్వా పరస్యాహ్నః ప్రణినిన్ద దవిష్ఠతామ్॥ 121

శ్లో॥ మల్లీషు పాథస్సృతి మాచరన్తీ
రాళీ స్సశోణాం దృశ మాకిరన్తీ।
సంస్మృత్య పఞ్చాశుగ బాణసంస్థా
మామ్రేడితం కోప మవాప తాపాత్॥ 122

శ్లో॥ తాతన్య వాచా న వశంవదః పతి
స్స్వతస్తు చణ్డాశయసంవిధానః।
కథం ఘటే న్మన్మనస స్సమీహితం
హితం జనం కం విభవే ఘటేయమ్॥ 123

శ్లో॥ శకున్తజాతా అపి శారికాదయ
స్స్వనై ర్నసూచన్తి హి సాగ్రవర్ణతామ్।
అరున్తుదా నేవ సృజేయు రత్ర తాన్
కథం ద్విజేషు శ్రుతిపర్యతిక్రమః॥ 124

శ్లో॥ ఆకల్పం రచయన్ కరేణ హరిణం మూర్త్యౌచ ధృత్వా విభో
స్తన్వన్ నృత్త మయం విధుర్నట ఇవద్రాక్ సంస్మృతిం ప్రాపయత్।
సోత్ప్రాసం చ తనోతి సాన్ద్రకిరణై శ్చేతో ధునోతి స్మ మే
కస్మా ద్వైర మితీహ కింను భవితా తుల్యాశ్రయో - ఘర్షణే॥ 125

గ॥ ఇతి ముహుర్ముహుః అనుద్య దన్యాసజ్గతయా హృదయమఞ్జూషా నిహిత పతి పరిష్కార రహఃప్రకాశన భియేవ గురుజన పాటచ్చర సార్థస్య పురతః ప్రసఙ్గాన్తరై ర్యాపితు మనేహస ముద్యమేనోద్యన్తీ పద పదార్థవ్యతిక్రమై స్తేషాం నిర్వేదం జనయన్తీ పుణ్డరీకపుట నిషణ్ణజాలపదవత్ సాత్త్వికదశా వశావిష్కృత పాణ్డురిమ కరతల వలితవదనతయా తదుద్యన్మాధ్వీ సమాస్వాదకుతుకవిచలదిన్దిన్దిరమాలికా ప్రతిబన్ధ కచకలాప నిచోళిత నిటలతటేనసజలజలదకాళికానమావృత చతుర్థీచన్ద్ర న్యక్కరణ మాకలయన్తీ

ప్రముఖసఖీముఖనిర్యదనునయభారతీ వేలా నిరుద్ధవిరహశరధి నిమజ్జనకృచ్ఛ్రనిర్గన్ధన తరణిసాధనాయిత స్వకామయిత్ర ప్రతిబిమ్బరేఖాశ్లాఘిత ప్రతిచ్ఛన్ద పటసమవలోకనేన పరస్పరబన్ధుభావవిరహితపక్ష్మపుటభరితబాష్పపూర ప్రసరసమాసాదితనదీమాతృకతయా హిమాచలప్రపాతానా మనగ్నిసన్తాప మాపాదయన్తీ అనేక క్షణవీక్షణతో బహుకల్ప మనేహసం సూచయతాం శుకపిక ప్రముఖలీలా నగౌకసా మపి లాలనాయా మలాలసా పయస్సే కేనాపి వా దృగ్భ్రమరాణాం తాసు చమ్పకరేఖా మావహన్తీ తపోవృత్తిరివైకతయా ఆశ్చర్యవృత్తిరివానన్యవిషయ జ్ఞతయా బ్రహ్మైకతేవ మనశ్చన్ద్రశూన్యతయా కిమపి ధ్యాయతీ తదార్యా అనివార్య చర్యా పర్యదశాం చిరాయ స్వాఙ్గీకరణేన చరితార్థామకార్షీత్॥
126

శ్లో॥ ఏకాపి స్వయమఖిలే సఖీ సమాజే
స్వాళీత్వం ప్రకటయతీ జయాభిధా యా।
కోట్యా తాభిరివ నవాభితాప నుత్త్యై
చక్రే కృత్యశతం హిమాయమామ్॥ 127

శ్లో॥ ఏకధాతు సమారబ్ధా శ్చన్ద్ర చన్దన చన్ద్రికాః।
నా - హ్లాద మాదధానా స్స్యు రస్యాం ప్రత్యయభేదితాః॥ 128

శ్లో॥ ప్రవాళశయ్యాసు నిషక్తపల్లవా వపుష్యముష్యాః క్షతజ క్షతాభాః।
ప్రవాళకృత్యం ఖలు సూచయన్తి శిరీషమృద్వ్యాం నహి తాపశాన్తి॥ 129

శ్లో॥ నాళీకనాళీ పరివేష్టనే సా వ్యాళీకులానాం సమితిం శశఙ్కే।
అళీక నాళీక విభేదసఙ్గ్రహః కథం హి తాపగ్రహనిగ్రహేష్వలమ్॥ 130

శ్లో॥ తుహినమయఘరట్టేషూజ్జ్వలే తాపవహ్నౌ
తుహినజల కథాభి శ్శేష ఏవాద్రి రాసీత్।
ధవళ రుచికదమ్బై ర్యో ధరామణ్డలే౽స్మిన్
అతనుత జనవీక్షా పాతనే శేషలీలామ్॥ 131

శ్లో॥ జలాశయానాం భువనై రశాన్తం
జలాశయనాం భవనై రతాన్తమ్।
మహాన్త మస్యాః పరితాప మన్తం
వినేతు మాళ్యో న దధు ర్నితాన్తమ్॥ 132

గ॥ ఇత్థం పరిక్రమన్తీనాం ఆళీనా ముపచారై శ్శిశిరై రపచారైః క్షుభితహృదయ చర్యాచార్యేవ దుర్నివార్య సన్తాపభరధుర్యా స్వయమేవ మన్త్రిణీ కిం భక్త చిత్తవిత్త సమార్జనతయా భువనభవనత్రాణదీక్షాలోలుభతయా నిరవధిక పారికాఙ్క్షికాఙ్క్షిత

శ్లో॥ చిన్తాసన్తాపడోలాసు మమ ప్రేఙ్ఖోలనం ఘనమ్।
మత్కృతే భావినీం చిన్తా మాజుహావ హి దేవి తే॥ 167

శ్లో॥ తత్రాగతోన్తకరిపోః కుశలాభినన్దీ
నన్దీ స్వనామని విపర్యయ సమ్ప్రవృత్తమ్।
ఏనం జనం భగవతీ మభినీత మారా
త్సంసూచయత్ రసభరం త్రిదృశః స్వవాచా॥ 168

అవాదీచ్చ॥

శ్లో॥ బహిఃప్రాణ సదృక్షేయం జయాఽఽయాతి మదన్తికమ్।
సన్దేశహారిణీ దేవ్యా స్తువ్యా దివ్యగుణై ర్గణైః॥ 169

శ్లో॥ ఇత్థంగిరా త్రిపురభి ద్వదనారవిన్దా
న్నిర్గత్య మచ్ఛ్రవణతర్పణ మాచరన్త్యా।
స్నేహార్దితా త్వమధునా మధునా త్వమైశ్యా
లీలాదృశః ప్రథమ పాత్ర మవైమి వామే॥ 170

శ్లో॥ తపస్వినీ మాత్మరతా మపర్ణాం
జగాళ దేవస్య దయాస్రవన్తీ।
త్వదక్షి వైసారిణ ఖేలనాయా
స్సుఖానుభూత్యా హ్యనుకూలకాలః॥ 171

గ॥ ఇతి తదీయయా సిద్ధాఞ్జనేన భారత్యా నిధానగర్భేవ రత్న గర్భాన్తికప్రాపిణీ సృతిః అన్తకాన్తకస్య చాక్షుషీసమ్బభూవేతి కిమద్రాక్షమిక్షుధనుశ్శిక్షాశిల్పవిచక్షణాక్షీణ కటాక్షైః రాగాభియోగదశావశాత్తమేవ పరమ్పరయా జనుషా మాపాదయన్తం యన్నృముఖ గహనవల్లీభిరివ ప్రాచీనవిద్యామతల్లీభి రాశంసితమహిమానమపి గన్ధర్వమధుర వీణాక్వణిత నిజదారువనీ మునికాన్తామనోధన పశ్యతోహరణ1 చర్యానుబద్ధపదమఞ్జరీ శ్రవణపర్యాప్తశ్రవణం నిరన్తరానుస్యూత స్వతత్త్వనిర్లీన మనస్స్థానమపి సంసూచితభావుక భవద్భవదభిష్వఙ్గ సఙ్గలాలసా విలాసాలస పారవశ్యవశ్యతానిదానం ప్రథమగుణలక్ష్మీ పరిష్వఙ్గేన ప్రకటితశరచ్చన్ద్ర చ్ఛవిచ్ఛాదితమూర్తి మపి స్తమ్భితాన్తస్స్నాప పరిణత సాత్వికదశాలీఢతా సమవనద్ధ ప్రభావిభాసురం ఆత్మారామతా ప్రథమాలవాలతయా యానేన పుఙ్గవం పరిష్కారై ర్మహాకుల్యాని పృదాకూన్, సమవకుణ్ఠనేన రక్షాం హరితస్సంవ్యానైరాహర్తుమనసమపి నిర్యత్ననిర్గత ప్రభాభాస్వర రత్నకీలిత కల్యాణమణ్డనైః ఆపూరిత వపుషం స్వయమీశ్వరోపి కార్యానుబద్ధతయా ఋషిభి రిదమేవ కల్యాణ ప్రపఞ్చ ముదఞ్చయన్ నగాధిభువ మామన్తుం వచస్సరణి మతినయబృంహితాం

శ్లో॥ మేనాత్మభువ మేనాం తే - ధీనాం దీనా మపేక్షయా।
పశ్య పశ్యన్నిటాల!త్వం రూక్షయా కి ముపేక్షయా॥ 142

శ్లో॥ శుకముఖ ద్విజవాగ్భి రనేహసం
గమయితు శ్శరణం చరణం తవ।
తదపి తాభి రియం తపతేతరాం
కథమయం యువయో ర్గుణ పర్యయః॥ 143

శ్లో॥ సురవర్త్మ విహారిణోపి తే
పిక సఞ్జ్ఞా విపరీత నామచర్యాః।
హృదయే - సురమార్గ సంవృతిం
కలయన్తే విభునా తథా న కిం స్యుః॥ 144

శ్లో॥ అశ్నన్తీ - యం తపశ్చక్రే మామితీవ క్రుధా - నిలః।
సుహృద్భావేన విచర న్నసుహృత్త్వే యతే దిమామ్॥ 145

శ్లో॥ ఆత్మా - రామే జాతు తిష్ఠాసయా - ల్పం
వక్తీయం త్వయ్యావహే త్తావ దీహామ్।
ఛాయే వాన్త ర్భోగయోగ్యాం దశాం తే
దద్యాదేతాం స్వానుషఙ్గే కురుష్వ॥ 146

శ్లో॥ ధను ర్ధరణకైతవా త్తరుణి తావకీన స్తన
ద్వయ గ్రహణభావి యత్ స్వకరకృచ్ఛ్ర ముల్లఙ్ఘయన్।
అహాన్యపి తథా ఘనా దృతనత స్స ఏవేశ్వరః
సమేతి కిమతః శ్రమః కృపయ వీక్షణే మత్కృపామ్॥ 147

గ॥ పృథక్ పృథగిత్థమ్భూతాభి ర్వచస్స్రగ్భిః పితృసదృశీ మాత్మజామపి కుర్వన్తీనాం సస్మితం హైమవతీ వదనప్రభామృతం జిఘృక్షూణామపి తదుద్యత్పరీతాపఝురీతరఙ్గై ర్దూరమపసారితానాం దురవగాహకర్తృసన్దేశసఫలతాసన్దిహానానాం త్రిదృక్ప్రసన్నదృగను మేయ స్వజీవనవల్లీ సాఫల్యనిశ్చయ సిద్ధాన్తపూర్వపక్షీకృత నిర్వేదనా గన్ధ గన్ధిలవచసా మాత్మజీవాతు దేవీసుఖావలోకనసమర్థనిరవశేషితస్వా - యాసరహస్యానాం వయస్యానామ పూర్వప్రమోదిత విస్ఫురణ మద్రికన్యకా - పసవ్యేతర భవ్యభుజనేత్రాభ్యాం అభ్యజని॥ 148

శ్లో॥ తావద్భావం దేవదేవే దయాళౌ
జిజ్ఞాసు ర్ద్రాగాగమత్సస్మితాస్యా।
యావద్దేవ్యాం సౌమనస్యన్తు న స్యు
ర్దారా భేరీగర్జతః పుష్పవృష్టేః॥ 149

శ్లో॥ రాగరసరజ్ఞితాభిర్ద్రుగ్భి శ్చరణే నిచోళయన్తీ సా।
దేవ్యై ననామ భావిని లాక్షాకర్ద్రీవ కల్యాణీ॥ 150

శ్లో॥ హసన్ముఖీభిః పరితస్సఖీభి
ర్వృతా రమే వామ్బుజినీభి రద్రిజా।
రరాజ తస్థే కలశాబ్ధిపూరై
రివామలై స్సర్వకకుబ్గణా - ంగణైః॥ 151

శ్లో॥ హసన్ముఖ్య స్సఖ్య శ్చలదలక మేనాం వ్యజనభూ
సమీరాజ్యూరై ర్ద్రాగ్వపుషి పరితాపప్రశమనమ్।
విధాతుం ప్రోద్యన్త్య స్సరసి నళినీభిర్వలయినీం
రమాం భాసా - యాన్తీ మళివివలితా మాగద దసౌ॥ 152

శ్లో॥ దూతికా రీతికా సాక్షీ స్వయ మేవా - గతః పరః।
ఇతీవ తత్తురీయా - రా న్మూర్తి రాయా చ్ఛనైశ్శనైః॥ 153

శ్లో॥ దేవీశుభోదర్క సుధాస్రవన్తికా
వగాహనోత్సాహజుషాం సఖీనామ్।
స్మితోత్తరఙ్గా కిమభూ త్సరస్వతీ
సఖీముఖే సన్నిధయాం చకార॥ 154

శ్లో॥ సా కరాఞ్జలి ముదస్య వాక్సుమై-ర్రర్చయా మధురసాభిచర్చయా।
అద్రిజా మభితతర్ప ఘుంఘుమ-ద్ధర్షగన్ధిల గుణాభిగణ్యయా॥ 155

శ్లో॥ మాత స్తవా - జ్ఞాం నవమాలికామయీం
కచే దధానా నవమాలికా మివ।
నభోద్విరేఫావృతిసాధ్వసేవ
క్షణాదవీక్షం శివరాజధానీమ్॥ 156

శ్లో॥ నేత్రిణాం చిర తపఃపరమ్పరా-పారితోషిక సుఖావలమ్బినీ।
తాం వినమ్య పురమాప్య నేత్రిణా-మన్వభూవ మధిరాజ్య మాయతమ్॥ 157

శ్లో॥ అద్భుతానన్దరసయో స్సమ్మర్దే పురదర్శనే।
మనస్తు క్లైబ్య మతనో దివా - సీదన్తరా క్షణమ్॥ 158

గ॥ తతో భగవత్యా శ్శాసన కశాభిఘాత సాధ్వసాదివ గృహీత జాగరిమ్ణా న గరిమ్ణా భవదపదానఫలసన్తానసాక్షాత్కృతజగత్పితృపక్షచరతయా దృష్టపూర్వాభిః స్మితజ్యోత్స్నాభిః విధూతాన్తఃప్రవేశభయ తమిస్రం అశేషగణపాళీభిః ఆసూచితాన్త రవరోధగాహనేపి నిరాతఙ్క మన్తరన్త రనవరోధ ముదయ దనన్తరత్న రుచివీచీ ప్రకటితరాజసం భసితరిఙ్ఖోళీ

సమవకుణ్ఠిత సర్వాపఘనగణ నిరవకాశాఙ్గణ గణ ప్రకాశితశుద్ధసాత్త్వికం ఆదక్ష దక్షమథన వీర దేహప్రభాసన్దోహదురవగాహ ధాళధళీ సన్దానిత తామిస్రం ప్రమదానన్దధురా ప్రోత్సాహి తాట్టహాస నిధ్వాన బధిరత మరుదధ్వావకాశం విద్యాధరాదిహృద్యానవద్య గానవిద్యా సరస్సరోజోశోభాయిత త్రిపురభిదా ప్రముఖ బిరుదగీతవ్రాత సమ్పాదిత జనుస్సార్థకతా కృతార్థకర్మన్దిసార్థ తారాగణేన అమ్బురాడమ్బర మపాకుర్వ దమ్బరామ్బరస్య నభాభవన మకుర్వమాత్మనోద్దృశో స్సఫలతా వదాన్యతా పాత్రమ్॥ 159

శ్లో॥ అకరేకురఙ్గశిశుదర్శనా దధి
శ్రమ మన్తరఙ్గ మనుబద్ధ మఞ్జసా।
కృపయా కథఞ్చిదభవే తవోద్యమే
విషయీచకార భవనాన్తరాన్తరమ్॥ 160

శ్లో॥ భవనం భువనేశితు ర్జగాహే
సవనానామయుతైశ్చ దుర్వగాహమ్।
మనసామపి దుష్ప్రవేశ మారా
న్నమసా మేవ శరణ్య మత్యగణ్యమ్॥ 161

శ్లో॥ తత్ప్రాసాదం ప్రాకృతైరప్యధృష్యం
మన్వానా - హం త్వత్ప్రసాదాదితీత్థమ్।
ద్యుక్షద్యోతే తత్ప్రభే వాససౌధే
తస్మిన్వాసం ద్రాగ్గమే రర్థపారే॥ 162

శ్లో॥ తదా న దైవీగతి రానుషఙ్గీ
న చాపి గౌణీ ప్రమథై ర్వృతా వా।
కిమేత దిత్యద్భుతనాయకేన
రహోవిహారా త్సుఖమాస మన్తః॥ 163

శ్లో॥ తతో వైక్లబ్యమాపన్నం బహిరాగమనేప్యలమ్।
పన్థానం నాభిజానన్త్యా తస్థే స్వాన్త ర్భియా మయా॥ 164

శ్లో॥ తేజసా శీతలతయా పుష్పవద్భావ మాదిశన్।
గతే రపిచ మే వ్యోమ్ని పుష్పవద్భావ మాదిశత్॥ 165

శ్లో॥ తనూనపా చ్చన్ద్రదినేన్ద్రశమ్పా
తారాగణా యత్కణ గన్ధగన్ధాః।
తత్తేజసా ధూతమనీషయా మయా
న కాచి దాత్తా ప్రకృతోపలబ్ధిః॥ 166

శ్లో॥ సప్తర్షిహస్తై రుపదాయమానాం
మన్దాకినీ హేమమయాబ్జమాలామ్।
ప్రసాద్య దేవో మనసి శ్రమన్తే
స్మర న్ననుజ్ఞామదదా ద్దయాళుః॥ 198

శ్లో॥ దేవస్య పాదజలజే - ళిక మాదధానా
తన్నామకే మనసి తేన హృతే - నురాగాత్।
చిత్రం జనిత్రి! భవదర్థమముం వ్రజన్తీ
కన్యాం సమర్ప్య మనుభక్తి మమూ మిహాస్మి॥ 199

శ్లో॥ అహం చ దేవి త్వముభే కృతార్థే
ద్వయోశ్చ సాఫల్యమవాప జన్మ
త్వయాధికం కిఞ్చిదపీహ నా - త్తం
పదగ్రహే౽హం తు కరగ్రహేత్వమ్॥ 200

ఇతి శ్రీ పాపయారాధ్య విరచితే కల్యాణచమ్పూ ప్రబన్ధే
చతుర్థః స్తబకః.

బోధయన్తమపి సాధయన్తం మధ్యేవ్యాహార మూహవిపర్యయై ర్నిరన్తర హృదన్తర తన్తన్యమాన సన్తాపజనుర్బీజ భవదనుషఙ్గ లాభవిరామాభిషఙ్గ కృతదీనతా మతిదీర్ఘైరేవోచ్ఛ్వాసైః ప్రతీహారాఙ్గణే గణగణనిరన్తరే మమైవశివతాతిం వీక్షాతతిం వితన్వన్తం ఆజవఞ్జవ ధన్వాధ్వనీన సుధాసరస్వన్తం తేజఃప్రసారధోరణీ పరాభవితానన్త భాస్వన్తం జగతీరథమ్॥ 172

అత్రాంతరే

శ్లో॥ సమ్భావనా భాజనతా మృషీణాం
సమ్ప్రాపయ న్నద్రివిభుం నియోజ్య।
సభాసదాం భ్రూలసనేన చోద్గతిం
ప్రణీయ మయ్యక్షిసుధా మసిఞ్చత్॥ 173

శ్లో॥ తపాంసి దానాని దమాశ్శమాశ్చ
యదఙ్ఘ్రిరేణోః ప్రభవేయు రాప్త్యై।
తృణాయ నాసన్ మమ తత్ప్రసాద
ప్రసారవీక్షాప్లుతి మాప్నువన్త్యాః॥ 174

శ్లో॥ ఇదంశిరో మే - భవ దఙ్ఘ్రియుగ్మే
విభోః ప్రసూనం దృగళివ్రజై ర్యుతమ్।
నకిఞ్చి దర్చావిధినైవ వత్సలః
కృపాధనం త్వద్ద్వయనం న్యధాన్మయి॥ 175

శ్లో॥ కృతార్థమస్మాత్ కిమనీశ్వరం హరం
సమాలిలిఙ్గాస్మదుపేక్షయా మనః।
భవ త్సపత్నీ త్వభయాత్ కిమద్ధా
చిరాయ మయ్యాప నివేశలోలతామ్॥ 176

శ్లో॥ తస్థే విలోకనైర్దేవి దేవే వాస్తవ్యతాశ్రియః।
సామ్రాజ్య సుఖసన్తృప్తే స్స్వామృతస్య బుభుక్షయా॥ 177

శ్లో॥ జటాశిరోవర్ష్మతరఙ్గితా దృశాం
సఖీకృతా శ్చన్ద్రకళా బభూవుః।
పరిగ్రహాదిత్యభవే భవత్యా
స్సరోజభావే - పి భవేత్ కిమాసామ్॥ 178

శ్లో॥ స్మితశోభాం పురోధాయ నిస్ససార విభోర్ముఖాత్।
భారతీ తవ తాపాప నుత్త్యై సఖ్యా దివ స్థితా॥ 179

శ్లో॥ కిం వక్తి దేవీ కుశలాః కిమాళ్యో-మద్యేపరీతాపఝురీతరఙ్గమ్।
లుఠన్మనో - సౌ తట మాపయేత్ కిం-త్వదీయ సన్దేశతరీ ధురా చిరమ్॥ 180

శ్లో॥ విభా వసూనాం స్థితి రద్రిజాయా
విభావసూనాంనిచయే యది స్యాత్।
భవేభవే మయ్యనుకూలవర్తనం
భవేభవే - ప్యాత్మన ఏతదర్తనమ్॥ 181

శ్లో॥ కియాన్ సుమాస్త్ర స్తపతీతి బుధ్యా
ప్లుష్టో - క్షిభాసా తదపి ప్రబుద్ధః।
పఞ్చత్వమాప్తో విశిఖేష్వపీమం
యథాతథైనామపి తాడయేత్కిమ్॥ 182

శ్లో॥ మదర్థ మమ్భోజ దృగమ్బుజామ్బకాత్
సనామతామత్సరిణః ప్రమర్దితా।
తదమ్బకం మాం ప్రహరత్యయం స్మరః
మధుప్రియార్వా గతిరేవమేవ॥ 183

శ్లో॥ త్రిభువనైకకరగ్రహపౌరుషం ధృతమపి ప్రతనోతి తృణోపమామ్।
గిరిసుతా స్వకరగ్రహణేన తత్సుకరతా మభినేతు మిహాయతే॥ 184

గ॥ కృచ్ఛ్రామ్బుధే స్తట ముపాలబ్ధు మక్షుబ్ధో - భూద్దిష్టా - దిష్టోయ మిష్ట మాపతే దతిచిర మాయస్తానా ముద్యమవతాం ధీరధియా మాప్తుమాప్త ధియాభిలషితం అవశిష్యతే కిమితి కిఞ్చిదప్యసహమాన ఏవ కాలవిలమ్బన మభ్యవహృత్య ఆదరా న్ముహుర్ముహు రుద్యన్తీ మానంగీ మంగపరిగ్లానిం వాచాతిశీతలయా సుధయేవ మా మాసించన్ పునరిదం ప్రాససాద సాదరమ్॥ 185

శ్లో॥ అయి సఖి! ప్రమదా త్తుహినాచలం
ప్రభృతి తజ్జనుషస్తు హి నాచలమ్।
కిమితి సాకురుతే హృది నాద్రిజా
ఫలతి కారణకార్యవిధిః కిము॥ 186

శ్లో॥ జగదన్తరఙ్గ మధిరోహిణో మమ
స్వయమన్తరఙ్గమధిరుహ్య తిష్ఠతి।
మహదావయో రభవదన్తరం మయి
స్థితమిత్యవేహి తదుపాత్తజీవితమ్॥ 187

శ్లో॥ కిమిహ వచోభిర్బహుభి ర్బ్రూహి ముఖేనేవ మే గిరేఃపుత్ర్యై।
పాదగ్రహే చ సాక్షిణి భవితేతి శ్వఃకరగ్రహో మాభైః॥ 188

గ॥ ససజ్వర మఙ్గీకృత భవన్మనోరథ నిర్వాహస్య నన్దివాహస్య నిశ్శఙ్కావకాశ మాశయం నిజాశయమఞ్జూషా మధ్యాధ్యాసీనం విధాయ భవత్ప్రణిహితం సన్దేశం సంవర్తికానిచోళితం నవమాలికామాల్య మాపతిష్యమాణ భవద్భుజలతాపరిష్వఙ్గసమ్బాధ మధికన్ధరం నీలకన్ధర మధికాపదనలకన్ధర మర్పయమ్॥ 189

శ్లో॥ సర్వశేషీ జగద్భర్తా భాసాశేషం తదాప్నువన్।
భజన్ శేషమివానన్దం తున్దిలస్తేన సమ్బభౌ॥ 190

శ్లో॥ సుమనఃప్రియస్య భవత-స్సుమనస్సాక్షాత్సమర్పణం భవతాత్।
ఇతి సుమనస్సుమమాల్యం-ప్రహితం త్వత్పాదమిత్యహం వ్యనమమ్॥ 191

గ॥ తతస్సకలేశితా ప్రాభాణీ దిత్థమ్॥ 192

శ్లో॥ భూతాహఙ్కార మహ-న్మాయారూపైశ్చ నిశ్చయా ద్బుధ్వా।
నవమాలికయా హ్యబలా-స్వాత్మార్పణ మాతనోతి కిం కుసుమైః॥ 193

శ్లో॥ గుణమఞ్జులేప్తసురభిః-స్రగితి హృదిస్థాపితా సుఖాయైవ।
తదపి ప్రియేయమాత్మని-నిజనామ్న స్థాప మాతనోతీవ॥ 194

గ॥ ఇతి కిమిహ సమాలిఙ్గితభావయో రావయో రవిశయ సన్దేశాపదేశని రతిశయానన్దామ్బురాశి సంప్లవనసుఖసన్ధాయిన్యైసన్ధామతిమాల్య మభిలషిత మాధాస్యే. ఇతి పర్యఙ్క మధితిష్ఠన్ నిబధ్నయన్ సానురాగరస స్రుతి జటిలవటువచోభి రుపకణ్ఠమాహూయ తస్మిన్నేవ ప్రసూనమతల్లికా మల్లికాగుచ్ఛం గుచ్ఛదఖిల జగదభయఙ్కర కరసాక్షాత్కరణేన ప్రసాద్య సమ్యగలమర్ధానా మాశిరఃపద మమిషాన్తదర్థతా మన్వ గ్రహీత్ త్రిః కృత్వ స్త్వన్మనః ప్రమదసుధామ్బుధి చన్ద్రోదయ ఏవాభిలషితమితి చ ప్రతిజజ్ఞే॥ 195

శ్లో॥ అయాచ మహ మీశస్య-పాదభక్తిం పునఃపునః।
తామేవ పూర్ణామదదాత్-కాకృపా గిరిధన్వనః॥ 196

శ్లో॥ స్వపదవృత్తి రివక్రమతో - క్రమా
ద్వపుషిసర్వ మభూత్కనకం మమ।
తదచలాధిభువా తృణతా తతో
న కిమహో భవితా మనసేప్సితమ్॥ 197

క్వ నాథః క్వాహం కా సుగతి రుదభూ దర్ధసహితా
మయాహీనా దీనాః క్వ భవత మయాచ వ్యపగతాః॥ 22

శ్లో॥ హ్యో - ద్య శ్వస్సృష్టిచుఞ్చు ర్విధి రతికఠినః పాన్థనిరన్ధనే - భూ
ద్వ్యక్తం శ్రీవత్సనాభే ర్జనురధిగతవాన్ కారణాభం తు కార్యమ్।
అస్తు ప్రాణేశ్వరో వా కథమిదమవదత్ శ్వఃపదం కల్పకల్పం
పఞ్చస్యో భీరువర్గే కథమితి భయకృన్నోగ్రతాం తర్కయామి॥ 23

శ్లో॥ కీరాఃక్రూరాః పంజరస్థా స్త్యజన్తాం
దూరే దూరే కేకికోకా శ్చకోరాః।
త్యాగాదాత్తే సజ్గృహీతస్య దోషే
పత్యాభూయా దేకఏవాద్యలోకః॥ 24

శ్లో॥ చదిధాతో రాహ్లాదం
వాచ్యం ప్రవదన్తి సన్తతం సన్తః।
ఘనసారవిధువిభూషా
యచ్ఛత సఖ్యోద్య మత్సపత్నీనామ్॥ 25

శ్లో॥ చన్ద్రో జైవాతృకో భూయాత్–పత్యుర్ద్వారాయితా మిమామ్।
శరారు కరనారాచై–ర్లునాతీహ నిరాయతిమ్॥ 26

శ్లో॥ మాయా సపత్నీవ రిరంసతే - స్మిన్
మనోధవే కిఙ్కరణీయ మస్తి।
యా మేతి తం బోధితు మాత్మనీనాః
కేస్యుః క్షణే - స్మి న్విధిరేవదస్యుః॥ 27

శ్లో॥ ఏకవాక్యమధురై రపికీరైః–కోకిలైః శ్రుతిపథే పరిలూనే।
మే మరుద్గతిరవాప సుషుప్తిం–కో విచార ఇహ సోమగృహీతౌ॥ 28

శ్లో॥ ఆశుగ శౌక ఘనారవ–శిఖి మధుప వనప్రియ ప్రవాళాద్యాః।
తఇవ మమ సపది దృష్టాః–ప్రకృతిం నేతుమివ వికృతిమానిన్యుః॥ 29

శ్లో॥ గామ్భీర్యవేలా మపహాయ చిన్తా–సన్తాపసిన్ధౌ ప్రళయాబ్ధిబన్ధౌ।
ఇతీరయన్త్యా స్త్రిదృశస్సుదత్యా–మూర్ఛాగమః ప్రత్యుషసా సమాప॥ 30

శ్లో॥ గౌరీ భవానీ భవితా కుమార–స్స్వామీ జనిష్యత్యచిరం జనిత్రోః।
మదేకతానా విజయాఙ్కతా - సీ–దితీవ కాలజ్ఞగణో జగర్జ॥ 31

శ్లో॥ విగాహ్య మోహచ్ఛలత స్తమో బహి
ర్వివేశగౌరీ హృది వా సమన్తతః।

శ్రీః

నమశ్శివాభ్యామ్–పఞ్చమఃస్తబకః

శ్లో॥ అనన్తకల్యాణగుణామ్బుధే స్తవా
ప్యనన్తకల్యాణగుణస్య శమ్భోః।
పరే - ప్ని కల్యాణమహోత్సవం ధ్రువం
జనీహి కల్యాణి దృశాం జనుఃఫలమ్॥ 1

గ॥ ఇత్థం మహోరజతరాజీవరచితాం దివిషదాహోరైరివ వ్యాహారై స్సవయస్యాజనా మద్రిజనుషం గిరిధనుషా భిషజామగ్రణ్యా వియోగ వేదనామయా - మయ నిరఙ్కురీకరణ జీవాతుమివ ప్రదత్తాం వరణస్రజం దుష్టతరక్లిష్టాష్టసత్వ పరిపన్థిచమూ వజ్రావరణాయమానాం చాక్షుషప్రమావిషయీ మాపాద్య అధికణ్ఠ మర్పయామాస మూర్ధ్నా స్వేన సాకం చరణామ్బుజయోః॥ 2

శ్లో॥ నేదు స్స్రస్రుః ప్రసేదుస్స్ఫుర పటహ సుమానేహసః ప్రోద్యతానా
మాళీనాం సాట్టహాసైః కరతలకలితాస్ఫాలనైః ఖేలనైశ్చ।
ప్రాపే పాటీరశైలప్రచురపవనభూవృత్తిభి స్సాక మగ్రే
మన్దామన్దాగతి ర్భూధరపతిసుతయా లజ్జయా నూత్నశోభా॥ 3

శ్లో॥ అదదా ముపకార వర్ష్మణే - స్యై
కిమితీశ్యా ప్రదదే శిఖామణి ర్యత్।
త దతాని సఖీశిఖామణిత్వం
ప్రకృతే భూషణభూష్యభావరూఢ్యా॥ 4

శ్లో॥ హేమాబ్జమాల్యాఞ్చితకణ్ఠసీమా
రరాజ రాజాద్రినుతా నిజాఖ్యామ్।
సమర్థితుం హైమవతీతు గౌరీ
రుచా కృతార్థామపి తన్వతీవ॥ 5

శ్లో॥ మన్దస్మితప్రరోహై రనురాగరసాఙ్కురైః పరా దేవీ।
మన్దాక్షకన్దళైరపి త్రిగుణసవిత్రీత్వ సూచనాం చక్రే॥ 6

శ్లో॥ దేవ్యాం తృతీయపురుషార్థకృతార్థతాయాం
కిం శిష్యతే ఫణితు మల్పవిలమ్బనేఽపి।

పత్యుర్ముఖామ్బుజ విలోకనలాలసాయాం
సహ్యో - భవత్ కిమిహచిత్ర మసహ్యకాలః॥ 7

శ్లో॥ లజ్జాపరితాపాభ్యాం స్పర్ధా - భూత్తదపి శైలభూదేవ్యాః।
అసహాయతాం వయస్యాః పశ్యన్త్యో నాలమత్ర హి వినేతుమ్॥ 8

శ్లో॥ పరితః పరితాపపావకే-జ్వలితే గన్ధమరుద్వయస్యకైః।
అభిచేరురివ స్వఘోషమన్త్రైః-గిరి వైరా ద్ద్విజపుఙ్గవా ఇవాస్యామ్॥ 9

శ్లో॥ నిఃశ్వాసరుఙ్ఝా ఘనఘర్మవర్షై-ర్మోహాన్ధకారై ర్జగతామవృత్తిమ్।
సంసూచయన్ కో - పి చ కల్పకల్పః-కాలో బభూవేవ విలమ్బతో - స్యాః॥ 10

శ్లో॥ సావిత్ర్యాః కథమర్చిషో - ద్భుతమిదం సాక్షా దసాక్షాత్కృతౌ
కర్మణ్యేవ మకర్మణి ద్విజగణా రేజు స్తథాసామ్ప్రతమ్।
భాసాం భాసమభాస మప్యుదభవ ద్రోదఃకటాహే దిశోః
ప్రాక్పశ్చాదథ పుష్పవద్గతిరభూదస్తోదయోద్యన్ముఖీ॥ 11

శ్లో॥ తమసావృతాః కువలయశ్రియః కథం
ప్రసహామ హాఇతి రుషాను! తాస్తుతాః।
తమసావృతా ఇవ సరస్సు చన్ద్రికా
రచయాం బభూవురుదయత్కలాకులాః॥ 12

శ్లో॥ సాధీయో - నన్తవారాశి తరణం తరణే శ్శశీ।
ఉడుపాభిఖ్యయా కిం ను తథా సముపచక్రమే॥ 13

శ్లో॥ భాను స్తాణ్డవచఙ్క్రమే పురభిదా దేవీం వినా తేన కిం
కోణే స్థాపయతామితీరితవతా రత్నోజ్జ్వలో విష్టరః।
వార్ధౌ ధూత ఇవా స్తమాప గిరిజాం గృహ్ణీష్వ మాభైరితి
ప్రాలేయాచలదత్త వజ్రఖచితా పీఠీవ రేజే శశీ॥ 14

శ్లో॥ ప్రాచీం ప్రస్వం పత్యురాత్మాలయం తం
నేతుం సేష్టాం క్రుధ్యతీవ ప్రతీచీ।
బుధ్వా వృద్ధమ్భాను మాసాద్య రాగాత్
క్రోధాబ్ధౌ సంమజ్జతీ వా బభూవ॥ 15

శ్లో॥ చకోరే చకోరే వికుర్వన్ముదాస్తే
సమిత్రస్సమిత్రః పలాయే దితీన్దుః।
వియోగే వియోగే గతే రుద్ధకోకే
విహాయో విహాయోజ్జజృమ్భే మహర్ధిః॥ 16

శ్లో॥ కోక కోకకుచీశోకై రస్రై రుస్రవదత్యయే।
సృష్టం సమ్భేదసాహస్రం హిమాన్యేవ విధూదయే॥ 17

శ్లో॥ జీవఞ్జీవసువాసినీ ర్ని జసుధాసత్రేషు సన్తర్పయన్
శుభ్రాంశు ర్నవరాత్రికౌతుకపరో - భూత్తం పరం మన్మహే।
తత్కిం తం బ్రువతే జగన్తి నితరాం జైవాతృకం తన్నచేత్
క్వ స్యాదేష సదామృతత్వకలనాహేతుర్ద్విజేన్ద్రశ్చ సః॥ 18

గ॥ అపి చ సద్యస్సఙ్కుచిత కోకనదజఠర పీఠోపకణ్ఠ నిర్యదిన్దిరాం గచకచ్చకి తారుణశోభయేవ నిఖిల హరిదన్తర దన్తురసన్ధ్యారాగశోణప్రభయా సమున్మిష జ్జటాపరమ్పరయా జగత్కబళనోన్నిద్ర బన్ధురాన్ధతమస గన్ధసిన్ధుర పలన్ధయ నిర్గన్ధనేన సాన్ద్రచన్ద్రికా ధవళరోచిర్భి ర్విశ్వరూప శాశ్వతైశ్వర్యధుర్యో మహేశ్వర ఇవ శశాఙ్కో దేవీ సమాలిఙ్గనాయేవ మయూఖమఞ్జరీం భర్మహర్మ్యాన్తర వాతాయన సుషిర ప్రతీహారముఖా దాతత్యమన్దంమన్దమద్రికన్యాయా మన్దాక్ష మివ మన్దాక్షసఙ్కోచ మాతతాన తథాహి-అనవరతమోహమజ్జదన్తరఙ్గాయాత్మనే కఠోరవిరహ దూయమానమానసా ముగ్ధేయం తపతి కిమితి హసతో జగత్పతేర్హా సనమివ తస్యైవ జగన్మయస్య ఘనాఘనజనిత పఞ్చశరావస్థా ప్రకాశ ఇవ విరహశాన్త్యై సమన్తతస్సంలిప్త సితాభ్రధూళీపాళీభిః మిళితాఙ్గరాగపటీరస్య ధవళిమేవ గవేషణాయ నన్దనీవేదనా మసహమానస్య సర్వంసహాభృతా మధిభువ స్స్ఫురతో దేహదీధితయఇవ పరిణతకుతూహలేన పరిణయసిద్ధ్యా స్వమనోరథసాఫల్యావశ్యమ్భావ నిశ్చయసఞ్చీయమాన ప్రమోదైర్ధమాన మానస సుమన స్సన్దోహ సంవర్షిత మన్దారప్రసూన ధారాసమ్పాత ఇవ యద్విలసనాని విశదప్రభాభిః కబళిత స్వాన్యచ్ఛవిభిః బ్రహ్మాణ్డమమృత భాణ్డమివ కుర్వన్తీషు చన్ద్రికాసు కీలాకలాపే స్వాఙ్గార్పణ మాచరన్తీమివ లుఠన్తీం నన్దనీం హిమవతోవయస్యాసు శిశిరైరుపచారై రాశ్వసన్తీషు కల్మలీకినీం వేదనా ముపశమితు ముపాయరహితాసు కాలః కబళిత సంవర్తః తస్యాః కథాయా స్సంశ్రావణే - పి అసుహృత్సు సోఢుమననుకూలః పర్యాప్తిమాససాద॥ 19

శ్లో॥ కేయం రాత్రిః కాలపూర్వా మమాభూత్
చన్ద్రః కః కా చన్ద్రికా కా హిమానీ।
యస్యాస్సర్వే కిఙ్కరీభూయ భూయో
మయ్యుత్కోపా దుత్తరా దుత్తరన్తి॥ 20

గ॥ ఇతి స్మృత్వా - హ సఖీభిరాన్తరమపి భవానీ॥ 21

శ్లో॥ యది శ్వః సర్వం నః ఫలతి ఫలతీ హాన్తరఖిలం
చకోరాది స్వస్థే మనసి ధిషణా సిద్ధపలభూః।

శ్లో॥ హర్షాదార్షం చ పన్థానం దర్శయన్తో మహర్షయః।
మధ్యేసభం సభాస్తారై రీడితా గిరి మాజగుః॥ 60

శ్లో॥ కృతేన సుకృతేన వా తదితరేణ భూతిర్నృణాం
నసా జనిషు దుర్లభా సుకృతసాధితా తాస్వపి।
నయానయవిచక్షణీ జని రనుత్తమా దుర్లభా
తయా భువ మలం క్రియాత్ సహి రసాలకాణ్డే ఫలమ్॥ 61

శ్లో॥ శ్రీ ర్గీర్ధీః కరుణా క్షమా కృతమతి ర్గమ్భీరిమా ప్రౌఢిమా
భూమా ధర్మరతి ర్ధృతి ర్వ్రతరణం యద్య జ్జగన్మోహనమ్।
ఏకత్రస్థితి మాప్తుకామ మితి నస్సిద్ధాన్తమస్మిన్ త్వయి
త్వద్వీక్షా రసలబ్ధిరేవ జనుషాం సాఫల్యజగ్ధి ర్నృణామ్॥ 62

శ్లో॥ కిమితి కిమితి మాధ్వీం బ్రూమహే త్వద్గుణౌఘే
కుసుమసదృశి లోకాః కుర్వతే తత్సపీతిమ్।
వసతి మనుపయాతా క్వాప్యమాధ్యస్థ్యవృత్తి
ర్భవతి భవతి దృష్టా నోపమా కస్త్వదాభః॥ 63

శ్లో॥ భద్రశ్రీద్రౌ మఞ్జరీ వాద్రినాథే
త్వయ్యుద్భూతా పావనీ సేవనీయా।
భర్తా భర్తా విశ్వవిశ్వస్య చాసీత్
త్వద్భూమానం భాగధేయం వవార॥ 64

శ్లో॥ అద్వితీయే పరబ్రహ్మణ్యద్వితీయా జగత్ప్రసూః।
ద్వితీయా భవితాపుత్రీ శమ్భోరాజ్ఞేయ మీదృశీ॥ 65

శ్లో॥ ఆత్మా - రామ శిఖామణి శ్శశికళామౌళి ర్జగద్వల్లభో
వాల్లభ్యం భవ దాత్మభూ వినిహితఙ్కర్తుం బభూవోన్మనాః।
యద్భ్రూక్షేపలవస్య జాతరశిశూ తౌ నిగ్రహానుగ్రహౌ
యాభ్యాం విష్టపవల్లరీ కిసలయైః పుష్పైః ఫలై స్తన్వతే। 66

శ్లో॥ కన్యాపితౄణామిదమేవ కాఙ్క్ష్యం–జామాతరి స్వాత్మసుఖోదయర్ద్ధిః।
విపశ్చితాం సా తదనుగ్రహాఙ్కురా–న్నేదీయసీ తద్విరహే దవీయసీ॥ 67

గ॥ ఆద్యేన హృద్య మేత దభాణి॥ 68

శ్లో॥ పద్భిర్నిధానం సదనం గతం శివ–స్త్వత్కన్యయా - ప్తుం గృహితా మియేషు
తస్మిన్ భవే కూకుదతాం ప్రవోఢుం–భవో భవేత్తస్య భవౌఘ ఘస్మరః॥ 69

పటు క్రుధోద్వేల ముఖో భువాపి వా
నిపీయతే క్షారజలామ్బుధిః భ్రమాత్। 32

శ్లో॥ కువలయస్ఫురణం క్వ గతం సతాం
విలసనం కథయానువిచీయతే।
మధుపఞ్జృమ్భణమభ్రలిహఙ్కథం
జగ దరాజకతాం సమగాదివ॥ 33

శ్లో॥ మధుపై రమమాణాసీత్ పద్మినీ రవివల్లభా।
పతిం ప్రతారయన్త్యేవ మణ్డలేన్ద్రమపి స్త్రియః॥ 34

శ్లో॥ అరీణాఞ్చ రసోల్లాసం జనయన్ తమివా - త్మనః।
కర్మసాక్షీ జగచ్చక్షు రుదగా దుదగా ద్రవిః॥ 35

శ్లో॥ కమలాలయాని కమలాని తాదృశం
ప్రవికాసమీయు రమలాని భాస్వతా।
కమలాధిరోహకమలం బిసప్రసూ
ప్రభవ శ్చకారసఫలం పరీమళః॥ 36

శ్లో॥ తమస్సంవర్త నిర్మగ్నే జగతి స్థితికారిణః।
హరే శ్శతసహస్రాక్ష్ణం రుచా - సీ దబ్జమణ్డలమ్॥ 37

శ్లో॥ అన్తస్తమో మథనతః ప్రవిభావ్యమాన
మానన్ద దీపమివ యోగివరో వరేణ్యమ్।
నిర్మథ్య బాహ్యతిమిరం జగదుజ్జ్వలం తం
దేవం విలోక్య నిజబోధరసే వివేశ॥ 38

శ్లో॥ దేవీ తస్థౌ న మన్వానా చైక్యమ్పత్యా హృదీప్సితమ్।
భాస్వన్తమపి భాస్వన్త మస్వన్త ప్రాగ్దశావశాత్॥ 39

శ్లో॥ ఆళీకృత బిసపాళీ నాళీకస్పర్శనైః పటీరైశ్చ।
కాళీ కథఞ్చి దన్తః కేళీ పతివేదనాధురం సేహే॥ 40

శ్లో॥ జగన్మాత ర్మాతుస్సవిధ ముపయాహీతి కతిచి
ద్వయస్యా స్సఙ్గత్యా భగవతి కయాచి ద్గిరిగిరా।
సమామ్నాతా మాతా - ఫణ వదన్య స్స్మితసుధాం
స్రవన్త్య స్స్వాసేదు ర్నతినుతిభి రాసేదురపి చ॥ 41

శ్లో॥ సఖీస్మిత సుధా - సేకా న్మాతుః పుత్ర్యా సఖీజనే।
అనన్తగుణకల్యాణసౌమనస్యం వ్యజృమ్భత॥ 42

శ్లో॥ శుభదృశ్యయా సహ మహర్షయ స్సభా
మభితో బభూవురచలైః కులాచలైః।
తటినీభి రగ్రజనుషా ధరాధిప
స్సమితిం తతాన సయథా పరిచ్ఛదైః॥ 43

శ్లో॥ ధరా - వరోధై రధరావరోధైర్వరైః కళత్రైరపి మారుతాన్ధసామ్।
పరీవృతా దేవ్యభవ జ్జనిత్రీ ప్రభాం చకోరీభవతీ మివేన్దోః॥ 44

శ్లో॥ పద్మరాగమసృణాం పదప్రభాం సంస దాప్య నవపద్మరాగభాః।
దేవి! కోకనద దీప్తిమఞ్జులా ప్రాతరస్తు తరుణారుణప్రభా॥ 45

శ్లో॥ మానసే జనయిత్రో స్తే హంసీవ గతి రాభవేత్।
నకేషా మభిసన్ధత్తే గతిర్హ్వంసీ ముదం విదామ్॥ 46

శ్లో॥ శారీకీరీమయూర్యో భవతి! మణిసభా పఞ్జరస్థా నిరాస్థాః
మత్స్యణ్డీం నాప్యదన్త్య స్త్వమిహ చిరయసి క్వేతివాచో వదన్త్యః।
అమ్బ! త్వామాసతే కాం గణయసి ధిషణాం యాపనే - నేహసో - స్య
ప్రాశస్త్యం కిం ద్విజానా మవమతికృతయే దీయతాం చక్షు రత్ర॥ 47

శ్లో॥ నితమ్బవహనా ద్దేవి పితురూర్వోః కృతార్థతామ్।
కరోషిచేన్న దాక్షిణ్యం నిశ్చలాకే నటోత్సవః॥ 48

శ్లో॥ మూర్ధాఘ్రాణనతః కపోలయుగళాస్వాదా త్తనూలోకనా
దంగానాముపగూహనా న్మధురవాక్సంసేవనా ద్భూభృతః।
పఞ్చాక్షీసఫలీకృతౌ యదికృథా మా మానసం త్వం క్రుధా
మాతు ర్జన్మభవే ద్వితీయ గణనాపూర్త్యై వనజ్యోత్స్నయా॥ 49

శ్లో॥ అనురాగ రసోద్భూతే రనుగ్రహణవీరుధః।
త్వ మేవోపఘ్నతాం వోఢుం మాకార్షీ ర్మామకీం స్మర॥ 50

గ॥ ఇతి సవినయసముత్తరఙ్గితరచనై రర్ధనావచనై ర్బహుభిః అభిముఖీకర్తు
మున్ముఖీనాం జనయిత్రీ సఖీనాం మనఃప్రతిపాదనవదాన్యతా మాసాద్య స్వస్యా
మబహిరుత్తేజితం అన్తర్గోపాయితం తం తన్యమానం తం తాపం హిమశిశిరస్య పితు
రభిసేవనా దపహర్తుమివ శనైశ్శనై ర్జయావిజయాభ్యా మాకృతి వినయాభ్యాం ఆలమ్బిత
హస్తావలమ్బా నితమ్బభారాదివ మన్దగతి ముదఞ్చయన్తీ స్తనభారాదివ మన్దాక్షమధుర
మీషదవనమ్రా బహుసహస్ర సఖీభిర్ధారాభిరివ పరివారితా సౌదామినీ జలధరమణ్డల్యేవ
బలభిదుపల పరికీలితయా శిబికయా సఞ్చరద్భి రితస్తతో ఋషిభిః అతిగూఢ మియం
ప్రతారితజగత్త్రయీ లలితా నమస్సుమనోభి రపచితి మనుగృహ్ణన్తీ ముహుర్ముహు

రభినిస్సృతై ర్ఘమ్బాసమ్బాతైరివ ని శ్వాసై ర్వలద్భి ర్మధులిహై ర్నాసా గన్ధఫలీ నిర్యద్భి
ర్భియా విశీర్ణైరివ విశ్లథకచహస్తైర్యో గినీప్రసూరివ హరినీలశలాకాప్రశస్తై రపఘన
పాణ్డురిమ్ణా సౌధాదవతీ ర్యాభ్రా దాపతన్తీ మరు దాపగేవ విలసితై ర్దృశాం
మకరధ్వజోత్పాదన సూచనారస మాసిఞ్చన్తీ పితుస్సభా మవిశ దభాసయచ్చ॥ 51

శ్లో॥ ప్రసన్నాయా దేవ్యా మధుమధుర పీయూషలహరీ
వగాహే నేవా - సీ త్పరిషదఖిలా దర్శనవతీ।
యదీయా సేవా నః కలయతి పరేహోఙ్కురశిరః
పరిస్పందం కందం జననమరణ ధ్వంసన తరోః॥ 52

శ్లో॥ త త్పదాగ్రరజసా - త్త సమ్పదః-పుత్త్రికా ముఖవిలోకనా ద్గిరేః।
బృంహిత స్వ శిఖరక్షుపై స్సమం-స్వర్ద్రుమేష్వజనిపఙ్క్తియోగ్యతా॥ 53

శ్లో॥ పరిషది పదశోణిమాద్రిపుత్త్ర్యాః-పరిభవితాన్యవిభా విభాతి సద్యః।
జగదిద మఖిలం హి దైవికం స్యా-న్న కిమపి కిఞ్చిదితీవ భేదభిన్నమ్॥ 54

శ్లో॥ గాఢా - శ్లేషణతః ప్రసూ తనయయో రుద్యన్ తదాద్యక్షణా
న్మేనా తుఙ్గపయోధర స్రుతపయః కల్లోలకోలాహలః।
గఙ్గాపూర తుషారపూరిత తటస్యాప్యద్రిసఙ్ఞాపతేః
పుత్త్రావాససుఖస్థితిం వ్యతను తాన్యత్కిం పితు ర్వాఞ్ఛితమ్॥ 55

శ్లో॥ సఖీ సమ్బాధ నిర్యత్న సిద్ధోత్థానాత్మ సిద్ధయః।
సిద్ధాః కృతార్థతాం దేవ్యా మేనిరే దర్శనోత్సవే॥ 56

శ్లో॥ సఖీసహస్రై స్సవయోభి రార్యా-ప్రయత్నతో మాతృవశా దృషిభ్యః।
దృశా - యుధం మాం నయతేతి కిం వా-దశాఙ్గులీ రేకముఖీచకార॥ 57

శ్లో॥ భజత శ్శివమేవ కేవలం-శివసర్వం స్వవశం భృశం భవేత్।
శివమేవ భజామ్బ తద్వశే-కలధౌతం శిఖరీయతి స్వగేహే॥ 58

గ॥ ఇతి సత్యగీర్భిరాశీర్భిరభిలషితసిద్ధి ప్రాగభావావసానం నిశ్చితవతీ
జనయితురూర్వోః ప్రోసత్వేప్యాదౌ నితమ్బబిమ్బస్యావస్థితేః హ్రస్వతయా ప్రేమ్ణా దాక్షిణ్య
ముభయధా మన్వానా వాగ్భిః మాధ్వీసముల్లాసం దృగ్భిర్ద్విరేఫమాలాం తనుద్యుతిభిః
కాఞ్చనప్రసూనాని స్తనస్తవ్యతయా ప్రశస్తస్తబకాస్తోకతా మూరుభ్యాం రంభాస్తమ్భావళీం
చరణయుగళ్యా తరుణారుణారవిన్దస్యన్దినీ మమన్దప్రభాం దర్శయన్తీ
బహుతరాగమవిచక్షణసమ్పదా సముద్యతో హి మఘవదుద్యానస్య సురభి రమేవ రేమే
సోమా॥ 59

శ్లో॥ గన్ధర్వా జగు రామరీ నటనసంరమ్భా స్సరమ్భా బభుః
ప్రస్తా స్తన్నవమౌక్తికా ఇవగిరౌ సస్రు స్సుమాన్యమ్బరాత్।
ఆనన్దా ద్బహురూపతా మగు రివాన్యే సప్తకర్మన్దినః
సన్ధ్యాశోణ జటాచ్ఛటా మునివరా స్సేదుశ్చ తేనార్చితాః॥ 99

శ్లో॥ గిరిం స్తువన్తో గిరి మస్తువన్తో-జనుస్సహస్రేపి గృహీ కృతార్థః।
ధరైకమూర్ధన్యతయా ద్విధాసీ-దితీరితానన్దధవో - భవంస్తే॥ 100

శ్లో॥ కృతాన్త సంహర్తు రిమే కృతాన్తాః
క్వ చేతి లోకానుకృతిం విమృశ్యన్।
ఘటీతనూజ స్సుధియాం సమక్షం
సచన్ద్రతారాబల మాహ లగ్నమ్॥ 101

శ్లో॥ లగ్నే లగ్నగతే - థ సౌమ్య సహితే సౌమ్యే శుభేవాసరే
భే యోగే కరణే చ మాసిశుభదో దైవానుకూలే క్రియాః।
సిద్ధ్యన్త్యప్సిపరే బభూవ సకలం శుద్ధం కుళీరే మహా
దేవే దైవలలామ్ని సన్నిధిగతే సర్వానుకూల్యం భవేత్॥ 102

శ్లో॥ ఏవం వివృణ్వతి ఘటీభువి దేవపూర్వాః
బ్రహ్మాదయో - పి ఋషయ స్సహసైకవాక్యాః।
కల్యాణకార్యరభసాం గిరమాదధానాః
స్థిత్వా కృతార్థజని మాకలయాం బభూవుః॥ 103

శ్లో॥ తపస్వి బృన్దారకపూజనే - ద్రి
స్తృణాయ మత్వా మణిహేమముఖ్యమ్।
స వల్కలైః కృత్తిభి రేవ చక్రే
పూజాం మహాన్ వస్తుషు కాలపాకః॥ 104

శ్లో॥ తారహారమణికుణ్డలముఖ్యే-వామపాద మభితో నిదధానాః।
వల్కలై ర్ముద మవాపు రపీదం-తత్ప్రియాయ పరితోషణహేతోః॥ 105

శ్లో॥ ఆమన్త్ర్య ఋషయే స్స్వాశ్లిష్టనతీ భూధరదమ్పతీ।
స్మితగన్ధాన్ దదుర్దేవ్యా ఆశీరాశి సుమాఞ్జలీన్॥ 106

శ్లో॥ ఉద్యయు స్స్వకులసమ్భవా మమూం-ప్రేమపాత్ర మకరోదితి ప్రభుః।
ఖంలిఖ ద్రజతశైలశీర్షవ-ద్భస్మదిగ్ధవపుష స్తపస్వినః॥ 107

శ్లో॥ అతారకా కిం భవితా త్రిలోకీ
తథావిధా ద్వ్యా స్త్రిదివాదికం జగత్।

గ॥ జగాదైవమపరః॥ 70

శ్లో॥ యత్పదం దిశతి ముక్తి సమ్పదం-తత్పదం తదితి కం దళం చ వా।
యచ్ఛతో వశ మశేష మిత్యలం-వక్తి వేద ఇహ కిం విశిష్యతే॥ 71

గ॥ వక్తి తృతీయ స్తదేవోత్తరమ్॥ 72

శ్లో॥ సర్వత్ర సర్వదా సర్వైః-స్తవ్యే వస్తుని నిస్తులే।
ప్రశంసా న్యవిరామే స్యా-న్న కిమాత్మా నిదర్శనమ్॥ 73

గ॥ తురీయోప్యేవమభాణీత్॥ 74

శ్లో॥ త్రయీ చూడారత్నం సమభవ దయత్నా దవగతం
పుటీపాకే నాష్టాపదమివ తపస్తప్త మతులమ్।
సుతాహేమ త్వం తద్ద్వయ మచలమూర్ధన్య! ఘటయన్
త్రిలోకీ మాత్మానం కురు సపది భూష్యార్థవసతిమ్॥ 75

గ॥ తదనన్తరోప్యన్తర్వాణి రుదాజహార॥ 76

శ్లో॥ త్రయీ లోకత్రయీ మూర్తి-త్రయీభి ర్నిశ్చితో హ్యయమ్।
సర్వేశ్వరపదే నేమా-మేకశేషార్ధదాం కురు॥ 77

గ॥ తతో - ప్యేకేనాగాది॥ 78

శ్లో॥ కో వాన్యధీకర్తుమిదం ప్రసక్తే-కో వా ను దక్షః ప్రభవేత్సదక్షః।
గ్రహీతృసన్ధాతృపదద్వయేన-ప్రదాతృశబ్దస్య సమాసమాత్థ॥ 79

గ॥ కనీయా నిదమాహ సస్మితమ్॥ 80

శ్లో॥ జగత్పితుః కూకుదతా వశంవదా-ధరేన్ద్ర! మాతామహతా - దిమత్తా।
పితామహాదేరపి పూజ్యమానా-భవేత్త్వయా త్వం వద పుత్రికాంశివే॥ 81

గ॥ ఇత్యనుపదముపపాదితత్రినయనాభిలషితహర్షా మహర్షయః కిమిహకర్తృతా పాఞ్చాలికాయమానానాం పఞ్చజనానాం జగతాం నాటకసూత్రధారిణి మహేశ్వరే కర్తృత్వభోక్తృత్వాభ్యాం ధర్మవతి ప్రతిపాదనగన్ధే నిరధికార పథాధ్వనీనాగ్రగస్య ఆత్మనః కిం ప్రసఞ్జనమఖిలమపి తదాయత్తమేవ మే చిత్తవిత్తమస్తు తథాత్ర మహాన్తః ప్రమాణం భవన్తః ఇతి వచోలఙ్కారేణ పూజితపాదా మూర్ధన్యస్య అవరోధమవనీ భృతా మవరోధః కమపి జనయేదితి మేనా మరున్ధతీం ప్రాహిణ్వన్॥ 82

శ్లో॥ సాప్యలం మధురవాగ్గభీరిమా-భీరిమా కిము వృతా - ద్రిధామని।
ధామనీవ ఖమణే రరున్ధతీ-రున్ధతీతి గదితాశనైర్యయౌ॥ 83

శ్లో॥ సానురాగ రసజృమ్భితా బహి-స్సాన్త రప్యచలరా ణ్ణితమ్బినీ।
తాదృశీం మునివధూ మధూమినీం-జ్వాలికామివ రసై రతర్పయత్॥ 84

శ్లో॥ కల్యాణపీఠీ మసితా ఘటీభువః
పరిష్కృతా మేనకయా చ పత్యుః।
కరగ్రహేనేహసి నూత్నశోభాం
సంస్మారయన్తీ సమభా దరున్ధతీ॥ 85

శ్లో॥ తపస్వినీ వాక్పిక పఞ్చమశ్రుతి
స్తతాన మేనా సురభిశ్రియ శ్శ్రియమ్।
యదీయ సన్దర్శన మాదిమాశ్రమ
ప్రసఙ్గనోచ్చాటన మన్త్రపల్లవః॥ 86

గ॥ స్వస్త్యస్తు తే దేవి భువనమయీభ్యాం పుత్రీభ్యాం జగతాం పవిత్రీకరణాఙ్కుర కన్దాయ తున్దాయ జగత్పితు రానన్దాయ భవతీభ్యాం భగవతీభ్యాం నిసర్గగరిమ్ణో ర్దమ్పత్యోః శృఙ్గగౌరవమభ్రంలిహమపి తదతీతశోభాం జనయతి గుణిత తత్పదాభిధేయం యూనో ర్యువయోరపి భాసానతథా గుణకథనాత్ చిరత్నరత్నకటకసుకరతయా మహామహీభృద్ధర్మాన్ ప్రకటయతో ర్జరతీమేవ దశాం ప్రశంసయన్తి సుమనస్సభాస్తారాః ఉచ్చైస్తన నితమ్బోరుముఖరామణీయకతాయా స్త్రివిష్టప రమణీమణీ రమణీయ మనోలోభనీయా - సేచనకత్వమకుతోదర్శనీయం నిఖిలగుణవద్గణగణనీయ గుణగణనీయతాయా మగ్రవీటికాగ్రహణబిరుదప్రశస్తౌ వస్తుని స్తుతివిస్తరః స్తోతౄణాం ప్రకృతస్తవే నిస్తులౌచిత్య పరతన్త్రతాయామేవ పర్యవసానమాసాదయతి కిమనేన వ్యాహారనిచయేన॥ 87

శ్లో॥ మహీరథ స్స్వాత్మని సానురాగో - -భవత్ సుసావర్ణ్య మిహాకలయ్య।
సుతాం కరేకర్తు మమాం వృతానీ-న్మదఙ్చ సప్తర్షిభి రాప్తభావమ్॥ 88

శ్లో॥ సన్ధాతార స్సప్తకర్మన్దిన స్తే
సన్దేశార్థం సన్దిశన్తో ధరేన్ద్రాత్।
హర్షం ప్రాప్యేవ స్యు రాశాసు సిద్ధిః
శ్వశ్రూమూలేత్యూచు రస్మిన్ రసజ్ఞాః॥ 89

శ్లో॥ యన్తా నియన్తా లోకానాం-శర్వో విశ్వమ్భరో హరః।
రసజ్ఞాం తాదృశీం కర్తుం-స ఇచ్ఛేత్ త్వత్కరామ్బుజాత్॥ 90

శ్లో॥ యన్నిర్ణేజకమణ్డలీ హరిముఖా స్వస్వామి శుశ్రూషణే
శూన్యా వేతనమత్తి జన్మసు వృథావైఫల్యమన్వీక్షతి।

నేపథ్యే శుభసఙ్ఘితే త్రినయనే నాత్మోద్యమారమ్భతః
సా ధన్యా భవతాచ్చిరాయ కిమహో మాన్యా భవేదం విధేః॥ 91

శ్లో॥ ధనుర్ధరే శూలిని వల్లభే - స్యాః
క్వ భీః కుమార్యాః కురు శోభనేమతిమ్।
ముహుస్తవ జ్యాయసి గేహసంస్థితే
త్వదన్తికస్థేవ ముదం గమిష్యతి॥ 92

శ్లో॥ నిశామయేదం కురు వేద్య మావయో
రయంమహాన్ పౌరుషశక్తి సమ్పదా।
అనేక కిం దారువనీ ద్విజాఙ్గనా
కుటీకృతా గూఢకృతి శ్శ్రుతా నవా॥ 93

శ్లో॥ జగతాం ప్రతిభూ స్సఖా తదీయే
సకలేధామ్ని శివాజ్ఞయా వినా।
తృణమపి నచలత్యసౌ స్మితోక్తి
స్త్రిజగతి తద్వచసో నిరఙ్కుశా - జ్ఞా॥ 94

శ్లో॥ పుమా ననాది ర్భగవాన్ స్వయమ్భూ
రతో - స్య మాతాపితృశఙ్కయా - లమ్।
తతః కుమార్యాః పతిధామ్ని కాభీ
రనేన ధూతాను ననాన్దృశఙ్కా॥ 95

శ్లో॥ స్వ దేహగేహద్వయ సిద్ధ మర్ధం
వధూమణీనిఘ్న మహంవిధాస్యే।
యథార్థ మీషద్వికృతం నచాన్య
దితిస్వవాచా ప్రభురాహ దేవి॥ 96

గ॥ ఇతీత్థం వాచాస్రగ్భిః స్మితసురభిళై ర్లపనప్రసాదవికసితైః పదకుసుమైః అనుస్యూతాభి ర్మేనా మలఙ్కుర్వతీ సామాజిక సమాజమనాంసి పతివ్రతాకర్మ కర్మరతయా పాదాభ్యాం నిరున్ధతీ సారున్ధతీ చరణరజః ప్రతిపాదిత చతుర్వర్గ స్సభర్గస్స సురాసురమౌళి భాసనస్య శాసనస్య సముల్లఙ్ఘనే శక్తే రత్యన్తాభావాశ్రయతయా చ బహుజనుస్సమాచరిత సుకృతవశా దయత్నలబ్ధానుబన్ధస్య తత్సమ్బన్ధస్యావశ్యకతయా చ పతిహృదయానురాగ వర్ధనాత్ కిమన్యత్! ప్రదాస్యామి కన్యామితి హస్తేనహస్తం నిశ్చితార్థ మాగృహ్ణన్తీ సమాససాద పత్యుస్స దేశమ్॥ 97

శ్లో॥ ఆకాశో - నవకాశో - భూత్పుత్ర్యాదిచ్ఛేత్ పరాజయమ్।
ఇతీవ ద్యుసదాం భేరీ భాఙ్కారా నేదు రమ్బరే॥ 98

స్తువన్ శతానన్దతయా - ద్య మే - ల
మితీవ వాచా న యయౌ విరిఞ్చిః॥ 129

శ్లో॥ కరే కర్తుం దేవం చిరమభీముఖీ సా - హమభవం
విహాయాన్యా మేతుం చలతి గిరిశ స్స్వైరమధునా।
ఇతీర్ష్యాక్రుద్ధా - ద్రిం గ్రసితుమభివృద్ధా సురసరిత్
సరీసర్తీవా - సీత్ ప్రమథపరిష ద్విశ్వజఠరీమ్॥ 130

శ్లో॥ విహారశయ్యాసనభోజనాదిషు
స్వయం బభూవేహ కిమన్య గౌరవమ్।
ఇతి ప్రవృద్ధః కలధౌత శైలరా
డివ వ్యభా త్తందు రలఙ్కృతై స్తథా॥ 131

శ్లో॥ సురాఙ్గనా మఙ్గళగీతికాపగా
తరఙ్గడోలాసు చరన్మరాళః।
తదా - ధిరూఢో భువనైకసున్దరే
ద్విజేన్ద్రభూషః కకుదీవ మానసే॥ 132

శ్లో॥ చిత్రం న చణ్డోపి చ చణ్డనామా
సుహృత్సుహృత్పారిషదేషు దేవే।
శిరస్స్రగుద్వేల్లితభృఙ్గినాద
స్స భృఙ్గినా సాఙ్గుళి రుత్ససర్ప॥ 133

శ్లో॥ అవాకిర దరున్ధతీముఖపురన్ధ్రికౌఘ శ్శివం
ప్రవాళఫలకేసరైః ప్రసవమన్త్రలాజాక్షతైః।
స్వదృఙ్మధుపమాలికా నిబిడనీలకాన్తిచ్ఛటా
తమః కబళనా ద్దివః కృతకవాదముద్దీపయన్॥ 134

శ్లో॥ శమ్భో ర్యే సభికాః పురాణపురుషాః కిఞ్చి త్పురా - లోకనే
నా - పేక్షా - ద్రిమణే ర్వినా పురమమీ వాచస్పతేరగ్రగాః।
సర్వే - నన్తపదానుషఙ్గరసికా స్సర్వజ్ఞమార్గం యయు
స్సాహిత్యాద్భుతదర్శిన స్తదపి తే చిత్రం న సఙ్ఖ్యావతామ్॥ 135

శ్లో॥ విమానాన్యవిమానాని ద్విధా భూత్వా - లిహ న్నభః।
హంసా ఇవా - వళీభూతా మానసేచ్ఛావశం గతాః॥ 136

గ॥ ఏవ మనుగత సార్థవాహసహస్రసమర్థితసార్ధత్రిలోకీ చరాచరజగదనువర్తనేన జఠరలుఠ దజాణ్డకోటి పిచణ్డచరసర్వస్వ సఙ్క్రాన్తేనాపి గచ్ఛతా స్వశాసనేనైవ

పరిష్కృతం శోభనలక్షణై స్తథా
ప్యగారశేషం కిమితి స్పృహా మగుః॥ 108

శ్లో॥ సన్నిహానాపి సప్తర్షిచన్ద్రీ సా దివ్యచక్షుషా
శుభప్రస్థానసంరమ్భమీశితు ర్జగతాం మమౌ॥ 109

శ్లో॥ సిసాధయిషయా వయం శిఖరిధన్వినా ప్రేరితాః
స్థితాఃపథి కథమ్భవే త్ప్రకృతనిశ్చయ స్స్వామినః।
కిమేతదవధారితం! సహి భవే త్త్రిలోక్యాం తథా
కిమర్థమభవత్ పురైవ వరయో ర్వ్యదైకాత్మతా॥ 110

శ్లో॥ జగదనుకరణం నిమిత్తమాత్రం
దద దభవస్తు పరై ర్వినోదయేత్।
యది మనసి యదిచ్ఛతి స్మ సర్వం
సులభమితి ప్రపదన్త ఏవ భేజుః॥ 111

శ్లో॥ అన్త ర్దశారవకథా నవకోశసీమ్ని
వ్యోమ్ని త్రిదృఙ్నిజపదే క్వ ను ఘోష ఏషః।
సూతే - మ్బరం శతసహస్రసుతా నితీవ
పూ ర్వాసతే ఘుమఘుమధ్వని నిర్విశేషా॥ 112

గ॥ఆః ప్రతిపన్నమిదం ద్విగుణితాస్మత్సఙ్ఖ్యాపరిమాణపదాశ్రయభువనవాస్తవ్యానాం తాణ్డవదణ్డాభిసూచితఖణ్డపరశుశుభవీక్షణక్షణసఫలీకరిష్యజ్జనుషాం సమ్మర్దదుర్దమో - యం కోలాహలః తాపసరమా సమాసాదితచిరాయుస్సమ్పదకమ్పిత భాగధేయానా మస్మాకం విషయనిర్వహణేన జగత్పితు రుత్సవే హృషీకసాఫల్య పమ్ఫల్యమాన ప్రసవగన్ధ తర్పణేన అకృతసుకృతకర్మకర్మఠతయా - పి ప్రాప్యప్రాప్తి ర్వేద్యవే దనాసిద్ధి రాగన్తుకీతి సంశయాఙ్కురావగ్రహేణ నిశ్చయపరిగ్రహేణ శ్రీకణ్ఠభువన మాసేదుః తర్హి బర్హిరమ్బక ఇత్థమచిన్తయత్॥ 113

శ్లో॥ అధిభూధరరాజధాని కస్మా-చ్చిరయన్తః కిల పారికాఙ్క్షిణః।
మదభీప్సితసిద్ధయే - న్తరాయం-కథమిచ్ఛేయు రజాణ్డవాసినః॥ 114

శ్లో॥ ఈదృఙ్మన్త్రవిధౌ సరోరుహదృశా భర్తా పరం నాథవాన్
తన్నిఘ్నం యది విఘ్నమఙ్కురయితుం ఘ్నన్తుం న కిం తే క్షమాః।
యోషా శోభనదృశ్యమానమహిమా సైషాపి కిం నక్షమా
తైః కిం నోగదితై ర్వధూర్మమ కథా కా నామ దుర్మర్షిణామ్॥ 115

శ్లో॥ ఇతి రోపవిచార నిగ్రహాదౌ-గుణవర్గే హరహృత్కృతాత్మసర్గే।
త దవన్ధ్యవికాసరూఢసిద్ధ్యా-వశినా మాగతి మాహ తణ్డు రీశమ్॥ 116

శ్లో॥ కాదమ్బినీవ కరుణారసవర్షిణీ భ్రూ
రీశస్య తాపనతపః పటుసస్యవృద్ధ్యై।
ప్రీత్యోచ్చచాల చ శిలాదభువా గృహీతం
సప్తర్షివర్గ మవలోక్య గణేన్ద్రసంసత్॥ 117

శ్లో॥ సానురాగదృశోః పాత్రం-భూత్వా శమ్భో ర్మహర్షయః।
సహస్రగుణనాం ప్రాపు-రానన్దేన విధేరపి॥ 118

గ॥ ఇతి సభాస్తారై రాదత్తకృత్యవిత్తాః శాశ్వతైశ్వర్యచర్యాప్రరోహనిత్యా - లవాల మఖిలబ్రహ్మర్షి బ్రాహ్మీ ప్రపఞ్చసన్ధానితశ్రుతిపరమ్పరాసు సనామతా సుహృద్భావేనేవ బద్ధశ్రద్ధప్రుతిపుటం సవ్యాపసవ్య భాగద్వయీ పీఠోపకణ్ఠ నిషణ్ణపద్మామ్బక పద్మాసనాభ్యాం ద్వాదశభుజీ పరిణాహమోహనం నలినీకదమ్బనికురుమ్బాలమ్బినీభి స్సరోలక్ష్మీభిరివ తనూభిరభిరామాభిశ్చామరహస్తాభీ రుద్రకన్యాభిరాసేవితం సమన్తతో రత్నసానుభి రారామణీయక లోభనీయా - భోగయా మూర్త్యా కలధౌతాద్రిమివ పరిష్కర్మాలఙ్కర్మీణేన విశ్వకర్మణా నిర్మితరత్నాలఙ్కారై రాసేచనకతాజనకతా మావిష్టయా వసన్తం అరుణసారథి కిరణ ధోరణీ పరిణత జటాచ్ఛటాపటలమివ రత్నకోటీరసమలఙ్కృత మస్తకం బృన్దారకవన్దిబృన్దవీణావేణుధ్వనిమత్స్యణ్డికాభిః ఆలోలితం త్రిదశామ్బుజ దృశీ నృత్త మత్తల్లికా - యత్తరీతిగీతికామధుభి రామిశ్రితం సిద్ధచారణస్తుతి వాచామోచారసవేల్లనో త్ఫుల్ల మధురిమధురీణం ముక్తజనలపననిర్ముక్త సామగోస్తనీ మాధుర్యసహవాసధుర్యం మునిపురన్దరజయజయధ్వానబప్కయణీ పయోరుచివీచికాభిరుత్తరఙ్గితం సురదున్దుభినిస్వన సుధామ్బుధిపూరం ఆశిరోద్వయసం శ్రవణముఖై రాపిబత స్సభ్యా నభ్యుదితస్మితరోచిశ్చన్ద్రికా సాన్ద్రవిలసనై శ్శిశిరీకుర్వన్తం శుభప్రస్థానసంరమ్భసాధికతా నిర్ణిద్రవీరభద్రనివేదితనిఖిల విధానకర్మసు యథేచ్ఛావిధాన స్వతన్త్రతాసన్ధాయక స్వశాసనప్రదాన వాచాసంసూచిత భీష్మభావుక రసద్వయీసమ్మర్ద సఞ్జనితసముత్సాహ కౌతూహలం క్వాసతే క్వ క్వేతి ఆత్మగణ విమర్శనాయత్తచిత్తం చిత్తజనుస్సహస్రకలిల లీలానటీనృత్తరఙ్గాయమాణదివ్యాఙ్గం నిఖిలసుపర్వశ్రేణీ పాణీరిత శుభోచితతోరణవిధాన కదళీస్తమ్భధూపవర్తికా పయఃపూరితకనకకలశీశీతలపటకుటీర ప్రముఖసన్నాహకరణ జాగ్రత్తా నిర్దిష్టదిక్పాలక నిరన్తరానుగ్రహవీక్షణపఞ్చదశీ సౌదామినీభిర్ధారాళకృపా - సారతయా నీలకన్ధరతా మాపాదయన్తం బలభిదుపలమణీ నిబద్ధపీఠీం తమోమయీాం మాయామధిరూఢా మాత్మనో మూర్తిమివ దర్శయన్తం జగద్వల్లభ మద్రాక్షిషుః కాలవిలమ్బేన కిమి త్యప్రాక్షిషుశ్చ॥ 119

శ్లో॥ పరే - హ్ని మేనాధరణీధరాభ్యాం
పరస్య పుంస స్తనయాం వితర్తుమ్।

వినిశ్చితం యద్భవతా హి పుంసా
జగన్మయేనాస్త రతః కిమన్యత్॥ 120

శ్లో॥ పురైవారమ్భసంరమ్భ-స్సిద్ధ్యనన్తరభావినామ్।
సార్వజ్ఞ్యం నిగ్రహం వక్ష్య-త్యద్వయే బ్రహ్మణి త్వయి॥ 121

శ్లో॥ శరీరిణాం ప్రాక్ఫలభోగదాయకే
ప్రవర్తకే త్వయ్యుపపద్యతే న కిమ్।
మనోధనాఙ్గైః భగవద్భవద్వశే
కిమస్తి భూభృన్మిథునే న్యథా కథా॥ 122

శ్లో॥ పన్థా యోజనతత్త్వకోటిగణిత స్సఙ్ఘ స్త్రిలోకీభువాం
సమ్భారా శ్శతకోటికోటిగుణితా లగ్నం ద్వియామోదయమ్।
సార్థైస్సార్థ మరం సమర్థితుమలం యత్నః కిలావశ్యకో
నన్దీశస్య హృదీవ దేవ కకుదే సాక్షాత్కృతౌ త్వర్యతామ్॥ 123

శ్లో॥ సదా - రోహావరోహాభ్యాం నమస్సన్ధాన తత్పరాన్।
ఋషీ ననన్దయ ద్దేవ స్తాభ్యాం హీనం పదం దదన్॥ 124

శ్లో॥ పిత్రా సమాక్రాన్త మశేషరాజ్యం
ప్రపాలయన్ దివ్యమృదఙ్గఝర్ఝరైః।
సురాఙ్గనా నృత్తఝణంఝణై స్సమం
ప్రస్థానభేరీరవ ఉజ్జజృమ్భే॥ 125

శ్లో॥ చేలుస్సురా స్స్వపతినా ససుతావరోధాః
తాదృగ్విధేన గజవాజి మహీజ పేశైః।
వీణామృదఙ్గమురజధ్వనిభిః పటాళ్యా
మీషత్ స్పృహాం కిమపి కర్తుమభూ న్న శమ్భోః॥ 126

శ్లో॥ జగజ్జనన్యా క్రియయా చ నామ్నా
సత్రా సమం విష్ణు రథ స్వసైన్యైః।
చచాల ఖే విష్ణురథాధిరూఢో
జన్యా సపత్నీత్యనుజేచ్ఛయేవ॥ 127

శ్లో॥ జటాప్రవాళై ర్భసితాఙ్గరాగై-స్ససామవా క్కోకిల కాకలీభిః।
మరుద్వృతా కల్పవనీ తపస్వినాం-విహార లోలేవ చచాల పఙ్క్తిః॥ 128

శ్లో॥ ఇమం మహోన్తం క్షణమీక్షితుం జనుః
కృతార్థమాసీదితి వక్రభూమతామ్।

చిరత్నరత్నపరిష్కారైరభినవైశ్చేలైరతివేలైరభ్యపూజయత్ తదీయైరభిమతపథశ్రమనిర్వాపణ ధూర్వహసర్వసమర్చనాదిభిః అభినన్దితో నన్దీశమగ్రత స్తుషారధవళతయా తత్పరివార సభాస్తారపునస్సమ్భావనా సజ్ఘటిత చన్దనచర్చయా ద్వితీయోనన్దీవ సమాససాద వైవాహిక ప్రాసాదమ్॥ 160

శ్లో॥ రమ్భా పల్లవనర్తనై ర్ద్విగుణితై ర్వాద్యై ర్దిశాం గ్రాహకై
రార్యై స్స్వస్తివచోభి రామరజయధ్వానై ర్నభస్తున్దిలైః।
దేవో వేణుమృదఙ్గ ఝుర్ఝరరవై ర్భేరీసహాయై శ్శనైః
పౌరీ లాజసఖాక్షతై ర్గిరిమణే ర్గేహం కృతార్థం వ్యధాత్॥ 161

శ్లో॥ అద్రీన్ద్రమన్దిరసభామణిదర్పణానాం
దేవ స్స్వతీర్థ్యకలనా మదిశ న్మనోభిః।
బ్రహ్మర్షితల్లజహరోత్తరరాజయోగ
ధ్యానావధానదృఢసిద్ధిభిరప్రతీపైః॥ 162

శ్లో॥ రాకా శశిప్రతిభటై ర్విశదాతపత్రై
రేకీభవద్భి రభితో భుజగేన్ద్రపుత్రైః।
స్ఫీతం తదా భగవ దాచరితావమానై
ర్భ్యాషాపదే నతఫణైరివ శమ్భుపార్శ్వే॥ 163

శ్లో॥ తారామణ్డలకూటయన్త్రనికరా స్సన్దుక్షితా దీపకై
రుచ్చేలు శ్చుకుజుః ప్రజజ్వలు రధుః జగ్ము ర్దధు ర్లిల్యిరే।
సమ్భరాన్ స్వపదే - వశిష్టకలనా మానేతు మాప్తాన్ గతా
దేవేనైవ హి ముక్తజీవనిచయా స్తేజోమయాః ప్రేషితాః॥ 164

శ్లో॥ సతీ లతారాత్రిక మఞ్జరీభిః-పరీవృతో య స్సుమనోభిరామః।
స కల్పశాఖీవ బభూవ చిత్రం-ఫలాభివృద్ధ్యై పరితో జగత్సు॥ 165

శ్లో॥ కనకమణీగణస్థగితమభ్రలిహం
సదసి సమన్యస త్త్రిపదపీఠ మగః।
త్రిదళసరోరుహస్థితిమివాత్మకృతాం
భువి సమదర్శయత్త్రిజగతాం ధరధన్వీ॥ 166

శ్లో॥ ఈశ భ్రూశాసనా న్నన్దీ సభాం సమ్మర్దదుర్దమామ్।
వేత్రాగ్రచాలనాత్ స్వస్థాం స్వా - ననస్థా మవాతనోత్॥ 167

శ్లో॥ సభాసదా మగ్రసర స్సరోభువం
కరేణ లీలా మభిఖేలయన్స్వా।

లోకమర్యాదాం గమయతా విష్టపేషు పన్థానం గతేషు తత్తదధిభూభిః అభీష్టాపచితి మాసేదుషా వాఙ్మనసయో రాప్తు మనవకాశేతి గతి రాత్మనస్తయైవ సూచితుమివ తాణ్డవోల్లాసేన మనఃప్రియాయాః ప్రియంమనసః కరిష్యామీతి ధియేవ తేనైవ విలాసినా స్మరశాసినా అవశ్యాయ భూధరాధిత్యకో న్నిద్ర కల్పద్రుమవనీషు దుర్దమసమ్మర్ద జనితసాధ్వస విధ్వస్తసుఖతయా ఏకభువనం గతానామపి సింహగజాదీనాం నిర్వైరసఞ్చార మాయచ్ఛతా - నుగ్రహేణ సమగ్రజాగ్ర ద్రత్ననిర్యత్న నిర్యత్ప్రభాభిరామా - తప చన్ద్రికా సన్ధ్యారాగతిమిరవికాసై శ్చిత్రకుథావిధానవిలసితే రత్నసానౌ సనామతామాత్రేణ గర్వితభర్మగిరిదర్పవిభఞ్జనాయేవ నిఖిలలోకదృగ్రఞ్జకమహౌన్నత్యేన వాచ్యయోగేన చ సమర్దేన హిమవతా అసమేనాపి సుషమేన వరవిహారాయైవ నిర్మితే భువననిర్మాతు ర్భవనఇవ చతురాననశోభితే నామ్నాపి నిర్మాణవస్తునాపి చన్ద్రశాలాభిధానే రమణీయమన్దిరే సమాపేదే॥ 137

శ్లో॥ వివాహసన్నాహ వదం వదానాం
ధరాభృతాం వాక్షు పరీతదిక్షు।
సఖీధియే వా - సు శుభానకధ్వనేః
ప్రతిశ్రు దాసీద్గిరిషూక్షకేతోః॥ 138

శ్లో॥ ఆసీ దమ్బురుహాసనాదిభి రయం దేవో జగద్వల్లభః
కల్పక్ష్మారుహవాటికాసు గిరిజావాసే వివేశ స్వయమ్।
ఇ త్యద్రీశ్వరశాసనా త్పురసరిన్ముఖ్యా మహేళాః పరి
ష్కర్తుం పర్వతనన్దినీం సమభవన్ దేవీం జగన్మోహినీమ్॥ 139

శ్లో॥ కూలఙ్కషాః ఖలు వయం ప్రతికర్మణీతి
వ్యాహృత్య కఙ్కణరుణంరుణితై రపర్ణామ్।
పీఠే నివేశ్య రచితే నవపద్మరాగైః
కుర్యు శ్శుభాక్షత సుమార్చిత మస్తకాం తామ్॥ 140

శ్లో॥ కల్యాణభాజనమియం గిరిజేతి కాన్తా
స్సైరేవ దీపకళికా దధురమ్బికాగ్రే।
అర్చిష్మతా స్మరహృతా హ్యుపదీకృతాస్తే
డిమ్భా దిశేతి కరుణామివ దర్శయన్త్యః॥ 141

శ్లో॥ అనుకూలవర్తినీనాం శిరసా వహతీవ యోషితాం స్నేహమ్।
దేవీ సుగన్ధతైలాభ్యఙ్గం జగ్రాహ మజ్జళారమ్భే॥ 142

శ్లో॥ ప్రత్యగ్రా వరవర్ణినీయ మబలే కృత్వా కిముగ్రన్తపః
సారూప్యం గమితేతి శుశ్రుమ పురా చిత్రం భవత్యా పునః।

సాయుజ్యం వపుషో గతేతి హసితజ్యోత్స్నాభి రబ్జామ్బకా
లజ్జాధ్వాన్తనిరాసికా స్సమచర న్నుద్వర్తనం హారితమ్॥ 143

శ్లో॥ చిరన్తన సరస్వత్యో యామూచు రమృతప్రదామ్।
తాన్తా అతాన్తా శ్చిత్రం తద్బభూవు రమృతప్రదా॥ 144

శ్లో॥ కరతోయా జలక్షేపా ద్గతా తన్నామ సార్థకమ్
దేవ్యాం కృతాభిషేకాయాం సదానీరా - భవద్భువి॥ 145

శ్లో॥ శారదీవ చ దినాభిమానినీ దేవతా ధరణి మమ్బుజామ్బకా।
కాచి దమ్బరవరాఞ్చలేన తాం స్వాం నిదాఘఇవ సంవ్యచీకరత్॥ 146

శ్లో॥ అలకా నుపలాల్య కృష్ణవేణీ
నఖరై స్తత్ర చకార వేణిబన్ధమ్।
ప్రపదాగ్ర నఖేందుభీత మేతం
తమ ఏవానుససార పార్ష్ణిభాగే॥ 147

శ్లో॥ కటీతటం ప్రాత రినోస్రమఞ్జరీ
నిచోళితం సైకతమస్తు మామకమ్।
కృతార్థ మప్యమ్బరవాహినీత్వ
మితి ద్యునద్యార్పిత మాప సా పటమ్॥ 148

శ్లో॥ జగన్మాతు ర్దేవ్యాః కుచకలశయో ర్మౌక్తికమయాన్
సమీకర్తుం నీత్వా కతిచన నిచోళాన్ కథమపి।
విమృశ్యైక్యం బద్ధ్వా స్మితసఖముఖీ కారణగుణాః
గుణాః కార్యస్యే వేత్యళికులకచా కాచి దవదత్॥ 149

శ్లో॥ కాచిత్ కోకకుచా విలోచనయుగే యష్టృఞ్జనేనాఞ్జితుం
ద్విత్రై రఞ్జిభి రుచ్చచాలనకరం కర్త్రా కటాక్షావధి।
ఆ విశ్వం కరుణారసప్రసృతికృతే దృక్కాళికాసఙ్క్రమః
క్వ స్యా న్నైతదలం నిరఞ్జనపదే శైవే పరే బ్రహ్మణి॥ 150

శ్లో॥ దేవ చ్ఛన్దై కావళీ గోస్తనాదీన్
కణ్ఠేకృత్వా తారహారా నుదారాన్।
పాఠీనాక్షీ కాపి నక్షత్రమాలా
శ్చిత్రం చక్రే సమ్భ్రమోద్యత్కుచాయాః॥ 151

శ్లో॥ కాఞ్చీం రఞ్జయ రఞ్జయేతి వచసా ద్రాగ్వేత్రవత్యోదితా
ముగ్ధా కింను సరస్వతీ ద్రుతగతిః కాఞ్చీం యయౌ తత్క్షణాత్।

తత్రాప్యద్య హి దృశ్యతే కిమపరం తాం మన్మహే పేశలాం
కా కాఞ్చీ క్వను రఞ్జనం గిరిభువ శ్శూన్యే వలగ్నే స్త్రియాం॥ 152

శ్లో॥ అయి కఙ్కణ హంసకోర్మికాభి
ర్వశ మాయాన్తి భృశం ప్రియాః స్త్రియామ్।
త దహం త్వమివాలభస్వ దేవీ
త్యుదితా కాపి దధార కృష్ణవేణీమ్॥ 153

శ్లో॥ దేవి త్వదఙ్గ మివ దర్శనభాగధేయం
ముక్తావలమ్బక మనన్తమణి స్వధామ।
తాటఙ్కయుగ్మ మవహ శ్శ్రుతిభూషణం స్యాత్
కాన్తం పదం నహి చ భూష్యపదే - పి కాన్తమ్॥ 154

శ్లో॥ త్రిలోకీమూర్ధాగ్రే నిహితనిజవామాఙ్ఘ్రి రియమి
త్యముష్యా మఞ్జీమ్నో ఘటితవిజయస్తమ్భధిషణామ్।
లలన్తీ సూచన్తీ జయతు తదిమౌ సూర్యశశినౌ
పరిష్కారవ్యాజా ద్భవత ఇతి కాప్యేవమతనోత్॥ 155

శ్లో॥ కాచి దపహర్తుకామో రదనరుచిం నటతి మౌక్తికశ్చోరః।
అధరరుచా వైవర్ణ్యం దిశతాదిత్యలమకురుత నాసాగ్రమ్॥ 156

శ్లో॥ భవ త్కచఘనాఘనే ఘనసుమా - చితే మౌక్తిక
వ్రజై స్సకరకోత్కరే నయనచాతకానన్దిని।
ఘనాఘన ధనుర్దశాం దిశతు తావకీయే - ళికే
ఘనాఘన రజఃకృతే త్యకురు తాపరా రేఖికామ్॥ 157

శ్లో॥ సానఙ్గరాగరసికాప్యఙ్గరాగే మతిం న్యధాత్।
ప్రధానే - ప్యప్రధానేపి రాగే గన్ధర్వధీరివ॥ 158

శ్లో॥ దేవ్యా మనల్పగుణకల్పనశిల్పకేళ్యాం
చిత్రం నిదాఘజనితా స్తటినీ వధూభ్యః।
కిం భాస్వతః పితు రపారముదం వహన్త్యో
భఙ్గీ న్యభఙ్గకలనాం దధు రద్భుతౌఘాః॥ 159

గ॥ తతో వరపూజనాయ పురోధోభి రభ్యర్థిత స్వస్తిశ్రుతి పఠనారావాభిపూరితరోదోభి రజాణ్డావకాశకబళనాయత్తశుభవృత్తమత్తకాశినీ సహస్రసమ్భావిత కలధౌత భాజనాసాదిత రమ్భా రసాలగోస్తనీ నారికేళఖర్జూరజమ్బీర ప్రముఖఫలనిచయైః శాతకుమ్భశతకుమ్భీ సమ్భృతశర్కరాపయోభి రతివేలపయస్క్రశీతలజలనిరవధిక వీవధై ర్జామాతరమతిరుచిర

గ్రస్తా మౌక్తికరాశయో గిరిధనుశ్శీర్షాగ్రతః పశ్యతా
మానన్దాశ్రుభి రుత్తరజ్గీ ఖురళీ సక్రీడనం సన్దధుః॥ 194

శ్లో॥ దృష్ట్వా నప్రతిముష్టి మున్నమయతే దృష్ట్వాశ్చ ముక్తాగణాః
తుష్టా విహ్వలభావ మాకలయతే సృష్టాద్భుతామ్భోనిధిః।
దృష్టాదృష్ట జగద్విమోహనకరీ చేష్టాభి రుద్వృత్తిభి
శ్చేష్టార్థాన్ వితతాన తత్రశివయో ర్మిష్టా కిమాచక్ష్మహే॥ 195

శ్లో॥ దేవ్యాం శివకరామ్భోజముక్తా ముక్తా దివౌకసామ్।
కలాభి స్సమవృణ్వన్ తత్సుమై ర్వర్షైశ్చ దుర్దమైః॥ 196

శ్లో॥ మాం నేతుముపకణ్ఠం తే సూత్రం దేవీతి ధూర్జటిః।
ఉపకణ్ఠమలఙ్చక్రే సూత్ర మద్రిభువ శ్శుభమ్॥ 197

శ్లో॥ సువర్ణసూత్రగ్రథితాం శుభాఙ్కనాం
సరూప సౌభాగ్యరమా మివాద్రిజా।
దధార సన్తాపదశాసు హృద్గతాం
స్వభర్తృపీఠీమివ భానుమణ్డలీమ్॥ 198

శ్లో॥ తృతీయా తే మూర్తి స్త్వరయతి బుభుక్షోపనతయే
తతో భూయాస్తాం తే చరణకమలే దర్శితగుణే।
వశా దేవీ త్వా మా వ్రజతు సురపున్నాగ మమలం
మణీపాదూయుగ్మం భవతు భవసిద్ధ్యై స్వజనుషః॥ 199

గ॥ ఇతి చోదితః చోదిత పురోహితైః పురః పురాహితః॥ 200

శ్లో॥ విధినా విధిచోదితక్రియాయాం మహతాం దర్శితు మాదృతిం మహేశః।
గిరిజామివ రాజసీఙ్కళాంస్వా మివ జగ్రాహకరే కరే కరేణుమ్॥ 201

శ్లో॥ సురాసురభయఙ్కరే చిరనమత్సుధాశీకరే
చరాచరసుఖఙ్కరే చటులశార్వరాస్తఙ్కరే।
ధరాధరసుతాకరే త్రిపురభేదినశ్శీకరే
రరాజ సవితుఃకరే కమలినీవ నిఘ్నా కరే॥ 202

గ॥ ఏవం ఘుమఘుమితసురభిగన్ధతయా చన్దన ఇవ శాఖావలమ్బినీ మేలావ్రతతీం పఞ్చశాఖాయత్తాం మత్తసిన్దురయానాం వధూ మధూ మఞ్జులామివ చక్షుష్మతాం తమో - పహన్త్రీ మనుగృహ్ణన్ విరచితవిధి విధాన సమగ్రా మగ్రకుల మహర్షి సమేధమానాం ఫలవదంశుమత్ఫలా స్తమ్భ చతుర్ద్వార ముకుర బిమ్బానుబిమ్బ సమ్భావనా సమ్భావితబహువేదిమపి స చతుర్వేదీం ఘుమఘుమస్వస్తివాచాలాం ముక్తవితానహృద్యా

మహేళయా యో గృహమేధితామయా
జ్జగత్పతిః పీఠ మలఙ్చకార॥ 168

శ్లో॥ కమలాపతేశ్చ పశ్చాత్-దేవ్యా నిర్విఘ్న శోభనోద్ధర్త్ర్యా।
దశగుణిత శతదృగాసీత్-పీఠోదయ శిఖరి శేఖరో మిహిరః॥ 169

శ్లో॥ అన్యోన్య మేకనామ్నో రనయోరాసీ ద్విలోకనే శమ్భోః।
ధన్యోయం ధన్యోహం చేతిమనీషా శుభోత్సవారమ్భే॥ 170

శ్లో॥ వరారోహాభి రారోహా-న్నారోహా దవరోహతః
శాసనా దాసనాన్యస్య-సురాసుర ధరాధరాః॥ 171

శ్లో॥ ఆసీ దనన్తా - భరణో-నా - గతో పృథునా - గతః।
ఉభయో స్సఙ్ఖ్యయైవాభూ-దనన్తగణనా మతా॥ 172

శ్లో॥ బ్రహ్మణ మభ్యర్చ్య పురోహితత్వే
సంయోజ్య దేవ శ్చతురానన త్వమ్।
మన్త్రేచ కర్మణ్యధికుర్వితి ద్రా
గస్థాపయ న్మూర్ధ్ని సశాసనం చ॥ 173

శ్లో॥ కల్యాణవేద్యాం విధివద్విధిజ్ఞో
విధిర్విధానాని విధాతుకామః।
సమిద్విధౌ మాం న జహాతి దేవ
ఇతీవ సానన్దశతో బభూవ॥ 174

శ్లో॥ ఆస్తాం వాద్యరవో ఘనాఘన ఘనధ్వానై ర్బుభుక్షాం శమ
న్నాస్తాం వ్యోమకథాం గిళన్ త్రిభువనీ వాస్తవ్య కోలాహలః।
పుణ్యాహధ్వని రేష తద్యుగశిరశ్చుమ్బన్ జగర్జాద్వయే
శబ్దబ్రహ్మణి సాంయుగీన కలనాధాటీం సమాటీకయన్॥ 175

శ్లో॥ అరం కుశలసన్ధాననిరఙ్కుశగుణావహమ్।
గణాధీశార్హణం సర్వైః కర్మభిః పూజ్యతా మగాత్॥ 176

శ్లో॥ యత్కరగ్రహణే శమ్భోరాసా మాసాఙ్కురార్పణమ్।
తత్రిలోక్యా స్సుఖా - ధానే విపరీతే - పి తద్ద్విషామ్॥ 177

శ్లో॥ సప్తా స్సప్తచ సప్తసప్తి మహసా దీప్తాః ప్రమోదామృతై
స్తృప్తా శ్శైలవిభుం ప్రపద్య కిమిదం కాస్యా దనేహః క్షిప్తా।
దేవీ మానయ మానయేశ్వరవరం పాణిగ్రహః ప్రస్తుతః
కన్యాదానవిధిశ్చ సత్వరమితి వ్యాజహ్రు రుచ్చావచమ్॥ 178

గ॥ తతో హిమవానమన్దప్రమోదలహరికా సముత్థాపనేనేవ సత్వరవిసృత్వరాన్త స్సఞ్చారచుఞ్చురనుగతగ్రహణాభినయానూనయా తయా మేనయాసహ జగత్పతే రాత్మభూ ప్రతిపాదనేన కృతార్థీ కర్తు మాత్మాన మభఙ్గుర శృఙ్గసఙ్గతయా బన్ధుతయా మేరుమన్దర గన్ధమాదన మలయ సహ్య విన్ధ్య నిషధ నీల కైలాస పారియాత్ర మాల్యవ దుదయాదిభి రన్వితయా సఖీసమేతై స్సురసరిత్సరయూ దేవికాది సరస్వతీ సహస్రై రరున్ధతీ ముఖముని పురన్ధ్రికా నీరన్ధ్రిత భార్గవీ భారతీ శచీ ప్రముఖ నిఖిల లేఖ భామినీభిరభిరామ సువాసినీ కరకమలానీత హరిద్రా కుఙ్కుమ క్రముక తామ్బూలీ ఫలపల్లవ కుసుమగన్ధ గన్ధచూర్ణై రుదీర్ణై ర్జగన్మాతరమపి మేనామాతరం ఆత్మసుతాం పార్వతీం కయాచిచ్ఛిబికయా సఖీసహస్ర కరసముద్గతికయా సమాదాయ సమాదాయ సర్వస్వేనేవ దివిజ దున్దుభిధ్వనినా - క్రమితుమివ రోదో నిర్నిరోధై ర్దున్దుభిధ్వానైరాహతై ర్వర సంవిధాన మయాసీత్॥ అనన్త శ్రుతి ప్రశస్తిభి స్స్వస్తిభి ర్ముఖరితై రగస్త్య జాబాలి కశ్యపాత్రి భరద్వాజ కౌశిక ప్రభృతిభి రవలోకన మాత్రతో - ంహో భయఙ్కరచరణైః నిర్నిరోధమపి నిర్నిరోధమ్॥ 179

శ్లో॥ మాయా - స్తరితచిఞ్జ్వాలా మాలేవ గిరిబాలికా।
ప్రతిసీరాన్తరాళస్థా బభౌ సర్వగతాపి సా॥ 180

శ్లో॥ రూఢాం కల్యాణపీఠీమపి పదరచనాయోగత స్తాదృశీం తాం
దేవీ మధ్యాస్య దేవం బహుజనురయుతైరాహృతం పుణ్యరాశిమ్।
మత్వా మేనాకరాభ్యాం మణిమయకలశా న్నిస్సృతై ర్గాఙ్గతోయైః
పాదావక్షాళయత్ స్వై స్సదసమపి స మోదామ్బుభి ర్భూధరేన్ద్రః॥ 181

శ్లో॥ చరాచరేణైవ వపుష్మతా త్వయా
త్వనేన కిం భావ్య మథాపి నామ్నా।
వహేశ్శిరస్యమ్బర మిత్యదో - ర్పయే
సుధా మివేన్దోః కలయాంశుకద్వయమ్॥ 182

గ॥ ఇతి వ్యాహృత ధరాధరేణ ధారాధరమివ శరది సమర్పిత ముత్తరా సఙ్గతః ద్విగుణితమపి పరిధానయుగళం ఆత్మారామతయా కైమర్థ్యమనీషయాచ నిరాశోపి సా - శ ఇవ మా తులేతి మాతులా దాజహార తత్ పరికర్మణా అమ్బరమణి సహస్ర శోభా మప్యప్రతిమామమ్బరామ్బరః॥ 183

శ్లో॥ శతాఙ్గజరరాన్తరాపహరణప్రభీత్యా పున
స్సమర్పయ దివాద్రిరా ద్గగనమణ్డలీ సన్నిభామ్।
అనన్తమణి మఞ్జులా మమలచన్ద్ర సాన్ద్రప్రభాం
పరిష్కృతి పరమ్పరామరచయద్విభో ర్వర్ష్మణి॥ 184

శ్లో॥ అనఙ్గనైరముద్రాభిరధ్యానైః ప్రకృతేః పరమ్।
జ్యోతి ర్దర్శయితేవాభా దాభయా - భరణై శ్శివః॥ 185

శ్లో॥ పన్నీర సాఙ్కవ పటీర సుగన్ధచర్చా
మర్చార్హణే వపుషి దేవమచర్చికాయాః।
అర్చావకాశరహితో హిమవా నలిమ్ప
న్నైలిమ్పచామర మరుద్గణ గన్ధసాహ్యమ్॥ 186

శ్లో॥ దేవ స్త్రీ గణనాథ లాలనదశా స్వేవప్రభోః కృత్తికా
భూతానా మభిమర్శనం సవయసాం గోష్ఠీషు చక్రిస్పృహా।
పూజాస్వేవ పురోధసాం విధి శిరస్స్రగ్వేష్టనం నాన్యతః
కల్యాణైకనిధే ర్బభూవ మహతా మప్యేష లోకాదరః॥ 187

శ్లో॥ అలఙ్కారశిరోరత్నమలఙ్కారే నభస్సదామ్।
రరాజ మకుటం దేవే రాజాలఙ్కారసమ్పదా॥ 188

శ్లో॥ ప్రతిపాదనేన గిరిణా హైమతయా గైరికం జగద్విదితే।
ద్విజరాజ శిఖారత్నే - ప్యుపవీతం చమదకురుత నిజభావమ్॥ 189

శ్లో॥ కల్యాణీం మమ నన్దినీం గుణమణీం కన్యాం జగన్మోహినీం
దేవీం దేవవరాయ దివ్యవపుషే పుంసే పరఞ్జ్యోతిషే।
శ్రీకణ్ఠాయ పరాత్మనే భగవతే తుభ్యం ప్రదాస్యామ్యహం
ధన్యో - స్మీతి సచా - రురోహ శివయోరానన్దసింహాననమ్॥ 190

శ్లో॥ హిమాద్రి ర్జేజీయా చ్ఛ్రుతిశిఖర సిద్ధాన్తమధురాం
జగత్యస్మిన్ కాలే పరమపురుషైశ్వర్యపదవీమ్।
స్ఫుటీచక్రే సాక్షా దవిముఖతయా - ఙ్గుష్ఠమితి తత్
సభాయాం సమ్మర్ద స్త్రిదశనివహేనానన్తమగమత్॥ 191

శ్లో॥ ద్వయో ర్మూర్ధ్ని క్షిప్తే తదనుశివయో ర్జీరకగుడే
రసా - స్వాదాత్ కిం వా హరితనయయో రోష్ఠచలనే।
జహాసా - శేషా సా పరిషదిహ కిం సంశయపదం
వరే సాక్షా త్కాచిద్వరకలనయా యోషితి వరా॥ 192

శ్లో॥ తదామోదో సురేష్వాస్తాం వధూవర మిథోదృశి।
అపూర్వేష్వతిపాతశ్చ తత్రజ్ఞాః బ్రహ్మవాదినః॥ 193

శ్లో॥ పార్వత్యా నఖరాగ్రపాతదళితా శ్చాన్ద్రా స్సుధాశీకరాః
ముష్టాముష్టిషు కేశబృన్దలులితాః స్ఫారాశ్చ తారాగణాః।

హరిణరుక్ఛిఖినా ముని తద్వధూ
తతి రపూరి ఫలై రసనిస్తులైః॥ 229

శ్లో॥ రత్నైరాపూరితాశ్మమ్భో ర్నిషజ్గా జగదీశితుః।
మురారే రవకాశస్య కథా శశవిషాణవత్॥ 230

శ్లో॥ వర్షే వర్షే జీవనం తారహారాన్
హంసోత్తంసా నూర్మికా కజ్కణాద్యైః।
దాయం దాయం నిత్యలక్ష్మీనివాసై
ర్దారాన్ చక్రే వారిరాశే రుదారాన్॥ 231

శ్లో॥ స్వేన మూర్తిత్రయీ రమ్యా మజాణ్డజఠరీ మజః।
అతృతీయాం చతుర్భిశ్చ పురుషార్థై ర్విద న్నమూమ్॥ 232

శ్లో॥ అనన్యవృత్తిః కరుణా యదన్తః
ప్రయాతి వాస్తవ్యపదం తమీశమ్।
స్వైర్నవై స్స్వాభిముఖం విధాయ
వచఃపతి ర్వాచ మువాచ సాధ్వీమ్॥ 233

శ్లో॥ ఏకైకహా నాదివ నిష్కలస్స్యా
దేకైకలాభాదపి చ త్రివర్గః।
త్రిభి ర్విహీనేన కథం చతుర్థ
స్తథా చ వైయాత్య మదః కిమావయోః॥ 234

శ్లో॥ గుణత్రయవిభాగే తు జాయేతాద్యన్తయో ర్వృథా।
మధ్యోభవతి మధ్యస్స్యా దావాభ్యాం చ హరేర్గతిః॥ 235

శ్లో॥ ఖవృత్తయ స్త్వివ కామనాం వినా
ప్రరోహణారోహణ సావధీరణాః।
శరీరి సాధారణతో - ఖిలాః ఖిలాః
ఖలేకపోతా ఇవ జగ్ము రేకదా॥ 236

శ్లో॥ యో భవచ్చరణమాత్ర కేతన
స్సో - భవ చ్ఛరణవాన్ చరాచరాత్।
శామ్బరీవ భవతా ద్భగజ్ఛలే
శామ్బరీ గిరిశ శోభనోచితా॥ 237

శ్లో॥ లక్ష్మీ రపూర్వా కమలామ్బకో - స్త్రై
స్తథావిధత్వం ప్రకటీచకార।

మపి ముక్తావితానానవద్యాం వివిధరత్నమయతయా అహేతుక చిత్రలీలాలాలనీయామపి చిత్రజాలానుబన్ధబన్ధురాం సాలభఞ్జికా సహకృతదివ్య భామినీ భేదగ్రహణవాదోపపాదిత సిద్ధాన్తవాచా నిరుద్ధ పురుషనిర్నిద్రాం కల్యాణవేదీ మధ్యరుక్షత్॥ 203

శ్లో॥ పురా - కరోద్యో రథచోదనాం పురా
మరే ర్మనఃపూర్వమిహాపి కుర్వన్।
ప్రతాపవాతా - ప్తసమిన్ధనీ ర్యథా
పపాత వైవాహికసామిధేనీః॥ 204

శ్లో॥ జగ చ్చతుర్దశీ వస్య వాస్తవ్యా నఖిలేశ్వరః।
చిత్ర మానన్దయత్ కిఞ్చిత్ స్థాలీపాకేన కర్మణా॥ 205

శ్లో॥ యా - హోరాత్ర సమాన మజ్జన దృగమ్భోజోత్పలానాం సఖీ
నాస్తం చోదయమేతి యద్విలసనా చ్చాన్తర్బహిష్ఠం తమః।
పాయమ్పాయ మరున్ధతీ ముఖశశిజ్యోత్స్నాం చకోరీ యథా
సన్తృప్తా శివయో ర్ద్వయీ న కిమహో సత్వం మహద్వల్లభమ్॥ 206

శ్లో॥ వహ్నే స్తాణ్డవ మాకలయ్య నటవత్ పర్యస్తచక్రభ్రమీ
గుమ్ఫైర్జృమ్భిత ముత్తరజ్గి భగవా న్ముక్తాకలాపై రివ।
సిఞ్చన్ సంసది పారితోషికభరై రేనం వధూహస్తతః
విన్యస్తై ర్విధిలాజరాశిభి రధాత్ స్వాహా కృతిం సమ్భ్రమాత్॥ 207

శ్లో॥ చరచరుం పిబ దుగ్ధ మధాజ్యమిత్యనలమత్ర నిరోద్ధు మివేశ్వరౌ।
సపరిచక్రమఖేలనమఞ్చతః ప్రయత మన్త్రరవైః కృతతర్జనౌ॥ 208

శ్లో॥ పాణిపల్లవపరిప్లవశ్రియా సల్లయాభినవ నర్మ తన్వతీ।
నృత్యదస్వపనబాలికార్చయా పాళికా జటిలమాలికా బభౌ॥ 209

శ్లో॥ చిత్రం చతుర్ముఖోద్గీర్ణా విధినా పూర్వభారతీ।
అపూర్వవిధి మాపన్నాం క్రియా మేకముఖీం వ్యధాత్॥ 210

శ్లో॥ విమృశ్య లోకానుకృతిం పురారిణా కృతం యదౌపాసనముఖ్యమస్మిన్।
అభూ త్తదాత్మప్చరితా ప్రసాధకం జగన్మయే కోను విచారపేషః॥ 211

శ్లో॥ కి మాదిమస్స్యా ద్ధిమవాన్ ద్వయోరథో-ససార్ధయో రర్ఘసమర్హణేషు।
తృప్తా అతృప్తా అభవ న్నతృప్తా-స్తృప్తా ఇవోత్థానవిధౌ న శక్తాః॥ 212

శ్లో॥ స్పర్శనావసరే రౌద్రే స్వా రత్నద్రుగవాజ్కథా।
రత్నరాశిషు రత్నాద్రే ర్భవే దర్థవతీ నతిః॥ 213

శ్లో॥ పయస్వినీ పాయసకర్దమా నదీ
ర్దశాద్వయం ప్రాప దనుక్షణం శుభే।
ద్విజార్చనే వార్షిక శారదా - దృతం
కచామ్బుదై ర్ధ్వంసగతై స్త్యజేన్ను కిమ్॥ 214

శ్లో॥ అన్తస్థ సమ్మోదభరా దనుక్షణం
సుధాసుఖే స్వే వసుధాసుఖే పిచ
విభేద మాలోచ్య బుధా అపి స్వయం
భజన్తి సర్వే విబుధాభిధాం న కిమ్॥ 215

శ్లో॥ అమృతసత్ర పరిప్లవనేన కిం
హిమధరే శిఖరాణ్యధునా భృశమ్।
తరళయా దధిదుగ్ధ ఘృతోదనై
ర్దధతి కర్దమితాని సితప్రభామ్॥ 216

శ్లో॥ పరే జగదిరే పరం సురసరి త్పయోవేల్లనం
చిరం కతి బభాషిరే క్షితిసమాత్త దుగ్ధా - ప్లుతిమ్।
జగత్పితృకరగ్రహోవసరబృన్దసమ్భావనా
పటీర రసశేష మిత్యహముదాహరం తద్ధిమమ్॥ 217

శ్లో॥ క్వ ను గతా గరళగ్రసనే సురా
హరిముఖా బుభుజుః పురశాసినా।
కళికయా కబళేన నతానత
స్థితి మగుః కిము నామ్ని సదన్వయాత్॥ 218

శ్లో॥ అపూపముఖరాశిభిః పరివృతాన్నసత్రేష్వదః
క్రియా స్వధికృతా శ్శుభే హిమవతా సజగ్ధాదికే।
బభూవు రవనీభృతో నిషధ మేరు విన్ధ్యాదయః
కులాచలవరా ముహుః ప్రతిసమర్చనే మార్గితాః॥ 219

శ్లో॥ ఏలా లవఙ్గ మృగనాభి పటీరవీటీ
సౌగన్ధ్య లోలుభతయా మృదుగన్ధవాహః।
స్థేయోమతి ర్మలయభూభృతి శైలరాజే
కుర్వ న్నివార్చిత మనన్దయ దాదిదేవమ్॥ 220

గ॥ ఏవ మాదిరేవ స్స్వయమ్భూసమ్భృత దినదినావశ్యక కర్మమర్మాలఙ్కరిష్ణుతయా స్రవన్తీభిరివ కల్యాణగీతామృతమాస్రావయన్తీభిః సువాసినీభిః ఆవర్తిత నీరాజనావిధిభిః

మహర్షి సంస్తుతి వాచా శ్రవణసంమోదై రనవరతగానవిద్యావినోదై రనుగ్రహసమాసాదిత నిఖిలసురాసురాభీష్టసన్దానై ర్నామసాపత్న్యాదివ స్వయఙ్గ్రహణాదేవ నిరుద్ధేన వరవర్ణినీ లేపనేన సారూప్యమస్యా స్సమ్పాదయన్ విలాససుధామ్బుధి తరఙ్గడోలా చఙ్క్రమణ ముత్తరఙ్గయన్ క్రమేణ విహిత విధానానిదినాని శేషహోమాన్త మతివాహయాఞ్చక్రే॥

శ్లో॥ సద్వితీయై స్సురై శ్శమ్భు రద్వితీయో ద్వితీయయా।
సింహాసన మలఙ్కుర్వ న్నేకదా - నేకదో - భవత్॥ 222

శ్లో॥ పీతామ్బరో - భూత్స సహస్రనేత్రః
సహస్రనేత్రశ్చ తథావిధో - భూత్।
సురాశ్చ సర్వే ద్వివిధా అభూవన్
అపూర్వతాం ప్రాప్య సురా స్తథాభవన్॥ 223

శ్లో॥ అహిమరుచిర్వ్యరిదశ్వతామయాసీత్
అభవ దనాది రనాదిరాజ్యవశ్రీః।
వితత నవాని తదాప్సరోభి రాపే
విహృతివనాని సదప్సరోభి రచ్చైః॥ 224

శ్లో॥ విద్యాధరాణాం గన్ధర్వాన్ తేషాం చ స్వాభిధాన్ వరాన్।
రుద్రాణాం చన్ద్రచూడాశ్చ దదౌ దేవో - ఖిలేశ్వరః॥ 225

శ్లో॥ లోహితాశ్వ మనలం విధాయ తం
తావతా యదనలం విదన్ హృది।
ఆత్మనామ చ హిరణ్యతేజసా
పూర్ణ మభ్యుదయ మప్యదాత్ ప్రభుః॥ 226

శ్లో॥ రాజరాజబిరుదం దద న్నుదక్
పాలనామపి మనుష్యధర్మణః।
ప్రాణతౌల్య మతర న్న కేవలం
తస్య కస్య చ న కస్యచిద్దదౌ॥ 227

శ్లో॥ రుచిరకఞ్చుక భుషణభూషితా
నమలకుణ్డలమణ్డనమణ్డితాన్।
రచయతా భుజగేన్ద్రకులోద్వహాన్
శశిభృతా - రచి భూషణభూష్యతా॥ 228

శ్లో॥ అయమియం జటిలోజటిలేతి వా
ఙ్మధురసం ధయతా - ద్రిభువః ప్రియమ్।

సహస్రాజస్రవిహారరహరి లీలావినోద స్సమజృమ్భిత స్మరవిలసిత దూరాపనోదన క్షుభితహృదయతయా కూలఙ్కషాణా మనురాగ సూచనమివ సముద్రవల్లభేషు పునరుదఞ్చనే తస్య॥ 261

ప॥ తిలకితు మతిలోకముత్సవం స్వం-భువనమహీశితు రుద్గతస్యరత్నైః।
దశశతఫణసఙ్గతై రుపాత్తం-జ్వలితమివారుణమఞ్జసం బభాసే॥ 262

శ్లో॥ బ్రహ్మాణ్డపురుషకుమ్భకనిర్యద్రాజసకళానిగుమ్బా ఇవ తే।
రేజు శ్శోణజలఝరాః నానావర్ణైక్య కర్మణీవాపశదాః॥ 263

శ్లో॥ సుర కరాన్తర శృఙ్గ వినిర్గతాః-అరుణ వార్లహరీ పటుయన్త్రణాః।
ధృత ఘనాపఘనా వనితా ఇవ-స్థల మహౌషధివల్ల్య ఇవాబభుః॥ 264

శ్లో॥ అన్యోన్య సానురాగౌ దేవీదేవౌ తథావిధా - లోకైః।
పశ్యతఇవ త్రిలోకీం శోణనదీ మాతృకాయితాం చిత్రమ్॥ 265

శ్లో॥ పరిణయా - గత సప్తసరస్వతీ-పతిభిరాదృత విద్రుమవీరుధః।
కిమితి విభ్రమ మాదధు రేవ తా-స్త్రిజగతీవనితాః కృతలోహితాః॥ 266

శ్లో॥ వసన్తలక్ష్మీరివ సాహి కున్ద
స్మితైఃప్రవాళద్యుతి శోణవార్భిః।
తనూలతా వేల్లితసమ్భ్రమైశ్చ
వ్యతాని కిం మాధవ సాహ్యవృత్తేః॥ 267

గ॥ ఏవ మే కైకతో బిన్దుపతనమాదేవ బిన్దుపతన సహాధ్యాయినీం ముక్తిసమ్పద మభిదిశ ద్వసన్తోత్సవసుఖమనుభవన్తౌ జగజ్జనయితారౌ సత్రిలోకీచరం మరుత్తరఙ్గిణీ డోలాసు లీలావిహారమివ సమవగాహయామాసతుః న కేవలమానన్దసుధామ్బుధి వీచీష్వపి తతస్సర్వై స్సదుకూలాఙ్గరాగపరిష్కారకుసుమమాలికా ధూపప్రముఖాధివాసై రధివాసిత హిమభూధరాధివాసై స్స్వర్లోక సుఖప్రస్తావనాసు ప్రతారణాం మన్వానై ర్వధూవరాభ్యాం చిర మవాసి॥ 268

శ్లో॥ శుభే ముహూర్తే సదృశానురాగయో
శ్చిరం మిథఃకాఙ్క్షిత యోగభోగయోః।
తయో ర్జగజ్జీవనయో రహఃక్రియా
మహం హిమాద్రి ర్వ్యలషత్ జగన్ముదే॥ 269

శ్లో॥ అలఙ్కర్మీణ మణినా భర్మణా విశ్వకర్మణా।
నిర్మితో మణికూలాఖ్య స్తస్మిన్నేవ మణీశతైః॥ 270

మయైవ జీవత్తనయా - స్తుతద్వయీ
సుమేషుణా ప్యాదృతపుత్రదమ్పతీ॥ 238

శ్లో॥ ఇతి శ్రుత్వా సురాస్సర్వే ప్యనాది రససన్తతేః।
నవసఙ్ఖ్యాన నవతాం కృపయేత్యూచు రేకతః॥ 239

గ॥ తతః కృపారసేన మూర్త ఇవ జగత్ప్రభు శ్చతురాననఫణితం నిఖిల లేఖ లేఖానుమత మాకలయ్య బ్రహ్మాణ్డ పాత్రోద్వర్తిత మానన్దలహరీ సముజ్జృమ్భణమపి స్వలీలానువర్తితం రతిమాత్రాన్తరీప సమధిరోహణమితి చ శమ్బరసుతా శోకాకూపార కృపానౌకా కర్ణదణ్డమివ నిజభ్రూదణ్డ ముచ్చాల్య సఞ్జ్ఞయైవా - స్తేన తణ్డునా సమాకారితాం జగత్పితృచరణ సరసీరుహా సఙ్క్రమిత కుతుకసముత్ క్షిపన్మధుకరమాలికా వికీర్ణకున్తలాం శకున్త లాలనీయ మధుర కణ్ఠా క్రోశ సమయోచితమన్దీభావ మన్దరధ్వని ధిక్కృతహాహారవాం ఉపఘ్నాన్వేష ణాయ ఇతస్తతస్సఞ్చలితాం లులితామివ లతాం లతాఙ్గీ మిక్షుధనుషః పాదపీఠ సముత్కీలిత రత్నసాలభఞ్జికామివ నిర్విశేషమూర్తిమతీం భారతీ రమా కరకమలో - పలాలనా - శ్వస్తా మాహూయాఙ్కమారోపయన్ పతివియోగ పరీతాపకృతచరమావస్థా జీవాతుం వాక్సుధా ధారామేవమపాతయత్॥ 240

శ్లో॥ మాత ర్మాభై ర్మమ మనసి తే వల్లభస్సానురాగో
వాస్తవ్యో - భూదయమయమితి వ్యాహరన్నేవ దేవః।
పుష్పేష్వాసం సదసి కృపయా పూర్వతో దివ్యభాసం
తస్యై దత్వా చమదకురుత స్వా - శిషాం భాజనాయ॥ 241

శ్లో॥ నన్ద చ్చరాచరాం దృష్ట్వా త్రిలోకీం పుష్పదన్వనా।
సురా గిరిధనుశ్చర్యా విస్మయా దస్మయామ్బభుః॥ 242

శ్లో॥ భగవతా సపరిగ్రహ ఆత్మభూ
శ్శుకపికాదిభిరఙ్గనయాప్యభూత్।
అభిముఖే - పి మహత్యవరోధతః
కథమహో - స్య నిరన్తరతాద్భుతా॥ 243

శ్లో॥ స్మరధనుర్ధ్వనినా వివశీకృతాః
హరధనుః ప్రముఖాశ్చ చకమ్పిరే।
ధరపరిస్ఫురణం న పరం పయో
ధరపరిస్ఫురణం సుదృశాం బభౌ॥ 244

శ్లో॥ అన్తర్వేద్యాః పరం కా వా-కథా జానపదీ విభోః।
సుపర్వకార్యనిర్వాహే-బుద్ధిః పర్యాప్తి మావృణోత్॥ 245

శ్లో॥ వధూవరకరద్వయీ ద్వయవితీర్ణ వీటీ స్వయం
గ్రహ చ్ఛలనతో మిథః కలయతో హృదా దమ్పతీన్।
మనోభవ మనోభవ వ్యథితమఙ్గసమ్మర్దనా
న్యరం రురుధురమ్బుధేరివ మహోర్మికా బాడబమ్॥ 246

శ్లో॥ సభా సత్సమ్బాధ ప్రశమనమిషా ద్వేత్రలతికాం
దళ ద్దృక్పాతాభ్యాం ఝడితి చలయన్ స్మేరవదనః।
స తణ్డు స్సాముద్యత్ స్మరవికృతి మన్తర్నిగళయన్
తదా - కార్ష్ణి ర్ధర్షం సదసి పరమానన్ద మధురమ్॥ 247

శ్లో॥ ఆలిఙ్గ్య వాచా మనసా తపస్వినీ
స్తపోధనాన్ రఞ్జయతః పురోధాః।
బలా త్తదా - హూయ ఫలాని దాపయా
ఞ్చకార తాభ్యాం చ వధూవరాభ్యామ్॥ 248

అఫలాపేక్షిణామేవ ఫలసిద్ధి రజాయత।
వక్తృప్రవర్తకైక్యేతు శ్రుతేః కా వా న్యథా గతిః॥ 249

క॥ తతః పర్యఙ్కాధిరూఢయోః ప్రగాఢానురాగరసధారా - సారసంవ్యూఢయో శ్శివయోః ప్రసాదగన్ధవాహాః కోలాహలకరార్పితవీటీ చర్వణోదీర్ణఘుమఘుమైలా లవఙ్గ మృగమదవాసనాదేశికవదన శ్వసన సముద్భూతాః ముహుర్ముహు రన్యోన్యాభిదష్ట తామ్బూలవర్తికాభిమర్శనసముల్లసదరుణప్రభావిభాసురపరస్పరాఙ్గుళసముజ్ఝిత క్రముకకణ సహకృతాః మిథః పరిహసన వాచానిర్యదనురాగ రసశీకరాపదేశలాక్షాకణ సన్ధాన చిత్రశోభా చకచ్చకదసవిధ సవిధ సభికప్రావారాః సభాస్తారాణాం తాపత్రయపరితాప నిర్వాపణసన్నాహా స్సదసి విహారయాఞ్చక్రుః॥ 250

శ్లో॥ కన్యాజామాతృభ్యాం-శిఖరాణి మణీమయా న్యశేషాణి।
దాయం దాయం హిమవాన్-హరిణాని తదఙ్క మాలిఖన్నేవ॥ 251

శ్లో॥ పానేన దోహనేన చ హైమగిరిభ్యాం యదాత్త మురురత్నమ్।
రజతగిరి మాప బత తత్ కేనాదృష్టం జితం విచిత్రం కిమ్॥ 252

శ్లో॥ కా రత్నగర్భా వసుధాపదాఙ్కా దేవీం జగన్మాతర మాహరన్తు।
రూధ్యాభవేత్ కుత్రచి దస్తునామ సఞ్జ్ఞా సమర్థాపక మత్రలోకే॥ 253

శ్లో॥ ఆత్మారామతయా కిం గిరివరదత్తం నృధర్మణి న్యస్య।
సుఖ మాస్తే జగదీశః తేన నిధీశ స్స విశ్రుతిం ప్రాప॥ 254

శ్లో॥ ఆవాసై రశనైర్మరుత్పరిషదం-సమ్మాన్య మాన్యశ్రియా
ధన్యౌ గోత్రవధూవరౌ-వరజయోత్సాహ క్రియారమ్భిణౌ।
తణ్డో శ్శిక్షితనైపుణీం-ప్రకటితుం తౌదమ్పతీ మూర్ధనో
రావేశ్యామ్బర మానదణ్డకలనాం-సన్దర్శయాఞ్చక్రతుః॥ 255

శ్లో॥ ముష్టీముష్టి రరాజ సాక్షత సుమస్రగ్గన్ధ చూర్ణారుణ
క్షోదక్షేప నిదిగ్ధ దిగ్వలభికా భేదగ్రహోచ్చాటకమ్।
కుర్వ త్పుష్పవతోశ్చ కన్దుకయుగభ్రాన్తిం రజోవ్యాపనాత్
గౌరీశఙ్కరయో ర్మహాద్భుతరసా సాధారణం కారణమ్॥ 256

శ్లో॥ పునః కరతలోజ్ఝిత ప్రసవకేసరైర్దిగ్వధూ
శిరస్సు పిహితేషు భూగగనమధ్యమే మణ్డలే।
జగజ్జనకయో ర్మిథః కనకవృష్టి మాతన్వతో
ర్హిరణ్యజలవార్ధయః సముదితా ఇవాసన్ శుభే॥ 257

శ్లో॥ అధిమేరుమన్దర మధిత్యకాగ్రయోః
ప్రణిషేదుషో రథ విలోకనే తయోః।
జగదన్తరాన్తర నివాసినా మభూత్
హిమశైలరోహణ మయత్నసాధకమ్॥ 258

శ్లో॥ ఆలోకాన్త కులాచలాగ్ర-శిఖరారూఢా త్సచూర్ణోత్సవా
రమ్భోజ్జృమ్భితనర్మరోషవివశా-త్రస్తోరుతారా ఇవ।
దేవద్వన్ద్వశిఖామణే రుత-కణాస్తేనుః ప్రభాం ద్యోనదీ।
కల్లోలా ఇవ ఘర్మబిన్దుపృషతాం-జ్యోత్స్నాస్మితానామివ॥ 259

శ్లో॥ పార్వతీశ్వరకల్యాణచూర్ణోత్సవరజఃప్లుతౌ।
అద్యాపి పీతగౌరాభ్యాం వ్యంజాతే మేరుమందరౌ॥ 260

గ॥ ఏవ మతినిబిడై ర్నిజసేచన సఞ్జనితత్రిభువనీ పావనతా ఘనతా నిదానైః క్షణక్షణోత్పాదిత సితపీతారుణ ప్రభాస్ఫురణైః మాయామహేన్ద్రజాల విద్యాభిదర్శకైరివ సవిధ వస్తు ప్రత్యక్షతానిరోధకై ర్యువయౌవనోద్రేకైరివ సురభిళై ర్వసన్తలక్ష్మీ సముల్లాసైరివ నీరన్ధ్రస్యన్దైః ప్రావృషేణ్యజీమూతైరివ నిరతిశయానన్దసన్ధాయకై స్తురీయ పురుషార్థబోధక శ్రుతిశిరోభిరివ హరిద్రాకుఙ్కుమఘనసారపటీరక్షోదై స్సాక్షతై ర్ఝగత్యా బహుజనసన్తానవత్యా అపి ప్రత్యగ్రరజః ప్రదర్శకై శ్చిర మరమతా ముమామహేశ్వరావనురాగలహరీ వ్యాత్యుక్షికా శిక్షాప్రపఞ్చేషు పఞ్చేషు శరోదఞ్చిత సాత్వికావస్థామూర్తీ భావనిజవర్తనావలోకన కుతూహలౌ హలహలికయా తతః కుసుమ్భ పలాశకుసుమరజఃకషాయితపాథోలహరీ

శ్లో॥ నామాన్తరకృతద్వేషా-చ్ఛమ్భో రమ్భోరుహా ద్దృశః।
కటాక్షా స్సదనం చక్రు-ర్వర్ష్మ నిర్వ్యథనై రివ॥ 296

శ్లో॥ పత్యు స్తర్హి సముద్యతీం స్మరశరోత్కణ్ఠా మకుణ్ఠాం శివా
మన్వానా రిపుహేడనా మసహతీ తస్యాఙ్కపాళీం పునః।
ఆళీం కర్తు మివాభిముఖ్యకలితాం తామేవ సంతన్వతీ
శ్రాన్తా వక్షసి మాలతీ స్రగివ సా తూష్ణీం బభూవ క్షణాత్॥ 297

శ్లో॥ అన్యోన్య మాలిఙ్గన మశ్రువర్షై
రాగాభియోగై రవశానుభావైః।
ముహుర్ముహు స్సంస్మృతి విస్మృతిభ్యాం
సత్యై రమన్దై శ్శివయో శ్చకాసే॥ 298

గ॥ తదానీ మేవాత్మనో ధ్యానమఙ్గవిస్మృతిభిరావాహనమనుస్మృతిసుఖత శ్చరణైక శరణం మనసా పాద్యం అభిమృశదఖిలమర్మణాం పతికర్మణా మనవరోధాఙ్గీకారై రర్ఘ్యమపి ముకురకపోలపాళికా చుమ్బనతో విధాన మాచమనస్యానుస్యూతఘర్మై రాప్లవన మనవకాశాఙ్గాలిఙ్గనేన మృదులామ్బర మాకూతనివేదనాయేవ కృతైఃక్షతైర్నఖానాం పరిష్కారపరిష్కృతిం ఘుమఘుమ దతను తనుగన్ధై శ్చన్దనమవిచ్ఛిన్న తారహార నిర్యత్తరళగుళికాభి రక్షతాన్ ముహుర్ముహురతిసమ్మర్ద దుర్దమ స్తనగుచ్ఛికా వక్షోనిపీడనేన సుమనస్సపర్యా మమర్యాద ముల్లలచ్ఛిథిలధమ్మిల్లవేల్లనై రుద్వేల్లత్ ధూపధూమ పరివేష్టన మసకృదాత్మేశ్వరావలోకనేన చఞ్చలాభిః దృఙ్మరీచిభి రారాత్రికమఙ్గళం బాహుభ్యా మవిశ్లథబన్ధేన పరిక్రమణ మతిచర వియోగ వేదనాబోధక కథానివేదనాభి ర్నిస్తుల స్తుతిపారమ్పరీం మధురాధరాధర సుధాపాయసై రమృతార్పణ మఖిలగుణసమర్పణేన తామ్బూల మాత్మైకముద్రయా మన్త్రపుష్పాఞ్జలిం సమ్పాదయన్నభఙ్గః పరిష్వఙ్గః ప్రథమ స్త్రిభువనీ శర్మనిర్మాణకర్మ ణ్యలఙ్కర్మీణ స్సమజృమ్భత హైమవత్యాః పత్యౌ। 299

శ్లో॥ వీటీభి ర్ఘుమఘుమితైః పాటీరైః కుసుమవిసర పటవాసైః।
తా వృత్తమర్ణతాయాః ఫలభోగై ర్దధతు రగ్రవీటీం చ॥ 300

శ్లో॥ అన్యోన్యం శేషసఙ్గ్రాహే నభేదః పారమార్థికః।
వ్యావహారిక భేదో - భూత్ప్రసాద స్తత్ర కారణమ్॥ 301

గ॥ తథైవ దేవో - పి విరతిసమాసాదితరతిసుఖైకభావ్యోపి విరతి మసహమాన స్స్వానన్దసాగరలహరీసలిలక్రీడాఖేలన మభిశిక్షితుమివ బాహుభ్యా మాలమ్బ్య దృక్పారీనైః పరిఖేలయన్ వళీతరఙ్గైః పయోధరపయోరుహముకుళవిలసనైః కున్తలభ్రమరైః రోమలతాశైవాలై ర్నాభితలావర్తోజ్జృమ్భై ర్నితమ్బసైకతవిహారైః కన్ధరామన్దశఙ్ఖద్యోతనై

శ్లో॥ అన్యోన్య ప్రతిబిమ్బసఙ్కులమణీభిత్తి ప్రభామఞ్జరీ
పుఞ్జై ర్యత్ర ఖరత్న మగ్రకలశీ హీరాంశుభిశ్శ్రీతగుః।
పాఞ్చాలీస్ఫుటరత్నరోచి రనలో జ్వాలాకులం సమ్బభౌ
కేళీధామ సమణ్డలత్రయ పరంధామేవ ముక్తేః పదమ్॥ 271

శ్లో॥ నానావర్ణ కలా కులాకుల దళద్రాజీవ రాజీ వరం
బన్ధోద్భాసన చిత్ర మద్భుత సుధాధారాళ మార్యా - దృతమ్।
జోతిశ్చక్ర సముజ్జ్వలం సుమనసా మాశాస్య మన్తఃపురం
స్థాణో రేవ న కేవలం దృశి సతాం స్తమ్భస్య చోద్దీపకమ్॥ 272

శ్లో॥ పాటీరభూధర గళర్ఝర నిర్విశేషాః
పన్నీర సఙ్కుమద గన్ధిలతైల పూరాః।
రేజుః పరీవృత సుమన్ధయ బృన్దభాసః
కేళీగృహే మృగమద ప్రసరాశ్చ ఖట్వాః॥ 273

శ్లో॥ వీటీ విహఙ్గికా శతకోటీ హస్తాబ్జ సురవధూటీభిః।
కోటీరై స్సుదతీనా మాటీకిత మతను పుష్పవాటీవ॥ 274

శ్లో॥ జగతాం మాతాపిత్రో రవరోధే దేవకుసుమ ఘుమ్ఘుమితే।
భువనత్రయీా తథాభూత్ సురపటహా - రావ సహకృతై ర్వర్షైః॥ 275

శ్లో॥ ద్వీపాయితోపబర్హే తల్పే మృదుహంసతూలికా - నల్పే।
గఙ్గాయితే చ సర్వై స్సాపత్న్యాకూతసంశయం చక్రే॥ 276

శ్లో॥ అన్తర్బహిశ్శుకవచో రచనామనోజ్ఞం
భద్రశ్రియా - నవరతోత్సవ మావహంతమ్।
ప్రౌఢాఙ్గనా సరసపూగరసానుషఙ్గం
లీలాలయం నగధను ర్ముదితో జగాహే॥ 277

శ్లో॥ స్మరం ప్రియసఖం పురా - దహదిదం హి మే హృద్గతం
తమ స్స్ఫుటమితి ప్రభు ర్విగణయన్ జహాతీవ తత్।
గవాక్ష బిలనిర్గతా అగురుధూపధూమా భృశం
దివం భువం మగాహిషు స్తదపదేశత స్సాద్భుతమ్॥ 278

శ్లో॥ సువాసినీ కాఞ్చన సాలభఞ్జికా
కరాగ్ర జాగ్రన్మణి దీపికానామ్।
స్వరత్నభిత్తిప్రతిబిమ్బితానా
మన్యోన్యమాసీదనుబన్ధభావః॥ 279

శ్లో॥ సతీసహస్రై రనునీయమానా
శుభాఙ్కగేయై రుపగీయమానా।
సతీసహస్రైః ప్రమదాబ్ధిలేశై
ర్జగామ తల్పం స్వపతే రనల్పమ్॥ 280

శ్లో॥ బ్రహర్షీణాం జయజయరవైః పుణ్యకాన్తా శుభాఙ్కైః
హృద్యైర్వాద్యై ర్విధిముఖచితై ర్మృదఙ్గగమ్భీరఘోషైః।
అన్యోన్యం తైర్బహుళపటుభి ర్ధ్వస్త దిగ్దన్తకర్ణైః
ఆకాశో న స్ఫుటతి గిరిశే మూర్ధతానుగ్రహాత్ కిమ్॥ 281

శ్లో॥ నామ్నా సపత్నీ మభజ త్ప్రియఃపతిః
మమేతి కిన్తల్ప మపాస్య దేవీ।
సఖీసహస్రై ర్గతవద్భి రప్యథా
త్సఖీ మివారా ద్గిరిభూ రపత్రపామ్॥ 282

శ్లో॥ దారా నుదారాం కరుణామ్బురాశి
స్త్రపా - లసాం తాం కిలికిఞ్చితామ్బుభిః।
సమేధనం కర్తుమనస్వినీ ముమా
మివా - ససాదామ్బుజినీం కరై రవిః॥ 283

శ్లో॥ పఞ్జరీకృత భుజాన్తరో హరః
ఖఞ్జరీట నయనాం శుకీ మివ।
లాలయ న్మృదువచోభి రఞ్జసా
కేళితల్ప మనయ చ్ఛనైశ్శనైః॥ 284

శ్లో॥ యయా - ఙ్కపాళ్యా నిభృతం గృహీత్వా
నినాయ తల్పం గిరిజా మనల్పమ్।
తయైవ దేవీముపలాల్య శమ్భు
ర్జగాద చుమ్బన్ మధురం కపోలమ్॥ 285

శ్లో॥ అత్ర పాత్ర మహ మాదృతే ర్న కిం-కా త్రపావరణకల్ప నాఙ్గనే!।
మద్గృహే మనసి తే త్రపాస్థితేః-కా ప్రసక్తి రపసారయాధునా॥ 286

గ॥ కిఞ్చ॥

శ్లో॥ వదన యవనికాం త్రపాం జహీహి-స్మితసుధయా శిశిరీకురుష్వ మే - ఙ్గమ్।
రచన యవనికాం ఘటస్వ మార-స్సకృదపి మాం న విలోకయేత్కతోరః॥ 287

శ్లో॥ తవాఙ్కపాళిం వ్యతరం విమృశ్యతాం
న మే - న్తరస్థాం కృతమన్తరే హి।
యదీప్సితే హస్తగతే - నుభూతౌ
వదన్తి వైముఖ్య మనఙ్గగర్వ్యమ్॥ 288

శ్లో॥ పఞ్చానలీ మధ్యగయా భవత్యా
తథాభిముఖ్యం వ్రజతో మమత్వమ్।
కిమద్య పఞ్చాశుగకేళి కీలా
వగాహినః కిం నకరోషి తత్పునః॥ 289

శ్లో॥ ప్రణయిన స్స్వవిధే - నుచితాం త్రపాం
ప్రణయ వాయు భుజఙ్గ కుమారికామ్।
కిమితి భీషయసీహ జహీహి మే
శ్వసన ముష్ణ మదా ముపదీకురు॥ 290

శ్లో॥ తపో - పదేశా దుపహారదమ్భా
ద్వనేషు కన్దాది హృతం త్వదర్థమ్।
ప్రసీద మే - భీష్ట మవేహి తృష్ణాం
కదా - పసర్తా - సి విలమ్బసే కథమ్॥ 291

శ్లో॥ మానో - మానో మానో
మానవతి! ప్రణయభాజనే విజనే।
కామం కామం కామం
కా - మన్దం తర్పితుం భవద్భిన్నా॥ 292

శ్లో॥ కృత్యాని తత్త్వాని చ పఞ్చ పఞ్చ
ప్రపఞ్చసర్గాదికృతి ప్రపఞ్చమ్।
పటాగ్రరత్నాయుతనిర్విశేషం
చకార సఙ్కల్పసురావనీజః॥ 293

శ్లో॥ ఇచ్ఛా జ్ఞాన క్రియా - దీనాం-పరాయా వైభవో - భవాత్।
చి దన్తస్సన్నిధీచక్రే-దేవ్యాం తత్కరుణానిధేః॥ 294

శ్లో॥ వర్షా - రమ్భా - మ్భోధరోద్యత్తటి ద్భా
భాసో దేవ్యా దృగ్విలాసా స్సహాసాః।
ప్రేమ్ణా ధారా - సార మారా త్కిరన్త
స్సిక్తం సత్యై రమ్బుభి స్తం వ్యకార్షుః॥ 295

శ్లో॥ ప్రతీహార ప్రవేశో - భూ న్మేరుసర్షపయో స్సమః।
మరున్మరుత్వతో రాసీ త్తథా - దేశ శ్శివాలయే॥ 325

గ॥ కిఞ్చ మణిపిచణ్డిలతయా శిశిరస్పర్శనేన బృహద్భానుతయా సుగన్ధ సంవహనేన సురభిళ ధూమవారిద వ్యాపనా దనవధికశబ్దాశ్రయా న్మరుదభ్యుదయరుచిరతయా చక్షురుపాదేయతయా రసజ్ఞాభివేద్యతయా రసానుగుణతయా నిగమసమాభ్యాప్రశస్త్యా ఆవృతసర్వప్రాణితయా ఇన్ద్రియముఖ్యవల్లభతయా సంస్తుతి సరసరుచి పాత్రతయా స్థిరాధికగుణావలమ్బకతయా బహువిధవర్ణస్ఫుటీకరణేన నిఖిలత్యాగాశ్రయతయా సుకర్మాభిగమ్యతయా జగతామాధారతయా ఆనన్దసన్ధాయకతయా సఙ్కల్పసమ్భూతే రవలమ్బనేన జ్ఞానైకవేద్యతయా నిశ్చితబోధజీవనేన మహాపురుషాధిష్ఠానతయా స్వస్వామినం తత్స్వాశ్రయ మివానుకుర్వన్ ప్రాసాద స్సమాసాదిత వధూవర నర్మకర్మోపకరణపరిణత ప్రకాశప్రసాదః॥ 326

శ్లో॥ యస్మి న్నిషేదుషి జగజ్జననీ కటాక్షై
ర్దివ్యాప్సరః ప్రసృతచామరకృత్యమిత్రైః।
దేవేశ్వరే పరమకారుణికే సభాయా
మానన్దనాట్యగరిమా గిరి మారురోహ॥ 327

శ్లో॥ బ్రహ్మర్షి స్తుతిమఞ్జిమా ప్రమథవాగ్గమ్భీరిమా స్వర్వధూ
లాసోల్లాసన బృన్దిమా సురసమి త్సల్లాప మాధ్వీరమా।
గన్ధర్వానకదున్దుభిస్ఫుటతమా - రావస్ఫురద్ద్రాఘిమా
చాన్యోన్యం త్రిదృశః పురః పరిదధు స్తణ్డోః కళాచాతురీమ్॥ 328

శ్లో॥ సురగవీ తరురత్న పరమ్పరా పరిణతిం జనయన్ శివయో స్తదా।
రసభరై రపతద్ద్విషద్గణే తరతమం స్వకటాక్ష గణోల్బణః॥ 329

శ్లో॥ ఆలిఙ్గనేన హరి మన్తిక మన్తరుద్యత్
సంస్కార సౌరభ ఘుమం ఘుమితం వికర్షన్।
వక్షో నఖక్షత నిగూహన లిప్సయేవ
దేవీభయా ద్విభు రలిమ్పదముష్యగన్ధాన్॥ 330

శ్లో॥ ధను రనుగుణ మమ్బుకం చకారే
త్యధిసభ మచ్యుత మాదిదేవ ఈశః।
మణికనకకరమ్బితాఙ్గయష్టిం
సమతనుతాద్రిమివౌషసా - తపేన॥ 331

శ్లో॥ సురగౌరవా దుపయమేచ శూలినో
విధిదర్శనా దవగతే హ్యుపాయనే।

ర్బాహుమృణాళనాళచ్ఛవిభిః అఙ్గప్రభాతామరసోదరై ర్నఖరతారప్రభాభిః ప్రపదకమఠైః చరణకమలై స్సురభిళోచ్ఛ్వాస తరఙ్గ శిశిరపవనై ర్గతిమరాళై ర్దేవ్యా స్సౌన్దర్యలహర్యాం వ్యాత్యుక్షికాం ప్రవర్తయన్ కఙ్కణసమ్మర్దై రుల్లసన్ నిఖిలజగజ్జీవనోపి తదేకజీవనఇవ నవరతకుతూహలో - ప్యనవరతకౌతుకాలమ్బ స్సామ్బ శ్చిర మరమత॥ 302

శ్లో॥ జాయాపత్యో స్తనయ జననే యాదృశః పుష్పధన్వా
మాతాపిత్రో స్స్వజననవిధౌ తాదృశః కో విభేదః।
అప్యేవం తత్పది గుణపరే బ్రహ్మణి క్ష్మారథే - స్మిన్
స్వారాజ్యే చిత్పది సుఖమయే క్వేతివృత్తి ర్విమృశ్యా॥ 303

శ్లో॥ యద్వఙ్జీవనయో ర్మిథోవిలసనం సప్తార్చి రర్చిర్యుగే
తద్వద్బోధతరఙ్గితం క్వచిదపి వ్యావృత్తి సంసూచకమ్।
నో సత్వం న రజో న కిఞ్చిదపి చోద్భూతం తమస్సఙ్గతే
రన్యోన్యం రత మప్రతర్క్యవిభవం ప్రాభా దలోభావహమ్॥ 304

శ్లో॥ న దారమణినా దేవ స్సదారమణ తత్పరః।
యదా - రమత సో - భూద్ధి సర్వద్వన్ద్వ రతిప్రభుః॥ 305

గ॥ అనన్తర మరున్తుద పఞ్చప్రదర దరకృ దధిజ్యధనుర్భఙ్గ భఙ్గీ ధిక్కృత మతినిబిడతా పరాభూతాన్యవేదనా దూయమానా స్త్రిభువనీ భవనా జన్తవః కన్తు తన్తన్యమాన పరీతాప ఝురీప్రాపిత దురవగాహ మోహపరిణాహ సలిలావగాహనా గర్భదాసవ చ్చిరన్తనవియోగ తాపాపనోదనౌషధీరివ బిమ్బోష్ఠీ రాత్మీయా స్సన్ధాయి సమ్భోగ సమభిముఖతయా విదితానన్యగోష్ఠీకా మిథఃకృత్యేష్వవర్తన్త॥ 306

శ్లో॥ చైతన్యం శాఙ్కరీ యస్మాత్ సా - ధ్వరే - న్తర్దధౌ తథా।
వ్రతత్యాపి కుజాశ్లేషం బత న ప్రాపి కిం పునః!॥ 307

శ్లో॥ శ్రియావిధు ర్విధిస్త్రియా హ్రియాకృతాం క్రియాం స్మరన్।
స్మరప్రియాం ప్రియాంస్మరో హరిశ్చ రేమిరే శచీమ్॥ 308

శ్లో॥ తృతీయపురుషార్థస్య సామ్రాజ్య మనుశాసయన్।
ద్వితీయామద్వితీయాం చ బహు మేనే - ద్వయో హరః॥ 309

శ్లో॥ సవధూ స్స వధూటికాసహస్రైః
కృతనీరాజనదివ్యమఙ్గళైః।
గమితుం గమితుం నిజం పదం
పరివారైర్మతి మాతతాన దేవః॥ 310

శ్లో॥ సుతా వియోగామ్బుధి మగ్నయోస్తయోః
ప్రసూ జనిత్రోః పరితాప కైతవాత్।

తనూనపాతః పరిభూత మాశయం
కృపారసైస్సిక్త మవాకిర త్ప్రభుః॥ 311

శ్లో॥ గిరిశయే మయి కా హృదయే తరాం
ప్రణయవస్తు వియోగ కృతార్దనా।
భవతు రాజపదం మమ నామని
ప్రభవతాద్ధ్రువ దీప్సిత మగ్రతః॥ 312

శ్లో॥ జగన్మయే మయ్యవిభేదవృత్తిం
భవాన్ కుమారీం కిమితి ప్రదూయతే।
మదీయ లీలాద్వయమేకవస్తు
త్వదీయసద్మ న్యనురాగవస్తు॥ 313

గ॥ ఇతి తదేకజీవనౌ మాతాపితరౌ ప్రేయసా వచసా తథాకృతానుగ్రహేణానుగృహ్ణన్ సప్తసాగర్యా సపరివారాం వారుణీం శ్రియం అధిక్షిపన్తీం భువనత్రయవాస్తవ్యైర్నిరన్తరాం అనన్తరాయసంవేల్ల నోల్లసద్భిః పారిషద పారిషదీం శ్రియం దేవయానైరనుగమయన్ ఉదచల దచలధన్వా॥ 314

శ్లో॥ జామాతరం దుహితరం పితరం త్రిలోక్యాః
కిం మాతరం హిమగిరి ర్వహతీతి బుద్ధిమ్।
ఆపాదయన్ దివి శిలాదవర ప్రభూమ
శైవం మహో - వహ దహర్పతి కోటిధామ॥ 315

శ్లో॥ న కేవలం రోహణధారుణీధర
శ్చచాల దేవ్యా పితృసమ్ప్రచోదితః।
సురాచలః స్వేన కణాయతే యథా
మణీధరేన్ద్రో హరణాయితోప్యధ॥ 316

శ్లో॥ విరిఞ్చిముఖ్యై స్స్వజగత్సు పూజితః
ప్రసాదపాత్రాణి చకార తాన్ ప్రభుః।
అమీ బభూవుః కృతసూపచర్యా
సమాదృత ప్రాజ్య సుఖానుభావాః॥ 317

గ॥ తతః ప్రస్థాన పటహా - జహదను బన్ధబన్ధర పఞ్చమహావాద్య ప్రపఞ్చ సఞ్చలిత వియదన్తరః విచిత్రయన్త్రజ్వాలా సహస్రసమావరణసమ్పాదిత తద్భావద్రఢిమాపన్న తమోనుత్తారా ప్రముఖ జ్యోతిర్గణ సమ్భృత తైలప్రదీపికా సరూపతా సమ్పాదిత మహామ్బర పథ సముచ్చల దఖిలపరిషత్పరివారితః భావిన్యా స్నుషయా కృతోపచర్యామేవం

ప్రాప్స్యామీతి సూచితు మివ దేవసేనాసముపబృంహితశుశ్రూషా సామ్రాజ్యధౌరేయః నిజనిర్గుణానన్దవిభవవ్యాకరణదీక్షా విచక్షణఇవ దేవ్యా కృతానుషఙ్గ సముత్తేజిత తదేక తానతా నిమజ్జన నిర్విషయసుఖలహరీ వ్యాత్యుక్షికా విహరణలీలాలోలః కృపాలతా - లవాలః పశ్యత్ఫాలః సురనగరీ మూర్ధస్థల మోటనాటీకన పిశునధ్వజపటాఞ్చల ఛలఛలధ్వని గుమ్ఫాం నిజరాజధానీం రాజకళాలఙ్కారః సమలఞ్చకార వధూసహితః సహితపరిషత్పరమమ్పదం పరఞ్జ్యోతిః॥ 318

శ్లో॥ ఇష్టాపూర్తతపోజపాధ్యయనసన్తానాదిభి శ్శ్రేయసాం
పుఞ్జై రప్యఖిలేశ్వరస్య సదనం దుష్ప్రేక్ష్య మస్మిన్ మహే।
స్వేచ్ఛావర్తనసౌఖ్యభోగమపి తం లోకత్రయీవాసినాం
నిర్హేతుః కరుణా దదౌ పశుపతేః స్వేచ్ఛావశా హీశ్వరాః॥ 319

గ॥ తత స్స్వమూలాంశ పరిణత కల్పనానల్ప శిల్పవతి పురిగరీయసి విశన్ మహిళయా మహీయస్యా అక్షీణ కృపాకటాక్షకామధేను సహస్రాజస్ర సముద్వర్తితామృతసత్రై స్సత్రభుక్ప్రముఖనిఖిలలోకవాస్తవ్యాన్ నిస్తులసాహిత్యై రానన్దయన్ ఋషిగణాన్ అపునర్భవ పదవీప్రదానప్రముఖవరా - ధానై రాదృతిపాత్రాణి సమాకలయన్ హరివిరిఞ్చిన ముచిమథనపురోగమై రనుస్యూతకౌతుకవిహారరసకేళీభిః లాలసహృదయో దయానిధిః చిరన్తన భారతీ ధౌరితక ధౌరన్ధరీ ధౌరేయ స్సదాశివ స్సుఖ మాసామాస॥ 320

శ్లో॥ విశ్వమ్భరాది విబుధై స్సపరిచ్ఛదైస్తై
రన్యోన్య మాత్మనగరీ గృహనిర్విశేషమ్।
పశ్యల్లలాటభువనే సుఖ సన్నివిష్టం
కిం చిత్ర మాత్మనగరే జగతాం నివాసః॥ 321

శ్లో॥ త్రిభువన జయలక్ష్మీ పూర్ణసామ్రాజ్యపీఠే
విజయతి రమణీయే రామణీయే - మ్బికాయాః।
సురుచి శశికళత్రం ఛత్రముద్య ద్యథాసీత్
పురుషమణి లలామై ర్భూషితో నర్మహర్మ్యః॥ 322

శ్లో॥ యత్ర పాఞ్చాలికా రేజు స్సవిత్ర్యో - పి చ పుత్రికాః।
లక్ష్మీముఖామ్బుజదృశాం ప్రతిబిమ్బచ్ఛలాదివ॥ 323

శ్లో॥ వృథా దయం విష్ణుపదావలమ్బీ
తథాపి విష్ణ్వాదిభి రర్చ్యమానః।
శివైకమూర్తి శ్శివయో ర్విలాసభూ
రనన్తకల్యాణ గుణప్రకాశనైః॥ 324

శ్లో॥ నిత్యానన్దే నిగమతురగే స్వాత్మవస్తు న్యఖణ్డే
యద్యల్లీలావిలసితమిదం కల్పితం ద్విత్వవృత్త్యా।
తత్తత్సర్వం వియతి విపినే వృక్షవాట్యాం రసాలే
పుష్పం గన్ధః ఫలమితి కథాం కల్పయే ద్విద్వదగ్రే॥ 355

ఇతిశ్రీ పాపయారాధ్యవిరచితే కల్యాణచమ్పూప్రబన్ధే
పఞ్చమస్తబకః

శ్రీః

బహుళే - పి భారవహనే చతుష్కతా
శిరసాం విధే స్సులభతా మపాదయత్॥ 332

శ్లో॥ సతీపతీనా ముపదాపరమ్పరా
పరస్పరం భారకృతే మనా గభూత్।
తదత్ర చిత్రం పితృపుత్రయోః కయో
రభూ ద్భృతే రేకముఖీ స్థితిః పరమ్॥ 333

శ్లో॥ ఘనసారపరాగచర్చయా
జటిలే సర్వసభాసదాం సమాజే।
మణికఙ్కటతో - భ్యరక్ష దిద్దం
విభు రస్యాఖిలవేదితా కి మూహ్యా॥ 334

శ్లో॥ పన్నీరై రవికాసతా మగణయ న్నగ్నే ర్మదం ప్రాపితుం
దేవేన ప్రతిపాదితం బహుధనం స్పర్ధాం చకార త్రిభిః।
మేరోశ్చ ప్రతిపక్షతా మకలయ న్నూనం తదానీం ప్రభో
రౌదార్యం హరితాం ముదే సమభవ న్నాద్యాపి తత్త్యక్ష్యతే॥ 335

శ్లో॥ స నవగ్రహాళి రగ్రే యదుపగ్రాహ్యా గ్రహా - గ్రహా - లీఢా।
తదనుగ్రహోపదేశైః కృతభూతి ప్రగ్రహైః ప్రజగ్రాహే॥ 336

శ్లో॥ ఆత్మభారా - శ్రితత్యాగభయాదివ జగత్పతేః।
దానాదాన కృతాశఙ్కా చన్ద్రే - భూ త్సాక్షికీ గతిః॥ 337

శ్లో॥ ధారాళేయ ముపాయనాయ సుమనఃపాళీ వవారేశ్వరం
యావ త్తావ దనన్తభోగపదవీ విన్యాసధన్యా మధాత్।
నైషా సత్యమవాప కిం భ్రమరికాలమ్బం చ మూర్ధన్యతాం
పూర్ణే దైవబలే న కిం ను భవితా రాజోపచారో - భవత్॥ 338

శ్లో॥ మణీపరిష్కారపటీపటీరై-రలఙ్కృతా స్సౌరభుజఙ్గవేణ్యాః।
స్వతః పతీనాం సుమనస్తయా - త్తాం- స్మ లౌకికీం వ్యాప్తి మనుస్మితా జహుః॥

శ్లో॥ మహానటదయాశూరాన్ దారాన్ స్వర్లోకయజ్వనామ్।
దృష్ట్వా స్వస్త్రీరతిం కృత్వా తామేవ విజహు స్సురాః॥ 340

శ్లో॥ వసుధాధరతత్సుధా - ధరాభిః
భగవద్భన్ధతయా సమస్తమాత్తమ్।
గగనప్రసవాయితం తదా - భూ
దుపహారికృతరత్నరాశిబృన్దైః॥ 341

శ్లో॥ కిమితి నేతిపదం ప్రవదన్తి యత్
శ్రుతిశిఖావిభు రీశతి కిం తథా।
జగ దకిఞ్చనతాం స్వయమావహ
త్తదపి తస్య భృతిర్న కిమాత్మని॥ 342

శ్లో॥ వ్యభిచారాభిచారావ ప్యుపచారాయ కిం ప్రభోః।
ఉపహారోరుహా?నా - సీ త్తపస్విషు తదర్పణాత్॥ 343

శ్లో॥ తపిస్వివర్గేషు విభోః కటాక్షః
చకార సన్ముక్తి - రమాభిషేకమ్।
ఇదం కథంస్త్రీష్వితి శఙ్కయా శ్రుతిః
శ్రుతాహి సస్త్రీ నపుమా న్నషణ్డః॥ 344

గ॥ ఏవం నిర్విఘ్న మఖిలభువనదఘ్నం వర్షతి జగత్పతేః కరవారిధరే అవితథ మనోరథధారా - సారమ్॥ 345

శ్లో॥ ధరారథ సమారబ్ధాం దారశేషా ముదారతామ్।
అవ్యాకృత నివృత్త్యర్థా మాలులోకే సురావళీ॥ 346

శ్లో॥ హరే కిం హరే కిం హరే కిం హరే కిం
హరే కిం ప్రసన్న శ్శివ స్త్వర్యతాం న।
ఇతి శ్రీధరార్కేన్ద్ర చన్ద్రాన్తకాద్యా
ద్యుషద్వల్లభా శ్చేలు రగ్రేసభాయామ్॥ 347

శ్లో॥ స్ఫుటత్తటాకే పరివాహకల్పే కిమేత్యనల్పే కృతమన్త్రశిల్పే।
సరుత్కథా శేషిణి వైధసర్జనే కిలైష రూఢ్యా దివి దేవదేవః॥ 348

శ్లో॥ ఇతిమతి మతివేల మాప్యసౌరీ
పరిషదధీశ్వర సాహ్యతః పరీతా।
నమదళిసురభిం హరం ప్రసూనై
స్సమ మతివృష్టి మధాత్ స్తవద్ వచోభిః॥ 349

గ॥ శ్రీమతి పరాత్పరే భగవతి నిర్గుణే నిర్వికారే నిర్మలే సచ్చిదానన్దరూపిణి సగుణనిర్గుణ ప్రపఞ్చచతురే జగన్మయే మహామాయిని సృష్టిస్థితిప్రళయచర్యాధుర్యే త్వయి శివే సుమనస్సమర్పణ మసుమన స్సమర్పణమివ విభావ్య భవ్యతాం ఘటసే నమతాం కమలసమ్భవ కళావిదితపదయుగళే సముజ్జ్వలదగ్ని శిఖారుణప్రభాభాసురలలాటే కమలకరతయా సన్తతముక్తావళీసహస్రసమావరణేన నమదభ్ర విభ్రమాభ్రకేశపాశేన లసదబ్జ శ్రీచకచ్చకిత గళభాసా త్రిపురావిలాస హేతుతయా అనన్తసరస్వతీ నివాసతయా

సర్వమఙ్గళా - భిఖ్యయా సన్తతా - ర్యాపద సముల్లాసితయా హరికాణ్డవిజృమ్భణేన చ సమనుస్యూత వల్లభామనోరథం జగన్నిర్వహణ ధూర్వహతాం ఉరరీకరోషి। పితృప్రసూ ప్రభా ధాళధళీ పితృప్రసూ కోకనదచ్ఛవి చ్ఛాదిత నేత్రద్యుతిభి రతివాత్సల్యా దానతేషు అన్తరనురాగ రససూచనమితి చక్షుష్మతాం ద్యోతయం త్యార్చిషా నేత్రసాఫల్య మభిజనయసి కిమితి బభాణిమ శుకవచసాం గరిమాణం కరావలమ్బో భవదీయో మహిమా వనప్రియేషు శ్రుతిమధురవచస్సారస్య మభిదర్శయతి ప్రసన్నాభిముఖ మాసేవతాం పరఞ్జ్యోతి రాన్తరతమం తమః ప్రహృత్యవిభాసి విభయా సుమనఃకదమ్బ లీలాచఙ్క్రమణేన సముపబృంహితమూర్తిం నిర్వాపితనతార్తిం త్వామభిభజన్తి తే మామేవేతి నిశ్చిన్వతే నిగమాః సదుపాస్యమాన నఖర ప్రభాభిరఞ్జితచరణ స్త్వమేవ నశ్శరణం ధరాధర నితమ్బలీలా ప్రశస్తిమస్తోషిష్మ నిర్దమ్భ రమ్భావిలాసానుగ్రహ గ్రహణధురా త్వయా నటవ ద్ధరి విహరత్యాం మయి కోపేక్షా నోపేక్షా కర్తు ముచితా తుభ్య మభ్యానవశా దన్తర్యాగ సపర్యాభి రర్చయన్తి న తేషా మర్చాసరూపే ష్వపిచసమర్చామచర్చికా బహిరన్త ర్గుహాతిమిర ద్విషస్త్వత్ కిమాశాస్య మాదత్తే తమోపహం కర్తా తపఃపఞ్చముఖ భావకల్పనా మనల్పవైచిత్రీకృత స్తవ సాహ్య సమర్థనే భూతభవ్యభవన్తః శశవిషాణాని త్వయి దేవతా మతల్లికాయాం మల్లికాయామివ మధుకరీ మన్మనోవృత్తి రభిరమతాం త్వమహం త్వామా మవనే కామయావహే త్వయామయా భావ్యే రక్షాసేవే తుభ్యం మహ్యం ప్రాభవద్వైన్యే త్వన్మద్భక్తభక్త్యోరుపబృంహణం తవ మమ అహన్త్వం త్వయిమయి విభుతా పరిచర్యా చ తదావయో రావశ్యకోనుబన్ధః కృపామూర్తే! త్రాహిత్రాహి ఇతి॥ 350

శ్లో॥ నతిభి శ్చరమావస్థా-నుతిభిర్భూతగ్రహా - గ్రహాగ్రస్తామ్।
బృన్దారక బృన్దారక-బృన్దాః చక్రం దురీక్షయన్తో - త్ర॥ 351

శ్లో॥ జయతే దమ్పతీశబ్దో యత్రానాది శ్శిఖామణిః।
అనన్య వేద్య స్తావాద్యో విస్మయేన కృపాఙ్గతౌ॥ 352

శ్లో॥ దమ్పత్యో స్తదభీష్టసిద్ధిఘటనే సన్నద్ధయో ర్ద్వయోః
అన్యోన్యం కలహో బభూవ హి దృశో స్సన్నాయక స్సఙ్గమః।
త్రైలోక్య ప్రతిపక్ష తారకమహాధ్వాన్తార్క కోటిజ్వలత్
జ్వాలాభీల మహః కుమారశిఖిన స్తత్సమ్భభూవారణిః॥ 353

శ్లో॥ సౌరఙ్చక్ర మభాసయ త్తదనుజం జ్యేష్ఠం సమున్మూలయన్
పిత్రో ర్భక్తిమవన్ యథా - త్మని జగద్ద్రా గ్దేవసేనాపతౌ।
సో - యం శక్తిధరో జిగాయ జగతాం ప్రాకారకోటీ ర్విభో
ర్న్యానం రత్నమయీః పరాక్రమకళా వేతి స్ఫురాం స్ఫారయన్॥ 354

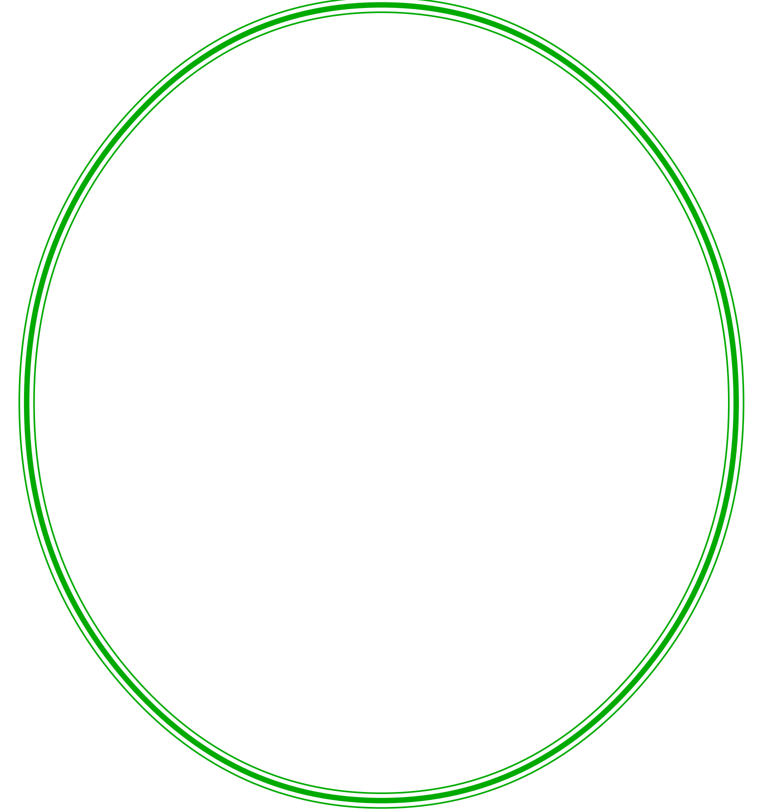

దిగ్వధూ కర్ణకల్హారచూళీ కేళీం తనోతు సా।
వేమారాధ్య కులీనా యా పాపయారాధ్యభారతీ॥

శ్రీః

శ్రీ ములుగు పాపయారాధ్య విరచితా

కల్యాణచమ్పూః

ప్రకాశకులు

సంస్కృతభాషాప్రచారసమితి

హైదరాబాదు